ADAM KASKA

DESANTUL

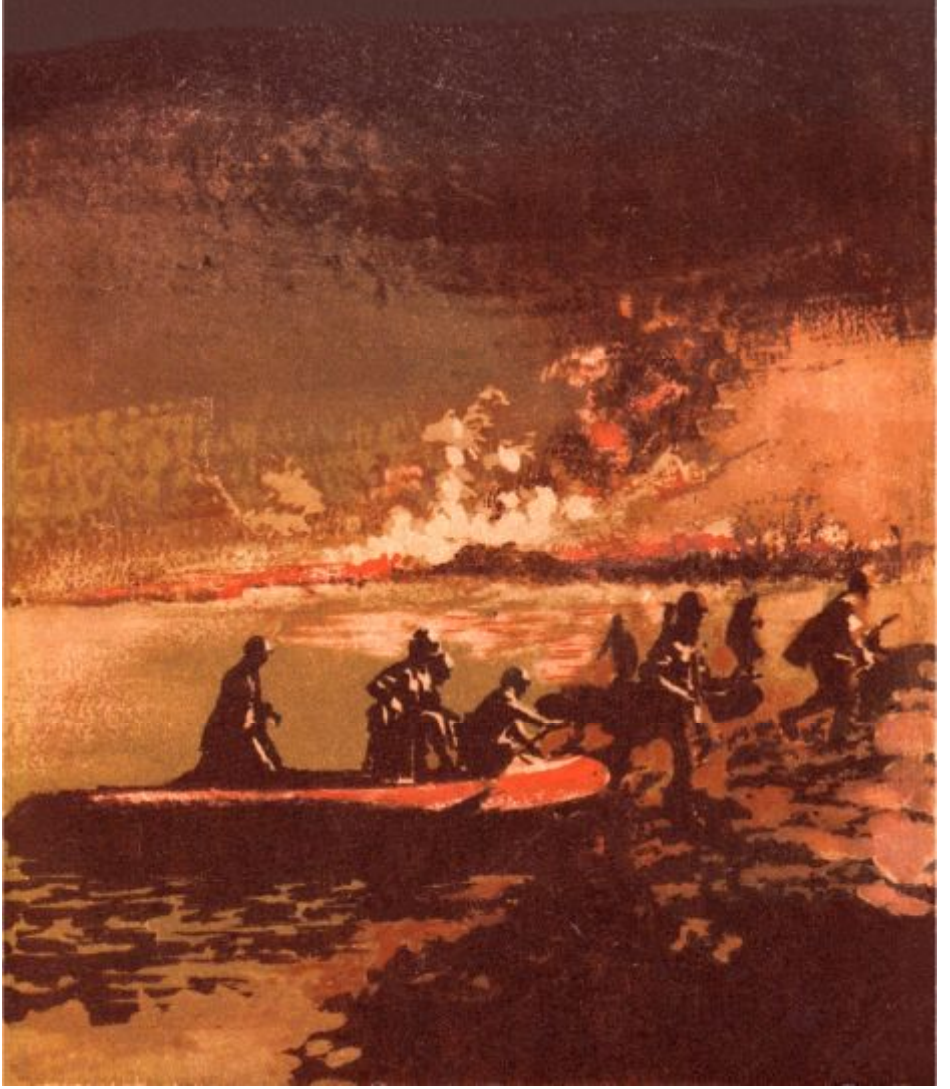

ADAM KASKA

DESANTUL

EDITURA MILITARĂ 1977

DESANT 1969

1

Primul proiectil explodă pe drum, la două sute de metri în faţa companiei aflate în marş, iar următoarele două căzură alături, într-un teren viran. După o clipă de peste Vistula venea în zbor o nouă încărcătură ucigătoare, ambalată modern şi estetic în metalul neted al unor mine de aruncător. Elevul-sergent Andrzej Nowak le percepea traiectoria cu fiecare nerv al trupului; aproape că le şi vedea cum ţâşnesc în înaltul cerului, cum descriu o curbă scurtă, cum se năpustesc vâjâind asupra patrulaterului mobil de oameni vii ale căror inimi începură să bată precipitat, iar creierii să socoată cu înfrigurare şansele: Dă peste noi sau nu dă? Isuse, poate chiar de data asta?

— Pas alergă... tor! ordonă răguşit comandantul de companie.

El continuă să mai strige ceva, dar Nowak nu-l mai ascultă. Rândurile strânse ale coloanei se destrămară ca o turtă de nisip lovită de piciorul unui copil plictisit: soldaţii fugiră să se adăpostească pe după ziduri şi pe sub porţile caselor. Bubuiturile se succedară violente: ca şi cum cineva ar fi spart o ladă gigantică. Una, două... trei, apoi, ceva mai îndepărtată şi slabă, a patra.

Nowak se pomeni sub bolta unei porţi. Cămaşa i se lipise de spinare, iar inima îi bătea în rafale impetuoase şi scurte. Un val de sânge fierbinte îi ardea obrajii, îi zvâcnea în tâmple.

— Domnule elev-sergent, raportez că asta se cheamă ciocan de foc. Pierderile suferite de companie: trei grav speriaţi.

Ăsta nu putea fi, desigur, decât caporalul Rokicki. Şedea pe treapta scării de la o intrare laterală din gangul porţii şi muşca dintr-o bucată de pâine neagră pe care o scoase din buzunarul pantalonilor săi peticiţi şi decoloraţi. „Tipul se întrece cu gluma, gândi Nowak. Cu prima ocazie trebuie să-l pun la punct. Eu, pe el? Să fim serioşi! Orice s-ar spune, trebuie să recunosc că am prea multă imaginaţie, lua-o-ar naiba, şi de aceea mi se face frică. Niciodată nu o să iasă din mine un ofiţer ca lumea”.

— Nu e ciocan de foc, ci atac de artilerie, îl corectă caporalul Balcewicz. Aşa m-au învăţat la şcoala de subofiţeri.

Rokicki îl privi ca pe un om căruia i-ar fi scăpat o înjurătură ordinară în timpul unei recepţii la ambasadă.

— Atac de artilerie? Păi îți dai seama ce spui? Cică l-au învățat la şcoala de subofițeri! Pe timpul sanației[1], nu-i aşa?

— Păi sigur că pe vremea sanației.

— Mai bine fii atent aici. Într-o armată democratică nu se folosesc asemenea expresii reacționare ca „atac de artilerie". Acum i se spune ciocan de foc.

„Iarăşi se ține de pozne, îşi zise elevul-sergent. Şi nu se lasă de aluzii politice... S-ar putea să iasă prost. Nu este în stare să fie serios nicicând, nici măcar într-o clipă ca asta..."

— Aveți răniți?

În poartă se ivise comandantul companiei împreună cu „sfântul", adică locțiitorul politic. Amândoi erau foarte tineri, de statură joasă; comandantul era brunet şi avea o față lată, iar locțiitorul, sublocotenentul Zaklika, era blond, avea ochi albaştri, părul şi sprâncenele de culoarea inului şi un nas ascuțit, plin de pistrui. Ia te uită, a venit şi Rand; de fapt s-a strecurat, căci el niciodată nu intră, ci se strecoară sfios şi precaut, ca un copil de la țară la o nuntă. Rămăsese aproape străin, nu s-au putut deprinde cu el: rareori scoate o vorbă, nu râde niciodată, nu se supără, nu înjură, nu fumează, nu bea... Nu are stofă de comandant, cu unul ca el o duci greu: nu reuşeşte să facă rost de nimic, ce i se spune, aia face, iar dacă nu o face, atunci e prost de tot; nu ştie să pună piciorul în prag când e cazul, tace şi înghite, toate cad în spinarea lui şi a plutonului său, iar pe deasupra, mai iese şi cu beşteleală. În genere – un om cumsecade, fereşte-ne, Doamne, de asemenea oameni de treabă. Ce folos că îşi mănâncă păsatul rece dintr-o gamelă împrumutată, căci pe a lui i-au furat-o, că doarme pe scânduri sau pe pământul gol, laolaltă cu soldații şi că se scarpină când îl mănâncă păduchii? Când se distribuie ceva, plutonul său e ultimul, iar când e vorba de vreo treabă grea sau de vreo misiune primejdioasă – primul. Şi toate astea numai din cauză că stegarul[2] Rand e o baligă, o veritabilă apatie ambulantă. Niciun pic de nerv şi de ținută militară. Chiar şi în

---

[1] Denumirea taberei adepților lui J. Piłsudski care, în urma loviturii de stat din mai 1926, sub lozinca „sanației (însănătoşirii) morale" a introdus dictatura în Polonia (n.t.).

[2] În original „chorazy" – grad specific armatei polone. În perioada interbelică era un grad intermediar între subofițer şi ofițer, iar în anii 1943-1957 – cel mai mic grad de ofițer (n.t.).

momentul ăsta e descheiat la nasturii de sus ai vestonului, de sub gulerul căruia ies la iveală şireturile murdare cu care se leagă cămaşa la gât.

— Aveţi răniţi? repetă Zaklika.

— Nu, cetăţene locotenent.

— Ne-a ferit Dumnezeu, cetăţene locotenent, adăugă într-o doară Rokicki.

Ofiţerul făcu o strâmbătură şi îşi scărpină ţepii aspri şi blonzi de pe obrazul nebărbierit. Nu se opri să comenteze răspunsul caporalului deşi avea toate motivele să creadă că bufonul companiei căuta din nou să se amuze pe seama şefului său. Din curte veneau în fugă nişte oameni: doi băieţandri de vreo doisprezece ani, o femeie grasă şi scundă, cu o basma în carouri pe cap, pesemne o portăreasă, după înfăţişare fără doar şi poate o portăreasă, iar în urma ei, o grămadă de femei de toate vârstele şi câţiva bărbaţi mai bătrâni.

„Ei poftim, ai dracului, iarăşi: dă peste noi – nu dă, dă – nu dă – uf, au căzut mai încolo. Nimănui nu-i mai pasă: civilii nu se tem, nici portăreasa nu se teme. S-au obişnuit de acum sau poate cred că dacă sunt soldaţii cu ei, nu pot păţi nimic. Şi eu aveam aceeaşi impresie înainte de a fi soldat", îşi spuse Nowak. Cei doi băieţandri stăteau lângă el şi examinau cu ochi scânteietori uniforma şi pepeşeul[1], iar portăreasa îşi împreună palmele ca pentru rugăciune.

— Polonezi! strigă ea. Mulţumescu-ţi Sfântă Fecioară! De acum s-au sfârşit chinurile noastre.

Andrzej îi zâmbi bătrânei. Era simpatică în urâţenia şi emoţia ei.

— Lasă-mă să te îmbrăţişez, dragă, exclamă ea, strângându-l în braţe pe elevul-sergent şi sărutându-l pe amândoi obrajii. Nu vă fie cu supărare, domnule sergent. Sunt de acum bătrână şi poate aţi fi preferat îmbrăţişarea uneia mai tinere. A mea e ca de la o mamă. Sunteţi din Rusia? Desigur că habar nu aveţi ce au putut să facă bestiile astea pe aici! Şi ce mai fac dincolo de Vistula.

Andrzej Nowak nu era din Rusia. Întreaga perioadă a ocupaţiei o petrecuse în ţinutul Lublinului, iar efuziunea femeii îl stânjenea. Mereu avea parte de situaţii ridicole care erau cu atât mai jenante, cu cât nu se simţea destul de sigur în rolul de comandant de grupă. Până una-alta, nu prea putea să se impună decât cu şcoala pe care o

[1] „Pepeşeu" – pistol-mitralieră „PPŞ" de fabricaţie sovietică (n.t.).

făcuse. Cunoaşterea declinărilor latine şi a datei când a avut loc bătălia de la Płowci nu îi erau însă de prea mare folos în armată. De aceea îl invidia în ascuns pe ajutorul său, caporalul Rokicki. Acestuia, pur şi simplu, nu i s-ar fi putut întâmpla ca aşa, din senin, să-l ia la pupături o baborniţă hâdă ca asta; de el se lipea doar câte-o mândră tinerică, de nu le rămânea băieţilor decât să-şi dea coate şi să ofteze încântaţi: „măi frate, ce mai muiere!" Nowak îşi aruncă fără voie privirea spre Rokicki: într-adevăr, strângea în braţe o blondină sveltă şi tânără, căreia îi râdeau ochii în cap. Naiba ştie ce găseau femeile la el: slab, scund, în uniforma de dril decolorat arăta ca un amărât. Poate că le atrăgea părul lui negru şi ochii de ţigan în care jucau luminiţe vesele. Şi mai avea ceva: vocea joasă şi melodioasă... Jurek Rokicki ştia să o folosească: cânta bine şi ştia ce să spună la momentul potrivit. Fetele începeau să radieze de încântare îndată ce schimbau doar câteva vorbe cu el.

Nowak constată deodată că gândurile lui erau în total dezacord cu acest moment emoţionant la care visase în taină în primii ani de ocupaţie: intrarea ca soldat polonez într-un oraş eliberat. Îşi imagina pe atunci că vor fi drapele brodate cu argint, uniforme frumoase, soare, escadroane de cavalerişti pe cai albi, fanfare militare cu alămurile strălucind în lumină, urale şi mulţimi în haine de sărbătoare, o ploaie de flori, fete frumoase. Şi, bineînţeles, Hanka. Mai ales ea. Ar fi hoinărit apoi împreună, strâns lipiţi unul de altul, pe o noapte plină de miresme, cu lună şi, niciodată, absolut nicicând nu s-ar mai fi despărţit.

Aceste visuri de copilandru n-au trecut fără să lase urme. Acum avea prilejul să confrunte fantezia cu realitatea. Nici vorbă de drapele şi cavalerişti, soldaţii erau murdari, vestoanele de dril, decolorate duhneau a sudoare, picioarele lor frânte de oboseală, umflate şi cu rosături erau încălţate cu bocanci grosolani, acoperiţi de un strat gros de praf, iar cântecul fanfarei era înlocuit de zgomotul artileriei germane. „Fondul sonor nu lipseşte, gândi el, nimic de spus, numai că este al naibii de periculos. Şi ce e mai rău ăsta e abia începutul. O ştiu şi de aceea nu mă pot bucura. Dealtfel sunt foarte obosit. Bine ar fi să-mi pot scoate bocancii măcar pentru vreo câteva minute."

— De fapt, nici nu ştiu cum să vă mulţumesc...

Andrzej îşi ridică privirile. În faţa lui stătea o fată. O fată foarte frumoasă.

— Aşa ceva nici nu poate fi redat prin cuvinte, spuse ea cu o voce limpede. Domnilor, nici nu vă puteţi imagina ce înseamnă pentru noi izbăvirea de coşmar.

Avea un surâs încântător şi ochii ei verzi-cenuşii erau învăluiţi într-o uşoară pâclă caldă. Andrzej avusese prilejul să întâlnească doar de câteva ori în viaţă priviri ca acestea şi, de obicei, în asemenea situaţii, uita că mai are limbă în gură.

— Ei, la drept vorbind nu e nimic... nimic deosebit, bolborosi el. Nu noi am cucerit Praga[1]. Înaintea noastră a trecut pe aici divizia întâi.

— Ştiu, dar ei au trecut atât de repede că nici nu am apucat să le mulţumim.

Ar fi vrut să-i dea o replică spirituală şi simpatică, dar în clipa aceea nu-i venea nimic în minte în afară de gândul că ea este frumoasă, inteligentă şi elegantă, iar el – murdar, într-o uniformă uzată şi stupid. Pe deasupra mai avea şi gradele acelea groteşti, făcute din şireturi de la indispensabili, iar pe mâneci galoanele de elev de şcoală militară, confecţionate din poale de cămaşă. De când se sfârşise totul cu Hanka, ori de câte ori întâlnea o fată care îi plăcea, se aştepta la o cotitură radicală în viaţa sa. Poate că o întâlnise tocmai pe *Ea*? Mai aruncă o privire asupra necunoscutei şi se dezmetici pe loc. Ea nu putea fi *Ea*, pentru că, în genere, nu era o fată tânără. Zări ridurile pronunţate de la coada ochilor. „Eh, gândi dezamăgit, are pesemne vreo treizeci de ani”. Observă de asemenea că nu era chiar atât de elegantă cum i se păruse. Era încălţată cu ghete foarte uzate cu talpă de lemn şi purta o scurtă bărbătească făcută dintr-o pătură de proastă calitate.

„Şi mai e şi măritată”, adăugă în gând.

Tăcerea penibilă se prelungea, devenea de-a dreptul insuportabilă.

— O să-i alungaţi curând pe nemţi din Varşovia? mai făcu o încercare necunoscuta.

— Cred că destul de curând, doamnă, răspunse Andrzej.

Discuţia se împotmoli din nou. Femeia mai stătu o clipă, dar, observând jena elevului-sergent, înclină din cap şi se amestecă în mulţimea care îi înconjura pe ofiţeri.

---

[1] Cartier al Varşoviei, situat pe malul drept al Vistulei (n.t.).

„Mi-a văzut doar galoanele de la mânecă şi a crezut desigur că sunt ofiţer, gândi cu amărăciune Andrzej. Acum şi-a dat seama de greşeală. Femeile se dau în vânt după steluţe. Or să fie cam deziluzionate căci ofiţerii de-acum nu mai sunt cei de dinainte de război: habar nu au de Boston, nu ştiu să flirteze, sunt foarte serioşi, abătuţi şi neîncrezători. Cel puţin o mare parte din ei. Nu mai sunt cavalerii din familii de moşieri, ci ţărani care au avut de dus o viaţă foarte grea."

Oamenii observară curând că în felul de a fi al comandantului era ceva în neregulă. Nu răspundea atunci când i se adresau, se mărginea să zâmbească vag, se juca cu paftaua centurii şi arăta ca un şcolar care n-a învăţat lecţia şi a fost scos pe neaşteptate la tablă. Îi era ruşine să recunoască pe faţă că nu cunoaşte limba polonă. În cele din urmă nu mai putu suporta situaţia penibilă, mormăi ceva pe sub nas, salută şi ieşi cu paşi repezi în stradă. Femeile se priviră intrigate.

— Locotenentul trebuie să meargă în control şi la celelalte plutoane, zise Zaklika.

— Dumnealui de ce n-a scos niciun cuvânt? se interesă femeia care discutase cu Nowak mai înainte.

— Aşa e el, foarte timid, explică Zaklika. Mai ales faţă de doamnele frumoase.

— Uite că „sfântul" ştie să iasă din încurcătură!

Izbutise. Civilii râdeau, dar nu şi soldaţii pe chipul cărora stăruia o expresie confuză. Waskowski se făcuse roşu la faţă; era încă foarte tânăr, nu ştia să mintă. Rokicki punea la cale o şotie: din nou prinseseră să-i lucească în ochi luminiţele acelea poznaşe.

Coborând vocea, Rokicki spuse fetelor din preajma lui:

— Nu-i aşa, nu e deloc timid, numai că la noi în armată au o mare căutare cei care în copilărie au avut doici surde. Şi el este unul dintre aceştia.

— Doici surde?

— Sigur că da!

— Da ce are a face cu...?

— Păi nu vă daţi seama cum a devenit cazul? Tatăl la lucru, mama la lucru, iar copilul acasă, cu servitoarea surdă. Nu a avut de la cine învăţa să vorbească. Abia la şcoală a mai prins câte ceva, dar pentru că nu s-a deprins să vorbească la timpul potrivit, doar cu atât

a rămas. Unul ca el nu dezvăluie niciun secret militar, explică Rokicki cu o mină extrem de gravă.

— Vă pricepeți la glume! chicotiră fetele. Mai-mai să vă credem.

— Ştiri din Varşovia? se miră între timp Zaklika. Tocmai voiam să vă întreb pe dumneavoastră. Nu avem niciun fel de legătură. Insurecția a fost declanşată fără a se conveni cu noi.

— Zău? Nouă ni s-a spus altceva, zise evident şocat un bărbat slab, cărunt, într-un palton vechi de gabardină.

— Vi s-o fi spus, nu zic ba, dar nu e adevărat, izbucni ofițerul. Toată insurecția asta nu este decât o şarlatanie!

Buna dispoziție se topi într-o clipită. Vorbitorul nu-şi dădu seama care este cauza şi continuă să peroreze:

— Şi-apoi armata aceea din Occident! Două sute de mii de oameni se bat, naiba ştie pe unde, îşi varsă sângele pentru englezi şi americani când ar trebui să fie aici!

Greşise tonul. Acum aşa ceva era fără nicio noimă. N-avea rost să ți-i ridici din capul locului pe oameni împotrivă.

Sublocotenentul nu fusese în Polonia pe timpul ocupației. El nu ştia aproape nimic despre miturile ce ajunseseră să fie considerate o realitate, nici despre starea de spirit care domnea peste tot. Se pricepea însă să vorbească cu uşurință, curgător şi cu convingere, nu degeaba făcea aproape zilnic expuneri în fața companiei sale. Soldații ascultau, nu îl contraziceau niciodată, şi, de obicei, nu puneau întrebări. Aşa fusese cel puțin până la Bug. După ce trecură Bugul, în timpul expunerilor, auzea adesea şoapte printre cei recent mobilizați şi surprindea priviri ironice sau de-a dreptul ostile. Nu înțelegea ce se întâmplă. „Ce nu-ți convine ție, Waskowski, şi ție, Malyga? li se adresa atunci. Ridicați-vă şi spuneți!" De regulă, reieşea că respectivii nu aveau niciun fel de nelămuriri şi, ce era mai ciudat, la întrebările de control răspundeau mai bine ca oricare dintre camarazii lor mai vechi. Formal, totul părea în ordine, deşi Zaklika simțea că ceva este în neregulă. Cea mai mare bătaie de cap o avea cu Rokicki. Zaklika avea impresia că acest caporal îl privea ca pe un copil care încearcă să-şi dea părerea asupra problemelor dificile ale oamenilor maturi. Cât despre Rokicki... era limpede. Unele manifestări puteau fi explicate prin apartenența lui de clasă. Civilii ăştia însă reacționau într-un mod similar. Privindu-le chipurile brusc încruntate şi posomorâte, îi venea să le strige: „Ce, nu vă convine?"

„Se vede că nu le-am vorbit îndeajuns de clar, iar ei nu sunt lămuriți sub raport politic". Mai adăugă ceva despre akaişii[1] reacționari, feciori de capitalişti şi moşieri. Şi de astă dată vorbele sale fură întâmpinate cu o tăcere mormântală, iar bătrânului îmbrăcat în palton de gabardină îi apărură pete roşii în obraji şi spuse că şi fiul său este akaist, dar că el nu era nicidecum capitalist, că luptase pentru drepturile clasei muncitoare încă de când domnul locotenent nici nu era pe lume şi că mai avea şi acum spinarea brăzdată de urmele harapnicelor căzăceşti.

Toate se dovediră a fi extrem de încâlcite pentru Zaklika. Pentru prima dată de la începutul carierei sale de ofițer politic se zăpăci şi nu mai ştiu ce să zică, încercă să-i categorisească într-un fel oarecare pe cei din jur. Doar foarte puțini dintre ei păreau a fi intelectuali şi aceştia puteau fi recunoscuți dintr-o ochire. Ceilalți însă... Privi nesigur. Ce să fie? Mic-burghezi?... Aristocrație muncitorească pusă în slujba capitaliştilor?... Cum să le vorbeşti?

— Domnilor, începu o femeie cu o basma ponosită pe cap. Acum astea sunt fără însemnătate. Dincolo însă, în Varşovia, sunt copiii noştri. Fiul meu...

Plin de entuziasm, Zaklika prinse din zbor firul salvator:

— Fără discuție că vom da ajutor Varşoviei! exclamă. Ştim că acolo luptă polonezi sinceri, cinstiți, care doresc într-adevăr o Polonie liberă, dreaptă şi democratică. O să le venim de hac fricilor. Ei sunt puternici atunci când dispun de superioritate tehnică – tancuri, tunuri şi avioane. Dar şi noi avem tancuri, tunuri şi avioane. O să le tragem o bătaie fasciştilor, de-or să le meargă fulgii!

Reuşise să mai dreagă un pic lucrurile, dar fără să readucă simțământul de bucurie de la început. Mulțimea se împărți în grupuri mici. Nowak auzi şoptindu-se:

— Da' de ce se leagă de italieni? Doar la Varşovia nu sunt dintr-ăştia... Ce italieni? Vorbeşte de fascişti... dom'le! Şi nemții sunt fascişti! Un bolşevic deghizat, îi ajunse la ureche din altă parte. Iar ăla care a şters-o nu ştie o boabă de poloneză. Ai fost atent la cocarde, la vulturi? Nu sunt aşa cum se cade... Singura legală este doar armata din Occident. Unitățile astea sunt la dispoziția Sovietelor şi

[1] Armia Krajowa (AK) – organizație militară clandestină creată pe teritoriul Poloniei cotropite de Germania hitleristă de către guvernul polonez aflat în emigrație la Londra. „Akaist" – membru al acestei organizații (n.t.).

nu au dreptul să poarte adevărata cocardă...

Prima reacție a lui Andrzej a fost să protesteze, dar renunță. Chestiunea era mult prea complicată pentru a putea fi lămurită în asemenea împrejurări.

Pe poartă dădu buzna plutonierul de companie în toată splendoarea blondă a celor douăzeci şi ceva de ani ai săi.

— Cât mai aveți de gând...?!... începu să strige, dar se opri brusc la jumătatea cuvântului. Vă rog să mă scuzați... Domnule locotenent, comandantul companiei a dat ordin să continuăm marşul. În formație rărită, cu intervalele mărite!

— Plecarea, exclamă Zaklika. La revedere, cetățeni.

Nemții continuau să tragă, dar proiectilele explodau undeva departe, în spate. Trăgeau asupra eşaloanelor ce veneau din urmă.

— Cum v-au plăcut, domnule elev-sergent, cele spuse de „sfântul" nostru populației eliberate? începu Rokicki, când ieşiră amândoi în stradă.

— Foarte mult, replică scurt Andrzej şi grăbi pasul.

Caporalul îl ajunse din urmă.

— Un lucru e sigur, continuă. Nu poți câştiga bunăvoința unei babe cucernice dacă îi spui din capul locului că episcopul e un beţivan, un afemeiat şi că nu crede deloc în Dumnezeu. Chiar dacă ăsta ar fi adevărul curat.

Nowak tăcea. În văzduh începură să uruie gemând motoare şi, când ridică ochii, văzu la mare înălțime siluete mici şi negre de avioane. Erau, fără îndoială, germane, căci tunurile antiaeriene începură îndată să răpăie. Petele minuscule ale exploziilor împestrițară cerul. Elevul-sergent îşi simți din nou gâtlejul uscat. Pentru a-şi dovedi lui însuşi că nu se teme, îşi încetini înadins paşii.

Lumea se îmbulzea la ferestrele şi în porțile caselor. Oameni stăteau şi pe trotuare. Le făceau semne cu mâna, fluturau batiste şi steguleţe alb-roşii, răguşiseră de atâta strigat. O fată veni în fugă spre Andrzej, îi vârî în mână doi trandafiri, îl sărută pe obrazul năduşit, izbucni în plâns şi fugi.

Ajunseră în apropierea fluviului. Coloana de fum pe care o văzuseră din drum, de la o depărtare de peste zece kilometri de Varşovia, se transformase într-o perdea ce se învolbura astupând jumătate din bolta cerului.

2

Dacă regimentul are, în linii mari, două mii de oameni, iar dintre ei o mie şi cinci sute constituie aşa-numitele baionete active...

Dacă un ponton de tipul NPL poate transporta cincisprezece oameni...

Dacă se poate organiza doar un singur punct de trecere batalionar...

Dacă trecerea batalionului se execută în trei valuri, fără a mai pune la socoteală cel de cap...

Dacă se ţine seama că după executarea trecerii de către primul val va rămâne numai cincizeci la sută din material, pentru că jumătatea cealaltă va fi distrusă de focul inamicului...

Dacă întreaga armată nu dispune decât de patruzeci şi patru de pontoane...

La statul major ofiţerii lucrau cu o grabă febrilă la întocmirea planurilor de detaliu şi a schemelor focului, făceau calcule, socoteau consumul de muniţie, subzistenţă şi carburanţi, pierderile probabile în oameni şi material, se ocupau de acea contabilitate complicată şi sumbră în aspra ei realitate de care poeţii şi istoricii de obicei nu pomenesc, deşi fără ea armata nu ar putea să existe şi, mai ales, să lupte. O armată are un efectiv de câteva zeci de mii de oameni, cam cât un judeţ sau un oraş mare. Atunci când comandă „Stânga împrejur-marş“, comandantul unei grupe îi poate schimba în două secunde direcţia cu o sută optzeci de grade, dar o asemenea modificare a direcţiei de deplasare a unei armate întregi durează câteva ore. Armata operează pe un spaţiu de câteva zeci de kilometri, unităţile ei sunt legate între ele prin sute de fire: printr-un sistem de transmisiuni, de comandă, de aprovizionare, de cooperare. Orice schimbări bruşte, ca şi în cazul unei operaţii chirurgicale, produc un şoc şi o perturbare a funcţiilor vitale ale organismului. Uneori însă ele sunt necesare.

Maşinile de scris răpăiau, staţiile de radio piuiau, clapetele centralelor de campanie cădeau cu un clinchet uşor, buzărele telefoanelor ţârâiau. Vocile chemau cu încordare Vistula, Volga, Oka, Modlinul, cereau să li se dea imediat legătura cu zero-unu,

zero-cinci, zero-doi, zero-patru, rosteau frânturi de propoziții mutilate bizar şi şiruri de cifre, dădeau ordine, transmiteau rapoarte...

Statele majore ale diviziilor, regimentelor, batalioanelor independente erau cuprinse de febra premergătoare operației odată cu simptomele care o însoțesc în mod inevitabil: o excitabilitate şi un dinamism sporit.

— Pilica, ascult.

— În sfârşit! Ce dracu' faceți acolo? Ardeți gazul! Umblați brambura! Dați-mi zero-şase! În fine... Zero-şase, care-i situația?

— Cine întreabă?

— Cum cine? Zero-şase de „Sus", e clar! De ce nu s-a putut lua atâta timp legătura cu voi?

— Abia acum un minut s-a întins linia.

— Aşa, hm... Ce se aude?

— Nimic deosebit, aşa şi aşa...

— Friții trag?

— Trag.

— Câți aveți din categoria unu şi doi?

— Ce anume?

— Din categoria unu şi doi.

— Nu înțeleg.

— Cum nu înțelegeți? Cine se trece în rapoarte în primul rând şi cine în al doilea? Ei, uite, mă interesează dacă aveți din cei țepeni şi din cei numai în parte.

— Aha! Pentru moment n-avem.

— Sigur?

— Nu s-au primit rapoarte în acest sens.

— În regulă, țineți-vă bine. Îndată ce cumva, ceva... comunicați imediat.

— Am înțeles.

— De pe celălalt mal nimic?

— Nimic.

— Cercetaşii s-au înapoiat?

— Nu.

— Raportați când se întorc.

— Bine.

— Până una-alta, salut.

— Să trăiți.

Ofițerul operativ de serviciu trânti furios receptorul telefonului, dar telefonistul îl înşfăcă imediat şi şi-l atârnă la ureche. Avea un şnur special pentru asta, un dispozitiv practic şi comod, căci ținând mereu în mână receptorul, ea îi amorțea. Ofițerul operativ era un stegar tânăr din subunitatea de servicii. Convorbirea telefonică îl enervase. „Te bate la cap fără niciun rost, gândi la adresa camaradului său de la divizie. Pesemne că o fi vreun specialist în număratul obielelor. Îl interesează câți țeapeni am... «Țineți-vă bine!» Al dracului Napoleon de la Zdołbunow!“

Se străduí neîndemânatic să-şi răsucească o țigară dintr-o bucată de ziar. Tutunul se împrăştia, hârtia nu stătea lipită deşi o umezise din belşug cu salivă, iar atunci când stegarul apropie chibritul, ea se aprinse făcând o flăcăruie. Ofițerul sudui pe înfundate şi începu să-şi şteargă ochii înlăcrimați. Telefonistul privea totul cu un zâmbet condescendent. Deodată surâsul îi pieri de pe față. Recunoscuse în receptor vocea comandantului de regiment şi pe cea a şefului serviciului de geniu al regimentului. Comandantul îl ocăra pe subordonat. La început o făcu în limba polonă, dar în curând trecu la cea rusă, lucru cu atât mai justificat cu cât şeful serviciului de geniu nu cunoştea deloc subtilitățile limbii celor trei mari poeți-profeți.

— *Dar ce pot să fac?*[1] repeta pe un ton plângăreț şeful serviciului de geniu.

— *Te trimit la tribunal!* răcni comandantul.

După toate aparențele amenințarea avu un efect, dar nu cel scontat.

— *Astea sunt glume*, spuse el apăsând pe cuvinte. *Glumiți*.

Tonul plângăreț îi dispăru din glas şi genistul trecu la atac. Începu el să strige. Declară că şeful serviciului geniu al regimentului nu este decât ceea ce este şi nicidecum sfântul Nicolae, făcătorul de minuni. Vocea comandantului se înmuie.

— Alioşa, dragă... te rog... Doar cunoşti situația...

— E ceva în neregulă cu pontoanele, domnule stegar, îl informă telefonistul pe ofițerul operativ.

— Ce spui? se miră stegarul.

---

[1] Frazele scrise cu caractere cursive sunt, în original, în limba rusă (n.t.).

— Zero-unu personal l-a beştelit pe şeful geniului pentru că a pregătit prea puține bărci, iar el zicea că nu se poate face nimic. Toate bărcile civile de pe mal au fost strânse şi reparate. Altele nu mai sunt, iar pionierii nu vor pridid să facă bărci noi.

— Sigur. E prea puțin timp.

— Domnule stegar, dar la cât o să înceapă totul? întrebă telefonistul cu voce înăbuşită.

— Ce anume?

— Ei, forțarea asta...

— N-am de unde să ştiu, măi băiete, oftă ofițerul. Mai trage şi tu cu urechea un pic, poate afli ceva. Dealtfel cu siguranță înainte o să fie o convocare.

Proprietarul vilei în care fusese încartiruită grupa lui Nowak era un bărbat voinic, lat în umeri, de vreo cincizeci de ani, din categoria acelora care numai datorită prestanței lor capătă funcții înalte, ocupă fotolii de director, fără să spună vreodată ceva important, dar care vorbesc întotdeauna cu multă convingere, în propoziții elegante şi care, până la adânci bătrânețe, au succes la femei. Privea nemişcat la cer ca la un ecran de cinema, ca şi cum ceea ce se petrecea acolo nu ar fi prezentat un pericol de moarte. Andrzej se gândi că individul trebuia să aibă sistem nervos de balenă.

Când apăru roiul avioanelor de vânătoare sovietice, iar messerschmitturile o rupseră la fugă, fața bărbatului se lumină.

— Avioane a întâia, spuse. Americane.

— Sovietice, rectifică surprins Nowak.

— Mie-mi spuneți? se scandaliză proprietarul vilei. Pentru că au stele roşii pe aripi? Sunt aparate americane, dom'le, primite în cadrul livrărilor de război. Şi sunt pilotate de americani şi polonezi, adăugă privindu-l pe elevul-sergent cu atâta compătimire, încât acesta se simți un pic stânjenit.

— Sunt aparate de construcție rusească, protestă el. Se numesc „Iakuri". De ce să fie pilotate de americani?

— Domnule elev-sergent, în ceea ce mă priveşte, propaganda asta nu ține. Sunt prea bătrân pentru aşa ceva. Te rog să-mi spui chiar dumneata. Ar fi sovieticii în stare să construiască un asemenea aparat şi să zboare cu el?

— Cred că sunt mai în măsură să o ştiu. Sunt în armată şi le-am

putut examina de aproape. Am văzut şi echipajele, căuta să-l convingă Nowak.

— Ceea ce ştii dumneata, e cu totul altceva. Aşa vi s-a spus, aşa o spui şi dumneata. Toate avioanele şi tancurile sovietice sunt de producţie americană.

— Da' de unde, sovietică!

— Americană, repetă el apăsat. Şi sunt pilotate de americani şi polonezi. Domnule, pe mine nu mă duci cu preşul!

Andrzej simţi că îl ia cu cald. De câteva ori în viaţă avusese ocazia să dea peste asemenea oameni şi ştia că este inutil să discuţi cu ei. Nu ajungi la niciun rezultat. Adesea, când argumentele verbale se dovedeau a fi zadarnice, simţea aproape o nevoie fizică să-l plesnească pe respectivul imbecil îndărătnic. Îi fu ruşine de pornirea sa ca de o manifestare de fanatism, nedemnă de un om civilizat. Se stăpâni să nu-l mai contrazică, pentru a nu-şi pierde cumpătul. Elevul-sergent era tânăr, punea mare preţ pe adevărul obiectiv şi nu putea suporta când cineva refuza să-l vadă.

Indus în eroare de tăcerea interlocutorului, grăsanul se consideră victorios şi schimbă vorba.

— Mare nenorocire cu insurecţia asta, zise. Câţi oameni au pierit şi or să mai piară... Dar cu voia Domnului totul va fi spre bine.

— Cum adică? se miră Nowak.

— Pierderile, domnule elev-sergent, jertfele... Cine a mai suferit atâtea pierderi ca noi? Ca atare, după terminarea războiului, guvernul va prezenta nota de plată. O să-i întrebe pe englezi: câţi oameni aţi pierdut? O sută de mii? râsete în sală! Noi am pierdut cinci milioane sau poate şi mai mulţi. Ni se cuvine o despăgubire? Ni se cuvine. Nu se poate ca englezii să ne lase fără un răspuns.

— Sigur că or să dea un răspuns. Andrzej se străduia să-şi păstreze calmul, deşi simţea că începe să fiarbă de mânie. Ştiu şi ce anume or să răspundă.

— Da? se interesă cetăţeanul.

— Or să spună: All right. Iar acum puteţi să ne pupaţi pentru asta în... c... zise Nowak pe un ton extrem de calm.

Se stăpâni cu mare greutate să nu-l înjure pe cetăţean în modul cel mai ordinar. Dobitocul. Cum de puteau exista asemenea idioţi?

— Ca să vezi dumneata, cum te-au prelucrat bolşevicii, răspunse pe un ton jignit proprietarul vilei. Şi aşa ceva e în stare s-o spună un

polonez... Ruşine, dom'le!

Se întoarse cu spatele şi se îndepărtă mormăind şi pufăind ca o morsă înfuriată.

În acelaşi timp la Statul major al armatei un plutonier de la Secția a II-a bătea febril la maşina de scris:

DISPOZIȚIUNEA DE CERCETARE Nr.023. STATUL MAJOR AL ARMATEI 1 POLONE. 16.00 15.IX.44. HARTA: 50.000

1) Inamicul se apără pe malul de vest al fl. Vistula în sectorul Żoliborz-Augustówka cu forțele brigăzii de infanterie a lui Kamiński (trădătorul), resturile D.73 I. sprijinite de unități speciale şi cu o parte din forțele D.19 Bl.

Insurgenții polonezi care au trecut la noi în raionul Şaska Kępa au informat că în Varşovia raionul Ruda Ewansa, Potok, Żoliborz, cota 96, 6, precum şi raioanele de la nord-est de hipodromul de la Mokotów au fost eliberate de sub nemți şi continuă să se afle în mâinile insurgenților.

COMANDANTUL ARMATEI A ORDONAT:

2) În noaptea de 15 spre 16 IX comandantul D.3 I. va executa în fâşia de acțiuni a unităților sale o cercetare cu scopul:

a) de a se stabili starea podurilor şi posibilitatea de a fi folosite pentru executarea trecerii;

b) de a se determina locurile şi vadurile cele mai favorabile pentru executarea trecerii;

c) de a se stabili forțele şi compunerea garnizoanei inamice care se apără în Varşovia.

3) Comandantul D.1 I. va stabili în sectorul diviziei sale prin cercetare legătura cu insurgenții din Varşovia.

4) Imediat după primirea datelor cercetării se vor organiza detaşamente de forța unei companii întărite, care vor fi trecute pe malul de vest al fl. Vistula şi prin acțiuni comune, duse împreună cu insurgenții, se vor cuceri capete de pod pe malul de vest al fl. Vistula şi se va asigura executarea trecerii.

5) Datele complete cu privire la gruparea inamicului din Varşovia şi intențiile acestuia se vor comunica subunității de cercetare a statului major al Armatei 1 polone la ora 7.00 pe 16 IX 44.

(—) Şeful statului major al Armatei 1 polone
Col. *STRAŻEWSKI*

De astă dată ordinul avea un caracter formal. Comandanții respectivi aveau cunoştință de conținutul lui, care le fusese comunicat verbal. Primiseră între timp noi ordine. Întreaga acțiune prinsese să se contureze tot mai clar. Dacă Regimentul 9 infanterie urma să fie berbecele ce avea să străpungă inelul încercuirii germane din jurul grupului de insurgenți de la Czerniaków, plutonului din care făcea parte grupa lui Nowak îi revenea un loc undeva în vârful berbecelui. Dar nici Nowak şi nici oamenii săi încă nu ştiau nimic. Dealtfel, chiar dacă ar fi ştiut, nu ar fi putut influența cu nimic evoluția ulterioară a evenimentelor.

Plutonierul bătu ultimul punct şi-şi trecu mâna peste față. I se părea că i se lipiseră pe obraji nişte fire de păianjen. Ochii îl usturau de nesomn. Bănuia că îl mai aştepta încă o noapte grea. Trase din ceaşca de faianță ce stătea înaintea lui o înghițitură zdravănă de cafea rece. Cafeaua, un surogat, nu avea niciun gust şi nu îl înviora deloc.

3

Se cunoşteau din copilărie, dar abia în ziua aceea de august constată cu uimire că ea devenise dintr-odată alta, o necunoscută. Fetişcana stângace şi gălăgioasă se preschimbase pe neaşteptate într-o femeie. Nu prea demult încă o mai ducea pe cadrul bicicletei sau se luau la trântă ca între prieteni. Hanka era pur şi simplu doar o camaradă, o tovarăşă ideală pentru tot soiul de şţrengării şi aventuri aiurite. Era o camaradă care nu-ţi dădea deloc bătaie de cap căci nu voia să admită că ar fi mai slabă fiziceşte şi se supăra uşor, iar atunci zgâria şi muşca. Ultima oară, fără niciun motiv propriu-zis, îl trăsese tare de păr, se încăieraseră de-a binelea şi ea se dăduse cu greu bătută. Se despărţiseră supăraţi. Fata plecă la liceul ei din Varşovia. După o lună îi scrisese însă o scrisoare în stilul ei obişnuit, umoristico-satiric, plină de bârfeli şi de glume pe seama colegelor şi a profesoarelor pe care Andrzej nu le cunoştea, dar pe care şi le putea imagina cu uşurinţă.

Se revăzură după un an şi băiatul înlemni. Hanka ajunsese de nerecunoscut. Nu numai că crescuse – îşi amintea că ea împlinea aproape şaptesprezece ani – dar în general devenise parcă cu totul alta; mai liniştită, mai tăcută, mai potolită, căpătase o distincţie stranie, aproape o măreţie. Răspândea în jur o strălucire caldă, pe care nu o avusese deloc mai înainte.

Când îl luă de astă dată de mână – ca de atâtea ori odinioară când treceau pe malul celălalt al unui pârâiaş a cărui apă le ajungea până la glezne – nu mai putu să facă glume, cuvintele i se opriră în gât. Îl cuprindea o duioşie ciudată când îşi arunca privirea la sânii iţiţi ai fetei, strânşi în sutienul strâmt, la braţele ei rotunde şi la spatele neted, la părul castaniu ce îi ajungea până la umeri şi la picioarele zvelte.

— De ce eşti aşa de ciudat astăzi? întrebă Hanka.

Crezu că îl întrebase numai ca să-l sâcâie, căci ea îşi dădea perfect de bine seama de ce nu era ca de obicei şi de ce nu se va mai simţi niciodată nestânjenit în preajma ei.

— Nu ştiu, mormăi fără chef. Mă doare un pic capul...

Se uită la el cu privirea cea nouă, pe care nu o mai înţelegea, şi îi zâmbi cu un surâs străin.

— Sărăcuțul, spuse şi întinse mâna spre fruntea lui.

Andrzej tresări şi îşi feri brusc capul pentru că, doar cu un an în urmă, un asemenea gest însemna că o să-l smucească tare de păr sau o să-l tragă de ureche.

— Nu te teme. Vreau să văd numai ce-i cu capul tău, zise punându-i uşor palma pe frunte. Într-adevăr, arde. Hai, vino să te întinzi la umbră.

— Nu-i nimic. N-am nimic, protestă el.

— Hai, întinde-te, repetă cu o tandreţe neobişnuită.

„Încă astă-vară ar fi ţipat la mine şi mi-ar fi dat pe deasupra şi un brânci, gândi. Ce s-a petrecut cu ea, dumnezeule!“

Fără să scoată un cuvânt se culcă la umbra unei salcii rămuroase. Fata îi puse mâna pe frunte. Şuviţele părului ei îi mângâiau uşurel gura. Fiecare fir parcă era o mică scânteie pe buzele lui. Prin pleoapele mijite îi vedea ochii încadraţi de gene lungi şi răsfrânte ca la copiii mici, ovalul feţei, al acelui chip care, deşi îi părea cunoscut, totuşi era cu totul deosebit. Simţi cum îl trece un fior cald şi dacă s-ar fi lăsat în voia primului impuls ar fi strâns-o în braţe, ar fi sărutat-o nebuneşte, în neştire, şoptindu-i cuvinte fără şir, pe care nu le spusese nimănui până atunci şi ele ar fi fost fireşte, din inimă şi pline de gravitate. Nu se lăsă însă în voia acelui îndemn, pentru că de mulţi ani se deprinsese să-şi înăbuşe pornirile şi să-şi păstreze cumpătul.

„E ceva teribil în toate astea. Oare ce s-a întâmplat? Doar e tot Hanka, aceeaşi codană zgâtie care însă se preface. Acuşi îmi trânteşte un bobârnac în nas sau un ghiont în coaste. Nu trebuie să mă las prostit, ca să nu aibă de ce să-şi bată joc de mine“. Tăcea, plin de nelinişte. Clipa de farmec trecuse şi încerca simţământul că pierde ceva deosebit de important, de preţios, clipe de fericire ce nu se vor întoarce niciodată. Îi era ciudă pe el însuşi că nu îndrăznise, dar totodată îşi dădea seama că nici nu va îndrăzni şi că fiecare secundă îl îndepărtează tot mai mult de ea. Începu să reflecteze, să analizeze, să se teamă de urmări. „Dacă într-adevăr se preface, mă fac de râs într-un mod groaznic, iar dacă nu se preface, cu atât mai rău, ştiu cum s-ar sfârşi totul: ar rămâne însărcinată, ar izbucni scandalul, ar da-o afară din şcoală, părinţii ne-ar alunga de-acasă... Nu. Nu vreau”. Era foarte abătut, furios pe sine însuşi, pe ea şi pe întreaga lume. Îi dădu cu bruscheţe mâna la o parte.

— Hai să mergem, spuse.

— Ți-e mai bine? întrebă ea.

— Poftim? A, da... Dar trebuie să plec. Am nişte treburi de aranjat.

Îl privi cu atenție, fără să surâdă. Pupilele i se dilatară un pic. Scoase un strigăt uşor.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el.

— Ai gura însângerată.

— Cum adică?

— Ți-ai muşcat buzele.

Rămase tăcut, apăsându-şi batista pe gură. Nu îl întreba nimic şi vedea doar cum îl priveşte cu ochi strălucitori. Sări în picioare.

— Să mergem, zise cu glas înăbuşit.

Chipul fetei se schimbă brusc, parcă s-ar fi întunecat, iar în ochi îi stărui câteva clipe aceeaşi expresie ca la un copil pedepsit pe nedrept. Când i se adresă, vocea îi era surdă.

— Întoarce-te, îi spuse sec şi categoric. Trebuie să mă schimb.

Făcu ceea ce-i ceruse într-un mod ostentativ, grosolan.

„Anul trecut nu făcea atâtea fasoane. E clar că vrea să mă sâcâie. Mă zădăreşte ca şi mai înainte, numai că în alt mod."

Simțea că este nedrept, dar necazul împotriva lui însuşi, împotriva ei, din cauza situației penibile era mai puternic. Se încruntă şi continuă să tacă.

Se înapoiară în orăşel fără să schimbe măcar o vorbă, ca doi străini. A doua zi ea plecă la Varşovia. Vacanța se sfârşise. Izbucni războiul.

Coloana de camioane coti în strada Francuska şi se împrăştie prin străduțele înguste din Saska Kępa. În spatele maşinilor tresăltau tunurile cu țeavă lungă ca nişte mânji legați în spatele căruțelor țărăneşti în drum spre iarmaroc. Ia te uită! A sosit şi batalionul trei, cercetarea batalionului e prima.

— Ce mai faci Popławski? Încă nu eşti pe celălalt mal al Vistulei? Măi, ce mai cercetare!

— Nu-i nimic, se zice că o să plecăm.

Plutonierul Stanisław Popławski, un brunet scund cu o față mongoloidă, lată şi cu nasul cârn, îi făcu lui Andrzej un semn prietenesc cu mâna:

— Noroc, Nowac. Cum o mai duci?

Habar n-avea de limba polonă, cu tot numele şi prenumele său polonez, identic dealtfel cu numele şi prenumele generalului care ulterior a fost comandantul Armatei 1.

— Toate sunt în regulă, îi strigă în ruseşte Andrzej cu accentul unui băştinaş de prin preajma Vistulei.

Popławski trecu mai departe cu băieții, legănându-se pe picioarele lui puțin curbate.

„Are picioare de cavalerist, dar umblă ca un marinar, gândi Andrzej. Pare să fie foarte curajos. În ce mă priveşte însă lucrurile sunt chiar în regulă. Din nou afurisita asta de frică. Nu sunt în stare să ascund că mi-e teribil de frică".

— Noroc, Borucki!

Un băiat zvelt, smead, cu o puşcă-mitralieră pe umăr se opri din mers şi îl salută pe Andrzej.

— Eh, domnule elev-sergent, de mult nu v-am mai văzut. Ce noutăți? Trecem dincolo de Vistula?

— Pesemne că da.

— Asta-i bine. Trebuie să terminăm odată cu nemții ăştia. Te îngrozeşti când auzi ce spun oamenii. Unde sunteți încartiruit?

Andrzej arătă cu mâna.

— Aici, în garaj.

— Poate că mai târziu mă reped până la dumneavoastră. Aţi mai primit şţiri de acasă?

— Până în prezent, nu.

— Nici eu. Dar nu-i nimic, vin oricum, dacă s-o putea.

Erau originari din acelaşi ținut şi se cunoşteau de pe timpul când Andrzej Nowak preda lecții de topografie în cadrul şcolii clandestine de subofițeri. Pe atunci aproape că nu-l remarcase pe Borucki printre ceilalți douăzeci de băieți de la țară, cărora se străduia să le explice tainele curbelor de nivel şi ale azimutului. Abia când s-au întâlnit în armată, şi-a dat seama că Borucki este inteligent şi sensibil şi a început să se închege între ei ceva ce aducea cu o prietenie.

„Lui însă nu îi este frică, gândi. Asta se simte. Am învățat să recunosc bine teama la alții, dar asta nu mă ajută cu nimic să-mi înfrâng frica pe care o încerc eu."

Nu îi era teamă numai de moarte. Îl obseda gândul de a nu se compromite în fața soldaților pe care urma să-i comande şi pentru

care trebuia să fie o pildă de bărbăție şi sânge rece. Îşi cunoştea nervii şi ştia că pot să-i joace festa într-un moment hotărâtor. Conform legilor aspre ale războiului aceasta ar fi fost o crimă. Crimă fără voie, în pofida voinței. „O absurditate totală. Nu pot fi vinovat pentru faptul că sunt aşa cum sunt. Nimeni nu poate fi vinovat. E pur şi simplu o chestie de glande cu secreție internă, de anumite substanțe chimice din organism. Legea însă este aceeaşi pentru toți, deşi nimeni nu-i la fel. De fapt, nici nu se poate altfel, întotdeauna a fost aşa. În momentele de primejdie, pentru a se salva, societatea jertfeşte indivizi..."

Ştirea că regimentul va executa trecerea pe celălalt mal al Vistulei se răspândi la trupe înainte de a fi fost transmisă sub formă de ordin. Circulau zvonuri mai mult sau mai puțin fanteziste cu privire la planurile statului major şi la situația de pe malul stâng. Balcewicz, care era în relații bune cu telefoniştii şi furierii de la statul major, căpătase de la ei informațiile cele mai recente şi susținea că, încă în cursul dimineții, încercase să execute trecerea subunitatea de cercetare trimisă de Divizia „T. Kościuszko", dar din cele trei bărci doar una îşi atinsese ținta. Cercetaşii încă nu se înapoiaseră; aşteptau probabil să se lase întunericul. Acum urma să vină în Varşovia cu bărcile compania de cercetare a Diviziei a treia.

— Ia ascultați, măi băieți! Se pare că la statul major al regimentului au picat trei insurgenți. Au trecut Vistula cu un caiac bortelit. Nu, nu sunt ofițeri. Unu-i elev-sergent, iar ceilalți doi, ostaşi. Spun că acolo e tare greu, că situația e dată în mă-sa... Nemții îi măcelăresc, nu alta. *Stare Miasto* e distrus...

— Ce spuneați?

— Starówka e la pământ. N-a rămas din ea decât un morman de ruine. Aşa ziceau insurgenții. Maiorul a stat de vorbă cu ei şi le-a promis ajutor. A dat ordin să i se dea elevului-sergent un *pepeşeu*, ca să treacă cu noi. Ne va fi călăuză.

— Asta înseamnă că vom trece neapărat?

— Desigur. Telefoniştii spun că e mai mult ca sigur.

— Ni s-a distribuit stocul intangibil şi ni s-a completat muniția. Trebuie să fie ceva.

— Numai să nu dea dracu', măi băieți, să vă haliți stocul intangibil. S-ar putea să vă prindă bine...

— Eh, ce mai... ce-ai pus în burtă e al tău. Pentru cine să-l ţin? Pentru peştii din Vistula?

— Nu-ţi face griji. Dacă-i aşa, o să-l mănânce cu tine cu tot.

— Ia mai ţine-ţi fleanca. Nu-mi plac vorbele de soiul ăsta.

În vreme ce sublocotenentul Zaklika ţinu lecţia politică regulamentară, iar stegarul Rand dădu ordinele corespunzătoare, plutonul era de acum pregătit sufleteşte pentru evenimentele ce urmau să se desfăşoare. Toţi erau hotărâţi să-şi facă cât mai bine cu putinţă datoria, deşi erau cu frica în sân din pricina nemţilor şi a fluviului. Veniţi din câmpii întinse, udate de mici pârâiaşe şi râuleţe, cei mai mulţi dintre ei nu ştiau să înoate. Nu merseseră niciodată în viaţa lor cu barca şi cu atât mai mult cu o barcă aflată în bătaia focului. Deşi nu erau ofiţeri de stat major, îşi dădeau seama de dificultatea întregii acţiuni. Erau însă încredinţaţi că nu va exista altă ieşire şi că ceea ce trebuia să se întâmple, se va întâmpla. În concepţia lor războiul era o stihie, ca văzduhul, focul sau apa, o soartă vitregă pe care trebuia să o înduri până la capăt. De aceea îşi cercetau picioarele opărite în bocanci pe timpul marşului, mâncau pâine cu zahăr, fumau ţigări răsucite din hârtie de ziar, îi blestemau pe nemţi care puseseră la cale toate astea şi care chiar acum, când pierduseră pe toată linia şi zilele le erau numărate, mai ucideau oameni, nu voiau să sfârşească şi să capituleze, deşi aceasta ar fi fost, desigur, mult mai bine pentru ei. Şi de ce porniseră, ai dracului, războiul? Aveau pasămite o ţară bogată, o duceau bine. Hitler de fapt a pus la cale totul. El a hotărât că germanii trebuie să stăpânească lumea *Deutschland über alles*. Şi că trebuie să-şi ia revanşa pentru înfrângerea din celălalt război.

— E tâmpit, îşi exprimă părerea fruntaşul Grytko, înfăşurându-şi obiala. Strânse şiretul de la bocanc, făcu doi paşi de probă, sudui printre dinţi. Nebun de legat, adaugă cu ciudă. Acum o să mănânce iar mardeală. Nu le-a fost bine?

— Mardeală or să mănânce, dar câţi dintre ai noştri or mai muri? Spun oamenii că la Varşovia leşurile zac în stive, ca buştenii. Împuşcă fără osebire: bărbaţi, femei, copii.

— Toate bisericile au fost distruse.

— Şi palatul regal. N-a rămas piatră peste piatră din el.

— Nalewki nu mai există. Da ştiţi voi ce era această Nalewki? Aşa o stradă era una singură în lumea întreagă. Ce negoţ, ce prăvălii, ce

mărfuri, ce bogății erau acolo! Au făcut-o praf, nemernicii.

— Rozenblat, tu ai locuit acolo, pe Nalewki?

— Desigur. Aveam acolo o tarabă mică în stradă, vindeam ciorăpei de damă, chiloței, cămăşuțe de tricot. Ce viață! Un adevărat rai!

„Iată cel puțin unul pentru care Varşovia nu este o abstracție, gândi Andrzej. Eu sunt al doilea. Dar Varşovia noastră nu mai există şi, de fapt, nici n-a existat vreodată. Ea nu era aşa cum ne-a rămas în amintire! Bietul Rozenblat! Nu i-o fi mers chiar atât de grozav pe Nalewki. Cum mai înfrumusețează însă totul amintirea..."

Andrzej îşi aducea bine aminte de Nalewki, deşi fusese acolo o singură dată în viață, când se dusese cu bunica Joanna să-i cumpere uniforma de licean. Văzuse atunci o stradă îngustă, murdară şi rău mirositoare, un furnicar uman ticsit până la refuz. În comparație cu străzile curate şi liniştite din Śródmieście îți lăsa o impresie deprimantă. L-a izbit insistența negustorilor care probabil o duceau foarte prost, dacă ajungeau să-i tragă de mânecă pe clienți în prăvălii şi nu lăsau să le scape nici cel mai mărunt câştig. Amintirea înfrumusețează totul. Chiar lui perioada dinainte de război îi rămăsese în amintire ca un şirag de zile senine şi însorite, deşi au fost şi răstimpuri când era foarte greu, au fost zile de zbucium, de deznădejde şi de impas, care acum păreau cu totul fără însemnătate... chiar acelea când tatăl său a fost concediat... Sau lunile petrecute la bunica Joanna...

Stătuse la bunica Joanna, pe strada Wilcza, timp de un an. Era în clasa întâi de liceu. Tatăl său era convins că ar ieşi mai ieftin dacă l-ar da la gimnaziul din Lublin. Andrzej se bucurase de această schimbare. Joanna era socotită de toată lumea o femeie foarte bună, dar îşi manifesta bunătatea într-un mod atât de sâcâitor, încât era greu de suportat. Extrem de pedantă şi curioasă, controla fiecare pas al băiatului şi îi împuia capul cu povestiri moralizatoare de soiul celor de pe vremea Narcyzei Zmichowska[1], pe care, nici contemporanii ei nu le luau în serios. Dealtfel bunica însăşi – aşa cum observase curând Andrzej, care nu avea decât treisprezece ani – nu aplica în viață pseudoadevărurile propovăduite. Nu putea pricepe de ce ținea atât ca el să creadă în ele. Izbutise să otrăvească viața tuturor celor

[1] Scriitoare poloneză (1819-1876) – (n.t.).

care s-au aflat în raza de acțiune a elocinței şi a principiilor ei de neclintit. Soțul îi fugise de acasă, fiicele, când au observat că felul de a fi al mamei poate să ducă la spargerea căsniciilor lor, au rupt legăturile cu ea. În casa ei nicio servitoare nu rezista mai mult de o lună. La început bunica mânca la aceeaşi masă cu ea, îi făcea patul în camera de serviciu şi o ajuta la curățatul cartofilor, ca pe urmă să o facă cu ou şi cu oțet şi să-i scoată pe ochi bunătatea inițială.

Conducându-se după un fel de al şaselea simț, care îi fusese de ajutor în multe împrejurări din viață, plecase din Varşovia încă din iunie patruzeci şi patru. Acum se afla în afara oricăror primejdii, cu excepția celor la care o expuneau vârsta înaintată, viața de zi cu zi din timpul ocupației. Lui Andrzej îi era oarecum milă de ea şi i se părea că o înțelege pe această femeie bătrână şi singuratică, supusă acțiunii legilor biologice neîndurătoare, care mai încerca să-şi câştige dragostea oamenilor, încercare sortită din capul locului unui eşec. Poate că în tinerețe nu fusese aşa; fusese desigur altfel. Oamenii se schimbă foarte mult când îmbătrânesc. Gândul că vor trebui să plece curând îi umple de amărăciune şi invidie față de cei ce rămân.

Rozenblat continua să ridice în slăvi raiul pierdut din Nalewki, care însă părea un rai numai dacă ți-l aminteai din perspectiva a cinci ani de război şi peregrinare.

— ...sigur, marfa nu era de calitatea întâi, ci dintr-aceea care se mai întâmpla să aibă câte un mic defect sau o găurică. Că e pungăşie? Ce pungăşie, omule! Clienții mei ştiau că ceva nu este în regulă. Minuni nu există. Marfa de categoria întâi trebuie să coste scump. Voiau să cumpere ceva mai prost, dar mai ieftin. Ştiți voi ce dever aveam? Credeți că am fost întotdeauna acelaşi Rozenblat în uniforma jegoasă de dril, la care domnul caporal, pardon, sare cu gura? Eu eram *domnul* Rozenblat. Îndată ce terminam cu gheşeftul, îmi puneam un costumaş negru, o crăvățică, luam la brațetă o domnişoară şi mergeam la cinema sau la plimbare în Ogród Saski. Chiar negustorii cu prăvălii proprii mă salutau cu respect. Ce viață era! Aşa să dea Dumnezeu să fie mereu.

„Starówka este distrusă". Pentru a nu ştiu câta oară din momentul în care aflase, Andrzej căută să-şi imagineze ce se ascundea în spatele acestor cuvinte, dar ele continuau să rămână vorbe goale, lipsite de conținut. Starówka este distrusă. Au rămas doar mormane de ruine. Şi dacă Hanka... Dacă Hanka... Nu, nu era

cu putință.

Se ridică, îşi aranjă vestonul, îşi îndreptă centura.

— Terminați cu palavrele, spuse, vă ajunge pe azi. Umpleți încărcătoarele, curățați armele. N-avem prea mult timp.

4

Urmau să aibă o zi de odihnă, dar comandamentul îşi schimbă hotărârea. Plutonul slovacilor primi ordin să preia apărarea clădirii cu numărul patru din strada Idźkowski. Suduind puţintel, de formă, căci erau convinşi că e zadarnic, insurgenţii ocupară parterul. Pierduseră de acum socoteala zilelor petrecute în luptă şi în contact nemijlocit cu inamicul. Singura consolare putea fi doar aceea că poziţiile lor făceau parte, în mod oficial, din linia a doua de apărare. În faţă, la o distanţă mică, era clădirea izolată a şcolii de pe strada Zagórna, în care se aflase până nu demult spitalul insurgenţilor şi care acum era ocupată de germani. Din spate, de la etajele superioare, se vedea ca în palmă întregul Solec, până în strada Mączna. Stanko dădu ordin să se instaleze puşca-mitralieră. Câţiva oameni se apucară îndată să spargă cu târnăcoapele o ambrazură în zidul clădirii. Nemţii întreprindeau deseori atacuri asupra Solecului şi deşi în noaptea precedentă fuseseră puşi pe fugă de pe nava „Bajka" şi de pe cheiul „Syrena", situaţia continua să rămână neclară. Infirmierele distribuiră dejunul – câteva bucăţî de zahăr şi nişte pesmeţi mucegăiţi. În sector domnea liniştea, nemţii nu trăgeau, nu încercau să atace. Profitând de ocazie, sublocotenentul Stanko se decise să consacre câteva clipe problemelor administrative ale plutonului pe care le neglijase aproape cu totul.

— Ia spune-mi, câţi oameni mai avem în momentul de faţă? îl întrebă pe Vis, ajutorul său.

— Efectivul actual? Şaptesprezece oameni plus cinci infirmiere. Din care şapte sănătoşi, vreau să zic – teferi. Ceilalţi sunt mai uşor sau ceva mai grav răniţi. Nu vor să meargă la spital.

Stanko dădu din cap. Cu toate că nu dormise trei nopţi la rând mişcările îi erau energice, iar ochii, deşi înroşiţi, aruncau priviri iuţi şi agere. Era groaznic de slab. Niciodată nu fusese gras, dar acum arăta ca un schelet îmbrăcat în piele. Nasul mare şi ascuţit i se reliefa rapace.

— Dar pierderile? De la început.

Vis scoase un carnet jerpelit.

— Prima decadă a lui august, începu să citească, o patrulă trimisă la Belweder. Au dispărut, probabil, ucişi: Towiak, Waldek,

Mścisław, Wah, Sokól. Grav răniți, la spitalul ZUS[1]: Olejnik şi Waclaw. Sfârşitul lui august şi începutul lui septembrie. Morți: Susaianşvili, Ivan Babilaşvili, Lech, Bomba, Meteor, Waluś, Reflektor, agenta de legătură Wrzos, Jurek, Tamaradze, Kolejarz. Am pierdut cincizeci la sută din efectivul inițial.

— Dacă nu punem la socoteală şi răniții.

— Fără ei. Cu răniți cu tot s-ar ridica la aproximativ optzeci la sută. Dar nu pot fi considerați răniți, deşi într-o armată normală ar sta în spital. Orice s-ar spune ei sunt împreună cu noi şi continuă să lupte.

Stanko oftă.

— Pe Wrzos, ți-o mai aminteşti? N-am vrut s-o primesc în pluton.

— N-ai vrut?

— Rău am făcut că am primit-o. Fata putea să mai trăiască.

— Nu se ştie. Unde stă scris că în altă parte nu i s-ar fi întâmplat acelaşi lucru?

Wrzos era originară din Radom. În urma unei trădări în organizația locală, la sfârşitul lui iunie ajunsese la Varşovia. Avea repartiție în vederea declanşării insurecției, dar „ora W" a surprins-o departe de subunitatea din care urma să facă parte. S-a prezentat la slovaci. La cererea ei, însoțită de recomandările călduroase ale plutonierului, Stanko răspunsese doar atât:

— Nu. Ce ne trebuie muieri?

Abia când fata a început să plângă cu hohote, zise:

— Rămâi. Dar cu aceleaşi drepturi ca şi soldații.

— Asta şi vreau.

Nu i-a părut rău că o primise. Era de neînlocuit. Sub cel mai aprig foc alerga să transmită ordinele, stătea la punctul de observare, descoperea obiectivele. Apoi s-a întâmplat ce s-a întâmplat, pe timpul luptelor pentru portul Czerniakowski. Camarazii o duceau cu grijă pe o pătură. Când au trecut pe lângă comandantul de pluton, l-a chemat din ochi. Avea privirea lucidă.

— Anunțați familia, şoptise.

I se pusese un nod în gât.

— Lasă istericalele, ce naiba! N-o să ai nimic.

Aproape că era încredințat şi el că n-o să aibă nimic. L-a înțeles şi

[1] ZUS (Zakład Ubezpieczeń Społecznych) – Oficiul de asigurări sociale. (n.t.).

a încercat să surâdă. Acum îi părea rău că îi vorbise atât de aspru, deşi nu se îndoia că vorbele acelea brutale erau singurele cuvinte potrivite de încurajare într-o asemenea clipă.

Fu întrerupt din reflecţiile sale de Żbik.

— Vin nemţii dinspre Solec! Au şi un tanc.

Stanko şi Vis se repeziră la puşca-mitralieră de la etaj. Plutonierul Marian ochea cu grijă şi apăsa pe trăgaci trimiţând serii scurte asupra infanteriei ce venea în urma tancului. Stanko privi prin binoclu. După primele împuşcături văzu cum şirul ordonat al uniformelor gri-verzui începu să se clatine, apoi se frânse brusc.

— Bine! strigă. Încă o dată! Serii scurte!

În lentilele binoclului îi apăru turela tancului.

— Bi... Ei, mama dracului! Părăsiţi poziţiile de tragere!

Erau de acum pe scări când o explozie puternică zgudui clădirea. Cel de-al doilea proiectil tras de tanc spulberă poziţia pe care se aflaseră cu o clipă în urmă.

— Ei, poftim de luptă, oftă Marian. De-am avea măcar o singură puşcă antitanc!

— Lasă văicăreala, mormăi Stanko în timp ce instalau puşca-mitralieră în noua poziţie de la etajul doi. Dă-i bătaie!

Măturată de rafalele ţintite, infanteria germană îşi pierdu tot elanul şi se adăposti printre ruine. Se cruţau, nemernicii. Ar fi vrut să meargă la sigur, atunci când rezistenţa apărătorilor ar fi fost complet înfrântă, iar poziţiile le-ar fi fost rase de artilerie, distruse de bombe şi arse cu foc. Cu civilii neînarmaţi se lupta cu mai multă uşurinţă şi plăcere. Tancul mai trase de câteva ori, dădu înapoi, porni înainte, se opri din nou, îşi plimbă puţin ţeava tunului şi porni cu viteză înapoi. Echipajul socotise pesemne că nu are rost să pătrundă fără acoperire în defileul străzii, unde putea fi lesne atacat din spate cu o sticlă incendiară sau cu o grenadă.

— Deocamdată s-au potolit, răsuflă uşurat Stanko. Încă îi mai putem ţine la respect.

— Nu ştiu că noi suntem la capătul puterilor, zise Marian.

— O să mai rezistăm.

— E o chestiune de zile, poate de ore. De ce să ne facem iluzii? spuse posomorât plutonierul.

Stanko îi aruncă o privire pe sub sprâncene şi nu răspunse nimic. Ştia că plutonierul are dreptate, că înfrângerea era inevitabilă

şi teribil de aproape, dar nu îi plăcea să se gândească şi mai ales să vorbească de ea, deşi, când îşi constituise plutonul şi intrase în luptă, ţinuse cont şi de această posibilitate. În acţiunea în care se angajase miza cea mai mare nu era victoria. Era vorba de alte aspecte, care din punctul de vedere al lui Stanko erau cu mult mai importante.

Colonia slovacă de la Varşovia nu era prea numeroasă. Avea vreo două sute de persoane. Atunci când clericul Tiso a pus mâna pe putere în Slovacia, când „Hlinkowá Gardá[1] a început să-şi facă de cap, când armata slovacă a pătruns împreună cu germanii în Polonia, printre slovacii din Varşovia s-au găsit oameni care au considerat că a sosit timpul să treacă la acţiune. Au apreciat că nu era de-ajuns faptul că făceau parte din organizaţiile clandestine poloneze şi au decis să creeze o organizaţie proprie pentru a arăta lumii că nu toţi slovacii sunt în subordinea lui Hitler, că vor şi ei să-şi aducă aportul la lupta contra fascismului.

Au început să acţioneze cu toată energia. Mai întâi se asigură ascultarea posturilor de radio pentru organizaţiile clandestine poloneze: slovacii, fiind ausländeri aveau voie să posede aparate de radio. Urmară manifestele care erau răspândite în Slovacia, trecerea de curieri polonezi peste frontieră, pregătirea militară a tineretului, lucrul la primul număr al publicaţiei „Nad Tatrou sa blýska[2] şi insurecţia. Din cauza învălmăşelii organizatorice de la „ora W“, cei mai mulţi dintre ostaşii slovaci nu au reuşit să ajungă la plutonul lor. Stanko era disperat. El îşi dădea cel mai bine seama că acţiunea pe care o pregătise în anii lungi de ocupaţie eşuase. Oare oamenii îi înşelaseră aşteptările sau împrejurările erau de vină? Bănuia că amândouă şi stătea în cumpănă dacă nu era cazul să schimbe banderola tricoloră cu stemă slovacă şi iniţialele „WP[3], pur şi simplu pe una alb-roşie. Convocă la un consiliu pe cei care îi erau mai apropiaţi. Au hotărât împreună, deşi în plutonul lor slovacii erau în minoritate, să treacă la acţiune purtând culorile naţionale. După cum s-a văzut, hotărârea adoptată a fost justă. Ceilalţi slovaci, care nu răzbiseră până la subunitatea lor, luptau şi mureau în cadrul

---

[1] Organizaţie fascistă din Slovacia (n.t.).

[2] „Fulgeră deasupra Tatrei” (n.t.).

[3] Wojsko Polskie – Armata Polonă (n.t.).

subunităților poloneze, purtând banderole alb-roşii.

Plutonul slovac căpătă un aspect şi mai straniu atunci când i s-a alăturat un grup exotic, format din cetățeni sovietici. În mod curent li se spunea gruzini, deşi nu erau cu toții de această naționalitate: printre ei erau şi ruşi, precum şi un Azerbaidjan. Toți evadaseră din lagărele de prizonieri de război, se ascunseseră prin Varşovia şi şi-au pus, fără niciun fel de rezerve, banderole distincte. Inițial comandamentul nu avusese încredere în ei. Curând însă au demonstrat că sunt ostaşi de valoare. Se distingeau printr-o rezistență de fier, un curaj învecinat cu bravură şi un optimism molipsitor, care au avut o înrâurire binefăcătoare asupra restului plutonului, atunci când totul a început să se năruie şi să se apropie de un sfârşit inevitabil.

Stanko stătea în cumpănă dacă n-ar fi fost mai bine să tragă un pui de somn, când în încăpere dădu buzna elevul-sergent Żubr din plutonul 1140. Erau în relații strânse. Żubr, de profesie tehnician dentar, îndeplinea funcția de felcer. De multe ori avusese prilejul să-i panseze pe răniții din plutonul slovac. La începutul insurecției, aflând de la populația civilă despre nişte arme îngropate în anul ’39, ajutase plutonul să-şi completeze armamentul. Stanko, la rândul său, ținuse câtva timp locul comandantului plutonului 1140, care fusese ucis.

— Salut pe comandantul Legiunii Străine. Care-i situația? începu Żubr. N-ai nimic de băut?

Stanko clătină din cap.

— Nici eu. Firma a dat faliment.

— Ce mai face plutonul vostru? întrebă Stanko.

— Tot ca mai înainte, dar ceva mai prost. Adică situația se prezintă astfel încât nu ne-a rămas de dat decât o singură comandă: „Pentru rugăciune!“

— Nu ştii ce mai e prin Praga?

— Acolo sunt ai noştri, vreau să spun, berlingovişti[1]. Asta-i sigur. Ai văzut ce frumos pun pe fugă avioanele nemțeşti? Zic „ai noştri“, deşi comandamentul se pare că e de altă părere. Orice s-ar

[1] Denumire dată ostaşilor din Armata polonă, constituită pe teritoriul U.R.S.S., după numele comandantului ei, generalul Zygmunt Berling (n.t.).

spune, este ultimul moment când se mai poate face ceva. Fără ei, suntem la pământ.

— Sunt străin, spuse Stanko, şi de aceea nu mă pot amesteca în politica polonezilor. Probabil însă că ai dreptate.

— Te-ai amestecat în politică din clipa în care te-ai alăturat insurecţiei.

— Nu. Stanko scutură cu hotărâre din cap. Asta nu-i politică. Pe mine mă interesează doar lupta contra germanilor. Sunt subordonat comandamentului militar, dar sub raport organizatoric nu fac parte nici din *AK* şi nici din *AL*[1]. Astea sunt treburi de-ale voastre.

— Poftim de stai la discuţie cu unul ca ăsta, izbucni în râs Żubr. Fie cum zici.

În cealaltă încăpere gruzinii începură să cânte nemuritorul lor „*Dacă mâine-i război, dacă mâine pornim*...”

„Înseamnă că li-e foame, gândi Stanko. Cântă ca să le mai treacă de foame. Azi, nu ştiu cum, e prea multă linişte. Am avut numai un singur atac. Doar pe undeva, pe strada Ludna, se trage, dar nu cine ştie ce energic”.

Cântecul încetă brusc. În odaie intră Bailaşvili.

— Dom’ locotenent. A venit nu ştiu ce agentă de le... se poticni la termenul „agentă de legătură”, dar Stanko înţelese despre ce era vorba. De la comandament.

— Ad-o încoace. Cum o mai duci, Nina? o întâmpină el pe fetişcana îmbrăcată într-o haină de camuflaj germană. Ce s-a întâmplat?

— Domnule locotenent, comandantul vă invită la o convocare la comandament. Azi la ora optsprezece.

— Ceva important?

— Se pare că da.

— Bună fată, dădu aprobativ din cap Żubr, când agenta de legătură ieşi. Pare-se că Odrowąż s-a încurcat cu ea.

— Ieri, cinci ca dânsa au fost violate de nemţi şi apoi arse în garajul de pe strada Zagórna, spuse Stanko. În ruptul capului nu pot pricepe de ce am abandonat şcoala aceea fără niciun foc de armă.

— Acolo era un spital. Dreptul internaţional nu admite ca

---

[1] Armia Ludowa (AL), organizaţie militară poloneză clandestină, ce acţiona sub conducerea Partidului Muncitoresc Polonez (n.t.).

spitalele să fie atacate.

— Dreptul internațional nu admite nici să arzi de vii infirmierele şi nici să ucizi răniții. Nu-i aşa?

— Dreptul este al celor puternici. Eşti de şase săptămâni în insurecție şi încă n-ai învățat atâta lucru?

— Anumite lucruri nu le voi învăța.

— Noi trebuie să respectăm dreptul, zise picotind Żubr. Capul i se clătina şi îi cădea în piept. Nu suntem nemțoi.

Aproape că ațipise, când tresări brusc şi se frecă la ochi.

— Interesant, ce-o să fie la convocare? mormăi somnoros.

Aceeaşi întrebare o puse într-una din clădirile din sectorul de nord al apărării plutonierul Kos când află de chemarea comandantului său la comandament. Nimeni nu se osteni să-i răspundă. Doar Czarny reacționă după câteva clipe şi încă într-un fel de parcă s-ar fi aşteptat la această întrebare, şi în ea n-ar fi făcut decât să răbufnească tot necazul şi obida pe care le strânsese în suflet.

— Ce-o să fie la convocarea asta? repetă. Se ştie: domnii ofițeri se vor întâlni, vor bea şi vor face o mică orgie. Între timp câțiva soldați complet vlăguiți vor adormi în posturi, nemții se vor apropia tiptil, le vor tăia gâtlejurile, vor ocupa o clădire, după care se vor distra spânzurând vreo zece – douăzeci de civili şi violând vreo zece – douăzeci de femei. Domnii ofițeri vor observa că clădirea este ocupată şi vor da ordin să fie recucerită, ceea ce de asemenea se va face cu sorți mai mari sau mai mici de izbândă. Cu această ocazie câțiva soldați vor dobândi cruci de lemn, iar câțiva ofițeri cruci „Virtutea militară“. Ca urmare va fi prilej pentru o nouă beție şi aşa mai departe, da capo al fine.

— Ce tot îndrugi acolo? întrebă cu uimire Kos. Când s-a întâmplat una ca asta?

— Nu s-a întâmplat?

— N-am auzit. În orice caz nu e o regulă.

— Eu ştiu ce spun. Oare este drept ca soldatul să râme cu nasul ruinele, iar ofițerul să bea pe săturate vodcă şi să se culce prin beciuri cu agentele de legătură? Dar rațiile alimentare speciale pentru ofițeri? E drept să le primească? De ce un locotenent trebuie să mănânce mai bine ca mine? Ce, el are un alt fel de stomac?

— Totdeauna a fost aşa.

— Nu e dracu' chiar atât de negru, căută să-l potolească caporalul Turek. Nu ai de ce să-i pizmuieşti atât pe ofiţeri. Câţi dintre ei n-au pierit? Tu ai doar grija ta şi a celor câţiva metri de teren din fâşia de asigurare, iar ofiţerul trebuie să gândească pentru toţi.

— Şi multe foloase am mai tras de pe urma gândirii lor, mormăi Czarny şi dădu cu piciorul într-o cutie goală de conserve, aflată într-un colţ. Stătea acolo de mai multe zile. Cutia se rostogoli zdrăngănind pe parchet, zbură pe coridor prin uşa deschisă şi se izbi de perete.

Czarny rămase o clipă nemişcat, apoi, de parcă i-ar fi venit o idee, se duse la cutie, se aplecă, o ridică şi îi cercetă cu atenţie interiorul.

— N-a mai rămas nimic, spuse dintr-un colţ Kos. Au lins-o lună.

Czarny zvârli cutia şi se aşează pe podea cu înfăţişarea unui om pentru care nimic nu mai contează şi care, chiar dacă s-ar prăbuşi întreaga lume, nu ar mişca nici măcar un deget. Dealtfel şi camarazii lui lăsau aceeaşi impresie. Toţi erau nebărbieriţi de multă vreme, murdari, plini de bube, abrutizaţi, istoviţi până la ultima picătură de vlagă.

Doar relaţiile cele mai primitive – foamea, durerea şi teama – mai continuau să dăinuiască în el. Totul era dominat de ideea impasului în care se aflau, a absurdităţii a tot ce fac, de certitudinea înfrângerii inevitabile, precum şi a consecinţelor ei: represaliile învingătorilor. Numai instinctul vieţii, tendinţa de a prelungi această viaţă măcar cu încă un minut şi automatismul format în decursul a şase săptămâni de luptă îi făceau să ducă arma la umăr, să tragă asupra nemţilor care atacau, să se arunce la pământ sau să se adăpostească prin beciuri când văzduhul începea să vuiască sfârtecat de obuzele tunurilor sau când se auzea uruitul motoarelor care anunţau un atac aerian. După ce cădeau bombele, după ce se sfârşea ciocanul de foc al artileriei, reveneau iarăşi la posturile lor şi continuau să tragă foc cu foc sau în serii scurte, pentru a nu face risipă de muniţie.

Atunci când elevul-sergent Andrzej Nowak intră cu grupa sa în cartierul Praga, plutonul lui Odrowąż avea un moment de răgaz. La amiază germanii încercaseră să atace, dar au făcut-o fără avânt şi, întâmpinaţi cu foc ochit, renunţaseră la intenţiile lor. Aveau timp. Aşteptau ca incendiul ce mistuia zidurile clădirii vecine să cuprindă

şi poziţia deţinută de plutonul lui Odrowąż şi să-i silească pe apărători să se retragă din nou. Nemţii nu aveau absolut niciun chef să se vâre între zidurile acelea unde îţi puteai pierde viaţa foarte lesne nu numai de pe urma unui glonte sau a unei grenade, ci chiar din cauza cărămizilor care se prăbuşeau de sus. Suferiseră distrugeri considerabile, iar după pierderea cartierului Praga situaţia devenise şi pentru ei destul de alarmantă. Comandantul de batalion care conducea ofensiva în acel sector se temea de o lovitură executată de pe celălalt mal al Vistulei şi hotărâse să-şi cruţe oamenii. Şi o putea face cu atât mai uşor, cu cât nu se mai aştepta la vizita inopinată a vreunuia dintre şefii săi. Până nu demult, urmând pilda generalului de tancuri von Vormann, aceştia veneau în linia întâi, luau atitudini napoleoniene şi trimiteau companiile să execute atacuri fără rost. În ziua aceea însă von Vormann avea necazuri serioase. Atât de serioase, încât funcţia lui de comandant de armată ajunsese să atârne de un singur fir de păr. I se imputa că nu reuşise să apere Praga şi că lăsase ca aceasta să fie cucerită de trupele poloneze şi sovietice. Unui alt general i s-ar fi trecut cu vederea una ca asta. Vormann însă era în relaţii proaste cu comandamentul SS şi al poliţiei, cu care ajungea adesea la conflicte şi la acuzaţii reciproce. De aceea, la primul eşec, von Vormann – al cărui aspect exterior era caricatura vie a unui general prusac: înalt, slab, cu monoclu şi cu buza de jos lăsată – fu nevoit să plece.

În acest fel plutonul lui Odrowąż ajunse să aibă câteva ore de răgaz şi nu fu nevoit să respingă un nou atac al nemţilor.

Liniştea însă nu era totuna cu odihna, căci persista tensiunea nervoasă, aşteptarea atacului care nu se producea, dar care putea fi declanşat. Acalmia nu însemna nici măcar siguranţă. În orice clipă un proiectil tras de artileria pe platforma de cale ferată, salva unui nebelwerfer[1], sau un goliat[2] care s-ar fi apropiat prin surprindere ar fi putut să prefacă în fărâme clădirea, odată cu cei ce o apărau şi cu locatarii ei. Dar aşa ceva era de domeniul accidentelor întâmplătoare, care nu pot fi nici prevăzute şi nici preîntâmpinate. Soldaţii din

[1] Aruncător cu reacţie german (n.t.).

[2] Vehicul şenilat, de dimensiuni mici, cu o încărcătură explozivă şi teleghidată prin cablu. Pe timpul insurecţiei de la Varşovia este folosit pentru distrugerea baricadelor şi a punctelor de rezistenţă ale insurgenţilor (n.t.).

plutonul lui Odrowąż erau mulțumiți de ceea ce le oferea pentru moment soarta, recunoscători pentru întârzierea în executarea sentinței, pentru acea acalmie nesigură şi amenințătoare care – dacă nu ar fi fost foamea ce le chinuia măruntaiele, teama pentru ceea ce va surveni în minutele următoare şi lipsa oricărei speranțe – aproape că ar fi putut fi numită viață.

5

Rokicki căuta deseori să stea de vorbă cu Andrzej. Întrucât până nu demult făcuseră parte din organizații deosebite, reprezentând două concepții despre lume diferite, Andrzej se mărginea să-i asculte cu suspiciune confidențele, fără niciun fel de comentarii, căci nu ştia ce anume îl făcea pe caporal să-i împărtăşească tocmai lui îndoielile care îl frământau.

— Plutonul nostru are un noroc parşiv, îi spusese odată lui Andrzej. Nu-i de ajuns că stegarul e ca un peşte adormit, locțiitorul comandantului companiei umblă şi el de parcă s-ar fi ghiftuit cu beton şi vorbeşte de parcă ar ține o lecție.

Andrzej mormăi ceva ce putea să semene tot aşa de bine cu o aprobare ca şi cu un protest. Rokicki nu băgă în seamă aceasta.

— Chiar şi atunci când spune lucruri juste, n-o face la locul potrivit şi cui ar trebui, continuă. Țăranilor le arată că argații vor căpăta pământ prin reformă, deşi pe țărani îi doare în c... de argați şi le este frică de colhozuri. Acum o oră în urmă l-am auzit cum căuta să-i sperie pe proprietarii de case cu Polonia sanaționistă. Habar n-are că ei doresc mai mult ca orice tocmai reinstaurarea Poloniei sanaționiste. Dacă au avut ceva contra ei, au uitat de asta în coşmarul celor cinci ani de ocupație şi acum li se pare că pe atunci era raiul pe pământ. Dealtfel nu numai lor li se pare aşa, ci chiar şi oamenilor care au dus-o cu adevărat greu înainte de război.

Rokicki îşi răsuci o țigară groasă cât un deget şi scoase pe nas un nor de fum.

— Şi este firesc să fie aşa, spuse. Omul care moare de foame îşi aminteşte ca de un rai de timpurile când mai avea o bucată de pâine. Omul în care se trage pe stradă ca într-un câine turbat îşi aminteşte cu duioşie de vremurile când putea să se judece la tribunal şi avea posibilitatea să-şi ia un avocat. Ce dracu', trebuie să te pricepi un pic la psihologie.

— Bine, dar ce mă privesc toate astea pe mine? îl întrerupse Nowak. De ce nu le spui locotenentului?

— Am încercat. Şi chiar de două ori. Degeaba. Singurul rezultat e că acum se uită la mine chiorâş.

— Pe mine nu mă interesează politica, răspunse Nowak. După ce

îi batem pe nemți, toate se vor lămuri de la sine.

— Nu e chiar aşa de simplu. Şi mai bine n-aţi spune nimănui că nu vă interesează politica.

— De ce? se miră elevul-sergent.

— Ce s-ar întâmpla dacă i-aţi mărturisi una ca asta locotenentului Zaklika? întrebă Rokicki.

— Ei şi?

— S-ar uita la dumneavoastră ca şi cum aţi avea sifilis şi tuberculoză evolutivă la un loc, ca la un bolnav irecuperabil. Şi, ceea ce este mai caraghios, din punctul lui de vedere ar avea dreptate. Pentru că în fond nu există apolitism. Servirea mesei de prânz este şi ea politică, spunea un cunoscut de al meu, locotenentul Smirnov.

— Nu sunt de acord, protestă Andrzej.

— N-are rost să protestaţi. Fondul problemei nu rezidă în aceea că nu v-ar interesa politica, ci în faptul că nu vă împăcaţi cu metodele prea simpliste ale lui Zaklika al nostru.

Andrzej se săturase de discuţie.

— Ascultă, Rokicki, zise. Ia mai slăbeşte-mă cu astea. Nu te priveşte ce mă interesează şi ce gândesc. Dacă ai anumite bănuieli, raportează acolo unde e cazul şi nu mă mai bate la cap.

„I-am zis-o, gândi. Cel puţin să nu creadă că are de-a face ca un fraier. Unuia ca el trebuie să i-o retezi pe loc, fără menajamente". În acelaşi timp însă simţea că ar fi trebuit să-i spună cu totul altceva şi îi era necaz că îl repezise.

Caporalul nu se nelinişti deloc de ieşirea lui. Pe chip nu i se zări nici urmă de zăpăceală şi nici jena omului dat în vileag. Izbucni doar în râs.

— Nu aveţi de ce să vă temeţi, domnule elev-sergent.

Dintr-odată deveni serios. Se vedea bine că nu mai glumeşte.

— Îmi dau seama că poate vă surprinde că vin la dumneavoastră cu asemenea treburi. Mă simt obligat să mă explic. O fac din cauză că sunteţi un intelectual tipic – îi ascultaţi pe toţi şi nu faceţi nimic. Şi eu tocmai de asta am nevoie. Experienţa ne învaţă că deşi de cele mai multe ori este mai bine să acţionezi, uneori e preferabil, mai avantajos şi mai sigur, să nu faci nimic – atunci când e limpede că acţiunea oricum, nu are sorţi de izbândă sau când ar putea aduce prejudicii mai mari ca în cazul când s-ar renunţa la ea. Mă refer la prejudiciile cauzate colectivităţii, nu numai individului.

— Nu pricep, spuse Nowak. Pentru mine astea sunt prea complicate.

Într-adevăr nu înțelegea, deşi bănuia câte ceva. Observase mai demult antipatia reciprocă dintre Rokicki şi Zaklika, dar presupunea că era vorba doar de o simplă invidie a caporalului cu o experiență de luptă mult mai îndelungată ca aceea a locotenentului – cu o pregătire superioară şi, de asemenea, cu un trecut frumos în mişcarea politică propriu-zisă de partizani – dar care continua să rămână caporal şi se pare că era în mod intenționat omis la avansare. Trebuia să fie ceva la mijloc, vreun dedesubt suspect, cunoscut desigur, pe toate treptele ierarhiei regimentare, doar de câteva persoane. Rokicki era un om atât de aparte, încât Nowak bănuia că e vorba de vreo mistificare. Dar ce rost ar fi avut o asemenea mistificare, nu izbutise să înțeleagă. „De fapt el făcea parte din aceeaşi categorie de oameni ca şi Zaklika, se gândi. De ce unul e sublocotenent şi se pare că în curând va fi înălțat în grad, iar celălalt, caporal, şi sub comanda mea care, din punct de vedere militar, nu sunt decât un diletant".

— Să ştiți, spuse Rokicki, că nu pun la îndoială bunele intenții ale lui Zaklika. El însă nu are şcoala vieții şi este prea rigid.

— Pe mine asta nu mă interesează deloc, observă Nowak. Am spus că politica nu este specialitatea mea.

— În ce mă priveşte lucrurile se prezintă oarecum altfel. Simt nevoia ca cel puțin să stau de vorbă cu cineva. Dar cu cine să discut despre cele ce mă frământă? Cu ofițerii, în niciun caz, căci ei nu vor voi nici măcar să mă asculte. Dealtfel şi aşa mă bucur de o proastă reputație. N-o pot face nici cu soldații care poate că m-ar asculta cu plăcere. Dar ce ar însemna asta? Ar fi totuna cu o acțiune de descompunere a armatei, cu o activitate subversivă. Şi atunci stau de vorbă cu dumneavoastră. Asta nu vă dăunează întru nimic şi nici nu vă strică dispoziția, tocmai pentru că mai înainte ați avut desigur prilejul să vă imaginați lucruri mult mai rele.

— Mulțumesc pentru încredere, răspunse sec Andrzej. Însă este treaba dumitale. Nu vreau să avem nimic de împărțit.

— Chiar dacă nu vreți, nu se poate altfel. Credeți oare că aici, în cartierul Praga, sunt numai oameni dispuşi să ne întâmpine cu flori? N-are rost să ne facem iluzii. Sunt şi mulți dintr-aceia care ne-ar trage cu cea mai mare plăcere un glonte în cap fiecăruia dintre noi, inclusiv dumneavoastră. Deşi văd ce se petrece dincolo de Vistula şi

ştiu că numai noi putem da ajutor Varşoviei.

Spusele coincideau întru totul, de parcă Rokicki ar fi fost atunci de faţă, cu discuţia pe care Andrzej o avusese recent cu un bărbat de vârstă mijlocie, cu nişte cizme atât de lucitoare că deşi purta haine şi o şapcă de civil, când i se adresase, Nowak luase fără voie poziţia de drepţi. Mai întâi vorbiseră despre situaţia din Varşovia sau, mai curând, despre lipsa de ştiri precise privitoare la această situaţie. Până şi expresia feţei necunoscutului era în concordanţă cu cizmele, ca şi cum ele i-ar fi determinat psihicul, caracterul şi modul de viaţă. Andrzej avu impresia că dacă bărbatul acela ar fi fost deposedat de cizmele lui ofiţereşti strălucitoare, aceasta ar fi echivalat în mod indiscutabil cu pierderea aerului de virilitate, că ar fi căpătat cu siguranţă o înfăţişare diferită, poate ar fi izbucnit chiar şi în plâns, ca o femeie într-un acces de isterie. Dar aşa, încălţat cu cizmele, avea o privire pătrunzătoare şi atotcuprinzătoare (Nowak era sigur că necunoscutul observase pe loc galoanele compromiţătoare, lipsa unui nasture la mânecă, petele de pe pantaloni şi că îşi dădea perfect de bine seama de starea lui de spirit, că îl desconsideră pentru lipsa de fermitate şi de curaj), îl trata pe Andrzej cu o condescendenţă jignitoare, mult mai enervantă ca mitocănia obişnuită. Se interesă imediat din ce parte „a Uniunii Sovietice este originar domnul elev-sergent“, de cât timp este în armată şi unde a făcut şcoala militară. Când află că Nowak este din ţinutul Lublinului, că a învăţat într-o şcoală de ofiţeri a Armiei Krajowa şi că s-a înrolat voluntar în armată, mai întâi se miră foarte tare, apoi îi dădu de înţeles în mod limpede că „intrarea în armata creată de Soviete şi aflată la dispoziţia lor” o consideră pur şi simplu trădare. Făcu de asemenea aluzii fără echivoc la faptul că atunci când totul va reveni la normal, Andrzej nu va scăpa de spânzurătoare, decât dacă autorităţile legale vor lua în considerare tinereţea lui, lipsa de maturitate politică şi de experienţă de viaţă. Ca atare îl sfătui să reflecteze şi să tragă cât mai grabnic concluziile necesare pentru că nu avea niciun rost să se expună unor consecinţe grave. Spunea toate acestea pe un ton calm şi cu un zâmbet plin de superioritate, ca un unchi aristocrat, bun la suflet, ce dădea sfaturi nepotului care făcuse o pasiune pentru o dansatoare. Îi ură succes şi plecă fără să dea mâna.

Nu era pentru prima dată când Andrzej auzea asemenea lucruri. Îl izbi doar faptul că ele îi fuseseră spuse pe fondul Varşoviei mistuite

de flăcări.

— Ştiu, îi zise lui Rokicki. Dar sunt nişte idioţi şi cauza lor e pierdută.

— Încă nu e pierdută. Şi nu sunt deloc idioţi. Se pricep să profite foarte bine de greşelile pe care le facem şi să stârnească confuzie şi mai multă în acest turn Babel politic care s-a iscat. Situaţia este a naibii de încâlcită.

— Noi doi nu o putem schimba, răspunse Nowak. Curios cum îl pot preocupa asemenea chestiuni, când habar n-are dacă în minutul următor va mai fi în viaţă. Deşi, la drept vorbind, din punct de vedere filosofic, nu-i nimic nelogic în asta. Omul trăieşte în permanenţă sub ameninţarea morţii şi este condamnat să moară chiar din momentul în care se naşte. Cu toate acestea trăieşte, schimbă lumea, năzuieşte spre ceva, se zbate pentru nişte prostii care nu merită niciun scuipat, otrăveşte viaţa altora... Şi totuşi nu ştie niciodată, chiar şi în timp de pace, dacă va mai trăi peste un minut.

Din calculele provizorii rezulta că desantul va întâmpina greutăţi mari: bărcile şi pontoanele erau insuficiente, artileria, deşi în număr impresionant, avea muniţie puţină şi posibilităţi extrem de reduse de observare a malului stâng, iar despre Vistula se cunoştea propriu-zis – conform raportului întocmit cu un umor macabru de comandantul pionierilor diviziei, ce primise un termen nerealist pentrul executarea cercetării fluviului – doar faptul că ea curge. Totuşi nu există bătălie fără risc: în război uneori acţiunile pregătite cu cea mai mare meticulozitate eşuează, iar cele improvizate câteodată reuşesc. Se conta pe surprinderea germanilor. Dacă s-ar reuşi să se treacă fără dificultăţi prea mari cel puţin un regiment care ar declanşa o ofensivă hotărâtă, nemţii ar putea fi respinşi de la Vistula. Acest fapt ar permite să se folosească pentru trecere portiţe şi chiar să se construiască un pod de pontoane, rezolvându-se astfel şi problema trecerii celorlalte unităţi. Se considera că dacă vreo câteva sute de insurgenţi slab înarmaţi şi istoviţi de luptele purtate în decurs de şase săptămâni reuşesc să opună cu destul succes rezistenţă germanilor care atacă din toate părţile, atunci când vor interveni trupele regulate, cu forţe atât de mari, inamicul va putea fi nu numai oprit, ci silit chiar să se retragă. Aceasta a fost ideea care a stat la baza planului de operaţii pentru zilele următoare. El se prezenta în

linii mari astfel:

Şaptesprezece septembrie, noaptea – trecerea întregului Regiment 9 infanterie şi a Regimentului 20 artilerie antitanc. În cursul zilei – lărgirea capului de pod, deținut pentru moment între străzile Zagórna, Czerniakowska, Okrąg, o parte din Ludna şi Vistula, până la o lățime şi o adâncime de aproximativ doi kilometri: în direcția nord – până la aleea 3 Mai, înspre vest – până la aleea Ujazdowskie, iar spre sud – până la canalul din Czerniaków.

Optsprezece septembrie – trecerea regimentelor 7 şi 8 infanterie, a artileriei divizionare, precum şi a Regimentului 19 artilerie antitanc şi a tancurilor Brigăzii 1 blindate. Aceste unități urmau să cucerească clădirile Muzeului Național, a Seimului, strada Agrykola şi alte terenuri, până la stația de pompe de la Czerniaków.

Nouăsprezece septembrie – trecerea eşalonului doi al armatei – două regimente din Divizia 1 infanterie, Regimentul 4 de tunuri antitanc, tunurile antiaeriene şi restul tancurilor. În această zi se preconiza o lărgire considerabilă a capului de pod astfel încât să ajungă aproximativ la dimensiunile de 4 şi 5 kilometri, stabilirea contactului nemijlocit cu insurgenții din Śródmieście[1] şi din Żoliborz şi pătrunderea până la insurgenții din Mokotów.

Pe douăzeci septembrie urmau să execute trecerea Regimentul 3 infanterie, regimentele 4 şi 5 din Divizia 2 infanterie, regimentele 1 şi 2 de artilerie uşoară, precum şi două regimente de artilerie antiaeriană de calibru mic şi să se încheie acțiunea de eliberare a Varşoviei.

Pe timpul întocmirii acestor planuri statul major al Armatei 1 realizase o slabă cercetare a forțelor germane. Se conta pe faptul că rezistența inamicului va fi neînsemnată şi se va realiza o cooperare coordonată nu numai cu insurgenții din Czerniaków, ci şi cu cei din Śródmieście.

Beciul mare era ticsit de oameni. Pe pereți pâlpâia lumina gălbuie a unei lămpițe cu petrol. Soldații se amestecaseră cu civilii, sorbeau din cafeaua pe care femeile le-o fierseseră pe o „capră” ce se afla într-un colț, unii stăteau de vorbă, dar cei mai mulți dintre ei erau cufundați în gândurile lor. Tragerea de hărțuială a nemților continua

[1] Cartierul central al Varşoviei (n.t.).

fără întrerupere, iar când exploziile erau mai puternice, din boltă se cerneau fire de praf. Andrzej observă acest lucru doar atunci când câteva fărâme de tencuială cenuşie căzură pe filele carnetului pe care îl răsfoia. Îl purta în buzunar de un an şi îşi nota în el diverse reflecţii şi observaţii, iar acum controla dacă printre ele nu existau informaţii care ar putea fi de folos nemţilor în cazul când carnetul ar încăpea în mâinile lor. Secrete militare nu erau, ci doar multe „idei de aur" şi aforisme plăsmuite de el însuşi sau copiate de pe undeva, care îl iritau fiindcă erau banale, tocite ca nişte monede uzate. La gândul că cineva străin ar putea să le citească, Nowak simţi cum îl cuprinde un val fierbinte de ruşine. Smulse toate filele scrise şi le aruncă în foc. Câteva clipe focul arse cu o flacără mare, apoi se potoli. Femeia care fierbea o nouă oală de cafea se uită mirată, dar nu întrebă nimic. Andrzej se aşeză într-un colţ al beciului, singur cu gândurile sale, cu neliniştea sa. În semiîntunericul gălbui, în şoaptele agitate simţea o tensiune crescândă, iar în tâmple, bătaia puternică a pulsului. Ştia că după una din bătăile inimii, după una din respiraţiile următoare, uşa beciului se va deschide pocnindu-se de perete şi va intra destinul, destinul îmbrăcat în uniformă de dril spălăcit şi în bocanci grosolani, destinul cu ochi neliniştiţi şi voce răguşită. Destin? Nu credea în destin, dar dădea această denumire tradiţională acelui concurs de împrejurări care, de când lumea, face ca din sute de milioane de germeni doar unul singur să aibă şansa de a se dezvolta şi de a ajunge la maturitate. Pentru ca o fiinţă vie să parcurgă întregul ciclu al dezvoltării nu este suficientă doar adaptarea în condiţii optime şi posedarea caracteristicilor celor mai avantajoase. Îndeosebi în cazul omului. Întreaga evoluţie este neputincioasă în faţa unei întâlniri întâmplătoare cu o bucată de metal ce se deplasează cu o viteză de şapte sute de metri pe secundă. „Viaţa nu este deloc bunul cel mai de preţ, nu este nicidecum atât de preţioasă pe cât ne închipuim şi o spunem, gândea el. Este preţioasă doar pentru persoana noastră şi când e vorba de viaţa noastră proprie. Dacă îi pedepsim pe criminali şi îi condamnăm pentru crimele lor, o facem numai pentru că noi înşine ne vedem în postura de victime. Nu preţuim însă destul viaţa altor fiinţe care simt durerea şi ele şi nu vor să moară. Chiar vegetarienii comit crime faţă de căpăţânile de varză. Bine, dar atunci ce concluzie ar trebui să trag? Propriu-zis, niciuna. Toată filosofia asta nu-mi dă deloc mai mult curaj, aşa cum nu mă

liniştește nici gândul că peste patruzeci sau nu ştiu câți de ani va trebui să mor oricum”.

În colțul opus al beciului şedea pe nişte baloturi un preot cu patrafirul pe umeri. Spovedea. Lângă el stătea în genunchi un soldat din plutonul doi, unul de prin Volînia, mustăcios, cu trăsături uşor mongoloide şi cu părul negru ca smoala. Îi şopti ceva preotului la ureche, iar apoi îşi lăsă capul în jos şi începu să se bată cu pumnii în piept.

„După asta îi va fi oare mai uşor? Mie mi-ar fi totuna, chiar dacă aş crede într-o asemenea inepție ca viața de dincolo de mormânt. Viața fără trup nu este viață”.

Câteva clipe Andrzej privi spovedania, apoi îi atrase atenția o femeie tânără şi frumoasă care ținea un copil adormit în brațe, învelit într-o pătură. Pe lângă ea se fâțâia un băiețel de vreo cinci ani cu un perişor blond şi cârlionțat.

— Mamă, când ne întoarcem acasă? o sâcâia cu întrebările.

— Nu se poate. Nu auzi că nemții împuşcă?

— Da când o să-i omoare tata pe nemți ca să nu mai împuşte?

— Curând, puiule. Poate dă Doamne-doamne şi o să se întoarcă tata.

— Da’ de ce Doamne-doamne nu-i ucide pe nemți ca tata să vină înapoi şi să ne putem întoarce acasă?

— Nu ştiu, Zbyszek, zise încurcată femeia. Doamne-doamne nu omoară el însuşi. Pe nimeni.

— De ce? întrebă cu o logică tipică de copil.

— Ei, lasă-mă în pace. Nu ucide şi gata.

— Numai tata omoară?

— Tata, da. Domnii ăştia, spuse arătându-l pe Rokicki, o să-i ajute lui tăticu.

— O să-i ucideți pe nemți ca tata să poată veni acasă? întrebă băiețelul, adresându-se caporalului.

— Desigur, fiule, răspunse Rokicki vădit emoționat.

— Dar eu nu sunt fiul dumneavoastră.

— Ştiu, dar îți spun aşa pentru că îmi placi.

— Straşnici mai sunteți, zise femeia aruncându-i o privire mânioasă lui Rokicki. N-ați putut veni mai înainte, ci abia acum, când e măcel şi prăpăd?

— Nu e prima dată când o aud, doamnă, răspunse caporalul. E

uşor de spus, n-aţi putut veni. Dar cum? Ar fi trebuit să vă uitaţi un pic la tranşee şi cazemate, la tancurile nemţeşti. Vă închipuiţi că nemţoii dădeau în noi cu pere? Am ajuns la Pilica[1], dar n-am reuşit să răzbatem până aici. Ruşii au făcut şi ei o încercare, pe malul drept, încă în august.

— Ştiu, se auzea cum bat tunurile.

— Şi ce a ieşit? Nimic. Nemţii i-au respins, iar ei s-au ales doar cu pierderi de oameni. Ar fi trebuit să se mai aştepte cu insurecţia asta.

— Parcă dăduse dracu' în ei, oftă femeia. Îi spuneam lui Jerzy: nu te duce, mai aşteptaţi un pic până se lămuresc toate. Da' de unde... „Nu-ţi face griji, zicea. În două zile, cel mult, sunt înapoi". Şi, poftim, două zile. Au trecut de atunci şase săptămâni, iar el poate zace undeva pe sub dărâmături.

Glasul i se înecă.

— Drept să vă spun, uneori parcă-mi spune inima că nu mai trăieşte, adăugă coborând vocea ca să nu o audă copilul.

— Nu se ştie, o consolă Rokicki. Pesemne că trăieşte şi se va întoarce. De îndată ce vom trece dincolo, totul se va schimba.

— Să dea Domnul. Pur şi simplu îmi ies din minţi, nu alta.

Rămase o clipă tăcută, apoi hotărându-se brusc:

— Vă rog, dacă pe malul celălalt... Ştiu că nu e cu putinţă, dar uneori se mai întâmplă. Se numeşte Jerzy Salski. Pseudonimul său e Odrowąż...

[1] Afluent stâng al Vistulei, la sud de Varşovia (n.t.).

6

Convocarea dură puțin. Maiorul Bicz îi informă pe cei prezenți că s-a realizat contactul cu malul drept, că la comandament se află reprezentanți ai Armatei 1 şi că în cursul nopții se va primi ajutorul. Stabili ofițerii pentru asigurarea trecerii şi anunță că va conduce personal întreaga acțiune. „De mâine dimineață aici va fi Polonia liberă", spuse cu o nuanță de patos care îl surprinse întrucâtva pe Odrowąż. Anumite cuvinte nu se mai foloseau de multă vreme în insurecție, se demonetizaseră încă din prima jumătate a lunii august. Nici chiar promisiunea de ajutor nu stârni animație printre cei convocați. Nu era pentru prima oară când li se făcea o asemenea făgăduială. În cele şase săptămâni trecute suferiseră prea multe decepții, ascultaseră prea multe corale şi imnuri transmise de BBC în schimbul bombardamentelor şi paraşutărilor de încărcături de către RAF, care le fuseseră promise, pentru ca să se mai bucure şi să creadă că de data asta va fi altminteri. În momentul de față chiar victoria, respectiv izgonirea germanilor din Varşovia, ar fi avut cu totul altă semnificație decât cu şase săptămâni în urmă. Nu ar mai fi fost o victorie, ci doar un succes local, plătit cu mii de morți şi cu ruinarea întregului oraş.

Odrowąż nu primise niciun fel de ordin în legătură cu debarcarea desantului, în afară de cel general, valabil pentru toți, de „a fi pregătiți pentru acțiuni ofensive". Această formulare tipic regulamentară sună surprinzător în ziua de 15 septembrie 1944 în Czerniakówul[1] bântuit de vâlvătaia incendiilor. În prima clipă Odrowąż fu cât pe ce să izbucnească în râs, dar îşi aduse aminte că în următoarele câteva ore situația avea să se schimbe radical şi, ca atare, „acțiunile ofensive" nu erau chiar atât de absurde, pe cât i s-au părut pentru moment.

După convocare locotenentul Oset, care asistase dimineața la sosirea cercetaşilor din Divizia 1, începu să le împărtăşească impresiile sale. Era cam băut, vorbea împrăştiat, dând amănunte neesențiale şi omițându-le pe cele importante. O făcea în acel argou al şmecherilor din Varşovia, pe care toți intelectualii din capitală îl

[1] Cartier al Varşoviei de pe malul stâng al Vistulei. (n.t.).

cunosc doar din foiletoanele lui Wiech şi îl folosesc cu multă stângăcie, de parcă ar da citate într-o limbă străină, nefiind siguri nici pe pronunţare şi nici pe sens.

Mai întâi Oset se pomenise sub focul unui post al insurgenţilor care, după toate aparenţele, nu fusese prevenit asupra acţiunilor ce urmau să aibă loc în fâşia lui de asigurare.

— Bineînţeles, obişnuita bramburească în organizare, când cineva pune la cale ceva, dar nu se ocupă de detalii, nu urmăreşte ca totul să meargă strună. Neam de genii, mama dracului, idei grozave, numai că n-are cine să le realizeze ca lumea. Totul bazat pe entuziasm şi pe „las'că o scoatem cumva la capăt", nimic pe acţiune sistematică şi organizare. Ia spuneţi-mi, era oare mare lucru ca postul respectiv să fie anunţat şi să nu fim puşi în situaţia de a ne târî pe burtă sub focul propriei noastre puşti-mitraliere?

— Bine, bine, zi-i mai departe.

Odrowąż dădu îngăduitor din mână. Ştia că dacă ar fi fost treaz, nu ar fi insistat atâta asupra unei asemenea nerozii. La urma urmelor, în război se întâmplă tot felul de chestii, chiar şi în armatele regulate cele mai bine organizate şi mai disciplinate.

— Din fericire lucrurile s-au lămurit, spuse Oset. Îi dăm drumul înainte. Ieşim în câmp deschis. Plăcut, aer curat, un vântuleţ adia dinspre Vistula. Nişte grădiniţe, ziduleţe, ruine vechi, un câmp sau un maidan, plin de brusturi, ciulini, tot soiul de bălării. Ici-colo nişte căsuţe. Ştiţi că pe acolo sunt câteva căscioare în care mai înainte stăteau muncitori de la nisipărie sau pescari. Şi deodată: vrrr, tatata, chiar pe lângă urechea mea. Şi un strigăt: „Wer da, wer da? Parole! Parole!" Las' că-ţi dau eu ţie parolă, nemţoi tâmpit ce eşti. Iar ăla, fraţilor, pe loc, altoieşte o grenadă. M-a asurzit complet. Stau culcat, lipit cu fruntea de pământul-mamă, în urechi îmi ţiuie, iar el jap a doua grenadă. Ei fir-ar... gândesc eu şi dau înapoi ca racul. Ne pitim după un zid. Nemţoiul îi dă cu stropitoarea, noroc că la întâmplare. În urma noastră, undeva în spate, o bumbăceală dată dracului. Aud mitraliere şi grenade. Apoi linişte. Vine cineva şi spune că am cucerit debarcaderul „Syrena" şi un vapor, ce-i drept cu spărturi, dar vapor. E grozav, gândesc, de mult n-am mai reuşit să cucerim ceva. S-ar fi putut renunţa la siguranţa aia, dar vine Morro zicând să mai aşteptăm.

— Morro e mort, interveni Odrowąż.

— Ştiu. S-a întâmplat chiar sub ochii mei, dar ceva mai târziu. Păcat de băiat. Şi rămânem să aşteptăm, dar între timp se luminează de-a binelea, şi nemţoii prind să mătură cu un foc îndrăcit întregul Solec, de nu-i chip să ridici capul, şi Vistula. Mă uit. Parcă ar fi ceva mişcare lângă malul drept. Se văd nişte bărci. Una se duce la fund, alta o roieşte, iar a treia îi dă bătaie înainte ca toţi dracii. În jurul ei sare apa împroşcată de rafale, iar ăia din ea, nimic. O ţin întruna spre malul nostru. Apoi, pac, fraţilor, debarcă...

— Ei? Şi v-aţi dus în întâmpinarea lor?

— Îhî! Trebuia să încercăm. Mai întâi ai noştri au început să strige la ei în ruseşte, care cum se pricepea. Ăia de colo, mucles. Le facem semne să vină în fugă spre noi. Da' de unde! Şi mai rău. Îndată ce vreunul dintre noi scoate capul, ăia de pe malul Vistulei trag ca nişte diavoli. Ce să fie? Sloń spune că trebuie să fie vreo provocare şi toarnă o rafală cu *schmeisserul*[1]. Când, unuia îi pică fisa. Fir-ar să fie, suntem în căşti şi în haine de camuflaj germane! Atunci Morro zice să facem un drapel polonez dintr-un cearşaf şi o cuvertură de pat.

— Şi a murit pe când alerga cu drapelul ăla, adăugă careva.

— Nu, l-a lovit glonţul unui lunetist german, postat undeva într-unul din turnurile de la pod. După aceea s-a apropiat târâş cu steagul Sloń. Apoi, îmbrăţişări, pupături şi i-am dus pe berlingovieştii ăia la Radosław. Adică pe comandantul lor, pe Kowalski, băieţii l-au adus pe targă. Fusese găurit la picioare în timp ce traversa în salturi strada Solec. Ştiu că îl cheamă Kowalski, fiindcă l-am întrebat. Îi zic: Spune-mi, camarade, cum te numeşti, ca să ştiu, mai târziu, când voi povesti nepoţilor cine a trecut primul din Praga pe malul stâng. El surâde şi zice: „Elevul-fruntaş Janusz Kowalski". Mi-a spus şi numele celorlalţi patru băieţi care erau cu dânsul, dar le-am uitat.

— Şi de la noi a trecut la ei un elev, Nałęcz, sau aşa ceva...

— Sigur că da, Nałęcz, interveni Stanko. Era în sectorul nostru.

— Grade mici, ca la un prim contact oficial.

— Nu-i nimic, de acum încolo o să urmeze şi altele mai mari. Pare-se că, în sfârşit, o să înceapă mişcarea. Dacă cei din Śródmieście ar avea destulă minte să dea o lovitură cu toată forţa în direcţia noastră, nemţii ar putea fi prinşi în cleşte, interveni un

---

[1] Pistol-mitralieră de fabricaţie germană (n.t.).

locotenent pe care Odrowąż nu îl cunoştea şi care se distingea printr-o statură foarte înaltă, o slăbiciune extraordinară, un păr bogat şi un pistolet mare la centură.

— Nu este posibil. Ar trebui să retragă trupele din linia întâi a apărării şi să-i lase pe nemţi să pătrundă în Śródmieście. Nu ţine. Dealtfel există şi alţi factori...

Oset se întrerupse cu aerul unui om iniţiat care cunoaşte anumite lucruri, dar nu poate împărtăşi tuturor informaţiile pe care le deţine. Nu se ştie de ce nimeni nu avu curiozitatea să-l întrebe despre ce factori e vorba.

Odrowąż salută şi ieşi. Se simţea ciudat de iritat şi agitat.

„Sunt în formă proastă, gândi. Semn rău. Dacă s-ar scotoci un pic prin cărţi, cu sâguranţă că s-ar putea stabili că nervii zdruncinaţi, ficatul, stomacul bolnav sau scleroza comandanţilor au fost cauza multor bătălii pierdute".

„Sau câştigate, sau câştigate... În război nu se ştie niciodată: uneori o acţiune complet idioată dă rezultate excelente", îi şopti spiriduşul sceptic care de câtva timp i se aciuase undeva în creier şi îşi făcea simţită prezenţa adesea în momentele cele mai neaşteptate. Îndeobşte Odrowąż nu avea motive să se plângă de el, căci spiriduşul reuşea de obicei să analizeze în mod lucid situaţia şi era un bun sfătuitor. Numai că în clipele mai solemne, patetice şi emoţionante devenea insuportabil, făcea comentarii indecente şi îi aşeza în faţă o oglinjoară în care Odrowąż putea să se vadă aşa cum era de fapt.

„Camarazi, spunea Odrowąż cu o oră înainte de declanşarea insurecţiei, patria cere din partea noastră jertfe şi abnegaţie..."

„Ce tot îndrugi, idiotule, îi şopti imediat spiriduşul care se pripăşise în el. Doar ştii bine că acum nu e vorba de nicio patrie, ci doar de faptul ca Anders să fie mareşal al Poloniei, Mikołajczyk să rămână în continuare prim-ministru, Bór, sau altul din gaşcă, preşedinte, iar noi, cei din AK, să luăm locul celor din Legiunea Tinerilor[1]. Patria nu are nici în clin, nici în mânecă cu toate astea".

„Te iubesc", îi spunea Odrowąż unei fete şi avea el însuşi impresia că spune adevărul. Spiriduşul sceptic chicotea ironic.

„De ce minţi? întreba. Ştii foarte bine că nu iubeşti pe nimeni şi nici la tine nu ţii cine ştie ce. Pe ea, desigur, o iubeşti un pic şi îţi

[1] Legion Młodych, organizaţie de tineret sanaţionistă (n.t.).

aţâţă simţurile. Atâta tot. Alta în locul ei nu ar fi fost atât de bună. Niciodată nu ai iubit vreo femeie şi dragostea adevărată o cunoşti numai din cărţi".

„Pe dracu', se enerva Odrowąż. Doar nu sunt vinovat că nu am încercat niciodată aşa-numita iubire adevărată, în cazul când ea există şi nu este doar o născocire a unor impotenţi cu imaginaţie maladivă. Dealtfel nu sunt chiar un unicat, căci majoritatea bărbaţilor sunt ca mine, procedează la fel ca mine şi nu au niciun fel de mustrări de conştiinţă. Ce zici?!"

Spiriduşul tăcea, el nu rezolva niciodată problemele, ci doar le punea şi stârnea îndoieli. Odrowąż vedea întotdeauna şi reversul medaliei, aspectele urâte ascunse sub aparenţe frumoase, interesul josnic, sub masca nobleţii, ignoranţa şi incultura, sub masca ştiinţei şi a înţelepciunii. De foarte multe ori se înşela şi reversul nu era atât de abject pe cât bănuise, dar asta nu schimba cu nimic situaţia.

Scepticismul său îl făcuse să-i piară până şi satisfacţia în raporturile cu femeile. Începuse să se îndoiască de faptul că vreo femeie l-ar putea iubi numai pentru el însuşi, fără să aibă în vedere şi anumite considerente colaterale. Ajunsese să presupună că şi dragostea frenetică a Ninei avea în parte un substrat isteric, în parte interesul. Era agentă de legătură în plutonul lui şi soarta ei depindea în mare măsură tocmai de Odrowąż care îi era comandant. Iar acum îşi vârâse în cap să se mărite cu el, desigur fără să ştie că este căsătorit, căci nu-i pomenise de asta. Zicea că voia să moară cununată cu el, pentru a fi fără păcat pe lumea cealaltă. Inepţii copilăreşti, fără doar şi poate, la care revenea mereu, alternându-le cu şiroaie de lacrimi, hohote de plâns şi rugăminţi. Încerca un dezgust adânc. Nu avea niciun chef să-i demonstreze că lumea cealaltă nu există şi că, dacă există totuşi, Dumnezeu nu stătea să tragă cu ochiul la patul oamenilor. Fusese doar extrem de tolerant faţă de patriarhii din Vechiul Testament şi le permisese să facă nişte chestii pentru care, în vremurile noastre, autorităţile civile, fără nicio ezitare, te băgau la închisoare pe câţiva ani. În definitiv, dacă aşa voia ea, n-avea decât să-şi păstreze credinţa, dar de ce îl amesteca în treaba asta şi încerca să facă din el un bigam? Nu, şi pace. Reuşise cu greu să o potolească şi să o facă să-şi amâne realizarea ideii nefaste.

„Toate astea te pot face să-ţi ieşi din minţi", gândi intrând în clădirea hărtănită de proiectile în care se afla poziţia plutonului său.

Folosindu-se de o relativă acalmie, cei mai mulți dintre băieți coborâseră în beciuri să doarmă şi numai Rzędzian rămăsese la puşca-mitralieră. Se uita cu o privire încețoşată pe deasupra crestăturii înălțătorului, prin fanta îngustă dintre cărămizile cu care fusese astupată fereastra. Kos se aşezase într-un colț şi dormea cu capul sprijinit pe brațele încrucişate.

— Am veşti bune pentru voi, îi spuse Odrowąż lui Rzędzian.

— Zău? întrebă Rzędzian. Nu cumva ne schimbă?

— Ei şi tu de colo, ne schimbă. Ceva şi mai şi. În noaptea asta vin aici berlingovişții.

— Adevărat? E ceva sigur?

— Cât se poate de sigur, confirmă Odrowąż, deşi nu era deloc chiar atât de convins.

— E bine. Poate se mai îndreaptă întrucâtva lucrurile, spuse Rzędzian, dar pe un ton de parcă nici el nu credea în cele ce spune. De-ar aduce ceva hrană şi muniție...

„Hrana şi muniția sunt pentru el tot ce-şi poate dori mai mult. Închipuirea nu-l duce mai departe, dealtfel ca şi imaginația celor mai mulți dintre noi, gândi Odrowąż.

— Desigur că vor aduce, spuse. Este vorba de o armată adevărată, cu tunuri şi tancuri, măi omule. Poți să o spui camarazilor, dar să nu discute de asta cu civilii, ca nu cumva să afle nemții.

Când coborî în beci, se convinse că precauția era inutilă. Civilii ştiau şi discutau cu însuflețire tocmai pe tema asta. Ca de obicei, în asemenea ocazii, se formaseră grupuri de entuziaşti şi de pesimişti. Pesimiştii nu voiau să-şi exprime părerea. La observațiile entuziaştilor răspundeau doar printr-un scurt şi disprețuitor „eh!“. Îşi trăgeau apoi păturile peste cap pentru a nu fi deranjați.

— Oricum ar fi, tot mormântul ne aşteaptă, zise unul dintre ei.

Vecinul său fu cât pe ce să-l pocnească:

— Ia nu mai cobi, te rog. Ce mormânt? Cu siguranță o să-i pună pe fugă pe nemți. Sau cel puțin ne vor duce pe noi în Saska Kępa.

— Eu nu mă mişc nicăieri de aici, spuse primul. Dacă e să pier, vreau să o fac în cotlonul meu. Dealtfel o să-i vedeți cum ați văzut zăpada de anul trecut. Toate nu sunt decât braşoave.

Omul nu mai credea în nimic şi nu mai avea niciun fel de speranță. Majoritatea celor oploşiți în beci erau însă extrem de agitați

şi credeau într-adevăr că vor reuşi să scape cel puțin cu viața. Femeile se rugau ca Dumnezeu să aibă în paza lui acea „armată bolşevică“, ce până nu demult era desconsiderată, batjocorită şi defăimată, şi să o ajute să debarce în siguranță pe malul varşovian.

Odrowąż îşi aruncă privirea în colțul în care dormeau băieții din plutonul său. Erau toți. Niciunul dintre ei nu îşi lepădase uniforma şi nu îşi îngropase armamentul, aşa cum se mai întâmpla la alte subunități. Nici măcar Czarny, deşi el era cel care suduia şi se văita cel mai mult. Douăzeci de băieți, dintre care doar zece erau veterani, încă din cartierul Wola, un sfert din efectivul inițial, iar restul erau localnici din Czerniaków şi câțiva din Śródmieście. Douăzeci de băieți ce nu-şi mai făceau niciun fel de iluzii, de-ajuns de cinici care simțiseră pe propria lor piele câtă deosebire există între realitatea dură a războiului şi idealurile înalte despre care li se vorbise mai înainte. Şi cu toate astea continuau să lupte şi erau gata s-o facă până la capăt.

Trecând pe lângă plutonul său şi îndreptându-se spre ieşire, Odrowąż auzi nişte şoapte în colț. Se opri fără voie.

— O rablă. Pot să-ți dau pe ea zece „Haudegeni“.

— Cum aşa? Ceasul este nou-nouț, elvețian, l-am cumpărat chiar în ajunul războiului. Numai aurul cât face!

— Ce aur? Aliaj, juma-juma cu aramă. Şi-apoi cine are nevoie acum de aur? Am spus. Pot da zece şlugi.

— Ia slăbeşte-mă, dom'le, cu țigările alea. Am nevoie de o cutie de conserve. Mi s-a îmbolnăvit copilul din cauza subalimentării.

— Nimic de făcut. Mai aşteptați un pic. Va veni armata şi poate că va fi mai multă mâncare.

„Trebuie să fie speculantul de la etajul întâi, gândi Odrowąż. O adevărată javră care nu merită decât să-l plesneşti peste bot. Pentru ca în asemenea vremuri să te gândeşti la pricopseală, profitând de mizeria în care se zbat oamenii, trebuie să fii nu numai o canalie, ci şi un mare imbecil. Nu-şi dă seama că în orice clipă poate zbura în aer cu bijuteriile lui cu tot. Ar trebui să i se confişte stocul de alimente... cel puțin să se facă ceva pentru tatăl copilului acela... Dar asta nu e treaba mea. Nu sunt nici jandarm şi nici polițist“, hotărî brusc şi plecă lăsându-i pe cei doi bărbați care încetaseră discuția când au observat că e ofițer.

Se înapoie în odăița lui de la parter, în care dormea de obicei

noaptea, deşi primejdia acolo era fără îndoială mult mai mare ca în beci. Avea în schimb posibilitatea de a se desprinde pentru câtva timp din starea de vegetare colectivă pe care nervii nu o mai suportau. Nina venise între timp şi adormise aşteptându-l. Nu se trezi când el intră. Îi privi în tăcere chipul palid, luminat de zarea roşietică a unui incendiu. Odrowąż fu cuprins de un fel de duioşie. Biata copilă. Biata copilă, smulsă de lângă mama ei şi zvârlită în hăul acestui infern.

Trăiau împreună de două săptămâni. Totul începuse încă pe când erau în Śródmieście, în întunericul beciurilor aglomerate, ticsite, în odăi părăginite şi pustii, pe otomane pline de praf de var, pe paturi fără aşternut; mereu avizi unul de celălalt, mereu, de parcă ar fi fost ziua sfârşitului lumii; şi erau într-adevăr zile de apocalips, judecata de apoi săvârşită de satana.

Slăbi centura şi se culcă lângă ea. Murmură ceva prin somn şi se lipi de el. Odrowąż stătea culcat cu ochii larg deschişi şi asculta cu atenție zgomotele frontului. Nu se petrecea nimic deosebit. Uneori, prin apropiere răpăia câte o rafală scurtă. În Śródmieście continua un schimb domol de focuri de armament automat şi numai pe undeva, pe lângă Muzeul Național, un neamț cu mitralieră nu se potoli multă vreme. Apăsa mereu pe trăgaci până la epuizarea benzii de cartuşe. Nu avea niciun motiv s-o facă şi lupta doar cu propria sa teamă, cu focul şi vuietul din jur. Voia să se asigure împotriva unui inamic imaginar care s-ar fi apropiat târâş prin întunecimea acelei nopți poloneze posomorâte pentru a-i tăia gâtlejul de soldat al führerului.

După miezul nopții Odrowąż se trezi. Ascultă câteva clipe, apoi ieşi în curte şi întrebă santinela învinețită de frig de la poartă dacă nu s-a întâmplat ceva deosebit. Nu observase nimic în afară de faptul că clădirea vecină arsese aproape până la temelii fără ca incendiul să se întindă mai departe. Pe Vistula? Nu, pe Vistula nimic deosebit. Tăcere şi linişte. Doar din cartierul Praga se mai trage din când în când. Germanii răspund şi atâta tot.

„Se pare că n-o să iasă nimic“, gândi Odrowąż înapoindu-se în casă.

7

Deasupra malului stâng, la orizont, cerul avea o luminozitate gălbuie sclipitoare care devenea treptat roşie-violetă şi apoi de un roşu-cenuşiu întunecat. Limbile unduitoare ale focului ţâşneau în sus şi împrăştiau reflexe pe suprafaţa apei. Vizavi ardea Czerniakówul, iar mai încolo, în depărtare, se zăreau incendiile izolate din Śródmieście şi din Mokotów. Nowak se străduia să-şi dea seama pe unde vine străduţa Konopczyński, pe care se afla liceul la care învăţase, dar în partea aceea domnea întunericul. Timpul trecea îngrozitor de încet. Pe mal lucrurile încă se mai tărăgănau, era înlocuită o unitate sovietică ce se aflase în apărare pe digul Miedzeszyński. Lipăiau bocanci, uneori zăngănea câte o armă, se auzea câte o voce înăbuşită. Soldaţii sovietici, scunzi şi îndesaţi, în rubăşti şi bonete, ieşeau în grupuri mici, îndoiţi sub povara mitralierelor, a ţevilor de aruncătoare de mine şi a lăzilor cu muniţii şi se mistuiau în întuneric pe străduţele înguste din Saska Kępa. Pe de altă parte, înspre Vistula veneau grupuleţe asemănătoare în uniforme poloneze, purtând şi ele întregul bagaj de război. Unul din soldaţi fuma o ţigară, ascunzând-o în palmă. Când trase un fum, Andrzej Nowak îi zări nasul cârn şi faţa plată cu pometii proeminenţi.

— Aduc pontoanele, domnule elev-sergent, şopti la urechea lui Nowak caporalul Balcewicz.

„Aşa e, gândi Andrzej. Într-adevăr, aduc pontoanele. Nu mai încape nicio îndoială. De data asta o să se întâmple negreşit".

Îşi dădu seama că până în clipa aceea nu crezuse prea mult în forţarea fluviului. Pontoanele constituiau o dovadă palpabilă că problema se punea în mod serios. „Sentimente asemănătoare pesemne trebuie să încerce un condamnat la vederea spânzurătorii." Îi fu ruşine de comparaţia făcută. Doar era ostaş şi încă de bună voie şi nesilit de nimeni. Dar nu putea să ascundă faţă de sine că în acel moment sălăşluiau în el doi oameni: unul conştiincios şi curajos, care aştepta cele ce urmau să aibă loc cu calm şi hotărâre, considerându-le o necesitate inevitabilă şi fiind gata de orice, şi un altul laş, care nu ar fi vrut să aibă nimic comun cu toate astea şi care, dacă nu s-ar fi stăpânit din răsputeri făcând apel la întreaga sa voinţă, ar fi rupt-o la fugă în neştire, ar fi aruncat arma, şi-ar fi smuls

de pe el uniforma şi ar fi fugit, fie şi numai în lenjeria de corp şi desculţ, cât mai departe cu putinţă de Vistula, de mitralierele, tunurile, aruncătoarele de mine, de aruncătoarele germane cu şase ţevi, de şuieratul proiectilelor, de gheizerele negre ale exploziilor, de spectrul hidos al unei morţi subite şi crâncene.

— Sunt cam puţine pontoane, şopti în continuare Balcewicz, răspândind în jurul său un miros pătrunzător de alcool. Nu sunt suficiente nici măcar pentru batalionul nostru. După cât mă duce mintea, în acest caz ar trebui pornit cu întreg regimentul odată sau deloc. Telefoniştii mi-au spus că nici artileria nu prea are cu ce trage. O să vedeţi că o să iasă o harababură. Pe toţi dracii! Nu am încredere în ofiţerii ăştia făcuţi la Reazan, cu toate bunele lor intenţii. Cei de dinainte de război erau ofiţeri adevăraţi, ce mai...! Chiar şi fostul meu comandant de regiment, locotenent-colonelul Kulesza. Ăla ar fi reuşit să facă o organizare la marele fix, domnule elev-sergent.

— Eh, lasă, mormăi în silă Andrzej, care îşi aminti recenta întâlnire cu bărbatul încălţat cu cizme lustruite. Tocmai ofiţerii ăştia au pierdut războiul. Iar acum duc la pierzanie insurecţia din Varşovia.

— Cum ar fi putut să câştige războiul, domnule elev-sergent? protestă Balcewicz. Cu ce? Cine a reuşit să facă faţă nemţilor până nu s-au întins în întreaga Europă şi în jumătate din Africa? Francezii erau înarmaţi până în dinţi, şi cât au rezistat? În ce priveşte insurecţia, adăugă cu o şoaptă răguşită, în ce priveşte insurecţia, cine a putut să prevadă că ticălosul de Hitler va fi atât de îndârjit şi că va trimite friţilor săi întăriri?

Andrzej nu avea absolut niciun chef să discute cu Balcewicz. Îşi dădea seama că, oricum, nu va izbuti să-l convingă.

— Şi atunci, întrebă, să stăm şi să aşteptăm până când nemţii or să-i gătească pe toţi de zile, iar noi vom ajunge să avem suficiente pontoane şi muniţie?

— Nu vreau să spun asta, domnule elev-sergent. Suntem oameni de onoare. Nimeni nu poate să spună că Balcewicz ar fi un laş. Numai că e ceva în neregulă... Ce rost are să mai vorbesc, eu sunt un om cu principii învechite... Cercetarea diviziei se pare că a şi ajuns pe celălalt mal, continuă după câteva clipe de tăcere. Trebuie să dea un semnal. Nu ştiţi care e semnalul?

Andrzej clătină din cap în întuneric. Strânse din fălci ca să nu-i

clănțăne dinții de emoție şi de frig. Pe cer huruia un „kukuruznik[1]. Zgomotul motorului său când se apropia şi creştea, când se îndepărta şi slăbea în intensitate, de parcă pilotul s-ar fi rătăcit în spațiul întunecat al cerului şi nu izbutea să-şi găsească drumul. Schimbul de focuri se potoli şi numai din când în când răpăia câte o puşcă-mitralieră germană, iar mitralierele „Maxim" îi răspundeau din cartierul Praga cu lătratul lor sonor.

Totul dura de atâta vreme că Andrzej ajunsese să înțepenească de frig. Începu să se gândească dacă nu cumva trecerea va fi revocată, căci era o nebunie curată. Germanii, desigur, stăteau de veghe şi nimeni nu va izbuti să treacă pe malul celălalt. Incendiile începură să se domolească treptat şi mulți dintre soldații ce se strânseseră în spatele digului Vistulei ațipiseră. Numai Bulas care şedea ceva mai într-o parte continua să-şi consume perseverent stocul intangibil. Clefăitul lui ca şi zbârnâitul „kukuruznikului" nu-l lăsau pe elevul-sergent să adoarmă, deşi ochii i se închideau de somn, iar organismul obosit de un marş îndelungat tânjea după odihnă.

Trecuse parcă de miezul nopții când cerul se zgudui de câteva ori, fu luminat puternic, iar în văzduh răsună ecoul unei salve de artilerie. Aceasta însă nu se produsese în imediata apropiere, ci undeva departe, la sud. Pe râu, în aval, pe lângă podul de cale ferată, schimbul de focuri începu să capete intensitatea unui gâfâit isteric. Roiuri de luminițe mici zburau pe deasupra Vistulei descriind o curbă lină, ca scânteile de la coşul unei locomotive. Ceva bufni surd de câteva ori aproape imperceptibil.

— Ce dracu' să fie? se miră Andrzej. Oare adevărata forțare se execută acolo, iar noi urmează să executăm doar una falsă? Pesemne că niciodată nu se spune când se execută un atac demonstrativ şi când se atacă în mod serios.

Îşi aminti că dimineața circulase prin regiment zvonul că trecerea ar urma să se execute în zona Żoliborzului. Dar acolo, pe mal, nu se aflau insurgenți. Cel puțin aşa spuneau civilii. Pesemne că au fost vorbe în vânt sau s-a schimbat ulterior hotărârea. Ofițerii nu spun nimic. Poate nici ei nu ştiu. Cât o fi ora? În orice caz e trecut de

---

[1] Denumirea populară sovietică a avionului biplan PO-2 (U-2), folosit ca avion de legătură şi de bombardament de noapte (n.t.).

miezul nopții. Deci e şaisprezece septembrie. Va mai fi în viață la sfârşitul zilei? Prostii! mai bine s-ar gândi la altceva. Încercă să-şi aducă aminte de nişte momente deosebit de dragi şi senine din viața sa, dar erau foarte puține. În schimb îi veneau mereu în minte scene recente la care fusese de față, când îşi luaseră rămas bun în beci: chipurile plânse ale femeilor, rugăciunile lor, preotul cu mâna ridicată pentru binecuvântare, vocea lui Strzyżewski, comandantul companiei de mitraliere.

Vocea lui Strzyżewski:

— Să țineți minte cu toții, o dată pentru totdeauna, că neamțul nu este de fier şi se teme de tine chiar mai mult decât te temi tu de el. Tu eşti pe pământul tău, îl aperi, legea şi dreptatea sunt de partea ta, iar el este un nemernic, un hoț şi un bandit.

Vocea preotului:

— ...O, Doamne, fă ca aceşti ostaşi să fie unealta mâniei Tale şi a dreptății Tale, spada tăioasă cu care să loveşti puterile iadului. Binecuvântează lupta lor, ocroteşte-i de lovitura duşmanului, sporeşte-le puterea şi curajul. Fie ca brațul lor să nu şovăie în luptă şi să înfrângă puterea duşmanilor patriei noastre, amin.

Un cor de voci:

— Amin.

Vocea lui Strzyżewski:

— Grenadele să le aveți pregătite. Acolo se stârneşte mereu praful căci sunt dărâmături, automatul se poate defecta, grenada nu. Cum ceva nu e clar, zvârli o grenadă şi salut!

Vocea preotului:

— In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti... Miseratur vestri omnipotens Deus, et dimissis peccatis vestris, perducat vos ad vitam aeternam.

Vocea lui Strzyżewski:

— ...atenție! Ciuliți mereu urechea şi căscați ochii. Eu am fost la Stalingrad, şi după cum vedeți, trăiesc.

Vocea femeii cu doi copii:

— Are pseudominul Odrowąż. Să nu uitați, domnule caporal.

Vocea lui Rokicki:

— Sigur că nu voi uita. La revedere!

Voci:

— La revedere, Dumnezeu să vă ajute.

„Uf, oftă Andrzej. De ce îmi stăruie astea în cap“? Închise ochii. Chipul Hankăi se ivi de undeva, clar şi viu, nu ca într-un vis, ci parcă aievea. Fata îl privea cu ochii ei albaştri luminoşi, în care licărea un surâs sfios, trist. Ştia că nu poate avea încredere în acest zâmbet. „Păcătoasa, şopti îndurerat. Mincinoasă şi păcătoasă. Cum de ai putut face una ca asta?“

În vara lui 1941 venise pentru câteva zile la mătuşa ei. La prima întâlnire i s-a tăiat răsuflarea şi a trecut o clipă cât o veşnicie până când a reuşit să scoată o formulă banală de salut. Fata era şi ea tulburată, iar atunci când, în cele din urmă, reuşi să-şi vină în fire şi începu s-o copleşească cu întrebări – fără să ştie nici el ce întreabă, căci o făcea numai ca să nu se mai ivească acele pauze groaznice, acea tăcere insuportabilă – se părea că ea nu înţelege nimic din ce îi spune. Dar îşi reveni, izbucni în râs şi clipele de jenă chinuitoare dispărură pe loc.

Era o zi frumoasă. Parcă printr-o înţelegere tacită – căci niciunul dintre ei nu scosese niciun cuvânt despre asta – s-au îndreptat amândoi spre malul râuleţului, spre acelaşi loc unde se pierduseră şi apoi se regăsiseră unul pe celălalt mult schimbaţi. Trecu pe lângă ei o patrulă germană, trei jandarmi ţepeni ca nişte soldaţi de plumb. Ca de obicei, în asemenea împrejurări, pe Andrzej îl cuprinse neliniştea. I se părea că îi sunt scrise pe chip toate păcatele împotriva autorităţilor germane: lecţiile clandestine, ascultarea pe ascuns a radioului la vecini, consumarea pe furiş, din când în când, de slănină şi unt, crime pentru care se aplica pedeapsa cu moartea, la fel ca pentru uciderea unui german sau aruncarea în aer a unui transport de armament. Pe atunci încă nu făcea parte din organizaţie, deşi reuşise să stabilească un contact.

Germanii trecură în linişte. Turetcile cizmelor luceau ca nişte coloane funerare de granit negru. Pe chipul Hankăi se strecură o umbră. Apoi cu o însufleţire neobişnuită îl întrebă pe Andrzej ce mai face, dacă învaţă mai departe, căci ea îşi dăduse bacalaureatul şi urma acum cursurile fără frecvenţă la universitate. Ştirea îl izbi neplăcut. Gândi că în felul ăsta ea se îndepărtează, capătă o pregătire superioară, în timp ce el rămâne un intelectual neisprăvit, cu bacalaureatul dat tot clandestin. Se simţea umilit.

— Nu, nu învăţ, răspunse fără chef. Unde să înveţi în capătul

ăsta de lume?

— Nu ai putea să vii la Varşovia şi să studiezi mai departe? Desigur, la fără frecvență.

— Nici vorbă, mormăi. De unde parale? La firma de construcții câştig vreo două sute zece zloți pe lună. Bine că mai pot scoate câte ceva cu meditațiile. Tata câştigă şi el doar cu puțin mai mult.

— În schimb eşti în organizație? întrebă de parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc.

O privi cu suspiciune. Cum de i-a trecut una ca asta prin cap? Chiar dacă ar fi fost, tot nu i-ar fi spus-o. Considera că despre asemenea lucruri nu este cazul să vorbeşti cu fetele.

— Da' de unde! Şi de ce, mă rog, ar trebui să fac parte din organizație?

— Lasă, nu te mai preface. Nu te prinde. Mie poți să mi-o mărturiseşti.

— Dar nu am ce să mărturisesc.

Izbucni în râs.

— Fie şi aşa. Ai dreptate. Să lăsăm acum lucrurile astea. Hai să ne aşezăm aici. Sau preferi să trecem pe celălalt mal?

— Nu.

Se aşezară pe iarbă între nişte tufe de mesteceni. Se priveau. Ea întredeschise gura. Parcă ar fi vrut să-i spună ceva. Ar fi dorit s-o îmbrățişeze, dar nu îndrăznea. După surâsul ei, se vedea că îşi da seama de tulburarea lui.

Îşi apropie fața de fața ei care acum deveni toată numai ochi, ochi albaştri, luminoşi. Ea îi spuse ceva, dar nu pricepu ce anume.

— Ce spui? întrebă în şoaptă.

Cu un suspin îşi înlănțui însă brațele după gâtul lui şi îşi apăsă buzele de buzele lui.

Deasupra lor se întindea, mătăsos azurul cerului, văzduhul mirosea a răşină şi a muşchi. Băiatul nu vedea nimic altceva decât ochii ei luminoşi şi buzele uşor întredeschise pe care le săruta de parcă în clipa aceea avea să vină sfârşitul lumii. Îi săruta obrajii, ochii, gâtul, părul, aspira mireasma trupului ei. Lumea încetase să mai existe, timpul se oprise în loc, nu erau decât ei doi, creați unul pentru celălalt înainte de începutul veacurilor şi trăind în vecii vecilor. Simțea că are gâtlejul uscat şi că îl mistuie o dogoare tot mai puternică. Cu mâinile tremurânde începu să-i descheie bluza. Şi

atunci surveni totul. Pentru moment Hanka nu se împotrivi, rămânând mai departe lipită de el. Pe obraz îi simțea răsuflarea repede şi caldă. Deodată se smuci cu violență şi îl îmbrânci.

— Nu! strigă sărind în picioare. Să-ți fie ruşine. Toți sunteți la fel. Toți căutați acelaşi lucru!

Ochii îi ardeau. Era furioasă. Această reacție îl uimi şi îl năuci pe Andrzej. Era mult prea neaşteptată. Nu înțelegea nimic.

— Cum adică...? bolborosi consternat. Ce-ți veni? Doar tu o voiai.

— Uite ce-i! Eşti un neruşinat! Eu... eu... Dacă te porți aşa, înseamnă că nu ai niciun pic de considerație pentru mine.

— De ce? protestă el. Cum poți spune una ca asta? Nu mai înțeleg nimic...

— Ba înțelegi foarte bine. Nu te mai preface. E dezgustător. Să plecăm de aici, continuă după o clipă de tăcere. Scoase un pieptene şi îşi netezi părul.

Ridică din umeri. De data aceasta el era furios. Fierbea de mânie, dar şi-o înăbuşea. Merseră o bună bucată de drum fără să schimbe o vorbă.

— Acum te gândeşti cu câtă plăcere m-ai bate măr, începu Hanka. Constată cu uimire că îi trecuse supărarea. Era chiar foarte bine dispusă. Ochii îi străluceau şi ea întreagă radia o învăpăiere lăuntrică. În clipa aceea era mai frumoasă ca oricând.

— Nu, mormăi el. Nu-mi place când cineva încearcă să mă prostească.

Privirea i se schimbă de parcă i-ar fi dat un pumn.

— Nu vorbi aşa, spuse. Te rog foarte mult, nu te supăra pe mine şi uită tot ce s-a întâmplat.

— Nu. Nu pot şi nici n-am să încerc.

Din nou se aşternu tăcerea.

— Ascultă, rosti ea în cele din urmă cu o expresie rugătoare în ochi. Eu nu pot aşa... deodată... Te iubesc prea mult... şi... Uite, nu ştiu cum să-ți spun.

Îl mângâie pe mână.

— Ciudat, zise şi începu să fluiere încetişor printre dinți. Crezi în sentimentele platonice? o întrebă.

— Cred.

— Iar eu nu cred. Chiar dacă aşa ceva există. Nu mă interesează. Nu sunt poet, ci un bărbat normal.

Ea nu răspunse, iar el continuă să fluiere uşurel aceeaşi melodie stupidă. Se uita din când în când cu coada ochiului la fată şi vedea că îşi stăpâneşte cu greu lacrimile.

„Asta nu mă priveşte defel, gândi nevoind să recunoască față de sine însuşi că de fapt începea să-l cuprindă neliniştea şi că mânia îi pierise într-o clipită. Încearcă în tot felul să-şi bată joc de mine. Nu înțeleg de ce o face."

Se despărțiră în fața casei mătuşii ei. Hanka îi reținu mâna lui Andrzej.

— Nu te supăra, şopti, privindu-l rugător în ochi. Să rămânem mai departe prieteni, da?

— Ți-am spus doar ce gândesc. La revedere.

Toată noaptea şi ziua următoare nu avu o clipă de linişte. Ceva îl mâna pur şi simplu să meargă la Hanka, măcar s-o vadă. Îşi înfrânse cu greu pornirea. „Să nu-şi închipuie că îmi pasă chiar atât de mult de ea. O să-i prindă bine dacă nu mă voi duce. Mai sunt şi alte fete pe lume." În ziua aceea nu s-a întâlnit cu ea. Iar pe urmă nu a mai vrut să se întâlnească. Totul se isprăvi ca un vis, un vis frumos cu un sfârşit dezagreabil.

Avea un coleg pe nume Władek. Îi făgăduise la un moment dat să-l introducă în organizație, iar acum venise să-l anunțe că treaba fusese rezolvată şi să-i comunice data când urma să vină la adunare. Władek frecventa cursurile şcolii de ofițeri şi era extrem de mândru de aceasta. Pe urmă începură să discute despre fete.

— Bărbații, spunea Władek, prea se poartă cu mănuşi cu femeile. Doar şi pe ele le interesează acelaşi lucru, ca şi pe noi. Trebuie să treci pe loc la acțiune. Dacă umbli cu prea multe delicateți, femeia te consideră fraier şi se lipseşte. Eu, frate, merg drept la țintă şi n-am de ce mă plânge. Uite, de pildă, Hanka asta. Andrzej tresări, dar nu scoase nicio vorbă. Toți băieții din oraş sunt nebuni după ea, dar niciunul, în afară de mine, n-a avut-o. Măi frate, e grozavă... Am fost ieri la ea. Mai întâi a început să facă fițe, dar eu i-am zis direct, pisicuțo, nu am timp. O femeie prima-lux. Cu niciuna încă n-am simțit atâta plăcere. Sânii tari ca nişte mere, iar trupul, oriunde îl strângi în mână, e ca marmura, nu alta. Dar ne-am luat cu vorba şi e timpul să plec. Salut! Aşadar, vii vinerea?

— Vin, spune Andrzej cu o voce străină.

De atunci nu a mai văzut-o. Urma să plece în ziua următoare.

Ştiind aceasta lipsi de-acasă şi umblă hai-hui toată ziua, rumegându-şi durerea şi umilinţa.

Seara mama îi spuse că Hanka venise să-şi ia rămas bun înainte de plecare.

O rachetă! O rachetă deasupra malului stâng. Andrzej zări conturul întunecat, sfârtecat al caselor din Czerniaków şi nori de fum cenuşiu învolburându-se deasupra lor, iar apoi în dreapta, undeva deasupra lui Stare Miasto, doi norişori plutind în înaltul cerului. A doua rachetă...

Abia se stinseră rachetele şi plaja începu să mişune. Tropăit de bocanci grei, înjurături înăbuşite, plescăit de apă... Pionierii aduceau pontoanele şi le dădeau la apă.

„Mai încet, ce dumnezeu, implora în gând Andrzej. Or să audă nemţii, nu se poate să nu audă."

— Ei, în sfârşit, zise Balcewicz. În numele Tatălui şi-al Fiului şi-al Sfântului Duh... îşi făcu cruce cu mişcări largi. Îşi vârî mâna în raniţă şi scoase din ea o sticlă de proporţii impresionante. Beţi, domnule elev-sergent? Am făcut rost de ea de la civilii din cartierul Praga.

— Ce-i asta? întrebă Nowak.

— Trăscău.

— Nu. Mulţumesc.

— Trageţi un gât. O să vă facă bine.

— Nu-mi place trăscăul.

— Sunteţi tânăr şi de-aia nu ştiţi ce e bun. Fără vodcă, la război, omul nu face faţă, observă el meditativ. Duse sticla la gură şi trase o duşcă zdravănă. Păcat că nu-i rost de o gustare ca lumea. Astupă cu grijă sticla şi o vârî la loc în raniţă. Ce naiba se moşmondesc atâta! Încă niciun ponton n-a pornit în cursă. Bramburească, am spus eu că o să fie bramburească.

— Plutonul trei, plutonul trei... chema cineva cu voce înăbuşită.

— Aici suntem, domnule stegar, răspunse Andrzej, care recunoscu vocea comandantului.

— Nowak! Ia-ţi oamenii şi coborâţi pe mal. Pornim. Imediat ne vine un ponton.

Numai după glas şi îţi puteai da seama că este foarte emoţionat, ceea ce îl uimi pe Andrzej. Niciodată până atunci nu îl văzuse pe

comandant într-o asemenea stare. Cunoscând firea stegarului, se aştepta ca acesta mai curând să adoarmă în barcă pe timpul traversării fluviului şi să fie nevoie să-l trezească atunci când vor ajunge pe malul stâng.

— Balcewicz! Teliga! continua să cheme ofițerul.

— Prezenți.

— Luați grupele şi coborâți.

— Este cazul, domnule stegar? îşi exprimă îndoiala Balcewicz. Mai avem până să ne vină rândul! Ce rost are să ne băgăm noi în talmeş-balmeşul ăla.

— Lăsați vorba şi coborâți!

— Am înțeles, domnule stegar. Balcewicz începu să fredoneze uşurel o melodie. Îl trata pe comandant cu o condescendență ostentativă.

— Ei, băieți, se adresă grupei sale. Căutați să nu vă pierdeți. Care se rătăceşte de pluton, jandarmeria o să-l înhațe de tur şi o să-l facă să treacă Vistula de unul singur, cu mijloace improvizate. Iar apa e a dracului de rece, încheie cu o voce de bariton răguşit.

— Mai încet, țistui ofițerul.

— Aveți dreptate... mai încet. Am înțeles, domnule stegar. Mereu uit de nemții ăia de peste Vistula. Dar ei, şi aşa, n-or să audă. E prea departe. Domnule elev-sergent, se adresă peste o clipă lui Andrzej, deşi e frig, aş fi de părere să se scoată şi să se facă sul mantăile. Vedeți, dacă vreunul ajunge în apă...

— Just, aprobă Andrzej şi dădu în acest sens ordin grupei sale.

Abia trecură digul şi coborâră pe plajă, că deasupra viaductului de la podul Poniatowski se înălță o rachetă luminoasă în văzduh, scăldând împrejurimile într-o lumină fantomatică. Soldații se aruncară la pământ. „Acum o să înceapă”, gândi Andrzej. Dar observatorul german nu remarcă nimic. Se înstăpâni o tăcere tulburată doar de clipocitul apei şi de şoapte înăbuşite.

— Nu merge!

— Pionieri, ce-i porcăria asta?

— Coborâți. Împingeți.

Siluetele întunecate ale oamenilor se agitau cu înfrigurare, opintindu-se să împingă pontonul pe apă mai adinc. Zadarnic.

— Descărcați muniția!

— Nu, calm! Încă o dată!

— Hai cu toții!

— Imediat dăm de adânc.

— Mai încet, ce mama dracului!

— Țineți-vă gura...mama voastră. Deasupra apei vocea răzbătea până departe. Dacă luminează, vă fac terci.

— Bine. Încă un pic. Haide, îmbarcarea!

Uzi până la piele, soldații se cățărară pe ponton. Se auzi zgomotul făcut de cutiile de muniții ce se loveau. Primul ponton porni peste râu, iar după el – celelalte. Arătau ca nişte cărăbuşi mari, de culoare închisă, care-şi mişcau fără îndemânare picioruşele vâslelor.

— E un moment istoric, domnule elev-sergent, şopti Rokicki. Era plin de voioşie de parcă ar fi plecat într-o excursie. Trebuie să aflăm obligatoriu cât e ora. Aveți un ceas?

— Nu.

— Nici eu. Datorită diverselor procese istorice complicate, precum şi a înapoierii economice a Poloniei antebelice Oastea polonă democratică suferă de o lipsă cronică de ceasuri. Câte greutăți vor întâmpina viitorii istorici care vor căuta să precizeze la ce oră s-a desprins primul ponton de malul cartierului Praga!

— Da' mai lasă trăncăneala, îl repezi Nowak.

Cu tendința lui de a face haz de orice, Rokicki i se păru de-a dreptul nesuferit. Acum când ajunse pe malul apei şi văzu cum pontoanele se mistuie în întuneric, fără să fie observate şi fără ca germanii să tragă asupra lor, îi mai trecu frica. Dar nu îi ardea de glume.

Pontoanele erau însă puține la număr, iar unele dintre ele se împotmoleau în bancurile de nisip şi nu mai puteau fi urnite din loc. Se pierdeau minute prețioase din noapte. Fiecare dintre ele valora cel puțin o viață de om.

— Nu ştiți cumva unde poate fi găsit şeful de stat major? îl întrebă pe Nowak o voce din întuneric.

— Nu, răspunse mirat, străduindu-se să recunoască chipul. Era un necunoscut. Pe cap purta o cască, pare-se germană, pe cât se putea distinge în întuneric. Doi ostaşi, având acelaşi fel de căşti, rămaseră la doi paşi în urma lui.

— Păcat, spuse necunoscutul. Trebuie să-l găsim numaidecât.

Plecară toți trei şi se auzi cum continuă să întrebe şi apoi cum se ceartă cu cineva.

— Sunt insurgenții care au venit la noi de pe celălalt mal, spuse Balcewicz. Se înapoiază.

Lângă mal apa clipocea, oamenii icneau şi suduiau pe înfundate.

— Dracu' s-o ia de treabă, se auzi în apropiere glasul înăbuşit al unui ofițer. Dacă se crapă de ziuă nu rămâne picior din noi.

— Nu, nici chiar aşa. Uite că se înapoiază pontoanele din cursa întâi.

— Păi, tocmai. Durata unei curse dus-întors este de aproape o oră.

— Dacă ne-ar da nişte bărci mai uşoare, totul ar fi în regulă.

— Nu au. Toate sunt puține. În schimb sunt multe bancuri de nisip. Trebuie să faci ocoluri şi să manevrezi ca să ajungi la vâna apei.

— Ar trebui să oprim totul până mâine şi să strângem mai multe bărci.

— Atunci nu mai realizăm surprinderea. Friții or să vadă ce se pune la cale şi or să facă totul zob. Şi-apoi, coborî şi mai mult vocea, nu se ştie dacă insurgenții vor putea rezista până mâine.

— Adevărat? Stau chiar aşa de prost?

— Foarte prost. Am vorbit cu unul de la statul major. Acolo, măi frate, e măcel.

— Uite. Pleacă şi Kononkow. Pesemne întreg batalionul unu a fost trecut.

— Nu. A mai rămas câte ceva. Ei drăcie, se crapă de ziuă.

Niciodată oamenii nu se uitaseră cu mai puțină tragere de inimă la zorile unei zile. Şi totuşi ele veneau, neînduplecate. Cerul se lumina, din întuneric prinseră a se desluşi tot mai limpede contururile caselor şi ale copacilor. Vistula începu să capete o culoare cenuşie. Din nou țâşni în aer o rachetă. Încă nu se stinse bine că dinspre pod văzduhul fu brăzdat de dârele roşii ale proiectilelor trasoare, iar peste câteva clipe prinseră să bată aruncătoarele. Pentru moment germanii nu şi-au îndreptat atenția asupra cartierului Praga, ci dezlănțuiră un foc cumplit asupra bărcilor ce se grăbeau să ajungă la mal.

— Era şi comandantul batalionului acolo, spuse Balcewicz care, culcat pe nisip, observa cu atenție fluviul. L-a nimerit în plin.

— Poate a ajuns, interveni Rokicki. Uite, se întoarce unul din pontoane. Acum se pare că e rândul nostru.

Pionierii năduşiţi nici nu izbutiseră să-şi tragă sufletul, când mai multe grupe începură să sară dintr-odată în ambarcaţiune. Fiecare voia să aibă cât mai curând Vistula în urma sa, până se va lumina de-a binelea.

— Ce companie, ce companie este? căuta să se lămurească un ofiţer. Cum? În regulă. Intraţi, dar nu toţi odată.

Grupele lui Balcewicz şi Teliga, precum şi stegarul se îmbarcaseră, dar nu mai era loc pentru oamenii lui Nowak.

— Mai mulţi nu las! protestă cârmaciul. Ce, vreţi să vă scufundaţi?

— Plecarea!

Începu să împingă cu o prăjină pontonul de la mal.

— Nowak, zise stegarul, veniţi cu barca următoare şi ne ajungeţi din urmă.

— Am înţeles, răspunse Andrzej. Nu-i plăcea să rămână cu grupa sa fără sprijinul comandantului de pluton. Ce-i drept, nu era cine ştie ce sprijin, dar oricum... Alergă la ofiţerul care, după câte se părea, conducea trecerea.

— Grupa noastră a rămas, iar plutonul a plecat. Ce facem?

— *Nu-i nimic. Îndat' o să plecaţi. Iată că vine o barcă.*

Într-adevăr pe fluviu se ivi o barcă ce se înapoia de la Czerniaków. Peste câteva minute acostă la mal. Fură descărcaţi din ea cinci bărbaţi înfăşuraţi în pansamente, slabi ca nişte arătări. Rokicki sări primul în barca ce se golise. Era o şalandă pentru transportul nisipului, reparată de curând, căci la provă se distingeau bucăţi de scândură albă.

— Mai iute, mai iute, îi zorea pionierul. Ăştia-s toţi? îl întrebă pe Nowak.

— Toţi.

— Vreo doi să mai ajute la vâslit. Direcţia spre semnalele de lanternă. Vâsliţi egal. Hai! Unu, doi...

Văzută din barcă, Vistula părea mult mai lată. Lui Andrzej nu-i venea să creadă că până la malul celălalt nu sunt decât vreo patru sute de metri. Suprafaţa vălurită a apei dădea impresia unui spaţiu imens şi pustiu. Asculta cu nelinişte rafalele de arme automate care se întetеau tot mai mult. Ocoliră un banc alungit de nisip şi ajunseră la curentul apei. În lumina palidă a zorilor văzu podul Poniatowski – o masă încâlcită de fierărie, din mijlocul căreia pilonii răsăreau ca

nişte dinţi stricaţi.

— Se văd semnalele de lanternă, raportă Rokicki.

Nowak le zărise şi el. O luminiţă firavă, licărind destul de departe, în stânga. În prima clipă nu înţelese de ce luminiţa aceea nu se afla exact în dreptul lor.

— Dreapta mai tare, mârâi pionierul. Ne duce curentul la vale! Voi, cei din dreapta, mai tare!

O rachetă! Andrzej îşi aplecă fără voie capul. Ceilalţi făcură la fel, deşi în acel moment mişcarea nu avea niciun rost. Nemţii aveau să observe barca oricum. Lumina lividă părea extrem de hidoasă, totul în jur căpătă o culoare cadaverică, respingătoare. Aproape pe loc şuieră prin văzduh o rafală de mitralieră, însoţită de bubuituri ca nişte bătăi de tobă.

— Ticăloşii, trag cu explozive, spune Mikołek care stătea la prova bărcii. Suci-ţi-ai gâtul, pramatie! Sări-ţi-ar ochii! Mânca-te-ar păduchii de viu!

În străfundul omului zace ceva din credinţa primitivă în magia cuvintelor. Atunci când se simte neputincios, încearcă să se folosească de puterea lor lăuntrică pentru a alunga soarta vitregă, nenorocirea, moartea...

Urletul minei fu curmat de un zgomot asurzitor. Şi din nou un urlet... Un plescăit. Explozie în stânga, în dreapta, în faţa provei bărcii, în spate, apa ţâşnind, un ţiuit...

Elevul-sergent Nowak se străduia să-şi stăpânească tremurul care pornise de undeva din regiunea diafragmei şi se răspândise în tot corpul, ajungând până la buricele degetelor. Soldaţii strângeau vâslele în mâini şi trăgeau de ele cu nervozitate. Malul însă continua să fie departe, deşi se apropiase simţitor.

„N-o să reuşim, gândi Nowak. Viteza bărcii nu depăşeşte cinci kilometri pe oră, mina face cam o sută de metri pe secundă sau şi mai mult. Dacă noi facem cinci kilometri... Cât face asta pe secundă?... Cinci mii împărţit la şaizeci ori şaizeci... Doamne, cât de aproape a căzut! Cincizeci împărţit la treizeci şi şase... Nu, calculul ăsta nu are niciun rost. Trebuie calculat vectorul... vectorul..."

În acea clipă răbufni o fulgerare îngrozitoare şi îşi pierdu cunoştinţa, ca şi cum cineva i-ar fi aruncat o învelitoare neagră pe cap. Îşi veni în fire simţind că are pământ sub picioare, că este complet înţepenit de frig, că se îneacă şi tuşeşte cu putere, iar apa îi

ajunge până la umeri. Nu izbuti să se dezmeticească bine, când ceva îl trase, astfel încât se duse la fund şi cu capul. O forţă necunoscută îi încleştase picioarele şi îl trăgea neînduplecată în jos. Începu să se zbată, izbi cu un picior în ceva tare, apoi scăpă şi ieşi la suprafaţă. Abia reuşi să tragă aer în plămâni, când simţi că ceva îl trage de centură. Din apă se ivi o mână negricioasă. Cu o mişcare fulgerătoare îl înhăţă de veston chiar lângă guler. După mână apărură şi un păr din care se scurgea apa, nişte ochi închişi şi dinţi rânjiţi. Pleoapele se desfăcură, dar ochii holbaţi erau lipsiţi de expresie, sticloşi şi ficşi ca ai unui cadavru. Nowak se trase înapoi. Dădu de o apă mai adâncă ce îi ajunse până la gât. Îl lăsau puterile. Îl cuprinse o groază teribilă.

— Dă-mi drumul! horcăi.

Cel ce se îneca nu auzea. Picioarele lui Andrzej lunecau în nămol, putea să cadă în orice clipă şi ştia că nu se va mai putea ridica. Cu ultimele puteri lovi cu pumnul strâns. Din cauza opintelii bruşte i se rupse centura de pânză şi îi săriră aproape toţi nasturii de la veston. Muribundul dispăru sub apă şi nu mai ieşi la suprafaţă. În mod instinctiv Andrzej se repezi înainte. „Trebuie salvat, gândi cu înfrigurare. Trebuie scos...” Dar era istovit. Fundul râului îi fugea de sub picioare. Îl cuprinse o toropeală, de parcă s-ar fi cufundat repede în somn. Simţământul nu era cu totul neplăcut şi o clipă fu tentat să se lase în voia acelei sfârşeli, să uite de tot, să uite de grozăvia care se petrecuse, să adoarmă. În aceeaşi clipă, cu o limpezime zguduitoare îl străfulgeră gândul că se îneacă şi i se trezi instinctul de conservare. Mâinile începură să execute mişcări ritmice. Era un înotător bun, dar oricât de bine ai şti să înoţi, nu este suficient atunci când mişcările îţi sunt îngreunate de îmbrăcămintea udă, iar bocancii grei te împiedică să-ţi foloseşti picioarele. Nowak nu înota, ci se zbătea cu disperare, se scufunda şi apoi, cu un efort convulsiv, izbutea să iasă din nou la suprafaţă. Lupta pentru viaţă. Parcurse în acest fel vreo zece – douăzeci de metri, dădu iar de fund, apa îi ajungea numai până la piept. Răsufla cu greu. În jurul lui văzduhul era plin de tumult şi vuia. Abia după câtva timp se dumiri ce se întâmplă.

„N-are rost să rămân aici. Or să mă împuşte”.

Începu să păşească înaintând anevoie prin apă spre mal. Dădu iar de adânc şi, cu ultimele puteri, străbătu fâşia de apă care îl despărţea de uscat. Nu izbuti în niciun chip să se caţere până sus. Mâinile îi lunecau pe pietre, puterile îl părăseau tot mai mult şi începu să

plângă ca un copil. Ceva detună în apropiere, în față îl izbi un val de aer cald, înaintea ochilor prinseră a-i juca cercuri în culorile curcubeului... apoi n-a mai fost decât întunericul.

8

Iată că am trecut Vistula, spuse comandantul batalionului, locotenentul Kononkow, după ce se căţără împreună cu statul său major pe malul abrupt, căptuşit cu bolovani.

Cel puţin pentru stegarul Balcer, ofiţerul politic, aceasta suna aidoma cu „Am trecut Rubiconul“. După toate probabilităţile, stegarul Balcer se înşela, iar Kononkow nu se gândea deloc la imposibilitatea unei retrageri. Pe atunci nimănui nu-i trecea prin gând aşa ceva şi Kononkow ar fi trebuit să fie un vizionar pentru a putea prevedea ce se va întâmpla peste câteva zile, deşi, pe de altă parte, analiza pur militară a situaţiei l-ar fi putut face să întrevadă o asemenea posibilitate. Constată pur şi simplu că prima parte a misiunii fusese îndeplinită fără prea mari dificultăţi şi le mai rămânea cea de-a doua parte, care fără îndoială că avea să fie mult mai grea. Ştia din experienţa lui de ostaş vechi că dacă în război cuiva îi surâdea norocul şi toate îi mergeau prea lesne, urma să aibă parte doar de necazuri. Această regulă îşi dovedi valabilitatea mai curând decât s-ar fi putut aştepta cineva. Kononkow strângea mâinile ofiţerilor insurgenţi care îl întâmpinau pe mal. Zorii zilei ce începea luminau palid cerul, iar dinspre râu se auzea plescăitul molcom al vâslelor. În văzduh ţâşniră rachete luminoase. În clipa următoare rafala unei mitraliere germane se abătu asupra grupului care stătea pe mal. Cineva se trânti gemând la pământ. Gloanţele ricoşară scoţând scântei din caldarâm.

— N-avem de ce sta aici! strigă Kononkow. Fuga marş spre clădiri!

„De fugit nu se prea poate fugi. Trag în noi ca în raţe, gândi Balcer aruncându-se la pământ. Pe toţi dracii! Ăsta-i unul din paradoxurile războiului modern. Oameni înarmaţi până în dinţi care sunt de fapt complet lipsiţi de apărare, pentru că nu au niciun fel de acoperire. Eh, a încetat să tragă, javra împuţită... Fuga! Şi culcaţi! Culcaţi...”

Ultimii zece – cincisprezece metri până la o casă de lemn de pe strada Solec fură nevoiţi să-i parcurgă târâş. Atunci explodară primele mine. Fură ucişi doi soldaţi care încercaseră să traverseze în fugă strada. Mina următoare trecu vâjâind pe deasupra acoperişului şi explodă la vreo treizeci de metri dincolo de casă.

— Trebuie s-o întindem de-aici, spuse Kononkow. Acuşi ne dibuie.

În aceeaşi clipă întreaga casă fu zguduită din temelii. Zburară zăngănind resturile de geamuri, tencuiala fu desprinsă de pe ziduri, uşa smulsă din tocul ei căzu bufnind pe podea. Doborât de suflul exploziei, Balcer căzu cât era de lung, iar în faţa ochilor îi scăpără un roi întreg de stele.

— Kononkow! strigă el sărind în picioare. Kononkow!

— Sunt aici, răspunse de undeva din casă comandantul de batalion cu o voce ciudat de surdă şi străină.

Balcer alergă spre el. Kononkow era plin de praf de var, iar cu mâna stângă se ţinea de umărul drept din care şiroia sângele.

— Eşti rănit? îngăimă Balcer.

Glasul i se îneca, nu putea nici să răsufle, nici să-şi adune gândurile, să înţeleagă cum de s-a putut întâmpla totul în mod atât de neaşteptat.

— Nu, sunt beat! Dacă vezi, de ce mai pui întrebări tâmpite? Kononkow dădu drumul unei înjurături prin care punea la îndoială originea legitimă a tuturor nemţilor şi îndeosebi a lui Hitler. Ce stai ca la nuntă? strigă la stegar. Strânge-i pe partizani în beci, trebuie să ne sfătuim. Cobor şi eu îndată.

— Dar trebuie să fii trimis la spital! protestă Balcer.

— Pe moaş'ta s-o trimiţi, nu pe mine! răcni Kononkow. Vezi să nu te trimit eu pe tine!

Balcer nu-l văzuse niciodată pe comandantul de batalion atât de înfuriat. Avusese un ghinion afurisit. Fusese scos din luptă chiar din primele minute, iar batalionul rămăsese fără comandant.

— N-are rost să te enervezi, spuse. O s-o scoatem cumva la capăt şi fără tine. O să-ţi ţină locul careva.

— Nu este nevoie să fiu înlocuit, bombăni Kononkow. Aproape că mi-a şi trecut. Aruncă o privire spre umărul său drept pe care felcerul batalionului tocmai îl pansa. O să mai lupt încă. Ăsta-i un fleac.

— Vezi să nu se infecteze rana, îl preveni felcerul. Dacă apare o infecţie, nu mai răspund de tine.

— Bine, bine, Kononkow dădu din mâna stângă. Cu ajutorul felcerului îşi puse vestonul şi îşi strânse centura. Haide!

Ofiţerii insurgenţi erau trei la număr: maiorul Bicz din AK, locţiitorul său, căpitanul Motyl şi locotenentul Stach din AL. Bicz

prezentă situația în propoziții scurte şi concise, cu un ton calm, dar în care se resimțea încordarea.

— De ieri am mai pierdut ceva teren, spunea acesta. Limitele apărării noastre trec în prezent: în stânga – pe strada Zagórna, la sud – pe străzile Czerniakowska şi Okrąg, în dreapta – la vreo sută de metri nord de strada Wilanowska.

Îi arătă lui Kononkow aceste aliniamente pe harta rusească la scara 1:50.000, pe care denumirile străzilor mai puțin importante nici nu erau menționate. Întregul teren aflat sub controlul insurgenților reprezenta un pătrat cu latura de aproximativ doi centimetri. Comandantul de batalion îndepărtă harta de ochi şi o examină cu atenție, comparând raportul dintre acel pătrățel şi întregul teritoriu al oraşului. Totuşi cu vădită nemulțumire şi nu spuse nimic.

— Suntem vreo patru sute la număr, din care o parte sunt uşor răniți, dar luptă. Munițiile sunt pe sfârşite, armament nu avem de-ajuns, nu dispunem deloc de armament greu. Nu avem nicio legătură cu Śródmieście, continuă informarea maiorul Bicz.

— Apropo, îl întrerupse Kononkow. În ce loc se află ai voştri în Śródmieście? Creionul maiorului trasă o linie subțire ceva mai la est de piața 3 Krzyży.

— Cel puțin asta era situația acum câteva zile, zise. Acum nu mai ştiu. Aşa cum spuneam, nu avem nicio legătură. Propriu-zis o realizăm prin Londra, ceea ce înseamnă cam acelaşi lucru.

— Prin Londra? se miră Kononkow. Cum aşa?

— Din păcate, aşa-i. Cu stațiile noastre de radio nu putem stabili legătura direct cu ei. Atunci când cei din Śródmieście vor să ne comunice ceva transmit la Londra şi abia Londra ne retransmite nouă.

Maiorul Bilcz nu ştia că germanii aflaseră de multă vreme cifrul insurgenților şi că ei cunoşteau la perfecție conținutul fiecărui mesaj transmis prin Londra. Pe atunci încă nimeni nu ştia de asta.

— Prin Londra, repetă Kononkow clătinând din cap, ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă ce auzise. Prin Londra... Grozavă tehnică!

— Ei bine, zise după o clipă. Dar ce face comandamentul vostru? Au încercat să răzbată până aici şi să vă dea ajutor?

— Nu, răspunse Bicz, plecând uşor fruntea. Nu au încercat.

— Dar ce-i în capul lor? Doar porțiunea asta de teren de lângă

Vistula este mai importantă ca întregul lor Śródmieście, exclamă cu ciudă comandantul de batalion. Ar trebui să dea o lovitură cu toate forțele şi să mențină capul de pod cu ghiarele şi cu dinții.

Bicz tăcea.

— Măi, ce mai strategi! se enervă Kononkow. Şi un copil îşi dă seama că aici se află cheia Varşoviei. Ei nu pricep că dacă friții vor pătrunde aici, nici Śródmieście nu va putea rezista prea mult timp?

Bicz nu ştia ce să răspundă la aceste imputări. Poate că rusul ăsta tânăr e naiv. În orice caz priveşte totul din punct de vedere strict militar. Sigur că malul Vistulei este important, dar mai sunt şi alte considerente...

— Eu nu am nicio putere în treburile astea, rosti el liniştit. Sunt alături de voi. Şi oamenii mei de asemenea. Ne vom bate până la ultimul.

— Voi, voi, mormăi Kononkow de data asta mai potolit. Nu m-am referit la voi. Ce să-i faci, asta-i situația... O să ne descurcăm şi fără ei, numai să treacă regimentul nostru.

În uşa beciului apăru adjutantul batalionului.

— Serghei, pe Vistula e de rău. Nu mai poate răzbate niciun ponton. Trecerea s-a întrerupt.

Comandantul batalionului sudui printre dinți.

— Radiştii! strigă. Aveți legătura?

— Avem, zise cineva de sus.

— Bine.

Ieşi din beci şi reveni după câteva minute.

— Chiar astăzi o să mai încercăm, printr-un alt procedeu, răspunse la privirile întrebătoare ale celor adunați. O să vedem. Până una-alta ne vom descurca singuri, cum s-o putea.

După consfătuirea cu ofițerii insurgenți trimise două companii pe aliniamentul de nord al apărării, considerând că această direcție este cea mai importantă. O companie urma să se ducă pe strada Zagórna.

— Numai să le dați călăuze dintre ai voştri, să nu se rătăcească. Cei mai mulți dintre ei sunt băieți de la țară, mă înțelegeți...

— Niciun varşovian get-beget nu se mai poate descurca acum din cauza învălmăşelii pe care au produs-o nemții, spuse căpitanul Motyl.

Cei trei insurgenți izbutiseră să treacă teferi Vistula, deşi întâmpinaseră unele greutăți: nu îl găsiseră pe şeful statului major,

iar comandantul primului ponton nu voise să-i ia şi pe ei, spunând că nu are ordin în acest sens. Fără să mai întrebe de nimeni s-au îmbarcat în al doilea ponton care, până a i se descoperi pe întuneric prezenţa, ajunse în mijlocul Vistulei. Acum stăteau lângă o şandrama de pe strada Solec şi se amuzau copios privindu-i pe soldaţi: în orice mişcare şi privire a celor mai mulţi dintre ei se vedea că războiul purtat în asemenea condiţii le era tot atât de străin ca şi calculul diferenţial sau perturbările în mişcările corpurilor cereşti. Mai ales unul dintre insurgenţi, Leszek, făcea glume pe seama celor mai nervoşi.

— Camarade, acel „culcat" pe care l-ai făcut nu avea absolut niciun rost, i se adresă pe un ton amical, ca un profesor unui elev inteligent, dar fără suficiente cunoştinţe. Mina aia de aruncător o să cadă la vreo jumătate de kilometru de aici, tocmai în cartierul Praga. Garantez că schijele n-or să ajungă până la noi. Nu trebuie să-ţi iroseşti energia. Mişcările inutile provoacă un consum suplimentar de calorii care aici este greu de compensat.

— Dacă vrei să te adăposteşti, îl instruia peste o clipă pe un alt soldat, trebuie să te îngrijeşti şi de adăpostirea părţii din spate a corpului. Rănile, pardon de expresie, la fund dau multă bătaie de cap şi se vindecă foarte greu.

Soldaţii se ridicau ruşinaţi. Înţepăturile lui Leszek aveau un rol pozitiv, pentru că îi familiarizau pe novici cu condiţiile luptei din Varşovia insurecţiei şi urmăreau să le demonstreze că aici nu era chiar aşa cum îşi închipuiseră. Unii dintre cei luaţi peste picior erau, desigur, furioşi pe Leszek. Nimănui nu îi face plăcere când cineva îşi bate joc de el şi-i dă de înţeles că este un laş.

— Sunt necopţi, şopti Leszek camarazilor săi. O să le vină tare greu.

— Ce vrei? căuta să-l potolească Nałęcz. Doar şi noi am fost la fel. În câteva zile se vor obişnui.

— Numai că până atunci mulţi dintre ei vor fi ucişi.

— O să-i învăţăm. Este amuzant. Eu, care n-am făcut armata, m-aş fi aşteptat să am ceva de învăţat de la soldaţi adevăraţi, instruiţi, când colo, e invers.

— În câmp, de bună seamă ai avea ce învăţa de la ei. Aici însă e un teren aparte.

— În schimb au un armament excelent, spuse Leszek după o

clipă. Ia uită-te la cel cu cavalul ăla! Puşcă-mitralieră. Aşa ceva ne-ar prinde bine şi nouă. În discul ăla încap vreo patruzeci şi opt de cartuşe.

— Sau puştile lor antitanc – ei le spun petereuri – dacă am avea câteva dintr-astea, am face ceva pe tancuri.

— Pe cele uşoare. Se pare că nu au efect la „pantere" şi „tigri".

— Oricum, ne-ar prinde bine.

Din beci ieşi căpitanul Motyl şi, zărindu-i pe insurgenţi, întrebă:

— Camarazi, este vreunul din voi din strada Idźkowski?

— Eu! răspunse Nałęcz. Şi ei, dealtfel, adăugă arătând spre tovarăşii săi.

— Bine. Conduceţi într-acolo grupul locotenentului Doliński. Vă vine în ajutor.

Doliński, un ofiţer tânăr şi slăbuţ, cu o faţă smeadă şi cu ochii negri strălucitori, strânse cu căldură mâna elevului de şcoală militară Nałęcz.

— Conduceţi-ne, rosti cu un accent din Lwow. Ei drăcie, am dorit mult să văd Varşovia, dar nu m-am aşteptat să o găsesc în aşa hal. Pare să fi fost un oraş frumos, la fel ca şi Lwowul.

— Domnule locotenent, zise Nałęcz. Va trebui să mergem în rând câte unul. Cel mai bine ar fi să ne împărţim în două grupuri. Altfel oamenii se vor rătăci. Aţi putea merge cu cel de-al doilea grup, la o distanţă oarecare de noi.

— Bine, hotărî Doliński. Plutonul meu, în rând câte unul, după mine. Şi să nu aud gălăgie că vă sucesc gâtul, adăugă, ca şi cum această ameninţare ar fi fost mai teribilă ca proiectilele inamicului.

Printr-o piaţă pustie, prin curţile din spatele caselor de pe strada Solec, pe lângă un mic palat ars şi printr-o spărtură într-un zid de cărămidă cenuşie, Nałęcz conduse întregul grup în curtea casei de pe strada Idźkowski, numărul patru.

În partea opusă, spre străzile Wilanowska şi Okrąg, porni o altă companie. Din compunerea ei lipsea grupa lui Nowak. I s-a observat lipsa, dar s-a presupus că ea rămăsese în cartierul Praga. În plus compania pierduse trei răniţi şi doi erau daţi dispăruţi. Comandantul era furios şi îi spusese câteva cuvinte usturătoare comandantului plutonului doi şi sublocotenentului Zaklika, dar acesta se mărgini să ridice din umeri. El considera că şi aşa totul mersese foarte bine. Pentru prima dată de când se afla sub arme sublocotenentul Zaklika

era dispus să nu facă prea mare caz de o asemenea chestiune ca moartea a doi ostaşi. Simţea în subconştientul său că faptul nu prezenta o importanţă prea mare în situaţia dată. Nici nu îi trecu prin gând că ar fi putut fi prizonieri sau că ar fi trecut la nemţi.

Poziţiile fură ocupate îndeajuns de corect. Când, la câtva timp după ieşirea companiei a treia pe linia de apărare, locţiitorul comandantului companiei, stegarul Solarski, stegarul Baczko şi căpitanul Motyl intrară în clădirea fabricii de marmeladă, puştile-mitralieră şi puştile erau deja instalate, iar pe lângă fiecare soldat se strânseseră insurgenţi ce examinau cu încântare şi invidie armamentul rusesc. Soldaţii pipăiau *stenurile*[1], *schmeisserele* şi grenadele fabricate în ateliere clandestine. Se cântăreau reciproc din priviri, făceau schimb de mici atenţii şi cadouri. Civilii erau de nerecunoscut. Doar în primele zile ale lui august se putea vedea atâta bucurie pe feţele lor. Unii dintre ei îşi puseseră banderole roşii. Soldaţii nu reuşiră să-şi termine dejunul. Pe la ora nouă se abătu o avalanşă de foc de puşti-mitralieră, aruncătoare şi autotunuri. Germanii primiseră întăriri şi trecuseră la atac din toate părţile, lovitura principală fiind executată de pe strada Czerniakowska înspre Vistula. Hotărâseră să lichideze cu orice preţ capul de pod de la Czerniaków care, deşi era mic, devenise periculos pentru ei. În câteva minute soldaţii din compania locotenentului Doliński şi insurgenţii de pe străzile Idźkowski şi Zagórna se pomeniră chiar în centrul uraganului de foc ce trebuia să-i nimicească.

[1] Pistol-mitralieră de fabricaţie engleză (n.t.).

9

Revenindu-şi din leşin, Andrzej zări aplecată deasupră-i faţa lui Rokicki.

— În sfârşit, zise caporalul. Credeam că nu-ţi mai vii în fire.

Nowak se săltă într-un cot şi se aşeză, deşi capul încă îi mai vâjâia. Se luminase de-a binelea. În cartierul Praga se învălătucea şi creştea, tot mai mult, un nor de fum, care se târa domol, se aşternea peste fluviu, ajungând până la malul stâng. Tunurile bubuiau necontenit. Privea şi nu înţelegea ce se întâmplă.

— Ce fumegă acolo aşa? întrebă.

— Pare a fi o perdea de fum. Ai noştri vor să mascheze trecerea.

— Au de gând să forţeze la lumina zilei?

— Se pare că da. Dar e greu, friţii au reperat obiectivele şi pot să se bată şi orbeşte. Cum vă simţiţi, domnule elev, puteţi umbla?

Andrzej observă că Rokicki i se adresase din nou regulamentar.

— Ia mai slăbeşte-mă cu „dom' elev" ăsta, protestă el. Ştii cum mă cheamă. Dealtfel tu ar trebui să comanzi grupa, nu eu.

— Şefii ştiu mai bine cine trebuie s-o facă. Şi-apoi acum nu mai avem pe cine comanda.

— S-au înecat toţi?

— Greu de spus. Un pionier a scăpat în mod sigur. Am văzut cum s-a apropiat de mal, deşi curentul l-a dus mult la vale, chiar aproape sub pod. Pentru mine a fost mai uşor.

Abia acum observă Andrzej că Rokicki era ud până la piele şi că îi clănţăneau dinţii de frig. Îl trecură şi pe el fiori de gheaţă. Constată că are mâinile zdrelite până la sânge şi că îi lipsesc pistolul-mitralieră, centura şi câţiva nasturi de la veston. La senzaţia de frig se adăugă groaza. Îşi aminti totul.

„Am ucis un om, gândi. Primul din viaţa mea. Şi era un polonez, un soldat, probabil, din grupa mea. Se strădui să facă legătura dintre un nume şi chipul înecatului, care îi apăru din nou în faţa ochilor. Atunci nu putuse să-l recunoască, căci era desfigurat de agonie. Nici acum nu reuşea. Păr negru... Care din ei avea părul negru? Mikołek şi Waskowski. Nu era niciunul dintre ei. Dar nu este vina mea... Trebuia să mă apăr. Oricum, tot nu l-aş fi putut salva".

— Poţi umbla? întrebă Rokicki. Trebuie s-o întindem de aici, cât

timp ne mai ascunde fumul ăsta.

— Cred că da, răspunse.

Când se ridică în picioare şi făcu câţiva paşi de probă, simţi că totul se învârte cu el. Pe neaşteptate i se făcu rău, iar stomacul i se întoarse pe dos.

— Ei drăcie, ce mă fac? gemu când îşi reveni. Nu am armă.

— Prostii, spuse Rokicki. În apropiere zac doi care au fost debarcaţi cu arme. Poţi să-ţi iei una.

Deşi fumul devenea tot mai des, caporarul îi găsi fără nicio greutate pe cei doi morţi. Zăceau într-o mică adâncitură. Andrzej nu-i recunoscu. Pesemne erau nişte străini; poate din subunitatea de cercetare a diviziei.

— Ia-ţi şi o centură, îi zise Rokicki când Nowak luă un pepeşeu ce zăcea pe pământ. Nu poţi umbla fără nasturi şi centură.

Văzând însă că Andrzej pregeta şi că, începea să i se facă iar rău, desprinse singur grenadele unuia dintre morţi, desfăcu paftaua şi îi scoase centura. Luă şi cel de al doilea pepeşeu.

— Se pare că în capul de pod nu prea sunt arme, explică. O să-l dăm vreunui insurgent. Ciudat că până acum nu am văzut pe nimeni dintre ai noştri.

Ieşiră într-un teren acoperit de bălării. Când fumul se mai împrăştie puţin, zăriră în apropiere nişte ruine vechi, iar ceva mai încolo o căsuţă mică.

— O casă, spuse maşinal Andrzej.

— Tocmai. Iar dacă este casă, poate este locuită.

— Asta pare a fi pustie.

— Şi chiar dacă sunt oameni în ea, s-au ascuns în beci din cauza canonadei.

Într-adevăr, deasupra Vistulei se desfăşura un duel puternic de artilerie. Proiectilele zburau în ambele părţi, dar fără să explodeze prin apropiere. Amândoi nu le acordau niciun fel de atenţie. Nowak se simţea ciudat de indiferent, de apatic faţă de toate. Printr-o minune îi trecuse şi frica.

— Controlăm imediat, zise îndreptându-se fără urmă de şovăială spre uşa casei.

Rokicki îl opri.

— Atenţie. S-ar putea să fie nemţi înăuntru.

— Aici? Doar ăsta-i un teren ocupat de ai noştri.

— Dracu' ştie.

Caporalul privi îndelung şi neîncrezător la găurile întunecate ale ferestrelor, în care nu mai rămăsese fărâmă de geam, la acoperişul hărtănit de schije şi la pereţii deterioraţi. Cineva încercase să organizeze aici apărarea, căci pe pervazul uneia dintre ferestre erau aşezaţi câţiva saci cu nisip, iar alţi câţiva zăceau răzleţi pe pământ. Nu puteai fi sigur care unde se află.

— Bine, atunci eu intru înăuntru, iar tu mă asiguri, propuse Nowak de-a dreptul uluit de curajul său.

Cu degetul pe trăgaciul pistolului-mitralieră, împinse uşa uşor întredeschisă şi văzu un mic coridor îmbâcsit de praf de var. În dreapta se afla o odaie în care rămăsese doar un dulap de haine. Pe perete atârna fotografia de format mare a unei perechi de miri. Atât tânărul soţ cât şi soţia aveau expresia stupidă, caracteristică pentru tinerii căsătoriţi din portretele făcute la fotografi de mâna doua, care îşi aranjează şi îşi ţin prea mult timp victimele în lumina violentă a reflectoarelor. Pe podea cineva aşternuse un strat gros de paie; dormiseră aici nişte fugari sau insurgenţi. Urma dormitorul, complet jefuit. Rămăseseră doar două paturi cu plase metalice, fără saltele şi aşternut. În bucătăria din stânga intrării era un bufet cu geamurile sparte, o masă şi nişte scaune stricate, iar pe masă câteva cutii goale de conserve. Toate păreau cât se poate de naturale, nu stârneau niciun fel de bănuieli. Totuşi Nowak fu cuprins de nelinişte. Curajul cu care intrase în casă se topi. Strânse mai tare în mână patul pistolului-mitralieră şi hotărî să cerceteze şi podul casei. Şovăind puse piciorul pe prima treaptă a scărilor... În aceeaşi clipă cineva îl prinse de braţ.

Lui Andrzej îi sări inima din loc. Se smuci brusc şi se întoarse, cât pe ce să apese pe trăgaciul pepeşeului. Rămase uluit când văzu în faţa sa un soldat din alt pluton, unul Morawiec, poreclit Tarelka[1] din pricina feţei lui rotunde, precum şi a limbii poloneze stâlcite pe care o vorbea. Morawiec se născuse undeva dincolo de Bug, dar petrecuse câţiva ani dincolo de Urali şi amesteca amândouă limbile.

— De unde-ai răsărit aici? întrebă Andrzej când îi reveni graiul. Se bucură, căci prezenţa lui Morawiec era o dovadă că restul batalionului se află prin apropiere.

---

[1] În limba rusă „farfurie" (n.t.).

— Mai încet, domnule elev-sergent. Pe aici mişună nemţii, mormăi Tarelka. Era palid şi pe frunte îi apăruseră broboane de sudoare.

— Cum?

— Suntem pe teritoriul german. Eu m-am ascuns aici. M-au trecut toate răcorile când am auzit că vine cineva. Apoi v-am văzut printr-o crăpătură.

— Unde erai?

— În cămăruţa de sub scări.

Andrzej observă că sub scări era o mică uşiţă laterală. Acolo stătuse ascuns Morawiec.

— Suntem încercuiţi, continuă să şoptească. Aveţi mulţi oameni, domnule elev-sergent?

Andrzej îşi aminti de Rokicki. Întredeschise cu atenţie uşa şi îi făcu semn să vină înăuntru.

— Ia te uită, se miră caporalul, ostaşul Tarelka din armata polonă, în carne şi oase. Unde-i restul companiei?

Morawiec ţistui ducând degetul la gură.

— Ce eşti aşa de speriat? întrebă Rokicki. Ai dat ochii cu soacra?

— Spune că în jur ar fi nemţi, îl lămuri Nowak.

— Na-ţi-o bună! Tu de unde-ai răsărit?

— Stegarul vostru a fost ucis, anunţă cu o voce înăbuşită Morawiec.

— Cum aşa? Când?

— Când am ajuns la mal, era o adevărată Sodomă şi Gomoră. Doar mitraliere ta-ta-ta şi aruncătoare bum-bum. Băteau de nu puteai să ridici capul. Pe stegarul vostru l-a prins o rafală pe când voia să traverseze în fugă strada. Mă uit apoi – nimeni în jur. Am vrut să ajung la ai noştri, dar am nimerit dracu' ştie unde. Ruine, gropi, sârmă... sârmă ghimpată, adică... foc, fum. Atunci îmi răsar în faţă doi nemţi şi îmi strigă ruseşte: „Stai! Cine-i?" Mâna pe grenadă şi zvâr, între ei, iar eu – tulea de-acolo. Noroc că am fugit, căci grenada, a dracului, n-a explodat.

— N-a explodat grenada? nu îi veni să creadă lui Rokicki.

— Sigur. Am mai văzut cum unul din friţii ăia a luat grenada de jos şi a băgat-o în buzunar. Uite ce armament avem...mama lui!

— Neamţul a băgat grenada în buzunar?

— Exact.

— Dar tu ai tras inelul de siguranță?

— Siguranța? Poate că n-am tras-o. Pentru prima dată în viață am aruncat o grenadă şi oi fi uitat.

— Ca să vezi ce mai Şveik, se indignă caporalul. Zvârle grenada ca pe o piatră şi se mai plânge că ea nu explodează.

Rokicki nu ştia că grenada lui Morawiec îşi avusese şi partea ei bună. Oamenii în care aruncase cu grenada nu erau nemți, ci insurgenți ce purtau căşti şi haine de camuflaj germane. Din cauza emoției nu remarcase banderolele lor alb-roşii.

— Asta-i situația, se văită. Sunteți numai doi, domnule elev-sergent?

— Doi.

— Parcă suntem în gura lupului. Dracu' ştie în ce parte s-o apuci!

Nowak nu asculta lamentările, ci contempla tabloul oraşului muribund, care se zărea prin uşa întredeschisă. Nu-şi imagina cum vor reuşi să ajungă la ai lor, dacă aceştia mai existau. Şi totuşi trebuiau să fie undeva. O dovedea răpăitul seriilor trase de armele automate. Îi trecu prin minte că ajunsese în anticamera infernului şi că dacă ar mai face vreo sută-două de paşi înainte şi ar trece un hotar invizibil, infernul l-ar învălui şi l-ar înghiți într-o clipită.

— Eu aşa gândesc, că am aruncat fără rost cu grenada în friții ăia, continua Morawiec. Ne-au trimis aici la pieire, mama lor! Pentru ce...

Se întrerupse brusc. Andrzej observă că Morawiec se înverințeşte şi că face nişte ochi cât cepele. Privi atent. Spre casă veneau nişte oameni. Un moment, cu toată spaima care îl cuprindea, elevul-sergent stătu în cumpănă. Apoi îi recunoscu fără niciun dubiu. Erau germani.

10

Ofițerii din batalionul întâi, aflați în poarta casei din strada Solec, nu puteau pricepe de ce agenta de legătură Jasia, atunci când primi ordin să-l anunțe pe comandantul insurgenților, aflat în clădirea fabricii de ultramarin, să se prezinte la comandament, îşi luă rămas bun de la camaradele ei. Până la fabrică erau cel mult vreo două sute de metri, iar fata îşi lua rămas bun de parcă ar fi plecat cine ştie unde. Ei nu-şi dădeau încă seama că pe străzile Czerniaków era în vigoare o altă scară a distanțelor decât în vremurile normale şi că orice ieşire din subsol se putea preschimba lesne într-o călătorie fără întoarcere.

Jasia nu avea mai mult de şaptesprezece ani. Părul blond şi bogat i se revărsa de sub boneta care, pe capul ei, părea mai curând o pălărioară elegantă de damă. Ofițerii se mirau ce caută de fapt această fată în peisajul dezolant al ruinelor, al mormanelor de cenuşă, al şanțurilor şi al beciurilor întunecoase. Încă nu înțeleseseră ce rol important aveau agentele de legătură în insurecția ai cărei comandanți, aproape la toate nivelurile, erau lipsiți de legătură telefonică şi radio, lucru de care, în principal, erau vinovați ei înşişi, pentru că nu se gândise nimeni din timp la materialele necesare.

— De ce-şi ia rămas bun? puse cu glas tare stegarul Balcer întrebarea care îl frământa.

— Drumul pe care îl are de făcut e foarte primejdios, explică Motyl. Porumbarii trag de pe acoperiş în oricine se iveşte.

— Porumbarii? se miră Balcer care nu reuşea să vadă legătura dintre acest cuvânt nevinovat şi pericolul ce o amenința pe fată. Nu pricepea de ce tocmai nişte porumbari aveau să tragă asupra insurgenților.

— Scuzați, spuse Motyl care observă surprinderea de pe chipul stegarului. Este vorba de trăgătorii de elită germani. Noi îi numim porumbari.

— Aha, lunetiştii, se orientă Balcer.

Era pentru prima dată când la capul de pod apăru problema unor termeni diferiți care, ulterior, aveau să dea naştere la multe încurcături.

„Atunci de ce ai mai trimis-o, dacă drumul este atât de primejdios?” gândi Balcer, dar pe loc îi veni în minte faptul că asemenea întrebări nu-şi au rostul. Până la urmă cineva tot trebuia să meargă. Avea comandantul dreptul să hotărască a cui viaţă este preţioasă şi a cui nu e? Fata, cu toată tinereţea şi frumuseţea ei, era şi ea soldat şi avea datoria să înfrunte pericolul la fel ca oricare altul. Motyl însuşi nu părea a fi dintre cei care îşi păzesc pielea. Pe veston purta bareta „Crucii pentru vitejie“.

Ofiţerii urcară la etajul întâi pentru a controla poziţiile de tragere. Motyl se ocupă în special de puşcaşul-mitralior, atrăgându-i atenţia mai ales asupra intervalului dintre case, interval din care răsăreau deseori nemţii, precum şi asupra turnuleţelor de pe podul Poniatowski. De jos cineva strigă:

— Au ucis-o pe Jasia.

— Ei, poftim! exclamă Balcer alergând la fereastră. Unul dintre insurgenţi îl reţinu apucându-l de braţ.

— Domnule locotenent, vreţi să aveţi aceeaşi soartă? Nu este voie să scoateţi capul pe fereastră. Nemţii doar atâta aşteaptă.

Căpitanul Motyl era de acum jos, la poartă. Balcer şi Solarski alergară după el.

Jasia zăcea la o distanţă de vreo optzeci de metri, lipită de zidul unei case. Părul împrăştiat forma o pată luminoasă pe pavajul străzii. Mai trăia totuşi, căci după o clipă se mişcă. Încet, făcând un efort uriaş, se răsuci pe burtă şi încercă să se târască.

— Ce face? Nemernicul acela, dacă observă că mai trăieşte, îi ia zilele.

Fetei îi trecu prin cap acelaşi gând sau nu mai avu putere să se târască din locul periculos, căci rămase din nou nemişcată. În jurul ei creştea cu repeziciune o băltoacă de sânge întunecat.

— Trebuie scoasă de-acolo, spuse cineva. Balcer nu băgă de seamă cine vorbise, dar îl izbi tăcerea mormântală care se lăsă după aceste cuvinte. Înţelese de asemenea, ca toţi cei de faţă, că a merge într-acolo, era totuna cu a te preface într-o ţintă vie pentru trăgătorul de elită german care, ascuns pe undeva, pândea victima următoare. Un condamnat aflat în faţa plutonului de execuţie ar fi avut şanse ceva mai mari decât cutezătorul care s-ar fi decis să o facă. Feţele tuturor deveniră palide. Tăcerea se prelungea insuportabilă, părea că durează de o veşnicie.

— Mă duc eu, spuse stegarul Marian Solarski. Răsuflară uşurați. Poate că fiecare dintre cei de față încerca, în adâncul sufletului, satisfacția că totuşi s-a găsit cineva care să se încumete, odată cu uşurarea că nu este el cel care trebuia să se expună. Bărbații nu mărturisesc nimănui asemenea simțăminte, caută să le uite cât mai degrabă, pentru că le este ruşine că le-au avut vreodată.

Căpitanul Motyl pricepu cel dintâi că sacrificiul lui Solarski va fi zadarnic şi vru să-l oprească. Dar stegarul se şi repezise afară pe poartă. Nimeni n-ar fi putut spune ce gândea el în acea clipă, dacă era pe deplin conştient că mergea în întâmpinarea propriei sale morți şi dacă nu cumva, dându-şi seama, nu s-ar fi răzgândit. În orice caz Solarski, ofițer politic, nu dăduse niciodată înapoi în momentele de risc. De fapt primise steluțele de ofițer după bătălia de la Lenino îndeosebi pentru vitejia sa. Fiul unui muncitor din Łódź, nu avea niciun fel de şcoală şi totuşi izbutise să-şi câştige autoritatea în mijlocul militarilor, tocmai pentru că nu se cruța.

Străbătu în fugă vreo zece – douăzeci de metri, iar pe porțiunea descoperită a străzii se aruncă la pământ şi începu să se târască. Toți stăteau cu răsuflarea tăiată. Fiecare minut dura secole întregi. Metru cu metru se apropia de rănită. Era o scenă plină de încrâncenare – omul în luptă cu destinul său.

La un moment dat, se lipi de pământ şi rămase nemişcat. Se odihnea şi strângea puteri pentru ultima bucată de drum. Îi mai rămăseseră doar vreo douăzeci de metri.

Mişcările îi deveniseră parcă mai nervoase şi mai nesigure, dar continua să se târască înainte. Ajunse lângă Jasia, o cuprinse de mijloc şi se ridică un pic pentru a o sălta de la pământ.

Exact în acea clipă, sub privirile tuturor, din peretele casei, sări o bucată de tencuială, iar undeva în apropiere răsună pocnitura seacă a unui *mauser*. Apoi se auzi o a doua împuşcătură, ca un ecou a celei dintâi. Stegarul scoase un strigăt şi căzu la pământ.

— Doamne! strigă cineva.

— Al meu eşti! Ticălosul e după hornul casei! exclamă unul din insurgenți, îmbrăcat în nişte haine civile zdrențăroase şi nespus de murdare. Fusese singurul care nu se uitase la Solarski, ci, tot timpul cât acesta se târâse, observase cu sânge rece acoperişurile din vecinătate. Omul acela, fără nicio îndoială, ar fi trebuit să fie ofițer. Nu se lăsase furat de emoție, ci s-a gândit dinainte cum să profite sub

raport militar de pe urma unei acțiuni de succesul căreia se îndoia. După primul glonte de puşcă, din horn săriră bucăți de cărămidă. Hulubarul german dispăru de parcă l-ar fi înghițit pământul. Sub acoperirea focului propriu, soldații se repeziră înainte. În câteva minute aduseră amândoi răniții sub bolta de la intrare. Jasia avea coapsa sfârtecată. Solarski fusese lovit de glonț în pântec, se învinețise la față şi sângera din abundență. În cazul lui nu putea fi vorba de nicio speranță. Germanul trăsese cu cartuşe dum-dum.

11

Nowak şi tovarăşii săi se repeziră pe scară în sus, ajunseră în podul casei şi se ascunseră în spatele unor grămezi de vechituri. O făcuseră fără să stea pe gânduri, pur şi simplu pentru că scara era cea mai aproape. Totuşi această hotărâre spontană fusese cea mai potrivită: podul le asigura cât de cât un câmp de observare, le oferea posibilitatea de a se adăposti, de a se apăra, măcar câtva timp. Cu toată retragerea în panică, Rokicki nu-şi pierduse cumpătul. Se furişă îndată până la o gaură făcută de o schijă în acoperiş. Nowak, deşi inima îi bătea cu putere, făcu acelaşi lucru. Numai Morawiec se vârî în colţul cel mai întunecat şi îşi acoperi faţa cu mâinile, de parcă n-ar fi putut suporta nici măcar să vadă apărând din nou germanii.

Nemţii însă nu se îndreptau spre casă, aşa cum li se păruse la început, pentru că de acum îi vedeau dintr-o parte. Mergeau în lanţ de trăgători prin piaţă, înarmaţi cu pistoale-mitralieră şi cu grenade atârnate la centură. Aveau şi două puşti-mitralieră. Erau vreo douăzeci. Puţin mai în urmă se deplasa un grup de trei militari, printre care şi un ofiţer, ai cărui epoleţi argintii se detaşau net pe veston. Mergeau ca la aplicaţie, păstrând distanţele regulamentare, dar păreau a fi cam nervoşi şi fără niciun chef. Cu privirea ce devenise şi mai ageră din cauza primejdiei, Nowak observă că germanul din flancul stâng – mic şi costeliv – făcuse gura pungă şi o mişca astfel încât aducea foarte mult cu un bot de iepure; altul, din stânga lui – cu galoane de fruntaş la mânecă – avea o burtă proeminentă şi obrajii buhăiţi. Niciunul dintre ei nu acordă vreo atenţie casei: o cunoşteau bine, nu ştiau nimic de schimbările care se produseseră înăuntrul ei sau aveau alte griji pe cap. Dispărură încet printre blocurile învăluite în fum, unde focurile de armă clocoteau ca o apă într-un cazan uriaş. Andrzej răsuflă uşurat şi simţi că îl doare mâna care strânsese tot timpul cu înfrigurare patul pistolului-mitralieră. Abia acum îşi dădu însă seama că strângea arma ca pe o bucată de lemn şi nu era deloc sigur că ar fi deschis focul dacă germanii ar fi intenţionat într-adevăr să pătrundă în căsuţă – în orice caz nu el ar fi fost cel dintâi care ar fi început să tragă. Uitase că era înarmat şi că putea fi la fel de periculos pentru duşman, pe cât era duşmanul pentru el. Uitase de pistolul-mitralieră

şi de grenade. În anii lungi de ocupaţie se obişnuise ca înarmat şi teribil să fie numai germanul, tot ceea ce putea face el era să se ferească, să se ascundă sau să fugă. În ultimă instanţă, îi mai rămânea şansa de a încerca să-l înşele pe neamţul care ţinea în mâinile sale moartea. În mintea elevului-sergent Nowak se înrădăcinase deprinderea de a fugi, dar încă nu se formase reflexul de a ataca. Până atunci nu participase nemijlocit la nicio acţiune de luptă.

— Au trecut, şopti răguşit.

— Nu se ştie dacă următorii or să fie tot atât de cumsecade, mormăi Rokicki.

„Poate ar trebui să mergem pe furiş în urma lor, gândi elevul-sergent. În acest fel am reuşi cumva să ne strecurăm." Îşi dădea seama că ar fi fost o nesăbuinţă, deşi, pe de altă parte, să stai în pod şi să aştepţi venirea nemţilor tot o nebunie era. Nowak nu era deloc dispus să-şi sfideze soarta şi prefera să aştepte. Totdeauna lucrurile puteau lua o întorsătură fericită. Voia să ştie numai ce părere are Rokicki. Ca fost partizan el era cel mai în măsură să-şi dea seama ce era de făcut.

Rokicki clătină din cap.

— Ziua nu avem sorţi de izbândă. Ei au un dispozitiv constituit în adâncime. Stau prin case, printre ruine, au desigur şi baricade. Nu este vorba doar să ne strecurăm repede prin linia lor şi gata.

— Deci trebuie să aşteptăm căderea nopţii, răsuflă uşurat Andrzej.

— Mai există o şansă. Ca ai noştri să înainteze şi ca nemţii să înceapă s-o întindă. În acest caz am putea face chiar o mică diversiune şi am putea deschide focul asupra flancului lor.

— Eu n-am de gând să trag în nimeni, declară din colţul său Morawiec.

— Cum adică? întrebă nedumerit Andrzej.

Îl privi pe Morawiec şi observă că faţa acestuia încremenise într-o mască imobilă pe care era întipărită furia, iar în ochi îi lucea nebunia.

— Am spus! Nu voi trage! Eu sunt militar, nu paraşutist. Ce luptă e asta în trei? Pentru cine trebuie să ne riscăm capetele? Pentru moşul ăla, lua-l-ar...Da?

— Care moş? se miră Rokicki.

— Nu ştii care? Ăla cu mustăți. El o să vă răsplătească. Mă întreb. Pentru ce am stat trei ani la închisoare? Am ucis, am jefuit pe cineva? Şi de ce mi-au luat pământul la colhoz? Cincisprezece iugăre întregi... Pentru ce?

— Ţine-ți fleanca, măi Tarelka. Ce are una cu alta?

— Tu să-ți ții gura. Ți-ai pus două galoane şi faci pe generalul. Generalii au rămas în cartierul Praga. Partizan vajnic al poporului! O să-ți iasă pe nas partizanatul ăsta! Las'că şi pe tine, frățioare, te au în evidență acolo unde e cazul. Crezi că nu a întrebat şi de tine informatorul? Mustăciosul are nevoie de ei, dar nu-i plac partizanii. Lui îi trebuie eroi. Partizanul e om nesigur. Crezi că toate glumele şi bancurile pe care le faci nu sunt notate? Aşteaptă şi ai să vezi.

— Morawiec, taci odată, exclamă Andrzej, care se sperie de vorbele necugetate ale lui Tarelka.

— De ce să tac? Şi tu, elevule – zise fierbând de mânie Tarelka, trecând brusc la familiarul „tu" – eşti om cu carte, dar prost ca noaptea. Cine te-a pus să intri voluntar şi încă să mai recunoşti că ai fost în Armia Krajowa? Ai să dai şi tu de dracu'!...

— Mai încet, strigă Andrzej cu vocea înăbuşită. Vin!

Noua primejdie îl făcu pe Morawiec să-şi iasă cu totul din fire.

— Ajunge, țipă el isteric sărind în picioare. Eu mă predau. Să mă ia prizonier!

În aceeaşi clipă Rokicki îl pocni peste față. Morawiec scoase un urlet şi se repezi cu furie asupra caporalului, înşfăcând carabina de țeavă. Rokicki îşi retrase brațul. Cu o mişcare uşoară de felină repezi pumnul înainte, lovindu-şi adversarul în mărul lui Adam. Morawiec căzu cu o bufnitură la pământ. Deschise larg gura ca să-şi tragă răsuflarea, rămase cu ochii pironiți în gol, iar carabina îi lunecă din mână.

— De ce mă bați... mama ta de dobitoc?! horcăi după ce reuşi să tragă o gură de aer.

— Gura! îl apostrofă Rokicki. Nu te las să te predai, pricepi? Mai curând îți trag un glonț în cap, auzi?

— Ascultă, da' de ce? începu să se tânguie Morawiec, căruia îi trecu furia brusc. Nu am dreptate? De ce să pierim? Pentru cine?

— Ţine-ți fleanca, laşule! Marş în colțul ăla! Culcat!

Pe Morawiec îl podidi plânsul. Lacrimile îi şiroiau pe obraji şi tremura tot, ca scuturat de friguri. Când plânsul i se prefăcu în

hohote stridente, Rokicki îl amenință furios cu pumnul.

— Nu-ți ajunge? mârâi printre dinți.

Morawiec își astupă gura cu pumnul, silindu-se să-și înăbușe hohotele. Caporalul se așează calm lângă spărtura lui din acoperiș. Nu uită însă de carabina lui Morawiec. O luă și puse genunchiul pe ea.

De data aceasta germanii ce se iviră erau mai puțini: opt la număr – pesemne grupa a treia a plutonului care trecuse mai înainte. Ajunseseră la vreo sută de metri de căsuță când neamțul, care ducea pușca mitralieră și mergea în centrul lanțului de trăgători, căzu înainte cât era de lung, ca și cum s-ar fi împiedicat de o sârmă întinsă de-a curmezișul, și începu să bată cu pumnii în pământ și să urle îngrozitor. Nu se auzise nicio împușcătură prin împrejurimi, de aceea lui Andrzej, care nu era obișnuit cu războiul, scena i se păru de-a dreptul ciudată: un om care merge la luptă să fie lovit de un atac de cord. Îi aruncă o privire lui Rokicki și văzu că își mușcă buza de jos, iar ochii îi lucesc ca la o pisică. În lanțul de trăgători germani se produse zăpăceală. Cineva ridică de jos pușca-mitralieră scăpată din mâini, altul strigă: „Sanitär, Sanitär!“, dar peste o clipă trăgătorii își continuară înaintarea. Numai că acum nemții mergeau ceva mai aplecați, mai aduși de spate. Rănitul rămase ca un morman de frunze verzi-cenușii în mijlocul ruinelor. Se liniștise. Sanitarii nu se grăbeau prea mult cu brancarda. Se apropiară făcând un ocol mare, căutând locuri adăpostite. Îl puseră pe targă și porniră grăbiți înapoi, mergând drept spre căsuță. Rokicki îi arătă printr-un gest lui Nowak să nu tragă. Sanitarii nu aveau intenția să vină înăuntru. Așezară brancarda sub perete și dispărură din câmpul lor de vedere, acoperiți fiind de streașină. Fumau. Cu tot fumul incendiilor din apropiere, răzbatea un miros pătrunzător de țigări nemțești ieftine. În răstimpul când nu se auzeau împușcături, izbuteau să prindă frânturi din discuția lor, dar Andrzej știa pea puțină germană pentru a înțelege ceva, mai ales că vorbeau în dialect. Reuși să distingă doar cuvintele ce reveneau mai des: „Polacken” și „Scharfschütze“. Rănitul scoase un geamăt pătrunzător care se prefăcu apoi într-un scâncet întrerupt de bâiguieli nearticulate. Strigă de câteva ori „Mutti” și apoi tăcu.

— Der ist schön fertig, auzi Andrzej.

În aceeași clipă văzduhul începu să urle sfârtecat de un proiectil greu ce se apropia în zbor. Poate că în cartierul Praga un observator de artilerie îi zărise pe germanii care umblau pe aici, sau poate

observatorul luase la ochi căsuța aceea cam izolată, crezând că acolo era instalat vreun comandament german, sau din alte motive, în orice caz, artileria își manifestă în acel moment interesul față de căsuță și de petecul de pământ din jurul ei. Asemenea câinilor la țară, când sunt stârniți seara, tunurile deschiseră unul după altul focul și în curând începu să bată întreaga baterie. Proiectilele cădeau unul după altul și explodau prin apropiere. Andrzej își lipi fața de dușumeaua podului, deși își dădea seama că era inutil.

După fiecare explozie prin spărturile din acoperiș pătrundea un val de aer încins și fum de praf de pușcă. Câteva olane fură smulse de la locul lor, făcând să apară noi găuri, schijele zburau șuierând și se izbeau de scheletul acoperișului. Morawiec, care după primele lovituri începu să-i înjure ca un birjar pe artileriștii din cartierul Praga, acum se ruga cu voce tare. „Fecioară preacurată, Fecioară slăvită, Fecioară atotputernică, bolborosea cu accentul lui amuzant. Sub oblăduirea ta ne aflăm mântuirea, Sfântă născătoare de Dumnezeu! Îndură-te de rugile noastre..."

Andrzej nu mai rostise de multă vreme o rugăciune și nici nu simțea nevoia să o facă. Uneori, când se afla în situații primejdioase, ceva parcă îi spunea că în mod sigur nu va muri. Atunci când auzea acest glas lăuntric îșI înfrângea lesne teama. Dar el se făcea auzit rareori, iar în ultimul timp era tot mai slab și nu izbutea să înăbușe strigătul instinctului de conservare pornit din adâncul ființei sale. De data aceasta mai era și simțământul absurdității situației, un sentiment de obidă cumplită, ca acela pe care îl încearcă un om executat pe nedrept. „Doar este propria noastră artilerie", repeta îngrozit, ca și cum proiectilele de artilerie ar fi fost dotate cu inteligență și ar fi putut să deosebească trupele proprii de cele inamice.

Rokicki suporta cel mai bine focul artileriei. Avusese ocazia să-l cunoască pe timpul când era partizan, când trecuse ades prin primejdii tot atât de mari. Îl privea cu dezgust pe Morawiec care se ruga cerșind îndurare. „E al naibii de laș, gândi. Un laș ce caută o justificare politică pentru lașitatea sa. Are un suflet de dezertor. Nu pot să sufăr dezertorii. Chiar și pe dezertorii germani i-am privit întotdeauna cu scârbă, deși era stupid și nejust. Doar cei care trec la noi sunt împotriva lui Hitler". Era mulțumit că izbutise să-l potolească la timp pe Morawiec și că nu îi este deloc frică. Îi plăcea să

se fălească cu curajul său, chiar şi faţă de sine însuşi. Îi făcea o mare plăcere. „Nişte dobitoci, gândi despre artileriştii din Praga. Ce naiba le-a căşunat pe terenul ăsta viran şi pe prăpădita asta de bojdeucă? Câte mii de zloți sunt aruncați fără folos în aer... Ei drăcie, nu cumva să ne nimeriți din greşeală! Vrem să ajungem la ai noştri, dar nu în zbor".

Artileria îşi curmă brusc tragerea.

„Să fi terminat oare? gândi caporalul. Una, două, trei... zece secunde... cincisprezece... Ori au încetat într-adevăr tragerea, ori fac corecția. Dacă fac corecția pozitivă, e în regulă, dar dacă o fac negativă..."

Nu mai ajunse să-şi termine reflecțiile. Se auzi un bubuit îngrozitor, căzu o grindină de olane sparte şi se făcu o pâclă de praf şi fum, că un timp nici nu putură respira.

„A fost o corecție negativă", conchise Rokicki şi îşi simți spinarea furnicată, de scântei mici care îl înțepau ca nişte ace.

Din fericire, cu asta totul se sfârşi. Se făcu linişte. Trecură două minute. Aşteptară cu o încordare teribilă. În sfârşit, se auzi bubuitul unor lovituri îndepărtate: bateria îşi mutase probabil focul în alt raion.

— Domnilor, spuse cu patos caporalul, arătând spărtura uriaşă din acoperiş. Bine că nu plouă. Ne-ar uda până la piele.

Vorbise fără să coboare vocea, iar Andrzej, temându-se că l-ar putea auzi de jos nemții, îi puse mâna la gură.

— Domnule elev, friții ăia au şters-o, zise Morawiec. Chiar după primul proiectil. Au o tranşee prin apropiere.

Privi încurcat în pământ, iar apoi chiorâş la Rokicki.

— Dă-mi înapoi arma, Jurek. N-o să mai fac prostii... mama mă-sii...

Rokicki îl privi cercetător. Fără nicio vorbă, îi restitui carabina.

12

Trecerea batalionului stârni multe îndoieli în minţile celor din statul major. Deşi batalionul debarcase pe malul stâng fără să sufere pierderi prea mari de oameni, abia acum urmau să înceapă necazurile mai serioase. Prin perdeaua de fum provocată într-un sector limitat nu se obţinuse rezultatul scontat. Ea mai curând demascase decât ascunsese trupele concentrate pe plajă. O parte dintre pontoane erau distruse sau avariate şi nu puteau fi înlocuite nici de bărcile improvizate construite de pionieri şi nici chiar de batalionul de autoamfibii primit temporar ca întărire de la trupele sovietice. Autoamfibiul, deşi se deplasează pe apă cu o viteză mai mare ca un ponton, poate să transporte într-o cursă doar trei oameni cu armamentul individual, doi cu o mitralieră, sau un aruncător. Statul major îşi dădea seama că dat fiind nivelul scăzut al apelor, va fi imposibil să se treacă peste Vistula tancuri sau tunuri de calibru mai mare de patruzeci şi cinci de milimetri. Atunci când erau încărcate cu tehnică de luptă, pontoanele greoaie se înămoleau pe loc şi era cu neputinţă să fie împinse până la curentul apei. Mai rău ca orice era faptul că factorul surprindere dispăruse: germanii ştiau acum unde se află raionul trecerii şi se pregătiseră de contraacţiune.

— Ceea ce facem noi este un lucru cu totul neobişnuit în acest război, îi spuse maiorul Dolecki, cel gras, locotenentului Maszko, subordonatul său. Încercăm să cucerim un oraş printr-un atac frontal cu forţarea unui curs important de apă. Spune-mi, cunoşti măcar un singur oraş atât de mare şi, mai ales, aflat peste un fluviu de mărimea Vistulei, care să fi fost cucerit fără învăluire?

Răspunsul locotenentului veni cu oarecare întârziere. Nu-i făcea absolut nicio plăcere să discute hotărârile adoptate de comandanţii de la eşaloanele superioare, iar de data aceasta era sigur că va urma o asemenea discuţie. Îl cunoştea prea bine pe maior pentru a nu-i scăpa rostul întrebării. Dealtfel, căută să-şi amintească un exemplu potrivit, dar nu izbuti.

— Aici e o situaţie specială, doar în oraş se află insurgenţii, mormăi în silă, precizându-şi în acest fel atitudinea în cadrul controversei ce urma să aibă loc.

În discuţiile cu Dolecki el îşi asuma rolul de sceptic şi îi

demonstra irascibilului maior care sunt punctele slabe din concepția acestuia. Ajunseseră, în acest fel, să discute pe larg secretul succeselor inițiale ale germanilor în Polonia, Franța şi Uniunea Sovietică, precum şi erorile comise de ei, problema celui de-al doilea front, ba chiar şi aceea a cuceririi viitoare a Berlinului. Strategia era tema de predilecție a maiorului.

— Şi ce dacă sunt? se burzului Dolecki, repezindu-se la hartă. Ori sunt prea slabi pentru a ataca cu succes, ori nu vor, şi aşteaptă ca noi să facem totul cu mâinile noastre. Ce-am realiza, dacă am izbuti să trecem dincolo forțe mai însemnate? Nu este un lucru întâmplător şi nicio minune faptul că în şase săptămâni nemții nu au reuşit s-o scoată la capăt cu insurecția. În oraş este uşor să te aperi, dar e greu să ataci. Poți distruge un oraş întreg fără să-l cucereşti. Stalingradul este cel mai bun exemplu în acest sens. Un tip cu o mitralieră se instalează în cine ştie ce gaură şi ține în loc o companie întreagă. În asemenea condiții, fără tancuri şi tunuri nu poți face nimic. Majoritatea pieselor de artilerie trebuie să execute foc prin ochire directă asupra unor obiective precise. Prin tragerile noastre din cartierul Praga nu se va obține mare lucru.

Maiorul se înroşise la față. Gesticula cu aprindere ca şi cum ar fi avut de-a face cu o grămadă de oponenți care trebuiau convinşi nu numai prin argumente. Oponenții însă lipseau. Locotenentul uscățiv, nu prea tânăr, cu părul rar şi cu un ten livid, pătat de o boală de ficat, era singurul lui auditor. Continua să asculte. În afară de remarca făcută la început, nu intenționa deloc să întrerupă monologul şefului său. De fapt nici nu avea nimic de obiectat, cel puțin în privința aspectului militar al concluziilor. Maiorul se încruntase într-atât, încât sprâncenele lui negre se îmbinară formând o linie continuă deasupra ochilor. Îndreptă spre Maszko un deget gros, îngălbenit de nicotină.

— Asta încă nu e totul, spuse surescitat. Uită-te pe hartă. Am cucerit cartierul Praga, dar friții se mai mențin pe malul drept, între Pelcowizna şi Modlin. Flancul nostru este asigurat de cea de-a doua divizie a noastră şi de ruşii care, dealtfel, au rândurile foarte rărite. Dacă trecem aproape în întregime armata pe celălalt mal al Vistulei, iar nemții execută o lovitură, ce-are să se întâmple?

— O să ocupe Praga, răspunse flegmatic locotenentul. Parcă s-ar fi gândit de mult la această posibilitate.

— Ar ocupa-o! Dolecki izbi cu pumnul în masă. Iar noi am rămâne izolaţi pe celălalt mal al Vistulei. Am cădea în încercuire. O armată creată cu atâta greutate ar ajunge într-o situaţie disperată şi ar putea fi nimicită printre ruinele capitalei. Îţi pun întrebarea: care-i sensul? Dacă cei din Varşovia au făcut o tâmpenie declanşând insurecţia, de ce să tragem şi noi ponoasele odată cu ei? Pentru ce? Lor nu le va folosi la nimic, iar noi o să mâncăm o bătaie de n-o să ne mai putem reveni.

— Poate că germanii nu vor ataca, fiindcă nu dispun de forţe suficiente pentru aceasta, observă precaut Maszko.

— Despre nemţi nu ştim nimic. S-ar putea să primească întăriri. Sunt vreo treizeci de mii în Varşovia şi sunt înarmaţi până în dinţi cu armament greu. Despre cei ce se află pe malul drept, de asemenea, nu ştim mai nimic. S-ar putea să intervină ceva absolut neprevăzut. Cei din secţia întâi nu se gândesc deloc la aşa ceva...

„Asta-i buba, gândi locotenentul cu o umbră de ironie. Bietul Dolecki îşi mănâncă zilele la transmisiuni, deşi e dotat cu asemenea talente operative şi strategice, iar cei de la secţia întâi nu vin deloc să-l consulte. Ceea ce spune este incontestabil. Argumentează în mod logic. Dar de când a ajuns logica să fie factorul decisiv într-un război? Dacă oamenii ar ţine seama numai de logică nu ar mai fi războaie".

— Ştii ce cred? zise. În tot ce spui ai dreptate dar, atunci când s-a decis pentru forţarea Vistulei, comandamentul a avut şi el dreptate. Pur şi simplu nu puteam proceda altfel şi a trebuit să riscăm.

— În război nu te poţi ghida după sentimente, aproape că strigă Dolecki, iar faţa i se înroşi şi mai tare. Comandantul trebuie să fie dur! maiorul îşi făcu mâna pumn şi izbi de câteva ori în tăblia mesei. De multe ori blândeţea comandanţilor duce la pieirea mai multor oameni decât asprimea lor.

— N-ai mai vorbi aşa dacă ai fi discutat cu varşovienii care au venit la noi de pe celălalt mal al Vistulei, spuse Maszko. Îşi dădea seama că maiorul se ocupă de tactică şi strategie ca de ceva în genul jocului de dame sau de şah. Luptă de întâlnire, atac asupra poziţiei fortificate, învăluire, atac frontal, ruperea apărării, teren, consum de muniţii, şah mat. Fără oameni. Totul era fără oameni. Maiorul nu avusese niciodată prilejul să-şi verifice teoriile în practică. Se ocupa de treburi prozaice ca organizarea nodurilor de transmisiuni,

întinderea liniilor, instalarea centralelor de campanie, supravegherea staţiilor de radio.

„Din fericire, gândi Maszko. Din fericire”.

Se prefăcu că lucrează cu zel la întocmirea schemei transmisiunilor.

Militarii din batalionul căpitanului Olechnowicz erau foarte obosiţi. Toată noaptea stătuseră pregătiţi pe mal, iar dimineaţa, când erau gata să se îmbarce, se abătu asupra lor un ciocan de foc. Trecerea a fost amânată pentru noaptea următoare. Printr-un concurs de împrejurări Borucki şi grupa sa ajunseră după regrupare în acelaşi garaj în care, în ziua precedentă, se adăpostise grupa lui Nowak. În curte mai fură repartizate încă două maşini din plutonul de transport care nu puteau pătrunde din cauza porţii înguste şi joase fixată în gardul de sârmă. Stegarul dădu ordin să se desprindă de pe stâlpi o porţiune de sârmă. Abia se apucară soldaţii de executarea ordinului că proprietarul vilei îşi făcu apariţia în faţa lor cu toată prestanţa celor nouăzeci de kilograme, protestând cu o candoare scandalizată:

— Domnilor, cum se poate una ca asta? Germanii nu l-au distrus şi o faceţi voi?

Stegarul rămase înmărmurit. Îl surprinse comparaţia neaşteptată cu nemţii. Acest domn gras îi amintea foarte mult de moşierul din sătucul natal faţă de care nutrise întotdeauna un simţământ confuz de teamă şi respect. Câte ceva din acest simţământ îi mai rămăsese în suflet, cu toată munca de lămurire desfăşurată prin lecţiile ţinute de locţiitorul comandantului de batalion.

— Cum aşa? bolborosi. Doar trebuie să intrăm în curte şi altfel nu se poate.

— Da nu puteţi merge în altă parte? Sunt atâtea curţi. Şi aşa sunt complet distrus. Vreţi să mă ruinaţi de tot?

Stegarul se zăpăci. Soldaţii se opriră din lucru. Căscau gura, aşteptând să vadă ce o să se întâmple. Nu se ştie ce-ar fi făcut stegarul dacă n-ar fi intervenit plutonierul Janicki care, foarte convingător, îşi exprimă părerea despre protestele proprietarului vilei.

— Vă rog să încetaţi, bombăni grăsunul.

— Să vă fie ruşine, izbucni Janicki. Acolo mor oameni, iar dumneavoastră vă pare rău după o bucată de gard! Pfui!

— Mă voi plânge la comandament! Nu ştiţi cine sunt eu!

Proprietarul vilei nu era numai înfuriat, ci şi cuprins de disperare în faţa unei tragedii zguduitoare: proprietatea îi fusese călcată. Dincolo de Vistula erau mistuite de foc case şi mureau oameni, dar niciuna din casele acelea nu îi aparţinea, niciunul din oamenii aceia nu era el însuşi. Abia în acel moment războiul atentase la proprietatea sa.

— Duceţi-vă şi la mama dracului! strigă Janicki. Noi ştim foarte bine cine sunteţi: un porc de câine ordinar.

Această întâmplare stârni comentarii vii, căci s-a vădit că şi printre varşovieni, care sunt atât de simpatici, se întâlnesc tipi mârşavi. Lucru ştiut: cu cât cineva este mai bogat, cu atât devine mai viclean, mai hrăpăreţ. În curând subiectul fu abandonat, întrucât toţi, care cum putu, se culcară pe parchet încercând să doarmă. Somnul însă nu era somn, ci o picoteală agitată de bubuitul necontenit al tunurilor, un fel de amorţire care nu te odihnea cu adevărat. O parte dintre simţuri rămâneau treze şi încordate.

După-amiază sosiră primele ştiri, foarte generale, despre situaţia din capul de pod. Erau ascultate cu un interes deosebit. Fiecare soldat era sigur că, dacă va reuşi să treacă teafăr Vistula, va ajunge şi el acolo. Ştirile erau în general bune. Batalionul întâi ar fi reuşit să cucerească vreo câteva case şi chiar să-i silească pe nemţi să se retragă.

„Nowak a intrat în luptă, gândi Borucki. E interesant de ştiut cum îi merge şi dacă îi folosesc la ceva azimuturile cu care ne chinuia atâta.“

Nowak nu lupta, ci tremura de frig în uniforma udă leoarcă pe care nici măcar nu putea să o dezbrace, fiindcă se aşteptau în orice clipă să fie atacaţi de nemţi. Pe măsură ce timpul trecea, iar soarele se înălţa tot mai sus pe cer, în podul casei se făcu cald, apoi zăpuşeală. Arşiţa, praful şi fumul îi uscau gura. Îl chinuia o sete cumplită. Rokicki, care era un fumător pasionat, îndura un chin dublu. Reuşise să usuce tutunul ud, dar cutia de chibrituri se descleiase complet, iar chibriturile se preschimbaseră în nişte beţişoare fără măciulie. Le rodea şi îşi frământa mintea cum să scape

din capcana în care picaseră. Ar fi dat foarte mult să poată afla traseul liniilor de apărare poloneze. Din căsuța în care se găseau, câmpul de vedere era mult limitat de zidurile clădirilor din apropiere. Ecourile bătăliei se auzeau însă cu o claritate uimitoare. După ele nu puteau să deducă mare lucru. Artileria şi aruncătoarele germane trăgeau din direcții diferite. Dacă era vorba de armamentul automat, se părea că întreg oraşul, în lung şi în lat, răsuna de răpăitul lui. Ascultând cu atenție duruitul rafalelor, Rokicki ajunse la concluzia că polonezii erau undeva pe aproape, după toate probabilitățile în împrejurimile bisericuței ruinate pe care o observase pe timpul traversării fluviului. Într-acolo trebuiau să se strecoare îndată după căderea nopții.

Nu le mai rămase nimic de făcut decât să stea culcați şi să aştepte. Aşa cum se întâmplă în asemenea situații, Rokicki începu să se gândească la sine, la viața sa. Deşi nu lăsase să se întrevadă nimic, cuvintele pe care le rostise Morawiec, în furia lui oarbă, îl tulburaseră puternic. „Trebuie să fie o atmosferă grozav de împuțită în jurul meu, dacă până şi prostănacul de Tarelka a înțeles asta, gândi. Dealtfel, poate nu-l apreciez la justa lui valoare. Nu este deloc un nătărău, ci îi e mai la îndemână să facă pe prostul. E un țăran deştept care i-ar pune în cofă pe mulți şmecheri. Nu-mi plac cei de felul lui...“

Îşi aminti scena interogatoriului. Un ofițer înalt, cu părul castaniu, cu o față prelungă, slabă şi nişte ochi căprui, puțin bulbucați, iar el, răsucindu-se nervos pe marginea scaunului. De fapt, începuseră să-l răsucească pe toate fețele cu nervozitate, abia după vreo zece – cincisprezece minute. La început îi venea să râdă, atât de absurd i se părea totul. Apoi înțelese că se afla într-o situație disperată. Ca în anecdota aceea veche – era iepurele care trebuia să demonstreze că nu este cămilă.

— Ai fost în Armia Ludowa, aşa-i? începu ofițerul, terminând de răsfoit hârtiile din dosarul pe care îl avea înainte. Le examinase fără grabă, în mod sistematic, fiecare hârtiuță pe rând, unele chiar câteva minute în şir, de parcă s-ar fi străduit să le pătrundă mai temeinic conținutul.

— Aşa e, răspunse caporalul.

— Ai luat parte la lupte? Ai fost avansat?

— Da.

— Da acolo... la Tanwia ai fost?

— Am fost.

— Cum de s-a întâmplat că aproape întreg plutonul din care făceai parte a pierit, iar dumneata ai scăpat?

Întrebarea aceasta îl izbi pe Rokicki ca un pumn în față. Se stăpâni însă. Ofițerul cu informațiile n-avea nicio vină. La urma urmelor în îndatoririle sale intra şi lămurirea chestiunilor neclare. El nu-şi putea permite să fie sentimental şi să nu suspecteze pe cineva numai pentru că pe respectivul îl cheamă Rokicki, că a făcut parte din Armia Ludowa şi avea un trecut de luptă frumos. Ca atare, i-a relatat liniştit cum a fost trimis în cercetare şi cum, după ce s-a înapoiat la bivuac, nu şi-a mai găsit detaşamentul, cum nemții îi călcau pe urme, cum le auzea de acum vocile apropiindu-se din toate părțile şi şi-a dat seama că este încercuit. Disperat s-a cățărat într-un copac bătrân ca să se ascundă printre ramuri. În trunchiul găunos, între două ramuri groase, era gura unei scorburi. S-a strecurat cu greu prin deschizătura strâmtă înăuntru. A stat acolo două nopți şi două zile, aproape mort de foame şi sleit de puteri, izbutind să iasă cu multă greutate după ce nemții plecară în altă zonă. Credea că niciodată nu va scăpa teafăr din scorbura aceea şi că abia peste cine ştie câți ani muncitorii forestieri, tăind copacii, vor găsi doar oasele risipite, arma mâncată de rugină şi câțiva nasturi de metal – singurele vestigii de pe urma unui partizan căruia nu i se cunoştea nici numele şi nici organizația din care făcuse parte.

Pe căpitan îl lăsă rece acest episod trist petrecut în pădure.

— De unde ştiai că acolo exista o scorbură? întrebă.

— Nu ştiam. Am dat de ea absolut din întâmplare.

— Dar faptul că plutonul dumitale a fost nimicit de fascişti a fost tot o întâmplare?

„Pesemne că mă urăşte, dacă îi pot trece asemenea bănuieli prin minte, gândi Rokicki. Da' de unde? Nici urmă de sentiment în ochii lui afurisiți. Mai curând este plictisit. Arată ca şi cum în fiecare zi ar fi avut de rezolvat câte o duzină de poveşti din astea."

— Nu ştiu, răspunse. Nemții executau atunci o acțiune de mari proporții. Se numea „Sturmwind II".

— Cunoşti germana?

— Foarte puțin. Câteva zeci de cuvinte.

— De unde?

— De la şcoală.

— Da... Povesteşte-mi autobiografia ta.

Caporalul o relată.

— Deci eşti fiul unui maior sanaționist, da?

— Mai exact al unui medic militar.

— Nu-i totuna? se miră ofițerul de informații. Oricum, era ofițer. De ce ai intrat în Armia Ludowa?

— Foarte simplu, domnule căpitan. Atunci când Gestapoul l-a arestat pe tatăl meu, am scos din ascunzătoare pistoletul lui şi am plecat în pădure. Primul detaşament peste care am dat a fost unul din Armia Ludowa.

— Le-ai spus că eşti fiu de ofițer?

— Le-am spus.

— Şi ei?

— Nimic. M-au primit.

Anchetatorul împinse mapa cu hârtii la marginea mesei, scoase din buzunar un pachet cu țigări, îşi aprinse una, aruncă chibritul pe podea şi scoase un colac de fum din gură.

— Cum se numea comandantul detaşamentului?

— Avea pseudonimul de Bystry.

— Dar numele?

— Nu-l cunosc.

— Unde-i el acuma?

— A căzut în pădurile de la Solsk.

O clipă pe fața căpitanului trecu o umbră de decepție. „Grozav se mai consumă, gândi Rokicki. Regretă probabil că nu-l poate trage la răspundere pe bietul Bystry pentru faptul că m-a primit.“

— Mm... da. Cine ziceai că ți-a spus să intri în Armia Ludowa?

— Nimeni nu mi-a spus. Am intrat singur, protestă Rokicki.

— Ascultă, Rokicki, ai dus-o prost în Polonia sanațională?

— Nu chiar.

— Păi tocmai, se bucură căpitanul. Cum ai putut să intri în Armia Ludowa care urmărea să răstoarne sanația?

— Nici nu mi-a dat prin gând aşa ceva.

— Faci un pas atât de important în viață şi nici nu stai să te gândeşti? se miră ofițerul.

— Aşa cum am mai spus, am intrat în primul detaşament polonez peste care am dat. Voiam să mă răzbun pentru arestarea

tatei şi să lupt împotriva nemților. Aveam pe atunci şaisprezece ani.

— La început nu cunoşteai programul AL, dar apoi l-ai cunoscut. Ce părere ai de el?

— Nu aveam şi nu am nimic împotriva acestui program.

Căpitanul nu putea înțelege acest lucru. Cum adică, fiul unui ofițer sanaționist intră în Armia Ludowa şi este de acord cu programul ei? Unde-i conştiința lui de clasă? Dacă Rokicki a intrat în AL, avea desigur un anumit scop. În această privință nu avea nicio îndoială. Îşi aprinse o a doua țigară.

— Unde este acum Pirat? întrebă.

— Cine anume? se miră Rokicki.

— Eu te întreb pe dumneata, ridică anchetatorul tonul. Răspunde!

— Nu numai că nu ştiu unde se află, dar nu ştiu nici măcar cine-i ăsta. N-am auzit niciodată de el.

— Rokicki, dumneata să nu-mi faci pe prostul. Noi ştim totul.

— Domnule căpitan, dacă ştiți totul, ştiți şi faptul că habar n-am cine-i Pirat sau cum îi zice...

— Minți, afirmă ofițerul. Doar el ți-a spus să intri în AL.

Rokicki ridică din umeri. Gestul declanşă un atac de furie al anchetatorului. Începu să bată cu pumnul în masă, să înjure şi să amenințe. Caporalul nu se impacientă prea tare, căci ştia că datorită funcției sale căpitanul trebuia să facă apel atât la accese de mânie, cât şi la blândețe şi la bunătate părintească. Nu se înşelase. Văzând că strigătele nu îl impresionează pe anchetat, căpitanul trecu la un ton patern explicându-i băiatului că-i pare rău de el fiindcă s-a vârât într-o treabă urâtă. Şi copilul cel mai prost şi-ar da seama şi ar afirma că Pirat este acela care i-a dat lui Rokicki sarcina de a intra în AL. Pirat era şeful spionajului NSZ[1] şi colabora cu Gestapoul. Caporalul îl informa pe Pirat despre tot şi acestuia nu-i rămânea decât să meargă direct la Gestapo. Nimicirea de către nemți a detaşamentului din care făcea parte Rokicki constituia cea mai bună dovadă în acest sens.

Caporalul se stăpâni cu greu, căci era copleşit de mânie şi de disperare. Mai către sfârşit simți nevoia să se ridice în picioare, să-l

[1] NSZ (Narodowe Siły Sbrojne), organizație militară cu o ideologie şovină şi fascistă care, pe timpul ocupației Poloniei, a colaborat cu hitleriştii în lupta împotriva elementelor progresiste (n.t.).

înjure pe anchetator cu cuvintele cele mai ordinare sau chiar să-l pocnească. Nu o făcu. Îi trecu prin cap că în acest caz căpitanul ar fi avut împotriva lui o acuzație incontestabilă şi nu doar nişte bănuieli vagi. Ar fi fost trimis fără doar şi poate la compania disciplinară. Se aştepta să fie arestat pe loc, dar nu se întâmplă aşa ceva. Anchetatorul se mulțumi să ofteze şi spuse că acum Rokicki putea să-şi dea singur seama cum se prezenta situația lui. Ar trebui să reflecteze şi să tragă concluziile corespunzătoare, poate s-ar mai putea face câte ceva.

— O să te mai chem aici peste câteva zile, zise în încheiere. Între timp dumneata mai gândeşte-te şi apoi o să stăm iar de vorbă.

Rokicki ieşise de acolo zguduit şi năucit.

„De fapt ce voia el? Dacă era convins că cele ce mi-a înşirat sunt adevărate, trebuia să mă aresteze pe loc."

După ce chibzui totul bine, ajunse la concluzia că era posibil ca ofițerul de informații să nu fi fost rău intenționat, dar că se folosea de toate tertipurile acelea de anchetare, pentru orice eventualitate.

Mai aşteptase apoi cu încordare, câteva zile la rând, să fie chemat din nou. Anchetatorul însă nu o făcu. Probabil că fusese mutat în altă parte. Rokicki nu a fost admis la şcoala de ofițeri şi a fost trimis la regiment. Răsuflă uşurat căci gândi că astfel totul se sfârşise. Acum îşi dădu seama că problema lui nu fusese dată uitării.

„Eh, prostii, conchise. N-are rost să le pun la inimă. Suntem în luptă, acum totul este cât se poate de clar. Ai un pistol-mitralieră în mână, dacă îți apare în față un hitlerist, tragi. Asta-i singura politică valabilă şi am oarecari realizări. Mi-am depăşit norma. Ei sunt de trei ori mai mulți ca noi, iar eu am patru siguri la război. De unul îmi cam pare rău..." În fața ochilor îi apăru scena din pădurea de lângă Osuchi, când, un german care nu bănuia nimic, îi ieşise drept în bătaia armei. Rokicki ochise în mod deliberat în pântece şi calm, ca la poligon, apăsase pe trăgaci. Urmă pocnetul împuşcăturii şi un strigăt scurt curmat. Nu putea să uite privirea muribundului. Înjură printre dinți.

„Doamne, oare s-o mai face vreodată rânduială în lumea asta cuprinsă de nebunie? Orice ar fi, aş vrea să mai trăiesc un pic şi să văd cum va arăta Polonia care se va ridica din toată halimaua asta...

„Iar vin nemții, îi observă cu coada ochiului. Nu ne mai e frică. Am ajuns să ne obişnuim cu ei. Chiar şi pe Tarelka nu îl mai

impresionează, iar Nowak a căpătat o înfățişare de vechi partizan. Să vedem ce ne mai aşteaptă de acum încolo...”

13

Văzduhul era înțesat de grindina de fier a proiectilelor germane. „Concert pentru patru baterii şi un număr nedefinit de mitraliere”, constată Balcer, parcurgând în fugă şanțul de comunicație de pe strada Idźkowski. O explozie apropiată îl trânti la pământ. Se ridică repede şi alergă mai departe trăgând cu greu aer în piept. Plămânii îi horcăiau de efort, tot trupul îi dogorea. Se repezi cu răsuflarea tăiată în poartă.

— Unde-i comandantul? întrebă gâfâind.

Soldatul căruia îi pusese întrebarea îl privi buimac şi nu răspunse. Se făcuse verde la față şi avea privirea rătăcită.

— Unde-i comandantul? repetă Balcer. Locotenentul Doliński?

Soldatul mişcă de câteva ori din buze fără să articuleze niciun sunet, ca şi cum cuvintele i s-ar fi oprit în gât. Balcer se înfurie, îl apucă pe soldat de braț şi-l scutură cu toată puterea. În aceeaşi clipă ceva îl proiectă într-o parte, de perete, din stradă năvăliră nori de fum negru, casa se cutremură, urmă o serie de şuierături, apoi ceva ce aducea cu pufăitul aburului scăpat din supapele unei locomotive care se apropie, o nouă detunătură, un țiuit continuu în urechi, din nou un tren ce gonea cu viteză nebună pe deasupra acoperişului, huruitul îngrozitor al unor bucăți de stâncă ce se prăbuşesc. Totul era în regulă. Casa mai stătea în picioare. Nu fusese o lovitură în plin...

— Vino-ți în fire, omule! Unde-i lo-co-te-nen-tul?

Soldatul înțelese în sfârşit. Întrebarea îi ajunsese la creier. Îşi trecu mâna peste față.

— S-a dus... spuse cu o voce ciudat de ascuțită. S-a dus, repetă mai încet, aproape în şoaptă.

— Unde s-a dus? Idiotule, tâmpitule! Balcer răcnea ca la un surd, era gata să-şi iasă din fire. Spune, că de nu, te fac fărâme!

— La... la casa de peste drum... Dar acum sunt friți acolo, domnule stegar, adăugă surprinzător de calm şi de lucid.

— Cine-i acolo?

— Nemții.

— Lasă prostiile.

— Ăsta-i adevărul, domnule stegar.

— Cum se poate...

Balcer nu mai ştia ce să creadă. Acum câteva minute comandantul batalionului vorbise la telefon cu Doliński, care raportase că nemţii execută un atac puternic dinspre strada Czerniakowska. Apoi legătura s-a întrerupt. „Să fi reuşit nemţii să realizeze o pătrundere atât de adâncă? Nu e cu putinţă. De frică nătângul ăsta s-a ţicnit de-a binelea, conchise stegarul. Altfel s-ar prezenta lucrurile dacă nemţii s-ar afla de partea cealaltă a străzii. Trebuie să vorbesc cu cineva mai limpede la cap."

Alergă spre scară şi fu cât pe ce să se ciocnească cu o grupă de insurgenţi care veneau în fugă de sus. Printre ei îl recunoscu pe elevul-sergent pe care, după trecere, îl văzuse la statul major al batalionului.

— Unde vă duceţi? îi întrebă.

Ei nu băgară de seamă întrebarea lui sau, poate, nici n-o auziră. Săriră pe rând în şanţul de tragere ce se întindea de-a curmezişul străzii. Apoi ieşiră în goană câţiva oameni din compania a doua şi un locotenent insurgent plin de praf, murdar şi năduşit. Văzându-l, Balcer pricepu că în acel moment nici lui nu-i ardea de discuţii şi, fără să scoată o vorbă, se ataşă grupului de soldaţi. Sări împreună cu ceilalţi în şanţul nu prea adânc. Deasupra capetelor le şuieră o rafală de mitralieră, gloanţele dum-dum explodau cu un pocnet sec. Un vuiet teribil acoperi stacatoul acela monoton. Un tren accelerat în plină viteză străbătu din nou cerul, făcând ca văzduhul şi totul din jur să vibreze şi să se cutremure. Un proiectil greu tras de artileria pe platforme de cale ferată zbură spre cartierul Praga.

Insurgenţii se repeziră în casă şi dispărură pe undeva. Balcer se pomeni deodată într-o cameră pustie, plină de moloz. Şuieratul gloanţelor ce pătrundeau prin ferestre îl făcu să se arunce la podea. Se târî până în odaia vecină. Aceasta era amenajată pentru apărare: în pereţii exteriori avea făcute găuri, iar ferestrele erau astupate cu cărămizi. Stegarul privi cu precauţie printr-una din spărturi, având impresia că îşi vâră capul într-un cazan cu apă clocotită. Nu zări nimic, în afară de o curte pustie şi aripile unor clădiri, totul învăluit într-un fum înecăcios. Inamicul, deşi nevăzut, îşi făcea mereu simţită prezenţa prin efecte acustice şi pirotehnice impresionante. O puşcă-mitralieră germană, instalată undeva pe aproape, secera în rafale lungi, iar gloanţele răpăiau lovindu-se de zid. Un

puşcaş-mitralior dintre insurgenţi încerca să-i răspundă, o făcea rar şi foarte scurt, dar după cât se pare cu un efect destul de bun, căci după două sau trei asemenea rafale scurte neamţul încetă focul şi îl reluă abia peste câteva minute. Probabil îşi schimbase poziţia.

Balcer se retrase până într-un coridor. Alergă pe scări la etajul întâi şi acolo dădu pe neaşteptate de Doliński care se ocupa cu dispunerea soldaţilor în poziţii de tragere. Comandantul companiei arăta cam fâstâcit. Îl informă pe stegar că în momentul acela se dădea lupta pentru casa izolată dintre blocuri care putea fi socotită ca şi pierdută. Insurgenţii începuseră deja să se retragă de acolo, iar el nu le putea da ajutor, căci nu avea forţe suficiente nici pentru apărarea casei în care se aflau. Fără îndoială că germanii vor trece apoi la asaltul clădirii vecine.

— Să facem apel la artileria din cartierul Praga, propuse stegarul.

— Friţii sunt prea aproape. Din cauza împrăştierii, noi am putea s-o păţim mai dihai ca ei. În fond, ce te învârţi pe aci? Nu este treaba ta. Îţi ajunge, ţi-ai făcut o idee generală despre felul cum stau lucrurile, şefii tăi nu au nevoie de detalii. Ai putea păţi ceva aşa, tam-nisam.

Balcer simţi ironia tipică ofiţerului de comandă care consideră că ofiţerii politici se cam feresc de linia întâi.

Ridică din umeri.

— Îmi place să văd totul cu ochii mei, nu să citesc pe urmă în ziar cum a fost...

Răpăitul împuşcăturilor îi acoperi vorbele. Puşca-mitralieră de la fereastră trăgea cu cadenţa maximă, umplând odaia de un zgomot strident şi de mirosul fumului de praf de puşcă.

— Ce se întâmplă, Laskowiak? se adresă Doliński ochitorului.

— Friţii trec în salt spre casa cealaltă! strigă militarul de la puşca-mitralieră.

Umerii i se zguduiau ritmic din cauza reculului. Doliński sări repede la fanta de observare.

— Nu pot să-i nimeresc, ticăloşii. Puşcaşul-mitralior, înfierbântat, aproape că plângea de necaz. Trag în el, canalia, iar el a şi ajuns în spatele zidului. Ei poftim...

După un nou eşec începu să înjure ca un ţăran beat la o încăierare.

— Ocheşte ceva mai jos, la colţul casei, şi ia cu două degete mai

la dreapta, îl povățui Doliński. Uite colo, unde-s cutiile alea. Şi ține-o aşa.

— L-am nimerit! strigă soldatul. Aşa-ți trebuie, canalie, aşa! A, l-am nimerit şi pe al doilea...!

Deodată întoarse capul într-o parte şi începu să vomite...

— Țin'te bine! strigă Doliński. Parcă ai fi o muiere gravidă. Împrospătător, înlocuieşte-l!

— Dacă nu... eu de-acu... dom' locotenent...

Laskowiak îl dădu la o parte pe camaradul său şi îşi înşurubă iar patul armei în umăr.

Balcer era dintre oamenii care suferă. Ades când se afla într-un balcon sau pe un pod înalt îl cuprindea o nelinişte foarte puternică şi totodată îi venea să se arunce de acolo jos. Citise undeva că medicii consideră asta un fel de boală şi că îi dăduseră nu ştiu ce denumire latinească sau grecească. Acum încerca aceeaşi senzație ca într-un balcon de la etajul şapte. Se temea. Cu toate acestea pericolul îl atrăgea ca o forță magnetică.

— Mă duc, se decise brusc.

Doliński îl privi cu ochi injectați de sânge.

— Încotro? întrebă.

— Până în casa de alături.

— De ce? Nu-i poți ajuta cu nimic.

— N-are a face. Pe unde să ajung?

— Este o spărtură în perete, mai încolo, tot la etajul ăsta. Dar nu are niciun rost.

Balcer se întoarse pe călcâie şi plecă repede. Se temea că nu o să aibă de-ajuns curaj şi că îşi va schimba hotărârea. Îşi scoase teteul[1] din toc, verifică dacă are cartuş pe țeavă, regretă că nu-şi luase pistolul-mitralieră. Din fericire mai avea două grenade defensive cu înveliş gros de fier moletat.

Primii insurgenți de care dădu în casa amenințată erau de un calm uimitor. Se vedea bine că pentru ei situația în care se aflau nu avea nimic neobişnuit. Trei şedeau pe vine lângă ferestrele astupate cu cărămizi între care fuseseră lăsate spații şi, din când în când, câte unul trăgea o serie scurtă cu pistolul-mitralieră. Cinci stăteau lângă perete, ca şi cum n-ar fi avut nicio treabă. Toți erau foarte tineri şi

[1] Pistolet „TT" de fabricație sovietică (n.t.).

arătau ca nişte băieţandri care se joacă de-a armata.

Când Balcer intră în odaie şi duse neglijent degetele la chipiu, fără să spună nimic, de teamă ca ei să nu-şi dea seama după glas de starea lui de spirit, îl priviră cu curiozitate:

— Aţi venit să preluaţi comanda, domnule locotenent? întrebă unul dintre ei.

— Nu. Am vrut doar să văd cum stau lucrurile pe aici.

— În momentul de faţă nimic deosebit. Friţii parcă sau mai potolit.

— Pesemne că nu pentru mult timp, completă un insurgent înalt şi slab cu galoane de plutonier la vestonul german.

— Dar n-o să-i lăsaţi să intre aici, nu-i aşa?

Plutonierul ridică din umeri şi îl privi cu indiferenţă.

— Poate o să vă pot ajuta cât de cât.

Balcer încerca să se apropie cumva de băieţii ăştia alături de care se hotărâse să lupte. Îi trată cu ţigări – avea nişte „Kazbek" veritabile, căpătate cu mare greutate nu demult de la şeful de stat major al regimentului. Nu apucară să le fumeze până la capăt, când jos se stârni zarvă. Insurgenţii săriră în picioare şi alergară în casa scărilor. Plutonierul îşi scoase de la centură o grenadă germană cu mâner, îi deşurubă capsa, trase de bila de sticlă şi cu o mişcare uşoară, lină, o aruncă în jos. Ecoul exploziei se pierdu în urletul neomenesc al unui rănit după care se porni o furtună de împuşcături. Cartuşele crestau zidurile desprinzând din ele nori de tencuială, se izbeau de platformele scărilor, rupeau balustrada scării, ricoşetele ţiuiau prin aer. Era un foc haotic, tras la întâmplare, dar atât de dens, încât nu era chip să rămâi acolo. Se adăpostiră în spatele peretelui coridorului. Balcer, asurzit şi pe jumătate orbit, nu îşi mai dădea seama ce se petrece. La un moment dat cineva îl trase de braţ. Îl zări în faţa sa pe plutonier, care striga ceva şi arăta cu mâna într-o direcţie. Stegarul se repezi odată cu ceilalţi înainte. Trecu în fugă printr-un culoar, apoi printr-o încăpere pustie şi, pe neaşteptate, se pomeni faţă în faţă cu doi inşi în uniforme germane. Unul dintre ei făcu o mişcare care aducea cu o plecăciune adâncă şi, ca şi cum făcând-o şi-ar fi pierdut echilibrul, se prăbuşi pe podea desfăcând larg braţele. Al doilea se întoarse, din două-trei salturi ajunse la uşă şi o trânti după sine. Aproape în aceeaşi clipă din uşă începură să sară aşchii.

— Mama dracului! spuse răguşit plutonierul. Din ţeava *schmeisserului* său ieşea un firicel de fum. Nişte moşnegi i-au lăsat pe nemţi să pătrundă la etaj. Baricadaţi uşa!

Băieţii împinseră un dulap greu şi îl proptiră cu un divan. Alt mobilier nu mai era în odaie. Plutonierul luă de jos pistolul-mitralieră al neamţului ucis.

— Bolek, uite, ia-l. În sfârşit, ai ajuns să ai şi tu unul, îi spuse unui băiat blond şi mic de statură. *Mauserul* tău o să-l dai pe urmă lui Rudy.

— Mulţumesc.

Băiatului îi scânteiară ochii pe chipul mânjit. Plutonierul se aplecă din nou asupra celui ucis, îi scoase din buzunar documentele, răsfoi cu nepăsare carnetul de militar şi i-l dădu lui Balcer.

— Un cadou pentru dumneavoastră, domnule locotenent. Poate o să vă folosească la ceva. Nouă ne este totuna ce divizie germană tabără asupra noastră.

Stegarul luă maşinal documentul şi dădu din cap. Mâna îi tremura, literele îi jucau înaintea ochilor. „Fotografia... Da, un băiat chipeş, cu o faţă împietrită... Desigur că a căutat în mod intenţionat să-şi ia această înfăţişare războinică în faţa obiectivului, pesemne că atunci când s-a fotografiat încă se mai simţea stingher în uniformă. Heinz Jansen... Geboren: 10 September 1924... Geburtsort: Biesenthal über Berlin... De curând şi-a sărbătorit aniversarea... N-a apucat să trăiască prea mult... douăzeci de ani, cu doi ani mai tânăr ca mine...”

Furtuna de ţiuituri şi împuşcături care izbucni jos îl făcu pe Balcer să-şi îndrepte atenţia într-acolo.

— Care-i situaţia pe scări? întrebă.

— Am lăsat câţiva oameni. Ar trebui să reziste, răspunse plutonierul.

— Este cineva care conduce întreaga apărare a clădirii?

— Este, confirmă plutonierul. Dar ce rost are? Şi-aşa nu mai sunt rezerve care să ne vină în ajutor. Dealtfel în prezent nici nu mai suntem în legătură cu ei. Avea înfăţişarea plictisită a unui om sâcâit cu întrebări stupide. „Fiecare, cum îl îndeamnă Sfântul Duh, îngrijească-se de partea sa...” cită el pe neaşteptate şi scuipă printre dinţi. Băieţii izbucniră în râs.

— Ce să-i faci, domnule locotenent, asta-i insurecţie, spuse

blondul Bolek. Aşa ceva nu este prevăzut în regulamente.

Pe Balcer nu îl şochează tonul zeflemist, dimpotrivă, admiră sângele rece al plutonierului. Oare într-adevăr nu există în regulamente nimic care ar putea fi util într-o asemenea situaţie? Stegarul caută cu înfrigurare să-şi amintească diverse capitole din BUP[1], adică Regulamentul de luptă al infanteriei. Nu era pe deplin sigur, dar se pare că într-adevăr regulamentul nu prevedea asemenea situaţii. Era acolo ceva despre apărarea unei localităţi, dar lipsea capitolul despre apărarea unei clădiri mari în care pătrunsese inamicul. Erau aplicabile doar principiile generale: „Grupa rezistă cu îndârjire în apărare... Retragerea se poate executa numai la ordinul comandantului de la eşalonul superior". Este puţin probabil ca un asemenea ordin, chiar dacă ar fi fost dat, să mai ajungă până aici. „În încercuire grupa..." „Oare suntem într-adevăr încercuiţi? Nu, mai curând suntem învăluiţi... caraghios de tot, căci e pe verticală: de jos şi din faţă. Învăluire în plan vertical... Oare cum ar putea fi încadrată în prevederile regulamentului"?

— Este oare posibil ca nemţii să pătrundă în etajul de deasupra pe alte scări? întrebă.

— Este foarte posibil, răspunse plutonierul.

— Ce-aveţi de gând să faceţi atunci?

— Atunci o s-o întindem la trei!

— Unde?

— La numărul trei. În casa vecină.

— Aha.

Balcer încercă să născocească ceva ce ar fi putut înrâuri în mod efectiv soarta luptei care, în principiu, era lipsită de orice perspectivă, dar nu izbutea să găsească nimic. Poate vreun contraatac?

„În sus, pe scări? Nu, n-o să facem faţă". Nişte lovituri puternice în zid îi întrerupseră reflecţiile.

— Ce-i asta? întrebă.

— Nimic. Nemţii sparg peretele.

Bolek cel blond se lipi de zid şi aşteptă cu grenada pregătită în mână. În clipa când primele cărămizi căzură în încăpere, cu o mişcare fulgerătoare zvârli grenada în spărtura care se făcuse. Reuşi

[1] BUP – prescurtarea în limba rusă a denumirii respectivului regulament (n.t.).

să i-o ia înainte neamțului care intenționase şi el să facă acelaşi lucru. Dincolo de perete zăngăni un târnăcop scăpat din mâini, bocăniră bocanci cu potcoave. Germanii fugiră în panică. Grenada nimerise în plin.

Nu se ştie dacă executarea spărturii din perete nu fusese decât o manevră pentru a distrage atenția apărătorilor de la uşa baricadată sau dacă nu cumva explozia grenadei urma să fie semnalul de atac pentru germanii care aşteptau pregătiți în culoar şi care nu putuseră să vadă cine aruncase grenada. Înainte de a se fi stins ecoul exploziei, întreaga baricadă zbură în lături, iar după ea şi uşa scoasă din țâțâni. Balcer, care era cel mai aproape, trase cu teteul său în neamțul ce se repezise înăuntru. Nefericitul mai făcu un pas înainte şi căzu grămadă cu capul înainte, lovindu-se cu casca de parchet. Alți doi, care dădeau buzna după el, ezitară şi săriră înapoi. Stegarul, împins parcă de o forță nevăzută, alergă după ei. Nu pregetă nicio clipă şi nu simți nici urmă de frică, repezindu-se de unul singur spre capătul culoarului îngust. În fața sa vedea spatele celor ce fugeau şi trăgea în ei foc după foc, fără a reuşi să-i doboare.

Prin zgomotul împuşcăturilor auzea răcnetul disperat al cuiva. Balcer străbătu în goană coridorul, o odaie goală, sări peste un morman de moloz şi se pomeni în odaia următoare. Germanii dispăruseră fără urmă, zări în fața sa o spărtură uriaşă în zid, de la podea până aproape de tavan. În mod instinctiv se trase înapoi dincolo de deschiderea uşii, exact la timp, căci despicătura din zid începu să împroaşte cu foc şi plumb. Cineva îl apucă pe stegar de braț şi îl trase şi mai mult înapoi, în altă parte. Răcnetul ce răsuna se potoli încetul cu încetul. Balcer simți că îl dor fălcile şi gâtlejul şi se dumiri că el era cel care răcnise aşa, sau cel puțin țipase cel mai tare, dacă o făcuseră şi alții. În jurul lui erau insurgenți.

— ...sunteți curajos, domnule locotenent, auzi glasul plutonierului. Puteau să vă dea gata cât ai clipi din ochi.

Dădu din mână. Acum nu-i mai păsa, deşi avea de ce să fie mândru căci, doar cu câteva minute mai înainte, n-ar fi crezut că este în stare de una ca asta.

— Luați stârvul neamțului. Doar dumneavoastră l-ați aranjat aşa. Dacă nu erați dumneavoastră, am fi dat de dracu'.

„Nici eu nu ştiu cum s-a întâmplat", gândi.

Aceeaşi propoziție o repetă seara, când sub focul nemților trecu

în fugă, printr-un şanţ, de partea cealaltă a străzii.

În grupul în care luptase nimeni nu fusese ucis. Doar unul se alesese cu o zgârietură. Când germanii ocupară etajele superioare, insurgenții au fost nevoiți să se retragă la casa cu numărul trei, baricadând în urma lor trecerea prin zid. Clădirea roşie fu pierdută. Balcer, stors de ultima picătură de vlagă, era stăpânit de simțământul straniu al irealității întâmplărilor prin care trecuse.

„Ca în filme, gândi. Ca în filme...”

Nemții se tot învârteau prin apropiere atât de des, încât cei trei soldați aproape că ajunseseră să se obişnuiască cu prezența lor. Trecură telefoniştii, întinzând firul roşu al unui cablu, apoi împrospătătorii de muniție, trecu şchiopătând un rănit cu mâna susținută de o eşarfă şi, în cele din urmă, apăru un pluton de aruncătoare. Parcă ar fi vrut să se instaleze în poziții de tragere pe acolo, dar ceva nu le convenea, pentru că plecară în altă parte. Toate acestea erau de-ajuns de enervante, deşi pentru moment nu prezentau niciun pericol. Situația se agravă către seară. Nemții intrară în căsuță.

Totul se petrecu atât de neaşteptat, încât niciunul dintre cei trei care stăteau ascunşi nu observă nimic.

Pe trotuarul de beton de pe lângă casă bocăniră deodată paşi, uşa de la intrare fu izbită de perete şi la parter răsună zvon de voci. Nemții se apropiaseră de casă prin spatele ei şi trecuseră neobservați din cauza streşinii acoperişului. Intenționau să se instaleze pentru mai multă vreme, căci se apucară îndată să deplaseze, să mute ceva pe jos. Podul casei nu prezenta interes pentru noii veniți. Cei mai mulți dintre ei fuseseră în această casă în noaptea trecută şi ştiau că sus nu-i nimic interesant. Din punct de vedere militar podul casei era inutilizabil. Primiseră misiunea să facă siguranța comenzii batalionului care se afla dispusă pe undeva pe-aproape. Posturile de acest gen nu se aşază noaptea prin podurile caselor ci, dimpotrivă, cât mai aproape de pământ, astfel încât silueta celor ce se apropie să se contureze pe fondul cerului. Grupa de soldați germani suferise pierderi şi avea doar şase oameni, din care unul era nou şi fusese repartizat în dimineața acelei zile pentru completare. Tocmai acestuia îi dădu în gând că ar fi bine să-şi arunce privirea prin podul casei, pentru că s-ar fi putut să găsească vreun lucru de valoare, pe care apoi să-l trimită soției ori să-l vândă pe loc.

Când se auzi bocănitul paşilor pe scară, Rokicki îşi dădu seama că vine un singur neamț. Făcu semn camarazilor săi ca nu cumva să tragă, iar el se instală la pândă în spatele unui dulap făcut țăndări. O singură lovitură bine aplicată, dacă atacatul nu apuca să strige înainte de a o primi, ar fi soluționat printru moment toată

chestiunea. Nu se mai gândea la cele ce aveau să urmeze. Conta un pic şi pe faptul că nemţii nu vor observa dispariţia camaradului lor şi până or să înceapă să-l caute, va mai trece o bucată de timp. Dacă vreunul ar fi urcat din nou singur, i s-ar fi aplicat acelaşi tratament. Dacă nu... ce să-i faci, ar fi trebuit să facă apel la grenade pentru a-şi deschide drum, deşi fără îndoială că drumul acesta ar fi fost tare lung şi, după toate aparenţele, ultimul din viaţă.

Andrzej îşi reţinu răsuflarea. Nu îi era frică, ci încerca doar emoţia unui vânător care pândeşte un vânat mare. Stătea ascuns după o ladă şi o grămadă de scânduri rupte, cu Morawiec lângă el. Văzu cum în cadrul intrării la pod apare mai întâi o cască, apoi o faţă întunecată şi arsă de soare şi, în sfârşit, întregul corp îmbrăcat în uniformă feldgrau. Văzu cum Rokicki se pregăteşte pentru salt, dar continuă să rămână în aceeaşi poziţie, ca un alergător gata de start.

Neamţul făcu un pas înainte, plimbându-şi privirea prin pod. Acum, gândi Andrzej. Gata! Ţinea degetul pe trăgaci şi, cu întreaga sa putere de voinţă, se stăpânea să nu facă nicio mişcare. Neamţul se opri la doi paşi. Pe faţa blondului masiv se citi în mod limpede dezamăgirea, apoi necazul. Pe neaşteptate rosti ceva. Spuse doar o propoziţie scurtă. Mai mult ca sigur nu se exprimase într-un mod prea elegant. Văzând doar ţigle şi tot felul de vechituri acoperite de un strat gros de praf cenuşiu-roşietic, pleşcaşul ghinionist înjură şi coborî pe scări, renunţând să mai scotocească prin vechiturile acelea, fără să aibă habar că fusese la un pas de moarte. Nu ştia de asemenea că moartea nu se lăsase păgubaşă şi că avea să vină să-l înhaţe în mai puţin de două ore. Dacă ar fi bănuit-o, nu şi-ar mai fi bătut atâta capul să găsească un cadou pentru nevastă-sa.

„Are nervii ca nişte odgoane, gândi Andrzej despre Rokicki. Nu ca mine”.

Ziua se apropia încet de sfârşit. Oraşul arăta ca în tabloul de modă veche al unei bătălii. Lipseau doar soldaţii cu uniforme şi coifuri elegante, care să alerge în rânduri aliniate la un atac la baionetă. Când începu să se întunece, germanii instalară la câteva zeci de metri de casă o puşcă-mitralieră cu ţeava îndreptată spre terenul viran şi spre intervalul dintre şirul de clădiri de la marginea lui. Andrzej se simţi foarte abătut. Nici vorbă să se strecoare în fugă, neobservaţi.

— Şi acum ce facem? îi şopti la ureche lui Rokicki.

— Nu-i nimic, răspunse caporalul. O să iasă cu bătaie. E chiar mai bine că s-au instalat acolo, cel puțin ştim cu siguranță în ce parte să fugim.

— Mai prost e că cei de sub noi au precis un observator la fereastră, adăugă după o clipă. Putem să ne pomenim lesne între două focuri. Ar trebui atacați simultan şi unii şi ceilalți. Suntem prea puțini pentru o asemenea acțiune.

Nowak înțelese. Simți că începe să-l ia cu cald.

— Eu pot să rămân să-i lichidez pe nemții care stau în casă. Când o să auziți explozia, aruncați grenadele în postul de pază şi fugiți spre intervalul dintre case, şopti Rokicki. De acolo o țineți mereu spre stânga. Dacă totul merge bine, vă ajung din urmă şi...

— Nu, îl întrerupse Andrzej. O să rămân eu. Tu te orientezi mai bine în teren noaptea.

„Aceasta ar fi soluția cea mai rațională, gândi. Pe Morawiec nu poți conta. Dracu' ştie ce-i poate trece prin cap idiotului ăstuia. Aş vrea să pornesc primul, dar Rokicki are şanse mai mari de-a ajunge şi de a-l lua şi pe Tarelka. Nu ştiu încă să comand, dar poate voi izbuti să asigur cumva spatele. Nu mă trage deloc inima, mi-e frică, dar n-am încotro".

Caporalul aprobă din cap. Şi el gândea că ar fi bine ca Nowak să rămână. Ar fi vrut ca în locul lui să fie un altul, cu mai multă experiență, dar nu avea de ales. Considera că dacă acesta nu va face față, va putea să-i mai dea o mână de ajutor. Urmau să acționeze doar de la o distanță de vreo douăzeci de metri între ei.

— Ia asta şi înfăşoară-ți bocancii, îi spuse dându-i nişte cârpe pe care le scosese mai înainte dintre vechituri. Morawiec, ia şi tu. Înfăşurați-i gros ca nemții să nu prindă de veste când vom coborî. Aha, încă ceva... continuă să le dea în şoaptă ultimele indicații.

Parcă pentru a le face în ciudă, răpăiala împuşcăturilor se mai domoli.

Germanii de sub ei stăteau de asemenea foarte liniştiți. În terenul luminat de vâlvătaia incendiilor se zărea locaşul de tragere cu două siluete mici, imobile şi întunecate lângă puşca-mitralieră. Trecură minute lungi, măsurate de bătaia accelerată a inimilor şi de zgomotul slab al răsuflării repezi. Deodată, în văzduh răsună uruitul unui „kukuruznik". Avionul de bombardament de noapte se rotea pe undeva deasupra cartierului Powiśle. Apoi începu să zbârnâie al

doilea şi al treilea. Bubuiră primele bombe pe undeva prin împrejurimile portului Czerniakowski.

— Haidem, şopti Andrzej aproape paralizat de enervare.

Primul porni Rokicki, după el – Morawiec şi peste câteva clipe urmă Nowak. Scara scârţâia strident, dar atenţia nemţilor era distrasă de atacul aerian. Rokicki şi Morawiec se furişară fără greutate până la uşa de la intrare şi o deschiseră. Andrzej însă, îndată ce coborî scara îşi scoase cârpele cu care avea înfăşuraţi bocancii şi, fără să se ferească deloc, făcu câţiva paşi spre uşa din partea stângă.

Când ceilalţi doi o porniră prin semiîntunericul roşietic, apăsă cu mâna stângă pe clanţă.

— Wer da? se auzi o voce din odaie.

Se aşteptase la întrebarea asta. Încă pe când stătea în podul casei, căutase să-şi formuleze diferite răspunsuri în germana lui învăţată la şcoală. Ştia că cel mai bine ar fi fost să poată folosi vreo expresie tare, dar asemenea lucruri nu se învaţă la şcoală. Ştia pe de rost fragmente din diverse balade de Schiller, precum şi faptul că „Ich gehe” se conjugă ca un verb tare. Toate astea nu îi foloseau la nimic în momentul de faţă. Habar nu avea de vocabularul militar german. Ar fi vrut să răspundă pur şi simplu „curierul”, dar naiba ştia cum se zice „curier” pe nemţeşte. Şi apoi, se trimite în asemenea condiţii un curier la un post de pază? Poate patrulă? Comandantul patrulei? Sună bine, dar cum vor fi zicând nemţii la „comandant de patrulă”? Ajunse la concluzia că cel mai bine era să nu răspundă nimic, pentru că, oricum, l-ar fi trădat accentul. Chiar dacă ar fi ştiut nemţeşte ca Goebbels însuşi, tot n-ar fi reuşit să scoată nicio vorbuliţă. În cap i se făcuse un gol absolut, un spasm îi încleştase fălcile, iar inima îi bătea înnebunită în piept. Ţinea minte că trebuia să aştepte până când camarazii lui se vor apropia la distanţa unei aruncături eficiente de grenadă. „De cât timp este nevoie ca să parcurgi douăzeci sau treizeci de metri? Se zăreau de acum prin fereastră! Germanii vor începe să tragă. Această împărţire a forţelor n-avea rost. Rokicki a sărit peste cal! Totul e pierdut!”

Strângea în palma năduşită grenada, ca şi cum ar fi vrut s-o strivească. Degetele îi lunecară spre inelul cuiului de siguranţă, îl apucară, dar simţea că nu va avea putere să tragă de el. Pur şi simplu mâna nu asculta de semnalele transmise de creier, de parcă ar fi avut

vreun nerv tăiat. Andrzej repetă în gând: „Acum!”, dar degetele înțepenite continuau să strângă inelul, nevoind să tragă de el.

Dacă nemții ar mai fi stat încă o clipă liniștiți, nu se ştie dacă elevului-sergent Nowak nu i-ar fi cedat nervii. Puțin lipsise ca el să arunce grenada pe jos, fără să tragă de inelul cuiului de siguranță şi să o rupă la fugă bezmetic, în neştire. Firea lui sensibilă fusese supusă la o încercare mult prea grea, fără să fi avut vreme să se fortifice şi să se călească în condițiile frontului. Neamțul care întrebase „Wer da?” era mai mult mirat că nu i se răspunde la întrebare, decât speriat. Se întoarse de la fereastră, din care cauză nu îi văzu pe Rokicki şi pe Morawiec. În mod automat aruncă o privire spre camarazii săi care erau culcați pe paie: erau trei, deci nu ieşise niciunul. Atunci îi trecu prin gând că trebuie să fie vreun tip venit să vadă dacă nu cumva este ceva de jefuit. Înjură şi făcu doi paşi spre uşă. „Ia stai, dar dacă este vreun control?” gândi şi îl împinse cu piciorul pe camaradul său, care, în loc să vegheze, adormise în paie şi sforăia, ceea ce constituia o încălcare a regulamentului. Respectivul scoase un țipăt şi sări în picioare. Visase ceva urât, iar atingerea uşoară produsese o impresie teribilă asupra lui. Nu-i fusese hărăzit să moară în somn.

Zgomotul din odaie pecetlui soarta nemților. La început Andrzej nu înțelese înjurăturile, dar apoi auzi mişcare şi strigătul. Disperat, crezu că fuseseră descoperiți camarazii săi. Acest lucru îl făcu să acționeze, îi trezi voința anihilată. Trase de inelul cuiului de siguranță. „Numără, mai ține-o!” parcă îi strigă cineva la ureche. „Ține-o, căci altfel ți-o aruncă înapoi!” Calm. Începu să numere în gând: „unu... doi...”, mâinile nu mai aveau răbdare. Împinse uşa şi aruncă grenada înăuntru. Observă cu coada ochiului că doi nemți stăteau în picioare, iar alți doi erau culcați pe podea. Grenada bufni uşor căzând în paie. Trase încă una de la centură, îi smulse siguranța şi o aruncă înspre cei ce stăteau în picioare, închise uşa trântind-o, sări în tindă şi fugi cât îl țineau picioarele drept înainte. Explozia întârzia. Fără să ştie când, luă în mâini pistolul-mitralieră pe care până atunci îl avusese atârnat de gât. I se păru că aleargă de foarte mult timp, de câteva minute, şi totuşi exploziile nu se auzeau, deşi, de fapt, din momentul în care aruncase grenadele nu se putea să fi trecut mai mult de două sau trei secunde. Se opri şi se întoarse, îndreptând pepeşeul spre uşa de la intrare. În clipa aceea se auzi o

bubuitură, urmată de a doua şi aproape simultan răsunară explozii de grenade acolo unde se afla postul de pază german. Porni în fugă într-acolo şi fu cât pe ce să se ciocnească de un individ cu o cască ce semăna cu o oală. La lumina tulbure a incendiului constată că omul acela avea gura larg deschisă şi ochii holbaţi, ieşiţi din orbite, dar nu-i auzea glasul. Cu amândouă mâinile, Andrzej repezi în el ţeava pistolului-mitralieră, cu aceeaşi mişcare ca în lupta la baionetă. Omul cu cască se prăbuşi ca un sac cu grâne. Sări peste el. Simţi cum pistolul-mitralieră îi vibrează în mâini şi că la gura ţevii pâlpâia o flăcăruie. În jur trecea un şuvoi de luminiţe colorate. Creierul lui Andrzej înregistra acest lucru, dar nu înţelegea ce se petrece. Ţinea minte că văzuse ceva asemănător în copilărie, când era bolnav şi avea febră: şiraguri sau roiuri întregi de mărgele colorate, lunecând uşor pe un fond albastru întunecat. Totuşi acelea erau puţin mai altfel, mai mari şi semănau cu nişte păsări colorate şi luminoase care zburau în înaltul cerului. Pe urmă cineva se apropie de el printr-un salt dintr-o parte, nu îl recunoscu, dar ceva îi spunea că trebuia să fie Jurek Rokicki, dragul de el! Oare de ce se purta cu el atât de ciudat şi îl îmbrâncea cu brutalitate? Andrzej îşi veni în fire şi constată că zăcea pe burtă printre mormane de dărâmături, caporalul îl ţinea culcat locului, iar ceva mai încolo era întins Morawiec, făcut una cu pământul. Auzi de asemenea în jur răpăit de mitraliere germane. Ele făceau să ţâşnească acele focuri de artificii atât de frumoase. În aer plutea o rachetă albă, care se stinse fâşâind.

— Acum!

Săriră în picioare şi fugiră în salturi atât de mari, încât li se tăia răsuflarea.

N-ar fi putut să spună cât timp alergară astfel şi îi fu ruşine că în timpul primei sale lupte se zăpăcise cu totul. Dacă n-ar fi fost Rokicki, n-ar fi ştiut încotro s-o apuce. Caporalul o ţinea tot într-o fugă. În faţa lor răsări o casă înaltă, ruinată. Rokicki coti pe după colţul ei, îl urmară Morawiec şi Andrzej. Fu cât pe ce să se izbească de Morawiec care se oprise brusc. Stăteau alături gâfâind.

— Culcaţi! strigă caporalul, aruncându-se la pământ.

Elevul-sergent execută în mod reflex comanda. Pe lângă capetele lor şuieră o rafală scurtă, apoi răsună o răpăială, ca şi cum cineva ar fi trecut un baston pe un gard de şipci. În faţă se zărea un val întunecat ce bara strada.

„Baricadă, gândi Andrzej. Ai noştri.“

Mitraliera încetase focul. Un moment domni liniştea. Deodată, răsună foarte limpede o voce cu un accent tărăgănat, de prin ținutul Wilno.

— S-au ascuns acolo, printre dărâmături. Arde-le una risipită.

— Stai! strigă Rokicki. Nu trage! Suntem polonezi!

Aproape odată cu cuvintele sale şuierară gloanțe şi răpăiră împuşcături.

— Oameni buni! strigă caporalul. Ați căpiat? Suntem soldați polonezi...mama voastră! Ce faceți pe nebunii, lua-v-ar mama dracului!

— De ce sudui, bă pramatie? se auzi aceeaşi voce calmă. De care soldați polonezi, de la friți, hai?

— Ne-a dus apa mai la vale în timpul trecerii. Abia acum am reuşit să răzbatem.

De la baricadă se auzi o discuție purtată cu voce înăbuşită, din care se distingea glasul unui varşovian:

— S-ar putea să fie un truc, domnule plutonier. N-au decât să stea culcați până dimineața. Şi atunci s-o lămuri totul.

— Ia stați. Hai să verificăm, spuse din nou cu vocea lui cântată cel din ținutul Wilno.

Tarelka până atunci tăcuse.

— Domnule plutonier Dzikowicz, începu el, sunt soldatul Morawiec. Raportez că m-am prezentat.

— Tarelka? se miră plutonierul. De ce n-ai spus de la început că eşti acolo? Unde ai fost până acum?

— Cum unde? Am luptat. Am făcut praf un pluton întreg de friți.

— Aceeaşi voce! se miră plutonierul. Ia ieşi de-acolo. Ceilalți rămâneți pe loc.

Morawiec porni înainte. Fu recunoscut fără nicio îndoială, căci după câtva timp cel din ținutul Wilno spuse iarăşi:

— Acum, poftiți dumneavoastră, domnule elev-sergent.

Andrzej se apropie de baricadă şi se opri nedumerit, neştiind pe unde s-o apuce.

— Pe acolo, pe la stânga, îi şopti o voce de sus.

Cineva îl luă de mână şi îl conduse printr-un loc strâmt. Nowak zări doi soldați lângă o mitralieră vârâtă între saci cu nisip şi câțiva bărbați cu căşti germane.

„Insurgenți“, gândi. Abia atunci simți că este frânt de oboseală.
— Aveți puțină apă? întrebă.

15

Pe la ora nouă seara bombardiere biplane ale Regimentului „Kraków” atacară portul Czerniakowski. Se conta pe faptul că atacul aerian îi va ținti pe nemți la pământ şi le va distrage atenția de la trecerea batalionului trei. Bombardamentul însă nu se soldă cu rezultatele aşteptate. Cum apărură cutiile întunecate ale pontoanelor pe oglinda apei luminată de incendii, Vistula începu să clocotească îndată ca un cazan de vrăjitoare. Două bărci care încă nu se desprinseseră de mal fură prefăcute în țăndări. O maşină amfibie întârziată intră cu viteză în albia râului şi, depăşind repede pontoanele ce înaintau lent, se îndreptă cu viteză spre malul stâng. O serie de proiectile trasoare porniră pe urma ei. Borucki îi urmărea deplasarea, strângând din fălci şi tremurând de încordare. O dungă roşie atinse suprafața apei dinspre bordul stâng, zvâcni înainte, se stinse, apoi şfichiui iar apa ca un bici. Amfibia se răsturnă brusc şi patru siluete mici, întunecate, căzură din ea. Borucki îşi lipi capul de pământ, căci se auzi venind un obuz, iar când privi din nou, nu mai văzu nici amfibia şi nici rămăşițele ei. Ici şi colo, în licăririle şovăielnice de lumină se zăreau sfărâmături de pontoane şi capete de oameni. Strigătele celor ce se înecau răzbăteau uimitor de clar până la malul drept.

— Ce aşteptați? strigă cineva în apropiere. Dați-le sprijin!

Peste acoperişurile caselor şi printre copacii din Saska Kępa străfulgerară luminile salvelor de tun. Avură efect. Tirul nemților slăbi în intensitate.

— Plutonul trei! La pontoane! Pas alergător-marş!

— Isuse!

— Înainte! Pentru Varşovia! Pentru Patrie! striga pătrunzător un ofițer, exact ca înainte de atac. Avea dreptate – în condițiile acelea apropierea de pontoane impunea tot atâta curaj şi hotărâre ca un asalt asupra tranşeelor inamicului. Vocea se pierdu în larmă. Cineva alerga în spatele digului, suduia şi, cu lovituri de picior, îi făcea să se ridice de la pământ pe cei ce se dădeau cu greu urniți.

— Repede! Haide!

Borucki se repezi înainte ținând cu amândouă mâinile puşca-mitralieră. Geanta cu încărcătoare i se lovea de coapsă. Ceva îl

izbi în față. Fu gata să cadă, nervii i se încordară ca un arc. „N-am nimic, constată în momentul următor. A fost doar nisip. O felie de nisip ud, smuls de suflul exploziei". Nisipul îi scârțâia între dinți, ochii îl usturau dureros. Sări în apă fără să simtă că este rece ca gheața. Cineva îl ajută să se aburce pe ponton. Pluteau pe apă ca într-o cuşcă alcătuită din dârele luminoase, multicolore, lăsate de proiectilele trasoare. Din fericire niciuna din zăbrelele acestei cuşti nu nimeri mai jos, nu lovi nici pontonul şi nici vreunul dintre oamenii aflați pe el. Debarcară lângă o navă pe jumătate scufundată. Sub focul inamicului îşi săltară în spinare sacii cu provizii, apucară cutiile cu muniții şi merseră tăcuți prin nişte văgăuni, tuneluri şi locuri strâmte scăldate într-o zare roşietică. Era un peisaj al distrugerii, groazei şi dezolării. Ofițerul insurgent care le era călăuză se mişca printre ruine ca la el acasă. Traversară în fugă o stradă pavată cu bolovani, intrară într-un şanț de comunicație. Zidurile negre ale caselor arse se profilau aspru pe fondul cerului brun-cenuşiu.

— Strada Idźkowski, spuse cineva cu vocea înăbuşită.

— Ăsta-i un apendice.

Căpitanul Olechnowicz, comandantul batalionului, ciocănea cu degetul în planul oraşului, desfăcut în fața sa. Căpitanul avea părul blond, aproape alb, o față de băiețandru şi o oarecare tendință spre îngrăşare.

— Apendice în stare de inflamație, încercă să facă o glumă comandantul plutonului de puşti antitanc, plutonierul Zbigniew Załuski. Acesta, dimpotrivă, era slab ca un băț şi arăta ca un şcolar pe care maică-sa, până nu demult, l-a mai dus de mânuță la şcoală. Numai locotenentul insurgent zâmbea. Ceilalți ofițeri aveau fețele galbene ca ceara. Lampa cu petrol fără cilindru adâncea umbrele de pe obrajii lor supți.

— Apropo, ar putea să-mi spună careva cine a fost Idźkowski ăsta? întrebă comandantul de batalion.

Făcuse şcoala în cadrul unei colonii poloneze din Lituania, iar acum confrunta mereu Polonia cu ceea ce citise şi i se povestise despre ea şi îl deranja atunci când descoperea lacune în cunoştințele sale despre țară.

— Un aviator, spuse o voce dintr-un colț. Unul din insurgenți

protestă. Aviatorul, cel care murise în Azore, încercând să traverseze în zbor Atlanticul, se numea Idźikowski şi îi poartă numele o stradă dintr-un alt cartier. Idźkowski însă... naiba ştie cine a fost. Se pare că un profesor ceva.

„Nu a fost o figură prea cunoscută dacă înşişi varşovienii habar nu au cine era, gândi Olechnowicz. Deci nici eu nu sunt obligat să ştiu. Şi, după cât se pare, nici nu o să ajung vreodată să ştiu. Situația se prezintă şi mai prost decât mi-o imaginam. Nu-i nimic... vom ataca".

Se aplecă deasupra planului.

— Casa aceea roşie, aşa cum o numeşti dumneata, camarade, trebuie s-o recucerim de la nemți. Şi încă în noaptea aceasta. Dacă nu reuşim s-o facem, friții or să ajungă la Vistula.

Comandantul de batalion era convins că nemții îşi dădeau perfect de bine seama de avantajele tactice pe care le oferea ocuparea întregii străzi Idźkowski şi vor vrea să le exploateze. El nu ştia însă că în acelaşi moment comandantul german dădea ordin de atac asupra casei albe în care avea loc consfătuirea. Germanii trecură primii la acțiune.

Borucki stătea culcat cu puşca-mitralieră lângă fereastra astupată cu saci de nisip, cu Rusiłko, împrospătătorul de muniție, alături. O explozie apropiată îl făcu să tresară.

— Nu te teme, tovarăşe, spuse într-o rusească stricată un insurgent în haină civilă care stătea culcat ceva mai încolo.

Din cauza întunericului Borucki nu putea desluşi nici chipul lui şi nici al celorlalți insurgenți. Cel în haină civilă avea o voce răguşită.

— Nu mi-e frică, explică ruşinat Borucki. Nervii îmi fac figura.

— Vorbeşti poloneza? Aici nervii nu au ce căuta.

Ciocanul unui uriaş izbi în casă. Bucăți mari de tencuială se desprinseră din tavan şi căzură cu zgomot pe podea.

„O lovitură în plin" constată Borucki, când o noua lovitură zgudui clădirea.

— Un tanc! strigă cineva cu o voce ascuțită. Acolo, în dreapta! Se vede flacăra de la gura țevii! Acum stă după un zid.

Strada se umplu de o zare de lumină pâlpâitoare. Borucki observă cu groază cum din colțul din dreapta al clădirii cu un etaj mai sus, izbucnesc flăcările unui incendiu.

— Arde casa noastră! exclamă.

— Las să ardă.

Impresia pe care o făcu asupra lui Borucki incendiul fu şi mai puternică decât aceea lăsată de proiectilele trase de tanc.

— Trebuie stins cumva, exclamă sărind în picioare.

— Stai locului. N-are decât s-o facă altcineva.

O mitralieră germană răpăia în pereţi ca o ploaie torenţială.

— Ei, berlingovistule! Atenţie! Vin nemţii.

Din casa de vizavi ieşiră în fugă nişte siluete întunecate, se mistuiră printre ruine, apoi răsăriră din nou. De lângă braţele lor care se agitau, se desprindeau mici obiecte rotunde sau alungite. Fără să mai ochească, Borucki trase în secerare o rafală de la stânga la dreapta. Siluetele mici care înaintau în salturi pieriră din faţa ochilor lui.

— Ajunge! Nu irosi muniţia, îl preveni cel în haina civilă.

— Nu-ţi face griji, Tolek. Lasă-l pe băiat să tragă. Ei au muniţie berechet.

Din spate prinseră a bufni nişte aruncătoare. Minele zburau pe deasupra, fâlfâind prin aer, şi explodau în spatele casei de cărămidă roşie.

— Aruncătoarele noastre, zise împrospătătorul de muniţie Rusiłko. Se pare că vor să atace.

Un „ura” fără avânt răsună în lungul străzii. Nemţii ripostară cu un foc îndrăcit. Soldaţii săreau înapoi de parcă s-ar fi izbit de un zid nevăzut şi se prăbuşeau în poziţii ciudat de contorsionate.

— Isuse! gemu Rusiłko.

— Puşcă-mitralieră! Din nou aceeaşi voce stridentă. Foc!

Borucki apăsă pe trăgător şi trimise o rafală lungă asupra faţadei casei roşii. O întrerupse căci ceva izbi cu putere în sacul pe care îşi sprijinea *degtearevul*[1] şi îi împroşcă nisip în ochi.

— Întinde-o! Era cel cu vocea răguşită, în haină civilă. Iute. Te-au dibuit. Vino aici, la gaura asta! Trage!

Prin noua fantă de tragere Borucki văzu cum câţiva soldaţi încercau să se ridice, dar focul îi ţintuia la pământ.

— Rahat, n-o să iasă nimic din asta, spuse cel răguşit, punând un nou încărcător la automatul său. Şi noi atacam în felul ăsta la

[1] Puşcă-mitralieră, de fabricaţie sovietică (n.t.).

începutul lui august.

— Şi tot aşa ne ardeau la c... completă vocea stridentă. Ăştia cel puțin au un sprijin de foc mai acătării.

— Ce fel de sprijin e ăsta dacă nici artileria, nici brandurile nu pot să paradească clădirea aia?

— Suntem prea aproape, s-ar putea să dea şi în noi.

— Ura!

— Păcat de oameni, spuse cel cu glasul strident. Mai slobozi câteva cartuşe şi plecă de la lăcaşul de tragere. Nu mai am muniție, anunță neajutorat. Şi ruşii ăştia, ai naibii, au născocit un calibru atât de aiurit pentru fliturile lor. N-au putut să le facă de un nouă cinstit?

O clipă şezu ghemuit lângă perete, apoi sări brusc în picioare şi merse întins la Rusiłko.

— Dă-mi flitul tău! Tu şi aşa îl ții de pomană.

— Ce? întrebă nedumerit Rusiłko. Habar nu avea ce vrea celălalt.

— Flitul, ce naiba.

— Ce flit?

— Mama dracului, urlă ieşit din fire insurgentul. Flitul!

Văzând privirea nedumerită a celuilalt, îşi dădu seama că soldatul s-ar putea să nu ştie ce-i aceea. Doar nu toți stătuseră pe timpul ocupației la Varşovia.

— Ăla, cum îi zice... automat. Automatul! începu să tragă de pepeşeul din spatele lui Rusiłko, încât nu mai putea fi nicio îndoială ce anume voia.

— Nu, protestă împrospătătorul de muniție şi se trase într-o parte. Nu-l dau.

— Împrumută-mi-l. Fii om!

— Arma nu se împrumută. Slăbeşte-mă!

— Slăbeşte-mă! Slăbeşte-mă! îl îngână tărăgănat insurgentul. Ai o vorbă... măi țâfnosule, nu pot să mă rog ca la Dumnezeu... Îl dai sau nu?

— Valea! îl repezi iritat Rusiłko, care tocmai schimba un încărcător.

— Stuchi-te-ar mâțele, neam de traistă, aşa camarad...

Insurgentul ocărî cu vocea lui ascuțită şi ieşi din cameră.

Răsună încă un „ura“. Compania a şaptea încerca să atace casa din partea cu numere fără soț a străzii. Lui Borucki i se aşternu o

ceață pe ochi, era complet asurzit de vuiet, toate împuşcăturile – proprii şi cele ale nemților – i se contopeau în cap într-un singur răpăit continuu. Apoi, de fapt nu văzu, dar resimți într-un fel că şi acest atac eşuase din cauza focului nemților. Compania se retrase lăsând în urmă câteva trupuri nemişcate între grămezile de moloz de care era plin pavajul.

— Ascultă, trebuie să ajungi cu orice preț la casa aceea, îi spuse Olechnowicz plutonierului Popławski.

Popławski îşi aruncă privirea în strada în care încă zăceau cadavrele celor căzuți în luptă. Ordinul suna cam la fel cu: „Sinucide-te!" Stătu o clipă pe gânduri.

— *Căpitane, se poate şi pe acoperiş?*

Casele cu numărul trei şi cinci erau lipite una de cealaltă, iar numărul trei era în mâinile polonezilor.

— Se poate. Faci cum ştii, dar să pătrundeți în casă.

Printr-un şanț ajunseră de partea cealaltă a străzii. Se cățărară pe scara dărâmată până în pod. Popławski privi prin lucarnă. În spatele hornului casei pe care trebuiau să pună mâna, trăgea în draci o puşcă-mitralieră germană.

Germanii nu observară pericolul. La prima împuşcătură a lunetistului Darlowski, unul dintre ei se făcu ghem şi încremeni aşa. Celălalt sări în picioare şi, nimerit de glonțul următor, se prăbuşi în golul străzii.

Acoperişul dudui sub paşii celor ce fugeau. Popławski, pe jumătate orbit de fum, ajunse chiar la marginea golului ce se căsca între cele două clădiri. Căută cu înfrigurare să aprecieze distanța până la acoperişul următor. N-ar fi fost cine ştie ce de ea dacă ar fi trebuit să sară peste un şanț de aceeaşi lățime, dar la o înălțime de peste zece metri de la pământ omul nu mai are aceeaşi libertate în mişcări ca la sol. Muşchii înțepenesc de frică.

„Naiba s-o ia de treabă", gândi. Se dădu înapoi şi îşi făcu vânt să sară. Îi venea să închidă ochii. Respiră uşurat când simți din nou sub picioare o suprafață tare. Se află pe acoperişul casei de cărămidă roşie şi începu să caute febril locul prin care să poată ajunge înăuntru.

— Pe aici, mai repede! auzi un glas cunoscut. Era unul dintre cercetaşii săi care sărise înaintea lui peste golul duşmănos dintre

clădiri.

Deasupra capetelor lor zburau vâjâind proiectile, din casa de vizavi sărea o ploaie de scântei, incendiul vuia cu vrăjmăşie. Intrară în pod dibuind pe întuneric calea spre casa scărilor. De jos răzbăteau strigătele nemților. Aveau în ele o notă de triumf. Reuşiseră să respingă încă un atac venit de jos. Puştile lor mitraliere trăgeau necontenit în rafale lungi.

Nu era nevoie ca plutonierul Popławski să mai dea ordine. Insurgenții care însoțeau plutonul acționau în mod automat, cu iscusința unor veterani ai luptelor de stradă. Se repeziră prin fum, secerând cu pistoalele-mitralieră. Nemții, luați prin surprindere, fugiră în jos țipând. Se produse o învălmăşeală groaznică.

— Controlați camerele! strigă Popławski.

Se temea că o parte dintre nemți mai stăteau ascunşi prin odăi şi că ar fi putut să-i atace din spate. Cei care izbutiseră să fugă îşi reveniră din panica ce îi cuprinsese. Se baricadaseră pe scări şi continuau să tragă.

— Grenadele!

Gemete şi înjurături. Focul german însă nu slăbi. Gloanțele, ca un roi de viespi stârnite, plesneau de jur-împrejur, umplând de un şuierat sinistru aerul sau, mai curând, pânza de praf, fum şi var pe care o forma.

— Grenadele!

Undeva jos ceva se prăbuşi sau trosni cu zgomot. Urlete în care nu mai era nimic omenesc. Popławski, cu soldații săi, coborî în fugă la etajul doi. Nu gândea şi nu comanda, se lăsa condus numai de porniri elementare: să alerge înainte, să se ferească de gloanțele inamice, să tragă. Focuri de armă răzlețe, străfulgerări de împuşcături, bocănit de paşi şi strigăte. I-am respins! Trăseseră arme germane, fuseseră nemți, nu mai sunt nici nemți şi nici nu mai trag; ba nu, focul persistă; trag iarăşi de jos, ricoşetele țiuie, gloanțele se izbesc de pereți, un nor de praf de var umple culoarul. Cu toate acestea e o victorie parțială, dar victorie, ura şi încă o dată ura!...

Ca o continuare a gândului său şi din stradă răsună un „ura!“. Bubuit de explozii, de grenade, nişte bufnituri de parcă cineva ar fi despicat cu patul armei o uşă, zăngănit de sticlă spartă (parcă ar fi geamuri, dar de unde mai puteau fi geamuri în casa asta?) şi înjurături răcnite cu furie, sudalme adevărate, din străfundul

sufletului, după intonația cărora îți dai seama că omul e atât de înverşunat, că nu mai ține seama de nimic, că nu va face decât să lovească şi să ucidă, pe oricine i-ar cădea sub mână.

— Ai noştri, strigă insurgentul Marek. Ai naibii, au răzbătut, plutonierule, puiule! îl luă în brațe pe Popławski şi îl pupă pe obraz.

Dinspre curte se auziră împuşcături şi strigăte nemțeşti. Marek sări la fereastră.

— În curte sunt tot ai noştri! Au răzbit prin spate.

Afară se lumina de ziuă. Răsărea soarele.

16

Cineva îl trăgea de picior şi striga „Deşteptarea!“. Andrzej se sculă anevoie. Îl durea tot trupul, simțea că îl ia cu amețeli şi dârdâia de frig. Ceilalți se simțeau tot atât de rău ca şi el. În jur erau doar fețe murdare, obosite, cu obrajii supți şi buzele învinețite, acoperite de petele întunecate ale bărbii nerase. Doar Rokicki era voios şi arăta odihnit ca întotdeauna, ca şi cum s-ar fi sculat dintr-un pat comod. Abia când te uitai mai atent la el, puteai observa că, deşi bronzată de soare, avea fața palidă şi ochii injectați.

Nowak şi Rokicki ajunseră la plutonul lor, aflat în apropierea baricadei. Prima persoană pe care o întâlniră fu stegarul Rand – în pofida celor spuse de Morawiec – viu şi nevătămat. Era târziu, dar nu părea deloc somnoros. Moartea lui era produsul închipuirii lui Tarelka. El îl văzuse pe Rand cum se prăvăleşte şi socotise că murise. În acest fel îşi justificase acela laşitatea.

Raportul lui Andrzej îl zgudui pe stegar care credea că grupa lui rămăsese în cartierul Praga, când ea, de fapt, încetase să mai existe. Doar doi oameni scăpaseră cu viață. De câtva timp Rand avea impresia că e urmărit de o piază-rea. Fel de fel de nenorociri şi dezastre se abăteau mai cu seamă asupra lui şi a oamenilor de care era legat.

„Oare de ce a trebuit să se întâmple una ca asta tocmai în plutonul meu?” se întreba singur. Nu cunoştea încă pierderile suferite de celelalte subunități pe timpul trecerii şi socotea că fusese cel mai greu încercat. Alungă cu greu gândurile negre. Le spuse celor trei să meargă la culcare, iar lui Morawiec, să rămână pentru moment în plutonul lui, urmând ca la prima ocazie să se înapoieze la subunitatea sa. Tarelka era foarte mulțumit de această hotărâre, deşi nu lăsa să se întrevadă nimic – nu nutrea prea multă simpatie față de fostul său comandant şi spera că o va duce mai bine la Rand.

Îşi găsiră cu greu loc în beciul ticsit. Cu toată oboseala, Andrzej nu putu să adoarmă multă vreme. De jur-împrejur continua să se tragă cu înverşunare, planşeul de beton era rece ca gheața şi tare. Se înveli cu mantaua şi se gândi cu recunoştință la Balcewicz care îi sfătuise înainte de trecere să-şi facă mantăile sul. Dacă ar fi fost îmbrăcat în manta, n-ar fi reuşit să înoate nici câțiva metri... Scena

luptei cu cel ce se îneca îi apăru în fața ochilor cu o limpezime zguduitoare. Simțea că nu o va putea uita niciodată. „Ce-i de făcut? medită. N-o să pot trăi mereu cu ea în minte, ar fi ca un dinte care doare, ca un ulcer la stomac... Trebuie să termin odată cu asta. Să decidă alții dacă port vreo vină sau nu. O să-i povestesc totul lui Zaklika şi n-are decât să hotărască el. Fie ce-o fi. N-au decât să mă judece...” Rațiunea rece se opuse însă. „De ce tocmai lui Zaklika? Că grozav se mai pricepe el în chestii d-astea! Dealtfel una este prin ce treci şi alta ceea ce povesteşti. Cine mă va crede că a fost exact aşa cum spun eu? Vor bănui că acolo totul s-a petrecut altcumva, că aş fi putut salva soldatul respectiv şi că nu am făcut-o decât din laşitate, iar acum am remuşcări... Nu, în chestiunea asta nimeni nu mă poate ajuta. Dacă vreau să vorbesc de ea, este de fapt numai pentru că aş vrea să mi se dea dreptate şi nicidecum ca să fiu pedepsit. Pedeapsa aş resimți-o ca pe o nedreptate. Numai eu însumi sunt în stare să o rezolv. Şi de fapt am şi rezolvat-o. Ce rost avea să murim doi în loc de unul? M-am bătut azi destul de bine, îşi zise pentru a se consola. Cu toate că mi-a fost grozav de frică. Dar asta nu are importanță, frica nu are importanță în război, dacă este bine ascunsă şi nu o transmiți altora. Deşi mi-a fost frică sau poate tocmai de aceea, am ucis patru nemți... patru, dacă cei din cameră au fost omorâți cu toții de grenade... Şi-acum nu resimt nimic... poate din cauză că totul s-a petrecut prea repede şi pentru că nu i-am văzut pe cei ucişi...“

Somnul îl fură brusc, curmând nălucirile haotice, dar fără să-i aducă uşurare şi odihnă. Din nou visă drama de pe Vistula, numai că în somn înecatul era cel care învingea, îl strângea de gât, apa îi pătrundea în gură, îi simțea răceala vâscoasă. Țipă în vis până când unul dintre insurgenții culcați lângă el se trezi, înjură şi îi trase un ghiont în coaste. Pe urmă se făcea că era un viscol, al cărui frig îl răzbea, prin care hoinărea împreună cu Hanka, înotând prin troiene de zăpadă ce le ajungeau până la genunchi. Totul se mistui undeva şi rămase numai chipul Hankăi. Fata îl privea cu ochii săi albaştri, nevinovați şi zâmbea sfios, trist.

— Deşteptarea! Sus!

Un insurgent mic de stat, îndesat, îmbrăcat în pantaloni germani şi într-un veston polonez cu galoane de plutonier major striga şi îi înghiontea pe cei ce dormeau. Unii suduiau de mama focului şi nu voiau să se scoale.

— Hai, băieți! De astăzi totul se va schimba în bine. Noaptea a debarcat un regiment întreg de berlingovişti. Scoală, Dariusz! căuta să-i înduplece plutonierul.

— Mi se fâlfâie de berlingovişti, mârâi Dariusz acoperindu-şi capul cu mantaua şi dând cu piciorul înspre cel care îl sâcâia.

Plutonierul nu se dădu lesne bătut. Se aplecă şi cu o singură mişcare smulse de pe el mantaua.

— Scoală, atacă nemții!

— Lasă să atace. Mai bine să pier, decât să mă chinui în halul ăsta.

Cu toate acestea se sculă, se frecă la ochi, făcu câțiva paşi nesiguri şi îşi aruncă pe umăr *schmeisserul* pe care-l avea legat cu o sfoară de mână.

Unii atât se moşmondiră că îl scoaseră din sărite pe plutonier.

— Sculați-vă odată, ce mama dracului! răcni. Ce-i aici, bordel sau armată?

— Bordel, şefuțule. Sigur că-i bordel, dacă la comandă sunt nişte curve, spuse Dariusz, dar nu prea tare, aşa că şeful nu-l auzi.

Sus, Andrzej îl întâlni pe Balcewicz. Caporalul îi strânse mâna îndelung şi cu bucurie. Din nou mirosea a vodcă. „De unde, naiba, face rost de ea? se miră Nowak. Doar aceea pe care o avea alaltăieri, o terminase până acum”.

— Ați executat trecerea împreună cu batalionul trei, domnule elev-sergent? întrebă. Cum a fost?

Andrzej îi povesti totul, cu excepția episodului cu înecatul, iar Balcewicz fluieră prelung.

— Ei, pentru aşa ceva, domnule elev-sergent, e rost sau de „Crucea pentru vitejie” sau, cel puțin, de compania de pedeapsă.

— De ce compania de pedeapsă? Ai înnebunit?

Andrzej se uită uimit la caporal.

— Ce să vă spun, domnule elev-sergent... chestia e tulbure. Ați stat o zi întreagă printre nemți, iar apoi, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, treceți la noi. Dar poate că acolo, să zicem, v-au recrutat şi v-au trimis intenționat aici.

— Pentru asemenea vorbe, domnule caporal, ai merita să-ți ard una peste bot, declară pe un ton glacial Andrzej.

— Nu este vorba de mine. Eu nu spun decât ceea ce s-ar putea întâmpla. Stegarul n-a întrebat nimic?

— Nu.

— El e prea tâmpit pentru asemenea chestii. Nici nu i-a dat în gând. Dar altcuiva s-ar putea să-i dea. Şi pe urmă dovedeşte, frate, ce-ai făcut acolo...

Andrzej tăcea, neştiind ce să spună, ce atitudine să adopte. Ce era de fapt acest Balcewicz? Un tâmpit? Un provocator? Sau într-adevăr un om deştept?

— De aceea, sfatul meu este să nu spuneţi nimănui nimic, dacă nu vă vor întreba cumva ei. „Crucea pentru vitejie" mai poate aştepta. Eu am să tac, iar Tarelka n-are să scoată nicio vorbuliţă, e şiret, porcul de câine. Toţi or să creadă că aţi venit cu batalionul trei. Acum nu se mai ştie care trăieşte şi care s-a înecat. Aici e mare bulibăşeală, domnule elev-sergent. Bulibăşeala ne pierde, dar uneori ne şi salvează. La insurgenţi este de asemenea bulibăşeală. Nu au cadre corespunzătoare de subofiţeri. Ce fel de plutonieri mai sunt şi ăştia – mucoşi picaţi direct de la şcoală – ca să nu mai pomenim de caporali şi sergenţi. Beţi ceva? întrebă pe neaşteptate.

— Dă-o încoace, zise Andrzej, decizându-se subit. Îl arse ca focul, îi dădură lacrimile, o clipă îşi pierdu răsuflarea.

— Ce mi-ai dat? reuşi să articuleze cu greu. Doar ăsta-i spirt, ce naiba!

— E slab, domnule elev-sergent, numai că nu sunteţi obişnuit. Are cel mult şaptezeci de grade. Încălzeşte. E bun pe frigul ăsta.

După ce încetă să-l ardă în gâtlej, Andrzej nu mai avu nicio obiecţie de făcut. Simţi cum în tot corpul i se răspândesc o căldură şi o linişte plăcute, cum încordarea nervoasă se topeşte, cum totul devine mai vesel şi mai simplu.

— Urmează să dăm un atac, anunţă caporalul Balcewicz. Asupra casei de vizavi.

Ştirea despre atac îl indispuse foarte tare pe Morawiec. Îi ajungea prin câte trecuse în ziua precedentă.

— Şi vouă ce v-a trăsnit prin cap să faceţi insurecţia asta? spuse cu voce tare, fără să se adreseze cuiva anume. Trebuie să fii tâmpit să te repezi cu săpăliga la soare. Aţi căpiat, mama mă-sii, adăugă şi scuipă pe podea.

Acest lucru atrase atenţia. Câţiva varşovieni întoarseră capetele spre el. Niciunul nu spuse nimic şi vreme de câteva clipe se făcu linişte.

— Ce, poate nu am dreptate? o ținea pe-a lui Tarelka. Care-i rostul? Cu pocnitori de astea s-au pornit contra tancurilor şi tunurilor, arătă pistoletul mic de la şoldul unuia din insurgenți. Aşa ceva e bun să omori muştele pe perete, nu pentru luptă. Lume nebună, ce mai...

— Şi uite că luptăm aproape de două luni cu pocnitorile astea, zise Dariusz. Să vedem ce-o să faceți voi.

— Sunteți nebuni de legat. De aceea v-ați şi apucat de-o asemenea aiurealâ ca insurecția asta, declară Tarelka.

— N-ar fi fost o aiurealâ dacă ne-ați fi venit la timp în ajutor, în loc să vă prăjiți pistruii la soare.

— Ei, drace, se revoltă Morawiec. Cine a stat să se prăjească la soare? Cine? Dar la Pilica cine a fost? Dar Vistula cine a forțat-o la Puławy? Cât sânge s-a vărsat?

— Prost ați mai forțat-o dacă abia acum ați ajuns aici.

— Ar fi trebuit s-o fi forțat voi. Câți dintre ai noştri nu şi-au lăsat oasele acolo? Şi pe un mal, şi pe celălalt.

— Măi băieți, în chestia asta n-are rost să vă certați, interveni Tuszyński, cel de la Lwów. Doar suntem cu toții soldați. Dacă şefii ordonă să se facă insurecție, se face insurecție. Dacă ordonă să ne prăjim la soare, ne prăjim şi gata! Dar Tarelka are dreptate. N-am stat să ne prăjim la soare.

— Ce mai tura-vura. Totul s-a făcut fără cap. Insurecția asta a fost declanşată fără a se cădea de acord cu Sovietele. Iar acum noi facem ce putem, pentru a îndrepta lucrurile.

— Astea-s baliverne: „fără a se cădea de acord“. Nouă ni s-a spus că există un acord.

— Iar nouă ni s-a spus că nu e.

— Acum nu mai are importanță dacă există sau nu. Important este să-i mătrăşim pe nemți de-aici.

— Nu-ți face iluzii! Dacă treaba merge ca până acum, or să ne mătrăşească ei pe noi.

Atacul izbuti neaşteptat de uşor. Nowak era în eşalonul doi. Avu un trac puternic, nici măcar frică, ci doar tracul pe care trebuie să-l aibă un artist de circ înainte de un număr periculos. Pătrunse odată cu ceilalți în clădire, străbătu în fugă odăile goale în care mai erau împrăştiate pe jos căşti şi centuri germane, lăsate din cauza grabei. Tarelka găsi o cutie de conservă de carne care, în afară de un

bergmann[1] şi câteva grenade, era singurul trofeu al victoriei.

— Să n-o mănânci, s-ar putea să fie otrăvită, îl preveni Balcewicz.

— Ei, nici chiar aşa, protestă unul dintre insurgenţi. N-au avut vreme s-o facă.

Privea pofticios la cutie, dar nu spunea nimic. Avea o privire de câine flămând. Nowak observă acest lucru.

— Tratează-l şi pe camarad, îi spuse lui Morawiec. Tarelka se uită urât la el, dar îşi călcă pe inimă. Tăie cu briceagul o bucată de carne de vită şi îi dădu insurgentului. Pentru moment celălalt ezită, dar luă conserva şi o înghiţi cât ai clipi din ochi.

— Păcat că nu sunt vacă, reflectă el. Aş fi putut s-o rumeg încă o dată.

Abia reuşiseră să se consolideze în casa cucerită că focul german se înteţi din nou. Stegarul ordonă plutonului său să se înapoieze la vechiul loc. Acolo lucrurile începuseră să meargă iarăşi prost şi apărătorii aveau nevoie de întăriri.

— Cu alte cuvinte, tragi de plapumă şi rămâi cu picioarele goale, comentă Rokicki faptul.

Insurgenţii îi întâmpinară cu entuziasm.

— Bravo, băieţi. Aţi făcut o treabă bună.

Nu era timp pentru continuarea discuţiei. Întreaga clădire era zguduită de detunături.

— Domnule elev-sergent, dumneavoastră vă postaţi aici, ordonă un locotenent, arătându-i lui Andrzej o fereastră de la etajul întâi al clădirii. Iar dumneata, la fereastra cealaltă, îi spuse lui Tarelka.

Morawiec îl privi posomorât pe sub sprâncene.

— Dar eu nu vă sunt subordonat, declară.

— Ce anume? Nu înţelese ofiţerul.

— Am comandantul meu.

— Aha. Dar în momentul de faţă eu sunt comandantul acestui etaj.

— Eu nu sunt partizan.

— Îi comand pe toţi.

Încăpăţânarea prostească a lui Morawiec îl enervă pe Andrzej.

— Ce faci pe prostul, măi tâmpitule! strigă. Era atât de înfuriat

---

[1] Pistol-mitralieră de fabricaţie germană (n.t.).

cum foarte rar i se întâmpla şi abia se stăpâni să nu-i ardă una peste bot lui Tarelka. Marş în post! Ce-ți veni?

— Ce să fie? Nu vreau să mă comande oricine vrea. Ori e armată ori nu e.

— În asemenea condiții, spuse locotenentul, n-ai cum să ții seama întotdeauna de prevederile regulamentare.

— Execută ordinul! strigă Nowak.

— Execut ordinul dumneavoastră, spuse cu o expresie posomorâtă Morawiec şi ocupă locul ce-i fusese indicat.

— Birocrat, zâmbi locotenentul.

Peste câteva clipe artileria germană începu să tragă. Partea de la mijloc a casei era ciuruită ca o sită şi doar printr-o minune mai stătea în picioare. Andrzej, strângând automatul în mână, îşi lipi capul de sacii cu nisip, pentru a nu fi nimerit de vreuna din rafalele dese ale mitralierelor. Nu aveai în cine trage. Casa de vizavi, hărtănită de proiectile, părea cu totul pustie. Pe pavajul plin de moloz nu era nimeni. Nu putea înțelege de unde trăgeau mitralierele acelea germane. Focul slăbi şi Andrzej văzu cum câțiva insurgenți, în haine de camuflaj germane, traversează dintr-un salt strada alergând înspre el. Se uita la ei şi nu pricepea de ce o fac. Îl izbi ceva în aspectul lor, dar nu-şi putu da seama ce anume. Încremeni de uimire când un insurgent, care n-avea niciun fel de armă, în afară de un parabelum la centură, răcni la el:

— Ce stai? Trage!

— Cum adică? articulă cu greu Nowak înlemnit.

Dintr-o săritură insurgentul ajunse lângă el, îi smulse elevului-sergent pepeşeul din mână, îl îmbrânci cu brutalitate la o parte, trase de mânerul închizătorului şi apăsă pe trăgaci. O serie de tuburi galbene săriră în sus şi se răspândiră pe podea. Unul din cei ce alergau se rostogoli pe caldarâm şi căzu cu fața spre cer. Alții se adăpostiră într-o pâlnie de bombă. Rămas fără armă şi încă năuc, Andrzej stătea cu gura căscată, neştiind ce să facă. Abia când din întreaga clădire răsunară rafale de arme automate, înțelese care era greşeala sa. Acolo, vizavi de el, erau germanii. Unul dintre ei se căță afară din pâlnia făcută de bombă, târându-şi piciorul inert; era lovit la genunchi. Varşovianul îşi lipi din nou obrazul de pistolul-mitralieră.

— Doar e rănit! protestă elevul-sergent.

Insurgentul însă fie că nu auzi, fie că nu voi să audă. Neamțul căzu grămadă înainte şi rămase nemişcat, iar pe spatele lui apăru o pată de culoare roşie închisă, care se întindea văzând cu ochii.

Abia atunci varşovianul îi restitui lui Nowak pepeşeul.

— I-ai fi lăsat pe nemți să pătrundă aci! strigă acoperind cu glasul său larma împuşcăturilor.

— Credeam că sunt de-ai noştri! răspunse strigând Nowak.

— Altă dată să caşti mai bine ochii, pentru că n-o să ai multe zile, spuse celălalt cu o voce de intensitate obişnuită, profitând de liniştea ce se lăsase pentru moment.

— Sunteți îmbrăcați în aşa fel că e greu să vă socotim de friți, se băgă în vorbă Tarelka.

— Ce să socotiți? se miră insurgentul.

— Să vă deosebim, traduse elevul-sergent în polonă cuvântul omonim din limba rusă.

— Noi n-am primit uniformele astea de la Stalin, ci ni le-am dobândit singuri, mormăi insurgentul.

„De ce s-o fi supărat? gândi Andrzej. Curios reproş."

În cameră nimeriră câteva gloanțe de mitralieră şi stârniră un nor de praf. Ceva detună izbind în perete. Explozia fu urmată de un uruit îngrozitor, produs de cărămizile prăbuşite, de betonul spart în bucăți, de trosnetul pereților ce crăpau. Casa se clătină ca o navă pe o mare furtunoasă, praful se îndesi de nu se mai vedea nimic. Iarăşi o explozie...

— Sfinte Dumnezeule! strigă careva. S-a năruit tot colțul.

— Janek şi Zygmunt sunt îngropați sub dărâmături.

— Tancuri! Din stânga!

Bubuitul obuzelor ce explodau se îmbina cu duduitul egal al motoarelor. Nu erau însă tancuri, ci – aşa cum observă Andrzej de îndată – autotunuri. Trei *ferdinanzi* blindați. Trompele lor de mamuți împroşcau foc. Unul din proiectile explodă în casa scărilor de la ultimul etaj. Din fericire acolo nu se afla nimeni. Puştile-mitralieră ale apărătorilor ciocăneau zadarnic blindajele. Trăgea şi o puşcă antitanc, dar abia o lovitură reuşită, trasă din spate de către unul din insurgenți, avarie primul *ferdinand*. Germanii aruncară un cablu de remorcare pe autotunul avariat şi toate trei se retraseră dispărând în fumul în care era înecată strada.

Momentul de răgaz fu scurt. Un ciocan puternic de artilerie se abătu

asupra clădirii şi îi sili pe apărători să se retragă în grabă în beciurile solide, de beton. Era limpede că pozițiile nu vor putea fi menținute prea multă vreme.

17

Una din bateriile de patruzeci şi cinci ale Regimentului 8 infanterie avea personalul selecţionat într-un mod cu totul deosebit. Comandantul ei, căpitan din armata antebelică, atunci când se constituise regimentul, punea candidaţilor la arma artileriei doar două întrebări:

— Ai stat la închisoare?

— Vodcă bei?

Întrebări de acest gen ar putea pune şeful serviciului de personal al oricărei instituţii serioase şi, în cazul în care candidatul ar da răspunsuri afirmative la ambele întrebări, de obicei ar pierde şansa de a fi angajat. În cazul de faţă era exact invers. Cine nu fusese la închisoare şi nu bea vodcă nu avea ce căuta în subordinea căpitanului şi, ca atare, calea către bateria „N" îi era închisă pentru totdeauna.

— Vreau să am băieţi isteţi, nu nişte tonţi, spunea căpitanul, fără să-şi dea seama cât de iluzoriu era criteriul pe care îl folosea.

Faptul că cineva a stat la închisoare, uneori se datorează mai curând prostiei decât unei isteţimi deosebite. Închisoarea, fără îndoială, este şi ea o şcoală a vieţii, dar, ca în orice şcoală, se întâmplă să fie şi elevi foarte răi şi grei de cap.

Aşa că primul criteriu folosit de căpitan nu era de fapt un criteriu, ca să nu mai pomenim de cel de-al doilea. În definitiv câţi abstinenţi sută la sută poţi găsi în lumea de prin părţile noastre? Ca atare, bateria „N" nu se deosebea prea mult de celelalte baterii şi companii, atât în sensul pozitiv, cât şi în cel negativ. Soldaţii ei semănau cu ceilalţi soldaţi care nu fuseseră selecţionaţi după testul criminalo-alcoolic, dar, ce-i drept, se putea mândri cu câţiva mari pişicheri, ceilalţi însă erau oameni de duzină, despre care nu puteai spune ceva deosebit şi chiar comandanţilor direcţi le venea greu să le ţină minte chipurile şi numele.

După ce îşi constitui subunitatea, căpitanul nu mai dădu pe acolo decât rareori. Instrucţia o lăsa pe seama stegarilor şi subofiţerilor, chestiunile de aprovizionare – plutonierului bateriei. El însuşi se cufundă tot mai mult într-un alcoolism ursuz până când, după nu se ştie ce scandal la o beţie cu comandantul regimentului,

încetă să mai fie comandant de baterie.

Între timp bateria şi-a terminat instrucţia, a fost transportată cu eşaloanele militare, a trecut Bugul, a fost trecută peste Vistula, a tras asupra germanilor la Pilica, a avut necazuri din cauza lipsei de nutreţ pentru cai şi a furat fân din ţara nimănui, de sub nasul nemţilor, apoi s-a retras odată cu întreaga armată pe malul drept al Vistulei, a ajuns în marş forţat în cartierul Praga şi a intrat în dispozitiv la Grochów. Soldaţii erau grozav de încântaţi de acest cartier al Varşoviei. Erau şi încartiruiţi ca lumea şi cu mâncarea o duceau destul de bine. Civilii mai ales le purtau de grijă şi le ofereau tot ce aveau. Nu duceau lipsă de băutură, iar în ce priveşte femeile îţi era mai mare dragul fie şi numai să te uiţi la ele. Ce-i drept, friţii cam trăgeau de peste Vistula, dar aceasta nu se prea băga în seamă. Era război, tragerea de hărţuială nu e un lucru plăcut, dar sunt şi altele mai rele pe lumea asta. Doar norul de fum ce se înălţa deasupra Varşoviei de pe malul stâng al fluviului stârnea nelinişte, amărăciune şi mânie. Toţi însă ştiau că, oricum, vor ajunge pe celălalt mal, că aceasta era o chestiune de zile sau poate chiar de ore şi, ca atare, nu avea rost să stai şi să te gândeşti la el, ci să te bucuri de ceea ce îţi oferă soarta în clipa de faţă.

Plutonierul bateriei, sergentul Kobielak, se afla în elementul său. Se pare că el se apropia cel mai mult dintre toţi de idealul soldatului, aşa cum îl concepea fostul comandant. În câmp, în tranşee se plictisea în mod vădit, trăgea deseori din sticlă şi până şi ciocanele de foc ale inamicului nu îl scoteau din starea lui de apatie care uneori căpăta proporţiile unei ipohondrii cosmice. Îşi găsea mereu de lucru ori la formaţiunile de servicii, ori – dimpotrivă – chiar în faţa liniei întâi de apărare. Niciodată nu se întorcea cu mâinile goale. Întotdeauna reuşea să facă rost de câte ceva pentru baterie: mere, vişine sau pere, legume proaspete, o halcă de slănină sau câţiva litri de spirt, de cele mai multe ori însă – de basamac. Cum făcea, cum izbutea să procure lucrurile astea într-un ţinut cu totul despuiat de război, nimeni nu ştia, în afară de el însuşi şi de ajutoarele sale, dintre care caporalul Gałas se distingea în mod deosebit şi despre care se spunea că ar fi fost şi mai şmecher decât însuşi plutonierul bateriei.

De când ajunsese în oraş plutonierului îi mergeau toate din plin, ca niciodată. Dădu dovadă de un spirit de iniţiativă şi de o energie

nemaipomenite pentru el. Mai întâi îşi făcu rost de o blondă cu ochi verzi-cenuşii, îmbrăcată într-o scurtă bărbătească făcută dintr-o pătură şi încălţată în nişte ghete uzate cu talpă de lemn. Blonda se pare că era ceva mai în vârstă ca el, în schimb atât de frumoasă, încât caporalul Gałas jura că doar o dată în viaţă mai văzuse una ca ea şi doar într-un film. Plutonierul puse ostaşii să cureţe armamentul şi apoi dispăru. (Caporalul Gałas ştia că plutonierul bateriei se dusese cu blonda aceea la ea acasă.) Se înapoie după o jumătate de oră, dădu soldaţilor repaus şi dispăru din nou. De data asta absenţa sa fu mai îndelungată, căci voia pesemne ca bateria să se odihnească bine şi nu dorea să-i tulbure liniştea. După-amiază veni la locul de încartiruire al plutonului întâi, pe care îl favoriza în mod evident. După el intră artileristul Kuliczko cu o raniţă burduşită.

— Luaţi vesela şi adunarea pe-un rând, comandă cu voce tare Kuliczko, descarcă.

Kuliczko scoase doi litri de spirt. La vederea acestuia feţele tuturor se înseninară.

— Intendenţa nu se îngrijeşte de voi, de aceea plutonierul vostru trebuie să-şi spargă capul. Vă întreţin din buzunarul meu, mama dracului. Cu pieptul meu, s-ar zice, vă procur hrană şi băutură.

— Trăiască plutonierul! La mulţi ani!

— Repaus, nu-i nevoie. Câte unul la mine, cu gamela pregătită. Nu vă temeţi, toţi vor primi la fel. Plutonierul vostru mai are, încă, mână şi ochi sigur. Luaţi. Le dădu câteva cutii de conserve germane. Mai luaţi şi astea. Le aruncă zece pachete de ţigări „Juno”. Să tot faci războiul cu mine, nu-i aşa?

— În sănătatea celui mai bun plutonier din întreaga armată întâi.

— Mulţumesc, repaus. Numai daţi-vă silinţa, băieţi. Dincolo de Vistula ne aşteaptă lucruri şi mai bune.

— Când trecem Vistula, domnule plutonier?

— Dar ce nevoie ai tu să ştii? Peste Vistula îţi promit că vei trece, dar când, asta nu este treaba ta.

— Infanteria a şi început să facă exerciţii. Aleargă cu pontoanele, le dau la apă, mai încolo, pe lăculeţul ăla, sar în ele, vâslesc, debarcă şi iar o iau de la început.

— Las’ că o să faci şi tu exerciţii. O să fac cu tine o instrucţie pentru forţare c-o să-ţi fiarbă apa la fund.

— Nu-i nimic, pot să trag şi la vâslă. E mai bine să ştie omul

ce-are de făcut pe Vistula.

Caporalul Gałas, care era prieten la cataramă cu plutonierul bateriei şi băuseră mulți litri împreună, ieşi după el în curte şi întrebă cu vocea scăzută:

— De unde ai ciupit spirtul ăsta?

— Păcat de deranj, izbucni în râs plutonierul bateriei, iar ochişorii mici sclipiră pe fața lui plinuță. Acolo n-a mai rămas nicio picătură. Dealtfel nici vorbă de ciupeală.

— Ți-a fost dat?

— Captură. Respectiv, rechiziție de război. De la un folksdoici. Civilii spun că era agent, informa gestapoul.

— I-ai băgat nițel frica în oase?

— Eu, puiule? Au venit patru gorobeți cu automatele să-l aresteze. Au făcut percheziție în locuință, n-au găsit nimic, l-au luat pe tip şi s-au dus. Am mai aşteptat un pic şi pe urmă am controlat eu însumi coşmelia. Avea, măi frate, ascunzătoarea după un perete despărțitor.

— E riscant. Dacă cei de la informații află că le-ai luat caimacul de sub nas, or să te înhațe de fund.

— N-or să-mi facă nimic. Corpurile delicte nu mai există şi chiar dacă ar mirosi ceva, o să spun că cele distribuite azi sunt din rezervele vechi ale bateriei. Cele legale, domnule caporal. Şi or să stea ei mult şi bine până vor ajunge să constate că rezervele acelea s-au băut de mult. Omule, începe acțiunea, pe urmă, oricum, totul se scade. Dealtfel m-am dus eu însumi la ei, la cei de la informații adică.

— Ai înnebunit?

— Absolut deloc. Le-am făcut un cadou că mai să-mi pupe mâna de bucurie.

— Aiurea!

— Ce interes aş avea? Fii atent, în spatele peretelui despărțitor, în afară de spirt mai erau nişte hârtii nemțeşti. Nu ştiu ce scria în ele, da' căpitanul de la informații a început să sară în sus de bucurie, când le-a văzut. Mi-a spus că voi primi mulțumiri prin ordin de zi sau poate că o să mă propună şi pentru decorare.

— Ai baftă!

— Ce mai, principalul e să ai cap. Neisprăviții ăia nu au dat de nimic. Căpitanul a spus că o să le smulgă fraierilor picioarele din fund. Ca să vezi ce gură-cască lucrează la informații! mai am încă

două sticle puse bine, dar le-om bea pe celălalt mal.

— Nu ştii, cumva, ce fac ai noştri acolo?

— Ba ştiu. Locotenentul mi-a spus că situaţia e bună, dar nu disperată. Are un fel de a vorbi, măi frate!

— Îmi dau seama. Gałas dădu din cap. Cu alte cuvinte, e de rău.

— Dar nu de tot... Am să-ţi mai spun ceva, dar să-ţi ţii fleanca, căci e secret al naibii. Capul acesta de pod e doar de sanchi, să-i ducem pe friţi. Noi o să-i pocnim în cu totul alt loc. Regimentul nostru... Dar, mă frate, asta...

— Ei, drăcie!... sudui Gałas. În glasul lui se resimţea parcă mirare, parcă teamă.

— Ţin' te bine şi ai grijă de oameni, să nu se lase pe tânjeală. Eu trebuie să mai trag o fugă într-un loc.

— La blondină, nu-i aşa?

— Sigur că la blondină. Ce, îţi pare rău?

— De ce? N-ai decât, dacă-i vorba de tine, n-are de ce să-mi pară rău.

— Tu ştii că eu m-aş însura chiar cu ea? mormăi plutonierul bateriei.

— De! Gałas clătină din cap a îndoială. Numai să te vrea de bărbat. Că, după cât se vede, e o femeie cu carte, iar tu n-ai şcoală. Pe front treacă-meargă...

— Nu-ţi bate tu capul, ea să vrea, că şcoală mai pot face. Numai că e măritată, măi frate. Bărbatul e la insurecţie. Şi ăsta nebun de legat. Dacă aş avea aşa o femeie în casă, nicăieri nu m-aş duce...

— Dacă ai primi ordin, te-ai duce, spuse flegmatic Gałas. Dacă e musai, e musai.

Intră agale în casa în care erau încartiruiţi şi constată că, deşi nu băuseră prea mult, spirtul li se urcase tuturor la cap. Nu era lucru de mirare căci oamenii erau obosiţi. Prima sută de grame are efectul cel mai puternic. Abia la următoarele omul, al naibii, îşi revine. Toţi vorbeau care mai de care, dar cel mai tare perora artileristul Sobczak, un ţăran de treizeci de ani, de pe lângă Grodno, un om de obicei tăcut şi retras. Avea doar trei inşi care îl ascultau, dar striga de parcă s-ar fi adresat unei mulţimi întregi.

— ...iar apoi se făcea târgul, aproape la fel ca altădată cu negrii în America. Paurii şi pauroaicele îşi alegeau sclavii şi plăteau pentru ei câte douăzeci de mărci la casa arbaitsaitului...

— Ai fost la muncă în Germania? întrebă Gałas.

— Păi sigur. Am fost.

— N-ai pomenit niciodată de asta.

— N-am avut prilejul.

— Nu ți-au spus cumva de ce nu vor să termine războiul ăsta?

— Pentru că în toate ziarele lor scrie că orice s-ar întâmpla, ei vor învinge, iar după război Hitler le va da tuturor germanilor douăzeci de ani pentru a sărbători victoria, adică să nu facă nimic, ci doar să mănânce, să bea şi să se distreze. De muncit, ar munci în locul lor sclavii, mai cu seamă polonezii şi ruşii.

— Chestia cu sărbătoarea e o scornealã de-a ta. Gałas dădu din cap neîncrezător. Doar nimeni nu poate crede asemenea năzbâtie, chiar şi cel mai tâmpit hitlerist.

— Unii cred, alții nu cred, răspunse Sobczak. Dar chiar dacă vreunul nu crede, tot se teme să sufle o vorbă, căci au un regim teribil de aspru. Ferească sfântul să te ia gura pe dinainte că noaptea vine Gestapoul şi te bagă în lagăr. Doar paurii din Mazuria după ce se cherchelesc, îşi dezleagă limbile. De multe ori i-am auzit spunând: „Ştii, o să dea curând de naiba; or să vină acuşi rusnacii şi or să le arate cum e Siberia lor“. Paurii mazurieni nu ne sunt duşmani şi vorbesc în limba noastră, dar într-un fel ciudat. Şi pe mine m-a ajutat să fug o fată din Mazuria, îi spunea Erika. Mi-a dat bani, merinde şi mi-a însemnat pe o bucată de hârtie tot drumul pe care urma să mă întorc acasă.

— Ei asta-i!... se miră caporalul Gałas. Nu i-a fost teamă?

— Mie îmi era frică să mai rămân. Că ştiți, noi amândoi...

Sobczak se bâlbâi şi se poticni, negăsind un cuvânt nimerit. Cel potrivit suna prea pretențios şi se temea că o să-şi bată joc de el camarazii săi, iar celălalt – ordinar – i se oprea în gâtlej. Avea o profundă recunoştință față de Erika şi îi păstra o amintire caldă.

— În sat începuseră de acum să umble vorbe despre noi, explică el. Dacă cineva ar fi anunțat la poliție, pe mine m-ar fi spânzurat, iar pe ea ar fi băgat-o în lagăr, adică pentru *rasenşande*... Ştiți, nici polonezii şi nici alții nu au voie să se culce cu nemțoaicele, ca să nu le strice neamul. De cum am venit ne-au spus-o pe dată la Kraiskomandaturpolițai. Sobczak surâse amuzat aducându-şi aminte de asta. Mă gândii din capul locului. Cum puteți fi atât de tâmpiți, voi ăştia de la Kraiskomandaturpolițai? Nu s-a pomenit nici

chiar în călugăria de pe timpuri ca femeia să poată răbda fără bărbat. Şi, într-adevăr, am avut dreptate. Unele dintre ele îşi luau flăcăi numai să aibă cu cine să facă dragoste, iar nu pentru gospodărie, căci cele câteva iugăre de pământ le-ar fi putut munci şi singure.

— Dar aveau nevoie de cineva care să le muncească pe ele, e clar, izbucni în râs Gałas.

— Chiar aşa. Numai că în mare taină şi la umbra spânzurătorii.

— Ei spuneţi, dacă asta e treabă, se miră Gałas. Scorneşti o lege fără nicio noimă, şi apoi stai şi canoneşti oamenii să trăiască aşa cum li s-a poruncit. Nu mă gândesc la Hitler, căci el e nebun şi n-are niciun fel de şcoală. Dar la ei sunt şi oameni cu cap şi învăţaţi.

— Eh, multe se mai discută acolo...

Sobczat dădu din mână şi, în aceeaşi clipă, ca şi cum mâna i-ar fi fost grea ca plumbul şi l-ar fi tras după ea, căzu lat pe podea. Uşa se deschise larg, pocnindu-se de perete, în încăpere năvăli unda caldă cu miros de amoniac a exploziei şi odată cu ea rotocoale de fum şi vârtejuri de praf. Întreaga clădire fu zguduită de detunătură. Toţi zăceau pe podea cu excepţia a doi dintre ei care dormiseră într-un colţ. Spre deosebire de ceilalţi, ei săriră ca arşi de jos şi şedeau buimaci clipind din ochi.

— A căzut al naibii de aproape, spuse Sobczak, foarte palid.

— În curtea vecină. A nimerit în nisip, nu în casă. A fost unul de o sută cinci. Caporalul Gałas se sculă primul de jos şi privi pe fereastră. Nicio pagubă. O nimica toată. A doua oară nu mai nimeresc aici. Spune mai departe, Sobczak, cum a fost cu Erika aceea, cum v-aţi încurcat?

— Ei, aşa, cum să spun... a început să mai vină când eram în şură. La început nu-mi plăcea, pentru că era prea slabă şi avea faţa cam lunguiaţă. Dar m-am prins de îndată ce voia. Mă gândeam ce să fac, pe de o parte îmi era frică, iar pe de alta inima îmi dădea ghes: iubeşte, profită cât eşti tânăr, cât mai e vreme. Şi s-a întâmplat – dorinţa a fost mai tare şi m-am pierdut cu firea. Sobczak făcu o mutră atât de amărâtă, că toţi izbucniră în râs. Nu-i nimic de râs, zise. Era şi frumos, dar şi îngrozitor. Dragostea te scoate din minţi, dorinţa te îmboldeşte, iar pinul sau mesteacănul de care or să te spânzure tot creşte. Şi când paurul a aflat că prin sat umblă vorbe...

— Asta am mai auzit-o, îl întrerupse Gałas.

— Nu, nu v-am spus-o. Căci paurul ăla, tatăl ei, mă ia în casă şi

îmi spune: „Tu, Johann, fugi în Polonia, că o să te spânzure, iar mie o să-mi nenorocească fata. Tu îmi placi, după război, când s-o sfârşi cu rahatul ăsta, vino şi-o să mai stăm de vorbă“.

— Ei poftim, ce neamţ de treabă, se miră artileristul Kędra. Era neamţ sau mazur?

— Greu de spus, clătină din cap Sobczak. Se numea Krauze. Vorbea şi pe limba noastră, dar nu cine ştie ce. Soţia era o mazuriană, numai că murise la începutul războiului, îndată ce i-a fost ucis fiul în Polonia.

— Lucrul cel mai păcătos, interveni revoltat Kędra, este că toţi poartă aceeaşi uniformă şi nu poţi să deosebeşti care-i de treabă şi ne este prieten.

— Toţi sunt daţi dracului, se vârî în vorbă şi artileristul Kuliczko.

— De ce am face deosebire între ei? Ce, ei au făcut-o între noi? adaugă Gałas. Pentru ei, toţi suntem la fel de buni pentru căsăpit. Dealtfel dacă îi iei separat, se mai nimereşte câte un neamţ cumsecade, dar când sunt grămadă nu există ticăloşi mai mari, căci se tem unul de altul şi se pândesc între ei.

— Cu Krauze cel tânăr, n-a fost chiar o greşeală, continuă Sobczak. Chiar taică-său mi-a spus: „Îmi pare rău de băiat, dar nu vă port pică pentru că l-aţi ucis. Nu e vorba de faptul că s-a dus să vă cucerească pământurile, pentru că n-aveai încotro, toţi s-au dus, ci că s-a lăsat îmbrobodit şi s-a alăturat celor cu hakenkroiţuri. Începuse că facă denunţuri la kraiskomandatură chiar şi împotriva mea, tatăl lui. Şi pesemne că n-ar fi murit dacă n-ar fi vrut să arate ce esesist grozav e şi dacă nu s-ar fi vârât într-un loc în care alţii se codeau să se bage“.

— Al naibii de încurcate sunt toate pe lumea asta, oftă Kędra. Dacă a fost un nemernic, şi-a primit răsplata. Dar eu stau şi mă gândesc că dacă tatăl lui ar fi fost ceva mai tânăr, ar fi putut muri el în locul celuilalt, deşi era om de treabă.

— Tu, Kędra, gândeşti îndeobşte prea mult, zise Gałas. Nu trebuie să-ţi baţi capul cu asta. Mai curând ai grijă să-ţi intre bine proiectilul pe ţeavă.

— Am auzit că acum în Germania sunt luaţi la armată toţi, până la vârsta de şaizeci de ani, spuse Kuliczko dintr-un colţ. Îşi descheiase vestonul şi se scărpina la subsuoară. S-ar putea întâmpla lesne ca Sobczak să dea peste socrul de care n-a avut parte şi, fără să

aibă habar, să-i trimită un glonț în cap.

— Sau dimpotrivă, adăugă artileristul Wojdyłło.

— Pfui, să bat în lemn, tresări Sobczak.

— A naibii lume încurcată, repetă Kędra.

— E cazul să vă fac rost şi de un chelner? În uşa larg deschisă se ivi plutonierul bateriei. Ia, fuga marş după ciorba de mazăre!

— Doamne-dumnezeule, au adus prânzul! strigă Kuliczko înşfăcându-şi gamela. Ne-am luat cu vorba şi am uitat şi de masă.

— Kędra, îl chemă plutonierul. Uite o gazetă proaspătă. Numai să nu mi-o rupeți în bucăți pentru țigări! După-masă le citeşti camarazilor cu voce tare şi răspicat ce scrie în ea.

Kędra luă ziarul. „Înainte! La luptă pentru Varşovia“, citi. Parcurse apoi în grabă cu ochii textul de mai jos:

„În Varşovia luptă toți... Luptă Armia Ludowa, Armia Krajowa, Korpus Bezpeczeństwa, luptă bărbații, femeile, bătrânii şi copiii... luptă floarea forțelor armate ale poporului polonez, luptă eroicii ofițeri şi subofițeri din rezistența Poloniei. Cu un efort fără precedent în istorie, prin abnegația şi sângele vărsat ei aduc un aport însemnat la lupta pentru capitala noastră. Ei sunt trup din trupul Armatei Polone... Îmi exprim mulțumirea şi recunoştința față de insurgenții din Varşovia şi îi dau drept pildă tuturor militarilor din rezistența Poloniei.“

18

Neamțul era tânăr, înalt şi deşirat, avea părul de culoare nedefinită tuns scurt, o față prelungă şi plină de coşuri, cu falca de jos slab dezvoltată şi cu bărbia teşită. „Tatăl său trebuie să fi fost sifilitic, gândi Odrowąż. Se pare că bărbia asta teşită e o trăsătură caracteristică pentru descendenții din sifilitici. Botul lui extrem de antipatic îți trezeşte dorința să-l plesneşti. Nu e cine ştie ce de capul lui. N-are nici măcar Crucea de fier, ci doar nişte tinichele, care nici nu ştiu ce înseamnă... Aha, Nahkampfabzeichen, decorație pentru lupta corp la corp...“

Prizonierul nu putea să suporte privirea ofițerului, ochii îi fugeau în lături, spre un colț al beciului, în schimb zâmbea des şi cu uşurință, cu surâsul jenat al unui om cumsecade şi stimat de toți, pe care polițistul l-a prins asupra unei contravenții. În cazul de față situația era şi mai neplăcută, întrucât cetățeanul model al celui de-al treilea Reich şi soldat din batalionul 501 de pionieri blindat de asalt, Helmut Habicht, fusese prins de un „bandit polonez“... De fapt în urmă cu o oră îi mai considera bandiți. Acum, nu... Acum, ei reprezentau autoritatea şi forța, iar el, Helmut Habicht, pe neaşteptate se simți criminal. Faptele cu care ieri încă se mai mândrea, îi apăreau într-o lumină cu totul diferită. Nutrea speranța că nici ofițerii ăştia polonezi şi niciunul dintre insurgenți nu avea cum să ştie... Habicht era mulțumit că fusese luat prizonier doar el, în timp ce camaradul său, Georg Scherfle, cu care era când s-a produs pe neaşteptate incursiunea polonezilor, izbutise totuşi să fugă. Acesta ştia şi ar fi putut să-şi dea drumul la gură pentru a intra în grațiile polonezilor. Scherfle fusese totdeauna un porc şi îi plăcea să se pună bine cu şefii, uneori pe seama camarazilor săi. Din fericire aici nimeni nu ştia şi nu avea cum să afle ce se întâmplase ieri. „Dealtfel ce era să fac cu ei?” Habicht se justifica față de sine însuşi. Amândoi erau răniți şi nu puteau merge, esesiştii i-ar fi lichidat oricum... Unul dintre ei avea ochii negri şi nicio umbră de frică în ei, ci doar ură, chiar şi atunci când Habicht îndreptase spre ei gura țevii pistolului-mitralieră. Nici el nu ştia de ce, dar nu a putut să tragă între ochii aceia şi i-a spus prizonierului să se întoarcă cu spatele. Acesta însă nu voi, deşi Habicht îi dăduse una cu piciorul. Apoi a

trecut în spatele lui şi l-a dat gata cu un glonţ în ceafă. Celălalt prizonier nu era tot atât de curajos şi a început să plângă dându-şi seama de soarta care îl aştepta. Plângea în tăcere şi doar lacrimile îi şiroiau pe faţa numai piele şi os. Helmut Habicht simţise atunci un profund dispreţ pentru el. Acum, când se pomeni el însuşi într-o situaţie asemănătoare, îl înţelegea şi nu era deloc sigur cum s-ar fi comportat dacă s-ar fi aflat în faţa ţevii unui pistolet. Numai la gândul ăsta se îngălbeni şi începu să tremure.

— Ruhe, comandă Odrowąż în germana sa dură, dar curgătoare. Băgase de seamă starea în care era prizonierul. Wir werden dich nicht fressen.

„Sigur că n-or să mă mănânce, gândi Habicht. Habar n-au de nimic. Noroc că printre ei sunt ofiţeri din armata regulată".

Privi aproape cu duioşie la sublocotenentul Zaklika şi la sublocotenentul Gorcz care asistau la interogatoriu şi chiar puneau unele întrebări pe care Odrowąż le traducea. Habicht se străduia să descopere care erau relaţiile de subordonare dintre ei. Toţi trei aveau tot atâtea stele. Cel mai tânăr şi mai slab (sublocotenentul Gorcz) nu putea fi în niciun caz şeful, căci şedea modest într-un colţ şi aproape nu spunea nimic. „Nu, ăsta se pare că nu prea are ce vorbi, constată Habicht. Ceilalţi doi însă..." Desigur că insurgenţii au trecut în subordinea armatei regulate, pe de altă parte însă, Odrowąż se comporta ca un superior faţă de Zaklika. Punea întrebări cu de la sine putere, nu traducea toate răspunsurile în limba polonă, era mai în vârstă şi avea mai multă prestanţă... Pentru orice eventualitate prizonierul se decise să adopte faţă de amândoi aceeaşi atitudine umilă.

— Jawohl, Herr Offizier... Nein, Herr Offizier... Leider nicht, Herr Offizier... Ja, wir haben schön genug, Herr Offizier. Genug von dem Kriege, Herr Offizier, wollen bloss nach Hause zurück, Herr Offizier, aber die SS-Bonzen wollen leider nicht und wer sich drückt, den schiessen sie über den Haufen, Herr Offizier...

„Exact ca o placă de patefon", gândi Odrowąż tot mai enervat. Nu se simţea bine, îi era foame şi de la stomac îi venea un gust de benzină. În dimineaţa aceea Nina prăjise câteva turte de cartofi, pe care le procurase de undeva prin cine ştie ce minune, dar le prăjise cu uleiul dintr-o sticlă în care fusese mai înainte benzină. În plus, nici în luptă nu îi mersese prea grozav. Pierduse trei oameni din

pluton, printre care şi pe Czarny. Acum nu mai avea nicio însemnătate faptul că Odrowąż nu îl prea avea la inimă. Ştia că între ei existase o antipatie reciprocă. Şi nu din cauză că Czarny blestema şi înjura cel mai mult, totul şi pe toţi, inclusiv pe comandantul său. Într-o armată obişnuită ar fi fost acuzat de defetism şi de influenţă demoralizantă asupra camarazilor săi. Odrowąż însă îi trecea cu vederea, ştiind că nu mai avea pe cine demoraliza, că toţi gândeau la fel ca Czarny. Ştiau prea bine că luptă pe poziţii dinainte pierdute şi că apără o cauză sortită eşecului, unii dintre ei poate o ştiau chiar din prima zi a insurecţiei, dar au luptat cu toată abnegaţia, căci altfel nu puteau să facă – era vorba de popor şi de istorie – nu aveai încotro. Când cineva de sus a decis să se comită acea prostie colosală, toţi au trecut la acţiune atât în virtutea inerţiei, a disciplinei conspirative, a urii faţă de ocupanţi („să le arătăm că nu suntem vite pe care le poţi căsăpi în voie, că şi noi suntem în stare să ne apărăm şi să ne răfuim cu ei pentru câte ne-au făcut”), cât şi a celor câtorva semiadevăruri care se repetau în lecţiile din toate şcolile dinainte de război, ca şi la cursurile clandestine, cum că polonezii au fost întotdeauna înfrânţi din cauza dezbinării interne, a lipsei de unitate, a *liberum-veto*-ului, a nerespectării ordinelor... De aceea, de astă dată realizară o admirabilă coeziune în jurul unei inepţii, fără să-şi dea seama că spiritul de sacrificiu şi disciplina lor, ura faţă de ocupanţi şi patriotismul lor, ca şi năzuinţa spre libertate aveau să constituie doar un atu într-o partidă de pocher politic şi îşi ziceau mereu, pentru autoliniştire, că cei de sus ştiu ce fac.

Odrowąż nu-şi făcuse nici măcar asemenea iluzii. Anunţarea orei „W” a primit-o cu un sentiment de panică, deşi îşi liniştea soţia zicând că se va întoarce în două zile şi chiar îi zâmbea. La fel ca el, mulţi alţii din Varşovia observaseră că retragerea germanilor încetase şi auziseră bubuitul tunurilor îndepărtându-se tot mai mult spre răsărit, în cadrul marii bătălii de la Radzymin. Nu-şi făcea iluzii nici despre comandament. Pe timpul ocupaţiei intrase în legătură atât cu reprezentanţi din conducerea armatei, cât şi cu cei ai autorităţilor civile clandestine şi constatase cu uimire că în privinţa inteligenţei majoritatea lor nu erau deloc superiori cetăţeanului obişnuit de pe stradă, iar uneori cu mult mai prejos. Nu putea înţelege prin ce fel de relaţii, intervenţii şi demersuri au ajuns să fie cocoţaţi în funcţii atât de înalte. La început crezuse că cel puţin sunt bine informaţi. Apoi, în

câteva rânduri, i se întâmplase să iasă de la câte o conferință cu mari granguri politici, având impresia penibilă că asistase câteva ore la palavrele unor țațe: aceleași mahalagisme, concepții militare nerealiste, încredere în zvonuri stupide, ignoranță învecinată cu idiotismul în problemele militare, aceeași necunoaștere a forțelor și posibilităților de care dispuneau atât aliații, cât și inamicul, același optimism prostesc... Odrowąż își dădea seama că măcar unii dintre ei ar fi trebuit să fie bine informați. Aveau acces la toate materialele, la serviciile de presă, la interceptările radio, la presa clandestină și cea germană, precum și la rapoartele și dările de seamă ale serviciului de informații. Ei însă fie că nu le citeau, fie că nu erau suficient de inteligenți pentru a deosebi grăunțele de pleavă din această grămadă de informații, fie că, pur și simplu, conștiința le era impermeabilă la informațiile nefavorabile sau în contradicție cu concepțiile și ideile lor preconcepute. Credeau numai ceea ce le convenea să creadă și mai ales în minuni... Credința în posibilitatea unor miracole se vădea și mai pregnant la militari. Atunci când unul dintre camarazii lui Odrowąż, cu o lună înainte de insurecție, a elaborat planul unui atac asupra clădirii unei școli apărate de o companie SS și l-a întrebat pe șeful său cum poate fi cucerită școala, dacă plutonul dispune de două *mausere* model 1939, ambele cu țeava considerabil mâncată de rugină, și un stoc de muniție foarte nesigură ce se ridica la patrusprezece cartușe, opt pistolete de cele mai diverse tipuri și calibre (rezerva de muniție – de la trei la șapte bucăți de pistolet), precum și douăzeci de grenade fabricate în ateliere clandestine, șeful îi replicase doar: „Las' că o ieși cumva. Factorul surprindere, domnule camarad, are un rol enorm în război". În curând insurecția a confirmat faptul (bine cunoscut dealtfel de zeci de ani) că în cazul când raportul de forțe este de două puști cu repetiție contra douăsprezece puști-mitralieră și opt pistoale contra o sută douăzeci de pistoale-mitralieră, factorul surprindere nu prezintă nicio importanță. Singura soluție ar fi fost o minune. Și ar fi fost un adevărat miracol realizarea surprinderii în atacul contra unei companii de soldați aflate într-o clădire izolată, păzită de posturi înzestrate cu armament automat și dispuse în cazemate de beton.

— Jawohl, Herr Offizier...

— Ich bien Leutnant, îl corectă în cele din urmă Odrowąż, plictisit de acea repetare necontenită a lui „Herr Offizier".

— Jawohl, Herr Leutnant. Entschuldigen Sie, Herr Leutnant. Leider kenne Ich die polnischen Rangabzeichen nicht, Herr Leutnant...

„Dacă mai repetă o dată acel «Herr Leutnant», îl plesnesc peste bot, gândi Odrowąż. Deşi ar fi un gest cu totul nejustificat. N-ar putea înțelege din ce cauză o fac. De ce să baţi un om pentru că este umil de politicos? Pentru că e de o politețe falsă. Dacă rolurile s-ar inversa, nu mi-ar mai zice atâta «leutnant», ci ar răcni: «Du polnischer Bandit, du Schwein». Tocmai pentru că o ştiu, mă irită în halul ăsta. Dacă i-aş fi spus-o, mi s-ar adresa şi cu «feldmareşal». Sunt curios dacă dobitocul ăsta are ceva de seamă pe conştiință. Aproape toți au câte ceva".

— Die Zivilbevölkerung wird hinter die HKL abtransportiert, Herr Leutnant...

— Spune că populația civilă este transportată în spatele liniei principale de luptă, traduse în silă Odrowąż.

Zaklika întrebase despre populația civilă. Odrowąż ştia mult prea bine ce se întâmplă cu populația civilă şi cum arată „transporturile" de acest gen, pentru a mai pune asemenea întrebări naive.

— Prizonierii? întrebă timid sublocotenentul Gorcz.

Odrowąż îl privi cu ostilitate. Cel mai bine ar fi fost ca sublocotenentul să se ferească să-i apară în fața ochilor şi să nu-i vorbească. Nu-i plăcuse chiar din primul sfert de oră după ce s-au cunoscut, când sosise cu plutonul său pentru a întări pozițiile lui Odrowąż. „Un cercetaş timid, îl caracterizase atunci pe baza primelor sale impresii. Se jenează în mod vădit să dea ordine. Tot ce spune, o face fără convingere, provocând de-a dreptul controverse. Mai rău ca asta nici că poate fi ceva în război. Chiar la alegerea poziției pentru puşca-mitralieră s-au dus discuții vreo cinci minute. În cele din urmă sergentul respectiv a aşezat-o aşa cum voise. Dealtfel sergentul avea dreptate. Descheiat la gulerul vestonului şi cu țigara lipită de buză, avea înfățişarea unui vechi partizan. Desigur că provenea din Armia Ludowa. Au oameni foarte buni. Comandantul de pluton nu are însă niciun pic de autoritate".

La antipatia inițială se mai adăugaseră şi alte motive. Odrowąż nu putea să-i treacă cu vederea lui Gorcz faptul că în ziua precedentă, după cucerirea clădirii de pe strada Wilanowska, nu instalase un observator la ultimul etaj. Germanii au putut pătrunde

nestingheriți de pe acoperiş înăuntru, scoțându-i din nou pe polonezi din clădire. În mod vădit sublocotenentul nu avea experiență în ducerea luptei într-un oraş şi nu-şi putea imagina ca infanteria inamică să nu execute atacul de front, ci de sus... Această lipsă de orientare şi de imaginație îl enervase pe Odrowąż cu atât mai mult, cu cât nici conştiința sa nu era împăcată. Orice-ar fi fost, ar fi trebuit să-l prevină pe camaradul lipsit de experiență... Uitase, nici nu-i trecuse prin cap că cineva ar putea să nu ştie asemenea lucruri elementare.

Traduse întrebarea lui Gorcz, gândindu-se dacă interesul sublocotenentului pentru modul în care sunt tratați prizonierii de către inamic nu are cumva la bază nişte motive personale... Atunci să te ții distracție! Gorcz apăra parterul şi dacă ar fi capitulat brusc, plutonul lui Odrowąż nu ar mai fi avut pe unde să se retragă. Trăgând concluzii din bănuielile sale, Odrowąż hotărî să mute la parter pe câțiva din băieții săi, cu misiunea discretă de a-l supraveghea în mod special pe Gorcz.

Prizonierul începu să turuie ca o flaşnetă.

— Spune că ei îi tratează pe prizonieri foarte bine. Chiar ieri le-au căzut în mâini doi insurgenți răniți care au fost pansați şi trimişi la spital (Neamțul – lucru pe care Odrowąż nu avea de unde să-l ştie – făcea greşeala tipică pentru un criminal care riscă să se dea de gol tocmai pentru că simte o satisfacție deosebită să revină mereu la subiectul crimei sale).

— Evident, minte de stinge, comentă.

Prizonierul simți îndoiala din vocea ofițerului şi dădu drumul unui nou torent de cuvinte.

— Wir sind ehrliche Soldaten, wir 501 Sturmbatalion der Panzerpioniere, Herr Leutnant. Die Gefangenen warden bei uns gut behandelt. Natürlich, es ist nicht bei allen so. Zum Beispiel, unser Nachbar... Grenadierbatallion „Banthin“... Sie haben Nachschub bekommen, Herr Oberleutnant...

— Batalionul lor îi tratează bine pe prizonieri, dar nu se întâmplă la fel în toate subunitățile. De exemplu, vecinii lor, batalionul de grenadieri „Banthin”, au primit întăriri... traduse Odrowąż.

— Ce-i cu întăririle astea? întrebă în limba germană, ațintind asupra feței prizonierului ochii săi negri ca gurile țevilor unei arme de vânătoare. Cât de puternice sunt aceste întăriri?

— Weiss nicht genau... Ich meine: ungefähr siebzig rann.

— Nu ştie exact. Probabil că sunt vreo şaptezeci de oameni.

— Das sind alles Banditen, Herr Leutnant. Lumpengesindel aus den Gefängnissen. Mörder und Wildschützen! strigă Habicht înfierbântat.

— Întăririle sunt formate din bandiți şi din tot felul de lepădături, care au fost scoşi din închisori. Ucigaşi şi braconieri, repetă în polonă Odrowąż.

— Diese sind noch schlimmer als die Kamiński-Brigade, adăugă germanul, trecându-i pe față o uşoară expresie de groază.

Voia să sublinieze că el, un militar cumsecade din batalionul de pionieri, nu are nici în clin nici în mânecă cu această drojdie a societății.

— Sunt mai răi ca cei din brigada lui Kamiński.

Pe Zaklika îl interesă brigada lui Kamiński. Unde se afla în momentul de față, ce tărie avea, ce armament? Pionierul Habich nu cunoştea aceste lucruri. Auzise doar că brigada lui Kamiński ar fi fost retrasă din Varşovia din cauza capacității ei reduse de luptă, căci bandiții ăştia o duceau numai în jafuri şi beții. Şi întrucât ținea foarte mult să-i facă o impresie bună lui Zaklika, adăugă şi anecdota lansată de către germani în perioada când derbedeii lui Kamiński, după mai multe zile de codeală, de beții, jafuri şi violuri, au ocupat fabrica de tutun.

— Kamiński-Brigade hat sich zur Machorka-fabrik durchgesoffen.

— ...Brigada lui Kamiński a răzbăut la fabrica de mahorcă, traduse Odrowąż cu satisfacția traducătorului care a izbutit să facă un calambur chiar mai reuşit ca în original.

Cele declarate de prizonier în continuare erau mai puțin amuzante. Habicht arătă că batalionul lui era format dintr-o companie de stat major şi două companii de pionieri. Compania de stat major avea în înzestrare zece puşti-mitralieră uşoare şi şase aruncătoare de flăcări. Compania de pionieri era formată din patru plutoane şi avea în jur de o sută douăzeci de oameni. Armamentul ei: douăsprezece puşti-mitralieră uşoare, opt mitraliere, şase aruncătoare de calibrul 81 milimetri şi patru tunuri de calibrul 37 milimetri montate pe maşini blindate. Pe deasupra, douăzeci şi cinci de goliați.

Pe Odrowąż îl izbi neplăcut cantitatea mare de armament. „Douăzeci şi cinci de goliaţi! Numai ei erau suficienţi pentru a distruge majoritatea caselor de pe strada Wilanowska. Numai acest batalion ar fi fost suficient pentru a ne da gata pe toţi, dacă nemţilor nu le-ar ţâţâi sufletul şi ar porni la atac cu mai mult curaj, gândi. Dar pe noi nu ne atacă numai acest batalion. Berlingoviştii trebuie să execute cât mai rapid trecerea într-un număr cât mai mare, altfel nu vor mai avea la cine să treacă".

— Trebuie să-l trimitem la comandament, spuse Zaklika, după ce Odrowąż îl mai întrebă pe prizonier detalii mărunte în legătură cu trupele ce se aflau în casele de prin apropiere. Habicht nu ştia mare lucru, dar şi cele relatate erau suficient de concludente. „Voi scrie doar un raport". Pe o foaie ruptă dintr-un caiet consemnă pe scurt cu scrisul său ascuţit şi cam stângaci informaţiile furnizate de Habicht, aşa cum şi le notase. Nu era obligat s-o facă. Interogarea prizonierilor şi întocmirea rapoartelor cu privire la cele declarate de ei era treaba ajutorului secund al şefului de stat major şi, îndeobşte, a cercetării. Comandanţii de plutoane, de companii sau locţiitorii lor aveau doar obligaţia de a trimite cât mai repede prizonierul la statul major al regimentului. Zaklika considera însă că dacă va trimite şi un raport la secţia de educaţie politică n-avea ce să strice, fiindcă locţiitorului comandantului de regiment îi plăcea să fie informat asupra problemelor mai interesante. Dealtfel, un asemenea raport ar fi devenit util la interogatoriul următor. Se putea verifica dacă nu există anumite nepotriviri în cele declarate şi dacă translatorul nu a falsificat sau ascuns ceva. „Interogatoriul l-a executat slt. Odrowąż din AK", scrise în încheierea raportului. Această propoziţie o adăugă, pentru orice eventualitate, ca să se justifice în cazul când ar fi fost ceva în neregulă. Dacă Odrowąż îl privea cu antipatie şi suspiciune pe sublocotenentul Gorcz, Zaklika, la rândul său, nutrea o suspiciune şi antipatie şi mai mare faţă de sublocotenentul Odrowąż. Manierele lui Odrowąż erau prea de intelectual şi de boier pentru a nu stârni vigilenţa locţiitorului comandantului de companie. Chiar şi faptul că acesta cunoştea limba germană i se părea lui Zaklika suspect. Din experienţa lui de până atunci, nemţeşte vorbeau curgător doar evreii, pe când Odrowąż nu era evreu, dar turuia nemţeşte ca un german get-beget. Zaklika desigur nu observa greşelile gramaticale pe care le făcea uneori Odrowąż şi i se părea că

acesta vorbeşte limba germană tot atât de bine ca şi cea polonă sau poate chiar mai bine. Îşi aminti că odată auzise sau citise ceva despre spionii „dubli“, care lucrează pentru ambele părţi... Dacă ar fi putut, s-ar fi descotorosit cu cea mai mare plăcere de el, trimiţându-l în altă parte pe acest sublocotenent Odrowąż, dar în situaţia de faţă acest lucru era cu neputinţă. Doar el cunoştea pe aici toate ungherele, comanda un pluton de insurgenţi încercaţi, fără de care ar fi greu să faci o mişcare. Cunoştea germana şi, pe deasupra, se pare că într-adevăr îşi dădea seama ce se petrece în jur, cine trage şi de unde, ce vor face în momentul următor germanii şi cum trebuie contracarată acţiunea lor. Pentru Zaklika aceste chestiuni nu erau întotdeauna clare căci era de foarte puţin timp pe front.

— Desigur că neamţul ăsta va fi trecut chiar astăzi peste Vistula. Are noroc nemernicul, spuse Odrowąż.

— Nu ştiu. Nu e treaba noastră, mormăi Zaklika. Ştia că prizonierii sunt evacuaţi din capul de pod în prima urgenţă, chiar înaintea răniţilor.

Habicht se foia nelinişţit mutându-şi privirea de la o faţă la alta şi străduindu-se să înţeleagă ce hotărâre a fost adoptată cu privire la soarta lui. Păli un pic atunci când Zaklika chemă un soldat cu pistol-mitralieră. Din ordinul pe care ofiţerul îl dădu ostaşului reţinu însă cuvântul „ştab“, care suna la fel ca în limba germană şi se linişti. Odrowąż ieşi după prizonier şi militarul care îl escorta, ceea ce îl alarmă puţin pe locţiitorul comandantului companiei.

— Ascultă, i se adresă el lui Gorcz. Eu trebuie să mă duc puţin pe la Rand, să văd care-i situaţia acolo. În acest timp fi cu ochii pe Odrowąż ăsta. Dracu' ştie ce-i cu el şi dacă nu pune ceva la cale. Nu ştia că Rand nu mai era printre cei vii. Stegarul murise lovit de o schijă de grenadă care nimerise în odaie, fără ca cineva să fi observat când se întâmplase aceasta.

19

Umbra prelungă pe care o aşternea casa de cărămidă roşie devenea tot mai intensă şi căpăta contururi tot mai precise. Soldatul de la punctul de observare ştia că dincolo de Vistula soarele palid de toamnă răsărise şi că îşi începea călătoria zilnică pe cerul înnegrit de fum. Pentru el răsăritul soarelui era legat de mirosul reavăn al pământului arat, al ierbii pline de rouă, al vrejurilor de cartofi, al ciupercilor, muşchiului şi ierburilor de pădure. La ţară soarele zăboveşte îndelung dincolo de geana zării, se iveşte deodată ca un glob roşu, se înalţă cu repeziciune, apoi îşi domoleşte mersul, aşa că până ajunge la amiază omul are vreme să se sature de trudă. Acum nu avea nimic altceva de făcut decât să privească, dar îl răzbise osteneala ca după o zi de muncă istovitoare. Ochii i se închețoşau, iar capul îi cădea mereu în piept. Aţipi chiar vreo câteva secunde, sforăind cu gura căscată, dar se trezi pe loc, îşi frecă cu palma ochii înroşiți care îl usturau şi trase adânc aer în piept. Mirosea a fum şi a ars. Aerul avea un iz dulceag şi înecăcios de cadavre în putrefacție. Începu să asculte cu atenție, căci în răpăitul leneş şi îndepărtat de arme automate urechea desluşi un zgomot nou şi necunoscut. Se auzea un uruit ca de batoză, dar mult mai greu. Soldatul privi cercetător ruinele din fâşia de asigurare. Nu se vedea nimic, deşi uruitul se apropia şi se făcea tot mai puternic. Îi trase un ghiont în coaste insurgentului îmbrăcat într-o haină de camuflaj care dormea ghemuit pe podea.

— Măi tu, ia ascultă. Ce uruie aşa? întrebă.

Nu mai avu nevoie de răspuns. În mijlocul peisajului pustiu se ivi o matahală de culoare nedefinită care se tira repede înainte, deschizându-şi drum prin mormanele de dărâmături şi stârnind în urma ei un nor de praf cafeniu. Trompa prelungă a monstrului se mişcă de câteva ori de parcă bestia ar fi adulmecat, căutând prada.

— Tancuri! strigă pătrunzător soldatul.

Mai observă că țeava tancului se îndreaptă exact asupra lui. Acesta fu ultimul lucru pe care îl văzu în viața sa. Obuzul pătrunse printre cărămizile cu care era astupată fereastra şi explodă în odaie, ucigându-i pe loc pe observator şi pe cei doi insurgenți care se găseau acolo.

La prima lovitură de tun cei ce apărau clădirea săriră ca arşi în picioare. Borucki era la etajul întâi. Nici el nu observase apropierea tancurilor. Primul obuz care explodă în încăperea vecină îl asurzi şi îl năuci. Praful de tencuială îl îneca, trăgea spasmodic aer în piept. Nu inspira decât praf de var care îi ardea ochii, îi scârţâia între dinţi, i se lipea într-un strat gros de nări şi îi intra în gâtlej.

Obuzele continuau să izbească în clădire. Improspătătorul de muniţie Rusiłko îl trase pe Borucki de umăr strigându-i ceva ce acesta nu pricepu din cauza vacarmului obuzelor ce explodau, a vâjâitului schijelor şi huruitului cărămizilor ce se prăbuşeau, după care, cu o singură lovitură de picior, deschise uşa ce dădea pe culoar şi fugi afară. Avea dreptate. Cât timp tancurile executau foc, să rămâi pe loc, acolo sus, nu avea niciun rost şi era echivalent cu o tentativă de sinucidere. Borucki înhăţă puşca-mitralieră şi se năpusti afară, în coridor. Prin nori de fum şi praf treceau în goană oameni alergând pe scări în jos. Dus de mulţimea lor coborî în fugă, dar fără să ştie de ce, începu să urce din nou. Deasupra capului îi şuieră o rafală trasă prin fereastră. La jumătatea scărilor o explozie puternică îl ţintui de pământ.

— Aaaa! Aaaa! se văita cineva strident.

Schimbul de focuri slăbi. Insurgenţii cu armele pregătite de tragere alergau pe scări, se repezeau în camere. Unul dintre ei se opri lângă Borucki şi îi trase un picior în coapsă.

— La fereastră, putoare! strigă. Atacă nemţii!

Borucki sări în picioare, se repezi la postul său şi privi fâşia de asigurare. Tancurile stăteau imobile în mijlocul dărâmăturilor. Unul dintre ele mişcă ţeava şi fu învăluit de un nor de fum, lovitura însă trecu pe deasupra.

— În stânga tancurilor! Uite-i cum ies! strigă insurgentul.

Smuci de închizătorul *schmeisserului* său şi începu să tragă în serii scurte, cu întreruperi, fără să ţină seama de puşca-mitralieră germană ce mătura cu plumb zidurile. Borucki zări un german care rămase o clipă neclintit, pregătindu-se să arunce o grenadă, iar în urma lui alţi doi ce trăgeau cu pistoalele-mitralieră asupra ferestrelor clădirii. Apăsă pe trăgaci, fără a mai privi prin cătare şi crestătura înălţătorului. Germanii căzură la pământ, dar nu avea siguranţa că îi nimerise într-adevăr. Veneau în fugă alţii, erau de acum aproape, le desluşea feţele înnegrite de praf şi sudoare, schimonosite convulsiv,

auzea strigăte. Tancurile se puseră în mişcare şi începură să înconjoare clădirea. Cineva trăgea în ele cu o puşcă antitanc, dar fără să le dăuneze.

Câteva grenade explodară sub zid.

— Predai! Predai! striga într-o rusească stricată un german uscăţiv, murdar ca un hornar.

Insurgentul răspunsese prin câteva înjurături şi trase o serie cu pistolul-mitralieră. În cătarea lui Borucki apăru un neamţ scund şi îndesat ce sărea de pe un morman de moloz. De data aceasta îl nimeri în mod sigur căci se răsuci, căzu şi rămase nemişcat. Îndreptă ţeava spre flancul drept al lanţului de trăgători germani. După o singură rafală puşca-mitralieră tăcu. Borucki nu putea pricepe ce se întâmplase. Căută febril să-şi amintească lista defecţiunilor din regulament. Grenadele de mână germane răbufneau sub zidurile clădirii.

— Rusiłko! Rusiłko! strigă.

Împrospătătorul de muniţie nu răspundea.

— De ce nu tragi? se enervă insurgentul.

— Defecţiune, îi răspunse strigând Borucki. O înlătur îndată.

În cap i se făcu un gol absolut.

— Calm. Calm, îşi repeta, dar fără folos.

Dincolo de perete se văita îngrozitor un rănit. Bubuiră din nou câteva grenade.

— Banditen raus! Hände hoch! strigau germanii.

— Mai repede! ţipă insurgentul. Eu nu mai am cu ce trage.

Scoase de la centură o grenadă germană cilindrică şi o zvârli prin fereastră. Zgomotul exploziei se pierdu în furtuna de împuşcături ce se declanşă pe loc. Insurgentul se clătină şi se sprijini de perete. Mâna lui dreaptă atârna inertă, iar faţa i se învineţi sub stratul de murdărie. O clipă rămase nemişcat. Apoi vârî cealaltă mână în buzunar şi scoase o grenadă defensivă sovietică. Trase cu dinţii inelul cuiului de siguranţă şi cu mâna stângă aruncă mingea de fier. Deodată Borucki pricepu ce păţise *degteariovul* său. Cu o smucitură scoase încărcătorul din lăcaş şi privi...Sigur! În încărcător nu mai rămăsese niciun cartuş. „Idiot ce sunt!" gândi. Aşezarea unui nou încărcător era o chestiune de câteva clipe. *Degteariovul* prinse a toca iarăşi. Nemţii se adăpostiră printre dărâmături. Într-o spărtură de zid Borucki zări două căşti. Îndreptă ţeava chiar asupra lor şi în aceeaşi

clipă zidul, cu căşti cu tot, se risipi într-o coloană de fum negru. Mai întâi îi trecu prin gând că nimerise într-o ladă de muniţii. Abia când arborii exploziilor începură să se înalţe unul lângă celălalt, înţelese că trăgea artileria din cartierul Praga, căreia i se ceruse ajutor. Tancul, care până atunci stătuse locului, prinse a mugi din motor şi începu să se retragă în grabă. Borucki îl ochi cu furie şi trimise vreo zece cartuşe chiar la baza turelei.

— Păcat de cartuşe! strigă insurgentul.

Cu palma stângă îşi apăsă umărul drept căutând să oprească sângele care şiroia puternic şi i se scurgea de pe degete.

— Cheamă sanitarul, se alarmă Borucki. O să pierzi mult sânge.

— Lasă că îl găsesc eu, răspunse celălalt. Îşi petrecu pe umăr cureaua *schmeisserului* cu încărcătorul golit şi se îndreptă şchiopătând spre uşă. O să mă mai întorc aici.

Pe scări şi pe coridor bocăneau bocanci grei. Două plutoane din companiile 8 şi 9, precum şi rămăşiţele companiilor lui Kret şi Stach veneau în fugă în ajutor. Odată cu ei apăru şi împrospătătorul de muniţii Rusiłko. Borucki îşi simţi sufletul mai uşor când Rusiłko se întinse alături şi apucă în mâini crăcanele puştii-mitralieră. În cameră veniră şi doi insurgenţi cu *stenuri*. Efortul principal al atacului german îşi schimbă direcţia. Câteva tancuri pătrunseră pe strada Idźkowski. Caporalul Godecki care se afla în tranşeea ce lega clădirea de la numărul patru cu casa de cărămidă roşie, unde îşi avea poziţia Borucki, imobiliză primul Tigru cu o grenadă antitanc. Câteva sticle incendiare fură aruncate asupra lui şi tancul fu cuprins de flăcări. Celălalt se întoarse şi dispăru repede după colţ, sub focul înverşunat al puştilor antitanc.

Cu aceasta însă ofensiva nu luase sfârşit.

Atacul german îl surprinse pe sublocotenentul Stanko în teren deschis. Încremeni când văzu lanţul de trăgători germani ivindu-se pe neaşteptate dintre ruinele fabricii de ultramarin. În mod automat începu să numere siluetele ce se întrezăreau prin fum: unul, doi, trei, patru... zece... dar conteni când îşi dădu seama că numărătoarea ar fi durat prea mult timp: erau vreo şaptezeci de germani. O rupse la fugă spre cea mai apropiată casă. Cineva alerga tot într-acolo. Cu coada ochiului Stanko observă îndată uniforma de campanie, cenuşie de praf, faţa uscăţivă, nasul cârn, centura cu diagonală şi epoleţii cu steluţe de locotenent. Era Balcer, observatorul neobosit şi voluntar al

secției de educație politică ce avea talentul de a apărea peste tot unde era primejdia mai mare.

— De ce nu trag?! exclamă el. Doar acolo e un pluton întreg de mitraliere!

Stanko ridică din umeri. Amândoi intrară în goană în clădire. La poartă nu era nimeni, primul apartament de la parter, din stânga coridorului, era pustiu, din celălalt răsări pe neașteptate un stegar mic de stat și negricios.

— De ce nu tragi?! răcni la el Balcer. Unde ți-s oamenii?

— Nu-i... Nu-i... bâigui negriciosul. Omul acesta era zguduit de un tremur continuu, de parcă ar fi ținut în mână un fir electric neizolat. Toate îi tremurau și i se zgâlțâiau: capul, ochii, falca de jos, mâinile și picioarele. Era o piftie de om, o amibă intrată în panică.

— Ce nu-i?! urlă Balcer.

— Mitralierele nu funcționează... Oamenii... în beci... Ăsta-i... sfârșitul...

— Rahat, nu sfârșit! Unde-s mitralierele?

— Nu! Stegarul îl apucă pe Balcer de mână. N-are rost. Ne predăm.

Balcer ridică brusc mâna, îl plesni cu toată puterea peste obraz și trase pistoletul. Negriciosul scoase un sunet nedesluşit, ca un fel de zbieret scurt şi arătă cu mâna la cealaltă uşă.

— A-acolo... bolborosi.

— Laș împuțit, scârnăvie! Balcer îl înhață de guler astfel încât fața celuilalt se învineți și mai tare. Te împuşc! Întinde-o după oamenii tăi! Să treacă la posturi scârbele dracului! Imediat!

Îl îmbrânci pe stegar ca pe un câine şi, dintr-un salt, ajunse în locul unde se aflau instalate mitralierele. Stanko era de acum lângă ele, trăgea de mânerele închizătoarelor, apăsa pe trăgace...

— Două blocate fără speranță, îl informă pe Balcer. Nu ştiu ce au. Nu mă prea pricep la armamentul ăsta.

Balcer sudui.

— Nici eu, mărturisi.

Apucă de mânerele celui de-al treilea *maxim*, apăsă pe trăgaci. Lovitura bubui atât de puternic încât Balcer tresări. Tubul cartuşului sări afară, dar mitraliera tăcu iar.

— Trăsni-te-ar! Bestie afurisită! blestemă el. Trage, mama ta... A mea eşti! strigă lămurindu-se deodată. E defect mecanismul de

alimentare... sau aia, cum îi spune, gheara extractorului... Smuci banda spre stânga, apăsă pe trăgaci. Din nou plecă o singură lovitură. Tu, îi strigă lui Stanko, trage de bandă!

Stanko execută ordinul. *Maximul* începu să răpăie inegal, țeava devia spre stânga, Balcer îşi încleştă pumnii pe mânere şi îşi încordă muşchii braţelor pentru a opri deplasarea ţevii care îi îngreuia ochirea. Cel mai important era însă că mitraliera trăgea şi că focul ei se făcu simţit în lanţul de trăgători germani care ajunsese foarte aproape. Stanko văzu că nemţii se aruncă la pământ şi se ascund printre dărâmături.

— Măi, ce mai eroi! Balcer râse scurt şi nervos. E de-ajuns să clănţăne un pic şi stau culcaţi ca nişte momâi! Na-vă, ticăloşilor!

În odaie intrară în fugă primii soldaţi cu pistoale-mitralieră. Stegarul negricios era cu ei, striga, dădea ordine, parcă ar fi fost cu totul alt om. După câteva rafale de pepeşeuri, nemţii îşi pierdură şi mai mult elanul, încetară să facă salturi înainte, chiar şi militarii răzleţi, iar când prinse să răpăie, în sfârşit, şi cea de-a doua mitralieră, reparată de un sergent, începură să se retragă şi se mistuiră printre ruine. Balcer îşi şterse sudoarea de pe frunte.

— N-au reuşit să iasă la Solec, spuse. Şi puţin a lipsit.

Această afirmaţie însă nu corespundea realităţii. Într-adevăr, dacă grupul ce atacase dinspre fabrica de ultramarin fusese oprit şi se retrăsese, un alt atac, întreprins dinspre clubul „Syrena“, reuşise să răzbată înspre nord. Auzind larma luptei, Balcer pricepu că ceva e în neregulă. Alergă în partea cealaltă a încăperii şi se uită pe fereastră. Clădirea în care se afla spitalul era cuprinsă de flăcări. Din părţi ţâşneau şuvoaie de foc viu: aruncătoarele de flăcări germane intraseră în acţiune. Prin pălălăi săreau afară răniţi înfăşuraţi în pansamente, fugeau infirmiere cu brancarde... Rafale de arme automate germane îi doborau de-a valma la pământ.

Balcer rămase ca împietrit, cu ochii măriţi de groază.

Huruitul motoarelor se apropia, devenea tot mai puternic...

— Iarăşi scârbele alea de tancuri, sudui un soldat din plutonul de pistolari ce apăra parterul clădirii roşii.

Ostaşul avea buzele arse de sete, gâtul uscat şi jinduia după o înghiţitură de apă. Ştia că nu se poate face rost de ea de nicăieri şi că, poate, abia la noapte cineva se va furişa până la Vistula şi va aduce

puțin lichid murdar, cu miros de nămol şi de leş. „De fundul iadului să aibă parte cine l-a mai scornit!“

Observatorul de artilerie, stegarul Kunisz stătea la punctul de observare din podul casei de la colț. Văzu tancurile ce se apropiau, dar îşi păstră sângele rece. Se obişnuise cu asemenea spectacole. La Leningrad fusese mult mai greu. Kunisz nu putea uita lunile acelea lungi, nesfârşite, când oamenii istoviți de foame abia îşi mai târau picioarele, când bântuia tifosul, scorbutul şi hemeralopia, şi cu toate acestea luptau şi respingeau atacurile nemților. Aici cel puțin încă nu bântuia foametea. Ca vechi luptător pe front, Kunisz reuşise să-şi amenajeze comod punctul său de observare. Avea un primus, ceşti, un ceainic, masă şi scaune, iar în cursul nopții precedente radiştii lui izbutiseră să procure o rezervă de apă. Asigurarea materială a punctului o constituiau sacii cu zahăr care pe atunci erau suficienți la capul de pod. De după aceşti saci observa din ce direcție cad proiectilele, descoperea pozițiile de tragere ale bateriilor germane şi transmitea la regimentul său elementele pentru tragere.

Acum, dat fiind pericolul nemijlocit, luase căştile şi microfonul de la radiotelegrafistul său şi dirija el însuşi focul bateriei asupra țintei.

— Înălțător şaptezeci şi patru, spuse urmărind cu atenție cutiile de culoare ştearsă ce se deplasau în defileul străzii.

Tancurile păreau a fi nedecise. Porneau înainte, se opreau împroşcând cu foc, continuau să se târască. „E prea departe, gândi. Până o să ajungă să tragă, tancurile se vor deplasa înainte”.

— Înălțător şaizeci şi opt! corectă. Înălțător şaptezeci... Înălțător şaptezeci şi doi... Două proiectile! Foc!

— Nu e prea rău, constată el când în spatele tancurilor pământul țâşni în sus. Îi părea rău că nu poate să stea acum lângă tun şi să tragă prin ochire directă. N-ar fi dat greş.

— Înălțător şaptezeci. Foc!

— Înălțător şaptezeci şi unu. Patru proiectile! Foc de vijelie!

Strada fu învăluită într-un nor negru sfârtecat doar de străfulgerările exploziilor. Trăgea bateria din cartierul Praga, secondată de un tun de calibrul 45 milimetri de pe o baricadă şi de puştile antitanc de la etajele superioare ale clădirii. Din norul acela ieşi cu motorul urlând, spărgând pavajul cu şenilele, un tanc german şi, aproape ştergând zidurile caselor, o coti spre dreapta. Apoi fu cuprins de flăcări ca un butoi de petrol care a luat foc.

— L-ați lovit! exclamă Kunisz.

Radiotelegrafistul sărea în sus de bucurie.

Tancul următor care mergea la o distanță de peste zece metri de primul, se roti brusc pe jumătate, ca şi cum ar fi vrut să se întoarcă în strada îngustă. Se cutremură tot, țeava se mişcă inertă şi căzu. Din motor izbucni un vârtej de fum, după care țâşniră şi flăcările. Prin turelă sări afară un german cu cască de piele. Se prăbuşi la pământ arzând ca o torță. Omul acela probabil urla de durere, răcnea ca un animal, dar nimeni nu-i auzea vocea şi nimeni nu i-ar fi sărit în ajutor. Cele două tancuri distruse baraseră strada mai bine ca o baricadă. Celelalte nici nu puteau şi nici nu aveau chef să meargă tot pe acolo.

La o distanță de câteva sute de metri, din beciul casei asaltate de germani maiorul Łatoszonek țipa la telefon şi trimitea curieri, organizând rămăşițele subunităților decimate şi total epuizate în vederea unui contraatac. Plutoane din batalionul întâi, sprijinite de subunități de insurgenți executară o lovitură asupra germanilor care se dezlănțuiseră în Solec şi care se distrau împuşcând răniții şi infirmierele. Fără cruțare. De la palatul mic se execută un contraatac înspre fabrica de ultramarin şi strada Zagórna. Germanii nu reuşiră să distrugă capul de pod şi să ajungă la Vistula. Artileria lor declanşă un nou ciocan de foc.

Aproape în ultimul minut al tragerii de artilerie o schijă de obuz zdrobi tibia puşcaşului-mitralior Borucki. Îl durea îngrozitor şi îi dădură lacrimile când infirmiera îi făcu o injecție. Dar nu durerea îl făcea să plângă.

— Soră, întrebă el cu sfială, piciorul ăsta s-a dus, nu-i aşa?

— Nu, de ce? răspunse aceasta cu toată convingerea de care era în stare. Te-or trece pe malul celălalt şi vei fi dus la spital. Se va cicatriza şi n-o să rămână nici urmă.

Căuta să ferească rana de privirea lui. Ştia că ar fi fost necesară o intervenție chirurgicală urgentă şi că era foarte puțin probabil ca rănitul să poată ajunge pe malul drept. Îi surâse, deşi îi venea să plângă. Participa la insurecție din prima zi şi de mult uitase pe câți flăcăi îi îngrijise la fel ca pe acesta şi le spusese aceleaşi vorbe de încurajare. Ajunsese să-şi dezvolte temeinice aptitudini actoriceşti, izbutea să trezească în răniți încrederea şi liniştea care îi lipseau ei înşăşi.

— ...să vedeți, soră, spuse în continuare Borucki cu buzele uscate. Eu sunt de la țară. Ce viață-i aceea dacă rămâi fără picior? În cârje nu poți merge nici la coarnele plugului şi nici altundeva. Nu-ți rămâne decât să te duci la uşa bisericii.

— Nici prin gând să nu-ți treacă una ca asta. Totul va fi bine.

El încercă să-i zâmbească, dar surâsul aducea cu o strâmbătură de durere.

— Ce caută fete atât de frumoase în război? Fără să aştepte un răspuns, spuse în continuare: Trebuie să ne vedem neapărat când s-or sfârşi toate astea. Vă rog, soră, să veniți la mine. Nu sunt un om care să uit binele pe care mi l-a făcut cineva. Îndată ce ridic la loc casa, că acum e arsă, o să vă scriu, soră. Cel mai bine ar fi să veniți de rusalii. Cu soțul, căci desigur că până atunci o să fiți măritată. Atunci la noi totul creşte de parcă ar da în clocot. Să nu uitați. Borucki Jan, satul Grabowiec lângă Hrubieszów. Avem miere de albine şi tot soiul de fructe – mere, cireşe, vişine. Nişte vişine mari-mari de tot.

— Sigur că voi veni. Tare îmi plac vişinele, zise şi îl mângâie pe păr. Borucki îşi aduse aminte că de multă vreme nimeni nu l-a mai mângâiat aşa: ultima dată, poate cu vreo zece ani în urmă, când era copil şi mai trăia mama sa. Iarăşi îl podidiră lacrimile. I se făcu ruşine şi se gândi că domnişoara aceea frumoasă de la oraş ar putea să râdă de el, dar nu izbuti să se stăpânească. După injecție piciorul nu-l mai durea atât de tare, dar parcă îi amorțise sau îi înghețase. Cu toată amorțeala, din când în când îl săgeta dureros. În fața ochilor totul pălea, se împâclea. Ținea minte că mai avea ceva de spus sau de întrebat. Voia să-şi aducă aminte cu orice preț. Îşi încordă mintea, ca altădată la şcoală, când nu izbutea să rezolve o problemă grea cu fracții. Era un lucru de mare însemnătate, ceva extrem de important. Strânse din dinți. Creierul îi funcționa cu greu, pâlpâiau în el semnale de alarmă, ca la o maşină suprasolicitată care peste o clipă avea să se oprească din mers. În sfârşit... reuşi să rostească întrebarea:

— Cum vă numiți? întrebă. Nu mai auzi răspunsul.

Infirmiera o chemă pe colega sa şi amândouă îl duseră pe Borucki în beci. Îl lăsară acolo, printre răniți şi muribunzi.

20

Pe la amiază germanii pătrunseră în clădire şi ocupară partea ei dinspre strada Ludna. Andrzej Nowak îşi amintea de orele acelea ca de o dezlănţuire, ca de un haos nebunesc, când nu auzea nimic altceva decât un ţiuit neîncetat în urechi şi nu reuşea să vadă mare lucru. Ţinea minte că cineva îi vârâse în mână un târnăcop şi îi spusese să facă o spărtură în perete, iar el se apucase de lucru cu toată înverşunarea, şiroind de năduşeală şi gâfâind. Făcuse acea spărtură, dar nici el nu ştia de ce. Venise în fugă un locotenent şi îi zisese ca împreună cu ceilalţi să treacă în beci. Pe urmă se pomenise dintr-odată printre ruine şi trăsese asupra altor ruine de acelaşi fel, ce se aflau la vreo cincisprezece metri de el.

Dinaintea ochilor îi roiau pete roşii, cineva răcni: „Asalt! Asalt!" Altcineva se văita răguşit. Andrzej sări în picioare şi alergă câţiva paşi, dar picioarele i se înmuiară fără să ştie de ce. Căzu şi constată că nu s-ar mai ridica de jos, chiar dacă i-ar fi dat cineva milioane şi că n-ar fi făcut-o nici ameninţat cu cele mai groaznice pedepse. Ceilalţi de asemenea se lipiseră de pământ. Apăsă pe trăgaci. Fără să ochească, trimise o rafală lungă înainte, până când i se termină încărcătorul. Se dezmetici. Abia atunci începu să înţeleagă ce se întâmpla în juru-i. Contraatacul fusese oprit de focul nemţilor. În apropiere zăcea într-o băltoacă de sânge un insurgent ucis. Focul german îi ţintuia la pământ. Andrzej scoase din geantă un încărcător plin. Îl desprinse cu greutate pe cel vechi din lăcaş: arma era plină de praf şi încinsă aproape până la roşu.

— Înapoi! strigă cineva în urma lui.

Era uşor de spus, dar greu de executat. Traiectoriile razante ale gloanţelor germane sfârtecau aerul la câţiva centimetri de pământ. Zdrelindu-şi mâinile şi obrazul de cioburi ascuţite de cărămidă, izbuti în cele din urmă să se târască într-o mică adâncitură. Folosindu-se de o clipă de răgaz a focului german, ajunse dintr-un salt în spatele unui zid. Aici erau adunaţi toţi cei ce luaseră parte la recentul atac, cu excepţia celor rămaşi pe câmp. Se auzeau doar fraze scurte:

— N-o să le putem veni de hac bestiilor. Au primit întăriri.

— E nu ştiu ce unitate SS nouă.

— Dacă ne-ar aduce ceva muniție, am mai rezista.

— N-o să ne aducă.

— Şi pe berlingovişti se pare că i-au paradit urât pe Vistula astă-noapte.

Scânteile împrăştiate de casa cuprinsă de incendiu săreau în jur. Era o dogoare insuportabilă.

— Evacuarea, băieți, zise un plutonier. Ordinul lui Jeremia.

— Pe dracu'!

— Dacă-i evacuare, evacuare şi gata.

— Ne retragem, ne retragem mereu, spuse Dariusz. În curând n-o să ne mai rămână decât o singură direcție...

— Sub pământ, adăugă cineva într-o doară.

— Întocmai.

— Oare ce-au de gând ăia din cartierul Praga? îi lasă pe friți să ne strângă în cleşte în aşa hal?

— Fără doar şi poate că se gândesc la noi, interveni Andrzej.

— Slabă consolare.

— Şi curcanul s-a tot gândit şi-a pierit.

— Este imposibil să nu primim ajutor, zise Zaklika. Arăta ca un schelet. Fața lui uscățivă devenise şi mai prelungă, sub ochii umflați avea cearcăne negre, fruntea pansată. Ai noştri au şi debarcat în Żoliborz.

— Żoliborzul e departe. O să crăpăm până vor ajunge aici.

— Cu trecerile astea de detaşamente mici nu se realizează nimic. Poate o să se dea o lovitură masată. Numai că una ca asta necesită concentrarea unor forțe şi mijloace corespunzătoare.

— Cam de multă vreme le tot concentrează.

— Nici nu se poate face rost de toate ca şi cum le-ai scoate din buzunar.

— Vorbe de clacă. Nouă din august ni se tot promite ajutor.

— Nu v-am promis nimic, protestă Zaklika. Cu toate astea căutăm să vă dăm o mână de ajutor. Dacă e să aveți pretenții față de cineva acela este comandamentul vostru.

Dariusz dădu din mână.

— Ia tăceți! exclamă Jur. Ce zbârnâie aşa?

Într-adevăr în văzduh răsuna tot mai intens un sunet necunoscut şi puternic, ceva ce aducea cu zbârnâitul produs de un fierăstrău circular când taie o scândură subțire. Pe cerul înnegrit de

fum, la mare înălțime, pluteau siluete mici de avioane. Jur puse la ochi binoclul, iar pe fața sa se zugrăvi o emoție care apoi fu urmată de o izbucnire de bucurie frenetică.

— Americanii! strigă. Fortărețe zburătoare!

— Un desant! În sfârşit!

Zumzetul motoarelor creştea. Zecile de avioane îți dădeau impresia unei forțe uriaşe pe care nimic nu o poate stăvili. Printre siluetele alungite ale bombardierelor, ca nişte rândunele sprintene zburau de colo-colo avioanele de vânătoare care asigurau acoperirea.

— Sovieticii îi escortează! Văd stelele roşii de pe aripi! exclamă Jur.

Artileria antiaeriană germană începu să tragă cu disperare, dar focul ei nu tulbura zborul avioanelor aflate la mare înălțime.

— Adică cum? îşi pierdu răbdarea careva. Să se paraşuteze în ruinele astea?

Jur tăcea ținând nemişcat binoclul la ochi. Dealtfel şi fără binoclu se vedeau punctişoare negre care cădeau din fuzelajele bombardierelor. Deasupra lor înfloreau cupele colorate ale paraşutelor.

— Nu e desant, rosti în cele din urmă cu o voce surdă. Lansare de încărcături.

— De la înălțimea asta?

— Toate sunt duse de vânt spre nord.

— Au căpiat? îşi închipuie că toată Varşovia e în mâinile noastre?

— Iar îi aprovizionează cu armament pe nemți.

— Nu, o parte desigur că o să cadă în Śródmieście. Băieții or să-şi mai refacă forțele.

— Degeaba. N-o să ne paraşuteze nici tancuri şi nici tunuri. Şi numai ele ar putea schimba situația.

— Uite, niciunul nu coboară ceva mai jos. Se cruță.

— Ce să-i faci, un bombardier dintr-ăsta, socotit în dolari, valorează mai mult decât noi toți la un loc, cu papuci şi bulendre.

Dariusz înjura posac, monoton, cu înverşunare.

După ce paraşutară încărcăturile, bombardierele se îndepărtară încet.

Pe urmă începu evacuarea. După ce parcurse câțiva zeci de paşi, grupul lui Zaklika, în care era şi Andrzej Nowak, rămase țintuit la pământ de focul nemților. Germanii trecură la atac.

Andrzej smuci de închizătorul pepeşeului care încetase brusc să funcţioneze. Sudoarea îi curgea în ochi, gâtlejul i se uscă cu totul. Smulse enervat încărcătorul din lăcaş, deschise cutia închizătorului şi deşertă praful de cărămidă din ea. Germanii ajunseseră la distanţa unei aruncături de grenadă. Lui Nowak îi veni deodată să o rupă în neştire la fugă. Îşi înăbuşi pornirea printr-un efort uriaş de voinţă, închise capacul, aşeză încărcătorul plin cu cartuşe la locul său şi apăsă pe trăgaci. Răsună o împuşcătură, patul armei îl izbi puternic şi pistolul-mitralieră se opri, deşi era reglat pentru foc continuu. Ţeava se bombase la mijloc ca un şarpe care a înghiţit o broască. Pesemne şi în ţeavă pătrunsese moloz.

Andrzej fu gata-gata să izbucnească în plâns. Era complet dezarmat. Nu mai avea nici măcar grenade. În faţa sa văzu un german înalt cu o grenadă în mână. Îşi lipi capul de pământ şi închise ochii. Răsună o detunătură, câteva cioburi mici de cărămidă îl loviră dureros în spinare, urechile începură să-i ţiuie ascuţit. Iar îi trecu prin cap gândul acela nebunesc: „Să fugă! Să fugă!”

În vacarmul împuşcăturilor şi bubuitul grenadelor ce explodau auzi pe cineva strigând. Vocea răzbătea cu greu până la mintea lui buimăcită.

— Dom’ locotenent! Dom’ locote...

Fără voie privi spre locul unde cu o clipă mai înainte Zaklika trăgea foc după foc cu teteul său. Era tot acolo. Zăcea pe o grămadă de moloz cu faţa la pământ. Dar nu mai avea faţă. Rokicki care se apropiase târâş din spate nu vedea aceasta. El era cel ce striga şi trăgea cadavrul de picior.

— E mort, idiotule! răcni Nowak.

„Toţi o să pierim“, gândi. Îl cuprinse un sentiment de descurajare totală. Nu-i rămânea decât să stea şi să-şi aştepte moartea. Focul plutonului slăbise îngrijorător. Nu mai erau muniţii, îndeosebi pentru insurgenţii care aveau *schmeissere* şi *stenuri*. Germanii se ridicau rând pe rând, trăgeau serii scurte şi aruncau grenade. După toate probabilităţile intenţionau să pornească la atac.

Rokicki fu acela care îi salvă pe toţi. Vechi partizan, nu se dădea uşor bătut şi ştia cum trebuie să procedeze în asemenea situaţii. Sări de jos şi rămase în picioare, desfăcând larg braţele de parcă ar fi vrut să cuprindă cu ele întreaga subunitate.

— Pluton! strigă. Ridicaţi-vă. Înainte! Uraaa!

Se repezi primul drept asupra germanilor. Fără să ezite nicio clipă, Nowak, ca hipnotizat, fără voie şi fără să-şi dea seama, sări după el strângând spasmodic automatul său defect. O pâclă roşie i se aşternu peste ochi. Nu vedea nimic în faţă, auzea numai un „uraaa" prelung. Striga şi el şi îi curgeau din gură sudalme pe care niciodată în viaţă nu le mai rostise.

„Aaaa!" – vuia în defileul din mijlocul ruinelor. „Aaaa... Aaa!"

Sărea peste mormane de dărâmături, peste grinzi metalice, peste scânduri rupte, se împiedica, fu cât pe ce să-şi piardă echilibrul, dar continuă să alerge mereu înainte. Îl învălui un nor cald de fum. În faţă văzu spatele unui neamţ care fugea. Ridică pepeşeul cu patul în sus, vrând să-l lovească, dar în clipa aceea neamţul se îndepărtă cu câţiva metri şi distanţa dintre ei începu să se mărească rapid.

— Stai, porc de câine! Hände hoch! Hände hoch!

Dogoarea unei case în flăcări îl izbi în obraz ca un pumn. Elevul-sergent simţi că n-o să mai facă niciun pas înainte. Din stânga începu să şuiere rafala unei puşti-mitraliere germane. Se aruncă jos şi se lipi de pământ. Şuvoiul de gloanţe nu te lăsa să ridici capul. Germanii fură respinşi cu câţiva zeci de metri, dar contraatacul fusese oprit de focul de flanc al mitralierei care trăgea nu se ştie de unde.

Elevul-sergent îşi aruncă privirea într-o parte. La intervale inegale se tupilaseră printre ruine soldaţii din plutonul său. Hainele de camuflaj ale insurgenţilor erau amestecate cu uniformele verzui de dril ale berlingoviştilor. Unul din soldaţii în dril se târî pe burtă înainte, strângând în mână o grenadă. Nowak îl recunoscu pe Rokicki. În aceeaşi clipă zări în dreptul său ţâşniri de flacără pornind de după un rest de zid de cărămidă şi întrezări pentru un moment un cap cu cască. Acolo era instalată puşca-mitralieră germană.

Rokicki aruncă grenada şi se avântă după ea – aşa cum i se păru – drept asupra ţevii puştii-mitralieră care scuipa foc. Făcu în goană câţiva paşi, o coti la dreapta, apoi iarăşi la stânga şi astfel, în zigzag, se apropie de zid şi îl escaladă dintr-o săritură. Puşca-mitralieră tăcu.

— Ura! strigă Andrzej, repezindu-se înainte. Văzu cum la flancul drept se ridică insurgenţii şi, urlând, sar peste zid, iar după ei soldaţii. În stânga sa îl avea pe Tarelka ce icnea din cauza sforţării, înjura groaznic în limba polonă şi în rusă.

— ... voastră de friți! răcnea înecându-se, cu vocea răguşită.

Pătrunseră într-o curte plină de moloz. Ajunseră la stradă. Aici fură opriți din nou de focul nemților. Insurgenții îşi instalară puşca-mitralieră în poziție. Nowak se retrase încet în curte. Un bărbat îngenunche în fața lui şi începu să-i sărute mâinile.

— Dumnezeu să vă răsplătească... îngăima. Eram de-acum pus la zid... Ia uitați-vă, arătă spre un colț al curții.

Elevul-sergent văzu cadavrele câtorva bărbați. Pe un bătător erau spânzurate două fete cu banderole ale Crucii Roşii pe mânecă. Mâinile le erau legate cu sârmă la spate, halatele sfâşiate.

— Şi pentru ce, dom'le, pentru ce? repeta mereu un alt bărbat. De ce au vrut să mă ucidă? Eu sunt un negustor paşnic, dom'le. Am cincizeci de ani. Nu am luat parte la nimic, singur am ieşit primul înaintea lor... În viața mea nu am tras un glonte, nici măcar la vânătoare. Pentru ce, dom'le? Pe fetele acelea iarăşi le-au spânzurat, deşi nu făcuseră niciun rău nimănui. Aşa o barbarie, dom'le...

— Ei, lasă, lasă, îl întrerupse Nowak care se stăpâni cu greu să nu-l înjure ca un birjar pe „negustorul paşnic". Nici el nu ştia ce anume îl irita atât de mult în văicăreala acestuia. Căraţi-vă de-aici! strigă la ceilalți civili care se strânseseră grămadă în curte. Luați-vă lucrurile şi fugiți pe strada Wilanowska. Germanii or să se întoarcă îndată. Să nu rămână picior de om. Repede!

Pe când insurgenții tăiau frânghia şi aşezau cu precauție pe pământ trupurile infirmierelor spânzurate, din uşa unei aripi a clădirii ieşi caporalul Balcewicz împingând din urmă un german cu galoane de feldwebel[1]. Printre civili se produse agitație.

— El este! exclamară. El a spânzurat fetele.

Neamțul scâncea cu o voce subțire de prunc. Balcewicz îl apucă de ceafă, îl împinse la zid şi îndreptă pistolul-mitralieră spre el. Înainte de a fi izbutit să tragă, neamțul se prăbuşi cât era de lung la pământ şi încercă să sărute bocancii caporalului. Acesta se feri sărind înapoi.

— Degeaba, câine hitlerist, spuse răguşit. Le vezi? Arătă spre cadavrele celor asasinați. Răpăi o rafală scurtă. Neamțul zvâcni în sus de la pământ, se întinse ca un arc şi căzu inert.

— Balcewicz, ia vino încoace, spuse Nowak.

---

[1] Sergent-major (n.t.).

Caporalul îşi asigură pepeşeul, îl aruncă pe umăr cu țeava în jos şi se apropie de elevul-sergent.

— Ceea ce ai făcut este o încălcare a dreptului internațional, declară Nowak.

— Am înțeles, domnule elev-sergent.

— Germanul acela trebuia trimis la tribunal.

— Am înțeles. Numai că ar fi trebuit să o facem în mare grabă, pentru ca prietenii săi să nu spânzure pe bătător întregul complet de judecată, cu avocat şi procuror, cu tot, răspunse Balcewicz ştergându-şi cu mâneca sudoarea de pe frunte.

— Lasă gluma.

— Nu glumesc deloc, domnule elev-sergent, şi totodată raportez că în împrejurările de față fac ceva pe tot dreptul internațional şi pe tipii care l-au inventat, dar care nu-i pot sili pe nemți să-] respecte. Dacă sunt un animal hăituit pe care neamțul îl poate împuşca, înjunghia, arde şi spânzura după voia lui, am şi eu dreptul să mă apăr în acelaşi fel. Vă rog să mă trimiteți la procuror, adăugă după o clipă. Poate faceți rost şi de un mijloc de transport până la cartierul Praga, căci aici nu vine niciun procuror! râse mohorât. Ce mai încolo-încoace, domnule elev-sergent. Se pare că sfântul Petru nu va sta să mă judece prea mult. Iar acum, vă rog să-mi spuneți ce facem mai departe?

— Cu ce?

— Cum adică? Rămânem aici sau ne retragem? După cât înțeleg eu, dacă nemții nu ne fac imediat vânt de aici, or să ne taie calea de retragere. Ei sunt de partea cealaltă a străzii şi în casa aceea mare de la colț.

„De ce trebuie să hotărăsc eu? gândi cu uimire Nowak. Aşa-i, sunt cel mai mare în grad. Locotenentul a murit. Au rămas doar caporalii şi eu. Aş prefera totuşi să comande careva dintre insurgenți. Ei au mai multă experiență. Sau Jurek Rokicki. Dar unde-i Rokicki?“

— Unde-i Rokicki? întrebă.

Balcewicz ridică din umeri.

— Unde-i Rokicki? repetă Nowak. Nimeni nu l-a văzut?

Toți tăceau. Oamenii se uitau unii la alții.

— Am văzut cum a sărit peste zid, acolo, că mitraliera aceea... începu cineva.

— Toți am văzut, îl întrerupse elevul-sergent. Dar după aceea?

Nimeni nu ştia.

— Ei drăcia dracului, strigă cu disperare Nowak. Căutaţi-l pe Rokicki! Fir'ar să fie!... Nu, stai! strigă văzând că soldaţii se împrăştie în fugă care încotro. Stasiek, se adresă el caporalului insurgent, ia-ţi oamenii şi treceţi la ferestrele ce dau în stradă. Dumneata, Balcewicz, ai grijă de evacuarea civililor. Morawiec şi Zalewski – căutaţi-l pe Rokicki!

Pe civili însă nu era nevoie să-i supraveghezi. Se evacuau singuri, speriaţi de focul nemţesc ce se întetea. Un şir de figuri jigărite, în zdrenţe, înfăşurate în pansamente, încărcate cu boccele de tot felul. Arătau ca nişte fantome cu feţele livide şi ochii încercănaţi. O femeie fu cuprinsă de un acces de isterie.

— Ai mântuit lumea? Ai mântuit lumea?! striga ea ameninţând cu pumnul spre cer. Nu vezi ce se petrece, mincinosule? Tu ori diavolul – totuna sunteţi! Ha, ha, ha, ha... Iar milioane de oameni cred... Diavol, diavol, diavol! Ha, ha, ha, izbucni într-un râs sălbatic.

O altă femeie căută să-i închidă gura:

— Taci! Nu huli, că Dumnezeu ne va pedepsi pe toţi. Dumnezeu nu se pripeşte, dar e drept...

— Drept! Ha, ha, ha!

Cerul învăluit în fum, nepăsător la hulă şi la rugăciuni, vuia de ecoul obuzelor explodate şi scuipa cu fier nemţesc. Cortegiul celor evacuaţi alerga, se poticnea şi cădea la pământ la fiecare explozie ce detuna mai pe aproape. Înainte ca ultimul dintre ei să dispară printre ruine, din partea cealaltă se ivi o figură mărunţică în uniformă militară, cască şi cu o carabină lungă de lunetist în mână. Carabina era tot atât de lungă ca şi proprietarul ei.

— Vine Junak, spuse Balcewicz. E un băiat de pe aici, din Czerniaków. S-a lipit de regimentul nostru şi acum e agent de legătură.

— Unde-i comandantul, unde-i comandantul?! exclamă încă de departe soldăţelul. Se apropie în pas elastic de Nowak şi luă poziţia de drepţi.

— Domnule elev-sergent, agentul de legătură Junak raportează: comandantul a dat ordin să menţineţi această casă. Îndată o să primiţi ajutor. Locotenentul Kononkow a fost ucis – şi adăugă cu jumătate de glas, astfel încât să-l poată auzi doar Nowak – acum ne comandă căpitanul Motyl.

— Bine, camarade, răspunse Nowak. Fugi acum iute la comandant şi spune-i să ne trimită cât mai degrabă ceva muniție, pentru că altfel n-o să putem rezista.

— Am înțeles, domnule elev-sergent. Să se aducă muniție. Voiam să mai spun ceva... zise el, lăsându-se când pe un picior, când pe celălalt. Aici în apropiere zace caporalul dumneavoastră. E rănit. A pierdut o groază de sânge.

21

Vara secetoasă îngustase mult cursul Vistulei în zona Żoliborzului. Doar două sute de metri de apă despărțeau Pelcowizna de o fâşie lată de bancuri de nisip care se întindea până aproape de povârnişul malului stâng. Printre ele şerpuia un braț îngust de apă care se ramifica, tăia un banc mare de nisip în două, despărțindu-l de Żoliborz printr-un brâu de apă nămoloasă, murdară şi formând trei insulițe mici, ovale. Nisipul lucea alb în razele soarelui de toamnă, iar curentul rapid al apei avea scânteieri aurii. Arena era pregătită, o parte dintre artişti intraseră în ea, iar alții îşi aşteptau rândul.

De la punctul de observare instalat în clădirea şcolii din Pelcowizna se vedeau foarte clar pozițiile cercetaşilor Regimentului 6 infanterie şi ale companiei a patra din acelaşi regiment. Movilițele de nisip umed avuseseră vreme să se usuce şi să pălească la culoare, frunzele rămurelelor de salcie, înfipte în ele pentru mascare, să se veştejească.

Prin tufărişul de pe malul drept se executa o mişcare: soldații căutau să se deplaseze tot mai înainte, iar o parte dintre ei ajunseseră la digul înălțat contra inundațiilor. Inamicul urmărea şi el aceste tentative şi mătura cu focul mitralierelor întreaga plajă. Către seară orice mişcare conteni. Comandantul companiei a patra îşi dădu seama că nu va putea continua acțiunea dacă nu va primi ajutor.

Acest ajutor ar fi trebuit să fie trimis neîntârziat, dar comandantul diviziei se afla într-o situație dificilă. Ştia că la Żoliborz urmează să execute doar o acțiune falsă în timp ce lovitura principală se da într-un alt sector. Pe de altă parte, pentru ca acțiunea simulată să-şi atingă scopul era necesar să fie executată cu forțe corespunzătoare. Până una-alta, în privința forțelor, situația nu era prea strălucită. Divizia se afla în contact nemijlocit cu germanii care ocupau un cap de pod pe malul praghez. Cercetarea de aviație şi cea terestră tocmai semnalaseră o regrupare în cadrul armatei inamice: tancuri şi infanterie în deplasare spre limita dinainte. Germanii primiseră întăriri. Comandantul diviziei a doua nu avea de unde să ştie că aceste întăriri erau de mici proporții, că nu depăşeau un batalion întărit şi se gândea cu teamă la consecințele tragice pe care le-ar putea avea un atac executat de inamic înspre sud. În această

situație el aprecie că reducerea forțelor sale, prin trimiterea lor pe malul stâng, ar fi însemnat un risc serios, care putea pune în pericol întreaga Armată întâi.

Comandantul german din Żoliborz vedea şi el în culori sumbre propria-i situație. Ştia cât de slab e capul de pod german de pe malul praghez şi supraaprecia forțele poloneze şi sovietice aflate în zona aceea. Îi era teamă şi pentru că în Żoliborz exista o grupare de insurgenți puternică, căreia nu-i putea veni de hac.

Imaginația îl făcea să-şi vadă trupele încercuite, cu totul nimicite, printr-o cooperare energică a insurgenților cu „polonezii roşii". Trimitea raport după raport la comandamentul Armatei a 8-a, cerând întăriri. Nu ştia că comandamentul grupării de insurgenți din Żoliborz nu avea nici forțe şi nici chef să întreprindă un atac înspre Vistula.

Stegarul Lubelczyk se prezentă în seara zilei de 18 septembrie la comandantul batalionului, maiorul Szaciłło. Se întâlniră în beciul de sub clădirea şcolii. La lumina opaițelor cu petrol, confecționate din tuburi de proiectile de tun, părul roşcat al maiorului avea reflexe aurii.

— Tu eşti varşovian, cunoşti terenul? întrebă Szaciłło.

— Îl cunosc. Urmează să debarcăm pe „plaja sălbatică". Ştiți, înainte de război, în timpul verii acolo făceau plajă şomerii.

— Bine... Ce să-ți mai spun? Du-te şi caută să te orientezi.

Dinspre apă venea o boare rece. Pe lângă podul Poniatowski răsuna un schimb îndârjit de focuri. Pelcowizna ardea cu vâlvătăi. În Żoliborz însă era oarecum linişte. Din când în când se auzea câte o rafală de mitralieră. În depărtare prinse să scârțâie un „scripcar". Lubelczyk căuta să-şi imagineze cum trebuia să fi arătat, din acel loc, Varşovia înainte de război... Desigur că era scăldată în zarea luminilor multicolore, luminile se reflectau şi în oglinda învălurită a fluviului; din depărtare răzbătea rumoarea nocturnă a marelui oraş. Zgomot înăbuşit de motoare, claxoane, zăngănit de clopoței de tramvaie...

Soldații terminaseră de cărat încărcăturile şi se odihneau în tranşee.

— Ei, ce se mai aude pe aici? întrebă un ofițer.

Fețele care albureau în întuneric se întoarseră domol spre el. Era străin, nu-l cunoşteau, nu ştiau cine-i.

— Sunt din regimentul cinci. O să trec odată cu voi. Sunt din Varşovia, cunosc locurile astea.

— Asta-i bine. Noi suntem aici ca musca în lapte.

— Vă e frică?

— Nu, cum să vă spun? Nu ne e frică de luptă, ci de fluviu. Aproape niciunul din noi nu ştie să înoate. Te strânge în spate, nu ştiu cum.

— O să ne treacă în bărci. Pentru asta nu-i nevoie să ştii să înoți.

— Dar oricum, se poate întâmpla să...

— N-o să se întâmple. Facem dintr-un salt ăştia două sute de metri, înainte ca ei să se dezmeticească. Iar apoi o să avem pământ sub picioare.

Micşora în mod deliberat proporțiile pericolului.

„Soldații sunt ca nişte copii, gândi. De fapt toți suntem ca nişte copii când avem de înfruntat un pericol. Ascultăm cu plăcere basme, chiar dacă nu le credem întru totul. Dacă am începe să ne gândim la ceea ce ne ameninţă, nimeni nu s-ar mai urni din loc. Poate că, într-adevăr, totul va trece cu bine. Luna încă nu a răsărit. Un adevărat noroc că nu-i lună“.

— Începem spuse Szaciłło care se ivi nu se ştie de unde pe mal.

Prima grupă se urcă în barcă, dar ea se înfundă pe loc în nisip. Prin efortul comun al celor care mai rămăseseră pe mal, fu împinsă până acolo unde apa era mai adâncă. În faţa lor se zăreau incendii, în spate de asemenea. În curând pe cer străluciră zeci de rachete multicolore. Germanii descoperiseră punctul de trecere. Bărcile pluteau sub focul, din fericire nu prea ochit, al inamicului. Cu două ore înainte de revărsatul zorilor întreg batalionul doi, cu excepția bateriei de tunuri de 45 de milimetri, se afla pe bancurile de nisip. Pierderile erau neînsemnate, se cifrau la patru răniți. În față se întrezăreau boscheți întunecați de răchitiş şi digul în spatele căruia erau germanii.

Pe întuneric companiile se amestecaseră. Era nevoie să fie puse degrabă în ordine, să se organizeze punctul medical şi cel de aprovizionare de luptă. Când totul părea să fie gata, Szaciłło constată că nu are legătură telefonică cu comanda regimentului. Cablul întins prin Vistula se udase şi nu funcționa. Trebuia să se stabilească legătura prin radio. Szaciłło care, asemenea unui regizor, mai verifică o dată dacă totul era pregătit în vederea premierei, observă în ultimul

moment că subunitatea de aruncătoare îşi organizase poziția într-un loc nepotrivit. Înştiință artileria de pe malul stâng să nu deschidă pentru moment focul. Aruncătoarele fură mutate în grabă în altă parte. Ora şase, când era fixată începerea atacului, trecuse. Soarele răsări, se lumină de-a binelea, iar batalionul încă nu era gata de atac. Germanii executau un foc rar şi neochit, probabil că încă nu-şi dădeau seama care era situația.

Piuind, stația de radio transmise noul termen pentru declanşarea atacului: ora 6.30. Lubelczyk stătea culcat lângă Szaciłło la punctul de observare, cu ochii țintă la cadranul ceasului, urmărind mişcarea lentă a limbilor.

Limba cea mare ajunsese la cifra şase, iar cea mică exact la jumătatea distanței dintre şase şi şapte. Nu se întâmplă nimic. Stegarul înălță capul şi privi în direcția cartierului Praga, urmărind totodată şi limba secundarului. Firişorul ei înainta sacadat înspre partea de sus a cadranului mic, ajunse la cifra şaizeci, o depăşi şi îşi continuă mişcarea în jos. Nu se întâmplă nimic. Ofițerul se săltă într-un cot. „Ce se petrece? gândi. La dracu'! De ce se întârzie iar?“

În aceeaşi clipă percepu cu urechea un sfârâit ca şi cum un fier încins până la roşu ar fi fost scufundat brusc în apă rece. Se lungi lipindu-se de pământ. Suflul puternic al exploziei îi smulse chipiul din cap. Vâjâit de schije sfâşie văzduhul. Peste o clipă Lubelczyk reuşi să iasă de sub nisipul care îl acoperise. Văzu că ceva mai încolo acelaşi lucru îl făcea şi Szaciłło, mânjit ca un hornar, cu mantaua zdrențuită şi gura larg deschisă, ce se mişca fără să se audă nimic, ca într-un film mut. Amenința cu pumnul în direcția cartierului Praga, se zbuciuma ca un apucat... Szaciłło era caraghios în furia sa. „Ce se întâmplase? Şi de ce dă el atât de caraghios din gură, fără să spună nimic? „Nu aud absolut nimic”, constată stegarul. Nisipul îi scârțâia între dinți, simți că are nisip în urechi, în nas, pe spinare, pe sub cămaşă, peste tot. Scuipă o salivă neagră şi începu să-şi curețe urechile care continuau să-i țiuie mereu. Văzu cum Szaciłło smulge pistolul de rachete din mâna adjutantului batalionului şi trage în sus o rachetă roşie, apoi încă una, cum aruncă pistolul, iarăşi strigă ceva şi amenință cu mâna înspre cartierul Praga.

— ... sabotori, ai dracului! fură primele cuvinte pe care le auzi.

Proiectilul tras de tunul reglat de către un artilerist nepriceput căzuse atât de prost încât explodă chiar lângă punctul de observare

al comandantului de batalion.

— Trag asupra trupelor proprii, idioții! continuă agitat Szaciłło.

După o pauză artileria deschise din nou focul, de data aceasta într-un mod corect. Era greu să-ți dai seama de efectul lui căci răchitişul şi digul înalt acopereau câmpul de vedere al observatorilor. Dealtfel focul dură puțin. Abia zece minute. Din nou se înălțară în văzduh rachete care dădură semnalul pentru începerea atacului. „Sus, sus!" se auzi pe toată linia, apoi un „ura!" îndelung străbătu ca un ecou de-a lungul bancurilor de nisip. Lanțul infanteriei porni înainte şi se mistui în răchitiş. Armele automate trăgeau cu cadență maximă. Companiile rămaseră un timp culcate sub focul german, după care continuară înaintarea.

Soldații, lipsiți de experiență, începură să reducă tot mai mult intervalele din lanțul de trăgători pe măsură ce înaintau, căutau locuri cât mai bune de trecere prin fâşia de apă. Era o greşeală gravă pe care o plătiră scump atunci când mitralierele germane reîncepură să clănțăne. Aveau ținte bune. Mulți fură ucişi şi răniți. Ceilalți rămaseră țintuiți de foc la pământ.

Atacul fu reluat. Câțiva soldați de la flancul stâng străbătură cu greu fâşia îngustă de apă. Puseseră mâna pe grenade. Centrul şi flancul drept se opriră însă pe malul unui braț puțin adânc, dar de o lățime impresionantă. Oamenii pregetau, intrau în apă cu precauție, încercându-i adâncimea. Apa îi descumpănea tot atât de mult ca şi mitralierele germane. Păşeau cu şovăială, cufundați în apă până la brâu. Când îi mai despărțeau doar vreo zece – douăzeci de metri de dig, începură să bată aruncătoarele şi tunurile germane care până atunci tăcuseră. Atacul se împotmoli. S-a trecut la săparea şanțurilor şi la strângerea răniților.

Posturile de pază ale Armiei Krajowa au observat această luptă. Au văzut apoi perdeaua de fum şi au auzit schimbul de focuri. Insurgenții nu ştiau ce se întâmplă. S-a răspândit zvonul că hitlerişti ar lichida un grup de soldați unguri care s-ar fi răsculat. Legătura prin radio cu malul drept a fost restabilită abia a doua zi. Aceasta însă nu a avut nicio înrâurire asupra desfăşurării ulterioare a acțiunilor.

22

După ce-i nimici pe servanții mitralierei, caporalul Rokicki mai alergă câțiva pași și căzu. Câteva clipe zăcu nemișcat, buimăcit, așteptând să-și revină din încordarea nervoasă care îl cuprinsese. Lanțul de trăgători trecu pe lângă el și se duse înainte. Când vru să se ridice de la pământ, din tibia dreaptă îi țâșni un șuvoi de sânge. „Sunt rănit", gândi. Privi cum curge sângele limpede care era viața lui. Începu să preseze cu degetele, vrând să oprească hemoragia. I se făcu greață. Atunci observă că sângele nu-i curge numai din tibie, ci că și pe șoldul său drept se prelinge un firicel roșu. Dintr-odată i se făcu cald și simți că se înăbușă. Luptând cu slăbiciunea care îl cotropea, scoase din buzunar pachetul cu pansamentul individual, rupse cu dinții ambalajul și se strădui să compreseze artera care sângera. Nu era lucru ușor. Într-o clipită pansamentul se transformă într-o bucată de tifon înmuiat, năclăit de sânge. Se gândi că ar fi avut nevoie de un bețișor sau de un creion ca să-l poată înfășura. Începu să se caute prin buzunare, dar i se făcu negru înaintea ochilor.

Când după câteva minute, Junek, trecând pe acolo, dădu peste el, Rokicki pierduse foarte mult sânge. Abia mai înțelegea ce se întâmplă. Băiatul îl pansă cum se pricepu și îi umezi buzele cu un pic de apa din bidonul de captură. Caporalul se simți ceva mai bine, dar era cuprins de o sfârșeală cumplită. Când se uită la băltoaca de sânge în care zăcea, îi trecu prin gând că se află într-o stare gravă.

Îi veniră în minte episoadele neplăcute pe care le trăise în ultima lună. Acum îi păreau lipsite de însemnătate și îl lăsau cu totul rece. „Așa, Rokicki, alist[1] ieșit din comun ce ești... continua el să facă haz de necaz. Tot timpul ai fost ieșit din comun, în tot ce-ai făcut, și vei rămâne tot așa – fecior de ofițer sanaționist care luptă și moare în rândurile armatei populare. Dar de data aceasta n-o să mai dai nimănui bătaie de cap."

Pe urmă i se făcu frig, începu să dârdâie și privirea i se încețoșă. „E interesant ce simți în clipa aceea. Momentul acela al despărțirii sufletului de trup, cum i se spune... Încă un pic și voi avea posibilitatea să constat".

[1] Ostaș din Armia Ludowa (n.t.).

Deodată părul i se făcu măciucă şi îl cuprinse o groază cumplită. „Nu, îngăimă. Nu vreau! Nu se poate să mor!” Raţiunea cuprinsă de panică mai lupta, se revolta, deşi organismul slăbit aproape nu mai reacţiona la stimulii transmişi de creier.

Strângând din dinţi şi încordându-şi ultimele puteri, Jurek Rokicki încercă să se ridice de jos, dar capul îi căzu inert. Cu ochii împânziţi de întuneric întrezări apropierea unor oameni şi auzi cuvintele: „Luaţi-l, dar cu atenţie“.

Nowak ordonă să fie dus la spital. Fiind comandant, el nu putea părăsi poziţia. Era convins că Jurek va putea fi salvat. La prima vedere nu constată alte răni grave în afară de cele de la amândouă coapsele. În spital îi vor face o transfuzie şi totul va fi în ordine. În închipuirea lui Andrzej spitalul era unul veritabil, dacă se putea gândi la un lucru cum e o transfuzie de sânge în condiţiile din Czerniaków. Luă pepeşeul caporalului, mulţumit că are şi un încărcător de rezervă, din care nu fusese tras niciun cartuş. Începea să se resimtă de acum lipsa muniţiilor. Insurgenţii nu mai aveau aproape deloc. Andrzej privea cu nerăbdare înspre trecerea către strada Wilanowska, să vadă dacă nu venea careva dintr-acolo măcar cu o singură ladă de cartuşe. Nu venea nimeni, în schimb despre vest începu să se audă huruit de avioane. O clipă se amăgi cu gândul că sunt avioane ruseşti sau poloneze. Siluetele lor îi spulberară această speranţă. Stukasurile făcură un tur deasupra Czerniakówului. Cu un urlet pătrunzător se năpustiră în picaj asupra străzii Okrąg. Căzură primele bombe, pământul ţâşni spre cer, începură să curgă de sus grinzi, cărămizi, foi de tablă. Lucrurile care în mod normal erau grele, inerte şi imobile zburau acum prin aer la fel ca păsările. Una din bombe explodă foarte aproape. Andrzej văzu un tablou neobişnuit, unic în felul său: peretele exterior al casei aflate în faţă se desprinse de restul clădirii, descoperind transversal cutiile încăperilor şi încet, parcă în silă, căzu pe pământ, risipindu-se în bucăţi mici. Totul păru cu atât mai straniu cu cât se petrecu într-o tăcere desăvârşită. Cu ochi uimiţi privea înaintea sa. Vedea bombele ce cădeau, norişorii negri ai artileriei antiaeriene, dar nu auzea decât un ţiuit monoton, continuu în urechi.

„Am surzit“, îşi zise în gând. Atacul aerian se sfârşi, iar el continua să audă numai acel ţiuit neîntrerupt. Abia după câtăva vreme începu să deosebească sunetele înăbuşite.

Fură uciși doi soldați și un insurgent. În primele minute ale atacului german ce se produse imediat după bombardament, insurgentul Dariusz fu rănit la mâna dreaptă. Întrucât putea să umble singur, camarazii îl rugară ca înainte de a se duce la spital să se îngrijească măcar de ceva muniție. Dariusz nimeri la plutonul lui Odrowąż, pe care dealtfel îl cunoștea personal, și îi prezentă situația dramatică.

Odrowąż scăpase de acum de grija moralului sublocotenentului Gorcz. Acesta nici nu se predase și nici nu fugise de pe poziție, ci pur și simplu căzuse în luptă și acum zăcea pe coridor acoperit cu o foaie de cort. Făcuse greșeala tipică pentru soldații și ofițerii din Regimentul 9 care nu reușiseră încă să-și formeze deprinderi corespunzătoare condițiilor noi în care acționau – se apropiase de o fereastră neasigurată. Din această cauză nu a putut îndeplini sarcina dată de Zaklika de a-l ține sub observație pe locotenentul Odrowąż. În treacăt fie spus, ar fi avut un material de observație interesant, căci starea morală a ultimului devenea cu fiecare oră tot mai precară. Nu îl mai interesa faptul că unii dintre oamenii săi dispăruseră pe cine știe unde și că cei câțiva care mai rămăseseră aveau haine civile pe sub hainele de mascare. În timpul atacului următor al germanilor nici nu ieșise măcar din beci și stătuse cu privirea ațintită absent asupra peretelui din fața sa. Pe urmă trecu într-o odăiță de la etajul întâi și începu să se plimbe apatic de la un colț la celălalt al camerei, fără să reacționeze la schimbul intens de focuri. Nina încercă să se lipească tandră de el și să-i spună ceva, dar o respinse și o repezi cu bruschețe. Se gândea tocmai cum să termine cu toate. Încetase să mai conteze pe vreun ajutor de pe malul celălalt al Vistulei și era convins că acest ajutor ori n-o să mai vină, ori va veni prea târziu. De predare la inamic nu putea fi vorba, așa că nu-i rămânea decât să-și tragă un glonte în cap, în cazul când n-ar fi fost ucis. După multe zile, pentru prima oară se gândi la soție și copii. Ea avea multă avere, cauza principală care îl determinase să o ia de nevastă. Apoi, se pricepea la afaceri. „O să se descurce și o să-și crească ea copiii, gândi. Numai de nu i-ar confisca totul. Doar ăștia-s bolșevici". Pentru prima dată se gândi cu ostilitate la elevul-sergent din Armia Ludowa, care cu puțin timp mai înainte îi plăcuse atât de mult.

— Ascultă, îi spuse Ninei. Dacă voi fi grav rănit, ține minte. Să nu stați să mă dădăciți. Îl rogi pe unul din băieții noștri să termine cu

mine. Cel mai potrivit ar fi Kłos. Dealtfel am să i-o spun chiar eu, numai să ai grijă s-o facă.

— Nu vorbi aşa! strigă ea îngrozită. N-ai să păţeşti nimic.

— De ce? Unde scrie asta?

— Pentru că eu mă rog mereu pentru tine. Dumnezeu nu va lăsa, nu poate îngădui una ca asta...

Ridică din umeri. Evlavia crescândă a Ninei îl enerva tot mai mult. „Ce se petrece cu ea? Doar era o fată atât de inteligentă. Cum poate ea crede în asemenea inepţii? Asta aduce a ţicneală".

— Nu... nu vorbi aşa... Te rog... Nu se poate... Eu într-adevăr... Pe obraji prinseră să-i şiroiască lacrimile. Iubitule, scumpule, tu trebuie să trăieşti. Dumnezeu te va ocroti. Numai de am înceta să trăim în păcat. Dumnezeu s-o milostivi de noi şi...

Odrowąż căuta întotdeauna să fie delicat cu iubitele lui, dar aşa ceva depăşea capacitatea de rezistenţă a nervilor săi:

— Tâmpito! strigă. Uită-te în jurul tău. Oamenii mor cu miile, cu zecile de mii. Sunt străpunşi de gloanţe, sfâşiaţi în bucăţi, bombardaţi, arşi de vii, spânzuraţi, ucişi în cazne. Copiii mor de foame în braţele mamelor, sunt sufocaţi sub dărâmături. Iar ţie ţi se pare că Dumnezeu e şocat din cauză că trăieşti cu mine. Alte griji mai importante nu mai există? Doar tu şi castitatea ta. Eşti singura care ţi-ai pierdut-o în insurecţie? Să înnebuneşti nu alta! Ce vrei? Să mă însor cu tine? Doar sunt căsătorit.

Se întrerupse căci îl izbi schimbarea bruscă de pe chipul ei. Fata se îngălbeni de moarte, ochii îi deveniră sticloşi, ficşi.

— Ce te uiţi aşa la mine?

— Minţi, şopti ea.

— Nu mint deloc. Am soţie şi doi copii în Saska Kępa. Şi ce dacă? E păcat? Nu pot suferi tâmpenii de-astea!

Chiar în clipa aceea veni Dariusz cu cererea sa de muniţie. Odrowąż rămase pe gânduri. Mai avea o oarecare rezervă de cartuşe pentru puşti şi pentru pistoale-mitralieră. Ce-i drept, nu era prea mare, dar majoritatea oamenilor săi dispunea acum de pepeşeuri şi de carabine ruseşti rămase de la soldaţii din Regimentul 9 care căzuseră în luptă. De aceea nu mai avea nevoie prea mare de muniţie germană, iar dacă o parte din ea o dădea plutonului care făcea siguranţa flancului său drept, era şi în interesul propriu.

— Bine, spuse. Vă voi da o sută de bucăţi pentru *mausere* şi două

sute pentru pistoale-mitralieră. Doar n-o să le duci dumneata, camarade?! întrebă văzând că flăcăului îi curgea din abundență sânge din mâna dreaptă şi că se clătina pe picioare.

— Voi încerca, răspunse Dariusz.

— Nu, merg eu, spuse Nina. Dar mai întâi să-i pansez mâna. Nu poate umbla aşa. O să piardă o groază de sânge.

Privirea îi devenise iarăşi normală şi se comporta ca de obicei. Odrowąż nu se opuse. Nu era nimic extraordinar în faptul că Nina hotărâse să meargă cu muniția. Făcea parte din îndatoririle ei. Îndeplinise de atâtea ori diverse misiuni periculoase, încât se obişnuise cu asta.

După plecarea ei îi trecu supărarea şi chiar îl cuprinse duioşia. „Am fost puțin prea aspru. Nu este vina ei că are nervii zdruncinați şi că acum nu se mai poartă normal. Când se va întoarce o să stăm de vorbă altfel şi voi căuta s-o liniştesc."

Nina nu s-a mai înapoiat. La jumătatea drumului a lovit-o un glonte duşman. Nimeni n-a văzut cum s-a întâmplat. Dâra de sânge, pe o distanță de câțiva metri, ce ducea spre locul unde i-a fost găsit corpul, dovedea că fata căutase să se târască şi să îndeplinească cu orice preț misiunea, dar murise înainte de a ajunge la țintă. Poate că era enervată sau preocupată de altceva, dacă ieşise fără nicio precauție într-un loc deschis, bătut de focul inamic. În orice caz insurgenții din plutonul lui Nowak nu au primit muniție pentru pistoalele-mitralieră şi carabinele nemțeşti. Nici muniția pentru armamentul sovietic nu sosi la timp, aşa că plutonul, suferind pierderi grele, a fost nevoit să abandoneze poziția.

O parte a clădirii aflate la întretăierea străzilor Zagórna şi Idźkowski era în flăcări, iar cealaltă parte era controlată de germani. Kunysz rămăsese de unul singur în podul casei. Îi trimisese pe radiotelegrafişti cu ordin să se prezinte la comandament. Acum îl frământa gândul dacă nu o făcuse prea târziu.

„Trebuie să mor pentru patrie", gândi el în ruseşte, iar apoi o spuse cu glas tare în limba polonă. Ascultă cum sunau cuvintele rostite şi fu mulțumit că reuşise atât de uşor. Desigur că varşovienii ar fi râs de accentul lui. N-aveau decât! Stegarul Kunysz considera că şi aşa făcuse progrese uriaşe. Limba tatălui său nu era deloc uşoară: era plină de aglomerări de consoane şuierătoare şi înmuiate, teribilă prin vocalele nazale şi gramatica atât de complicată. Acasă tata

vorbea rareori în limba polonă – doar în momentele când era într-o dispoziție foarte bună sau foarte proastă. Mama era rusoaică şi nu cunoştea limba soțului. La început cunoştințele de limbă polonă ale stegarului Kunysz se limitaseră la vreo zece – douăzeci de cuvinte stâlcite. În armată izbutise să învețe să vorbească mult mai bine, dar acest lucru nu-i era de niciun folos căci trebuia să moară...

Stegarului Kunysz nu i-ar fi dat prin gând că propoziția pe care o rostise ar putea suna patetic. Pentru el era tot atât de naturală ca pâinea de toate zilele, ca zeci de alte propoziții pe care le spun oamenii când muncesc, când se distrează, când se iubesc, când, pur şi simplu, trăiesc. Nu avea necaz pe nimeni. Şi el trăise, mersese la şcoală, muncise în fabrică, luptase, iar acum toate aveau să se sfârşească. Aşa fusese educat şi niciodată nu pusese la îndoială faptul că moartea pentru patrie este o chestiune cât se poate de firească şi care se impune de la sine.

Stegarul Kunysz nu stătuse să chibzuiască anume asupra acestui lucru. De la o vreme însă îşi dăduse seama că are două patrii care luptă împotriva duşmanului comun şi sunt legate printr-o soartă comună.

Se uita la strada Czerniakowska asupra căreia bateriile din regimentul său executau un foc de hărțuială absolut inofensiv pentru germanii care se apropiaseră mult prea mult de pozițiile poloneze. Auzea strigătele lor pe măsură ce pătrundeau din cameră în cameră, urcând tot mai sus. Ştia că mai are câteva minute de trăit. El însă se gândise la toate dinainte şi hotărâse să-şi vândă scump pielea. Dispunea de posibilități mult mai mari decât orice alt soldat care era înarmat doar cu o carabină şi câteva grenade. Kunysz avea în puterea sa forțe care le depăşeau pe cele ale trăsnetului.

Îşi puse căştile şi începu să cheme punctul de comandă al regimentului său din cartierul Praga. Stabili legătura pe loc.

— *Electron, Electron, Electron*, repetă. *Sunt Anodul, sunt Anodul, sunt Anodul. Cum mă auzi, cum mă auzi, cum mă auzi?*

Trecu pe recepție şi află că îl aud foarte bine. Fu mulțumit că totul decurge atât de uşor, fără piedici. Spuse că vrea să conducă în mod nemijlocit focul şi rugă să fie chemat la radiotelefon ofițerul din bateria care executa trageri în acel moment. Îl înştiință că în acea clipă focul lui nu este eficient şi dădu noi elemente pentru tragere.

— *Stânga zero treizeci şi cinci. Stânga zero treizeci şi cinci. Stânga*

treizeci şi cinci. *Înălțător şaizeci şi doi*. *Înălțător şaizeci şi doi*. *Patru proiectile*. *Patru proiectile*. *Patru proiectile*. *Foc de salvă*. *Cum m-ai înțeles? Recepție*.

Când rostea cuvintele acelea se mira că vocea îi suna înăbuşit şi parcă străină. Doar hotărâse toate acestea cu câteva ore în urmă. Totul se desfăşura după planul lui. De ce-i tremurau atunci mâinile? Calm! Sau cum spun varşovienii: „Țin'te bine!" „Țin'te bine!" repetă în gând în limba polonă, ascultând cu atenție vocile care, de partea cealaltă a Vistulei, preluau comanda de tragere transmisă.

„În regulă, nu şi-au dat seama, gândi. Ar fi putut să se opună. Nimănui nu i-a trecut prin cap că stegarul Kunysz îndreaptă asupra sa focul artileriei proprii."

Germanii se aflau de acum la o distanță de un etaj.

— *Da, da, da,* exclamă. *Patru proiectile, patru proiectile*, vocea i se înecă, dar reuşi să se stăpânească şi cuvintele următoare răsunară clar şi sigur: *Pentru Varşovia! Pentru Leningrad! Foc de salvă! Rămâneți cu bine, prieteni*, adăugă. *Rămâneți cu bine*. *Rămâneți cu bine*...

Scoase căştile de la urechi, le aruncă pe jos şi le zdrobi cu tocul bocancului. Cu patul pistolului-mitralieră sfărâmă stația de radio. Tabelul de coduri şi hârtiile le arsese mai înainte. Pe marginea măsuței avea pregătită o țigară răsucită special pentru momentul ăsta. O aprinse şi fu mulțumit că mâinile încetaseră să-i tremure. Trase adânc un fum şi aruncă țigara. Cu mişcări sigure luă grenadele şi le scoase siguranța. „Pentru orice eventualitate, gândi. În caz că ar întârzia sau nu ar nimeri dintr-odată."

În clipa când în cadrul uşiței de la casa scărilor apărură căştile germane, căzu primul proiectil. Kunysz nici nu-l auzise venind.

23

Către seară presiunea germanilor mai slăbi întrucâtva şi Andrzej îi lăsă lui Balcewicz comanda pseudoplutonului său, alcătuit acum numai din vreo cincisprezece oameni, iar el se duse la spital să-l vadă pe Rokicki. Coborî pe o scară plină de moloz la subsol, ajunse într-un beci igrasios şi se pomeni în mijlocul unei mulţimi de oameni jigăriţi, murdari, mirosind urât, care zăceau acolo. Erau prea istoviţi pentru ca cineva să le mai atragă atenţia; pierduseră orice speranţă. Bucuria pe care o încercaseră la debarcarea primelor subunităţi ale armatei se transformase în dezamăgire şi în disperare mută atunci când s-au convins că situaţia nu s-a schimbat, întrucât germanii au concentrat forţe însemnate şi au început să atace capul de pod cu şi mai multă înverşunare.

— Unde-i spitalul? îl întrebă Andrzej pe un bărbat cu barba nerasă, cu obrajii scofâlciţi şi cu părul zbârlit.

Acesta îi arătă direcţia cu degetul. Ochii îi luceau neobişnuit pe faţa galbenă-pământie, avea pupilele extrem de mărite, ca oamenii care văd rar lumina zilei. Andrzej ajunse până la o spărtură din zid, prin care se trecea în vila vecină. O duhoare groaznică, care îţi întorcea maţele pe dos, îl izbi în nări. Fără voie, fu cât pe ce să dea înapoi. Beciul era ticsit până la refuz, răsuna de ţipete şi de gemete. La început nu putu să distingă mare lucru în semiîntuneric. Se uită dacă nu exista undeva pe aproape vreun medic sau vreo infirmieră. Era una: pansa piciorul unui insurgent proaspăt sosit. Se afla la câţiva paşi, o vedea din profil.

„Nu, e imposibil. Pesemne că am febră“, gândi.

Rămase locului şi aşteptă, incapabil să facă un pas înainte sau să scoată o vorbă. Era ea, fără nicio îndoială, deşi nu putea înţelege ce căuta aici. Fu zguduit de parcă în acest tărâm al morţii i-ar fi apărut pe neaşteptate în faţa ochilor cei mai fericiţi ani din viaţă. Ea era trecutul lui, casa părintească, fericirea, tot ceea ce i se părea mai bun în acest trecut. Nu rămăsese nici urmă din necazul pe care i-l purta pentru că îl părăsise. Ochii lui căutau avizi amănuntele ştiute ale feţei ei şi descopereau altele noi, pe care până atunci nu le avusese: o linie accentuată între marginea nării şi colţul gurii, cearcănul de sub ochi.

„A slăbit mult”, îşi spuse.

Termină cu rănitul şi se aplecă asupra altuia pansat la cap, care respira horcăind.

— Hanka, zise Andrzej.

— Nu mai avem loc, răspunse automat, fără să ridice capul. Apoi, de parcă ar fi izbit-o ceva în vocea lui, se îndreptă, se întoarse şi veni mai aproape. I se păru că nu îl recunoaşte. Se uită la el ca la un străin. Privirea îi deveni deodată fixă şi Andrzej observă în ochii ei strălucirea recunoaşterii, strălucirea bucuriei. Scoase un strigăt uşor:

— Andrzej! Tu aici? Doamne!

Se lipi tandră de el şi îl sărută drept pe gură. Făcu un pas înapoi şi îl mai privi o dată în ochi.

— Arăți cu totul altfel în uniforma asta. Mai bărbat. Nu te-aş fi recunoscut.

Buzele îi tremurau.

— Te-au luat în armată la kościuszkovişti[1]? întrebă ea stăpânindu-se.

— Am intrat voluntar.

— Cineva îmi spunea că eşti în AK.

— Da. Dar cu toate astea am intrat.

— Acum astea nu mai contează. Ce întâlnire, zâmbi pentru întâia oară din momentul în care o zărise. Aproape aşa cum am visat-o.

— Ai visat-o?

— Cam aşa ceva. Zâmbetul îi pieri de pe față. Mai demult...

Strigătul unui rănit le întrerupse discuția. Un băiat de vreo cincisprezece – şaptesprezece ani aiura din cauza febrei, drăcuia şi încerca mereu să se ridice din aşternut, dar recădea la loc gemând.

— Înainte! striga pătrunzător. Cu grenadele, în porcii de câini!

Apoi trecea iar la tonul unei convorbiri liniştite:

— E de rău, băieți, spunea parcă explicând ceva cuiva. Am încurcat-o cu insurecția asta. A fost oare cazul s-o începem? A fost oare... nevoie...

Vocea i se frânse. Rămase tăcut câteva clipe.

— Salut, spartanilor! exclamă brusc. Trecătorule, spune!

---

[1] Divizia 1 infanterie „T. Kościuszko” a Armatei polone, creată pe teritoriul U.R.S.S. (n.t.).

Trecătorule... îngăimă tot mai slab şi mai nedesluşit. Ia Termopile, care iei? Ridică din nou glasul ca un vânzător ambulant ce îşi laudă marfa. Adevărat chilipir. Care ia Termopile, care?... La Termopile n-o să îndrăznesc... să încalec calul... pe drumul prin trecătoare... De ce nu? întrebă adânc mirat. Care mai ia Termopile? Mai departe, să ne prezentăm. La dreapta v-aliniaţi! Pentru onor, spre dreapta! Drepţi! Pe loc repaus... Voluntarii, un pas înainte! Care mai vrei Termopile? Care... care... care... Soră, apă, termină cu o voce total schimbată, devenind pe neaşteptate lucid şi liniştit. Nimeni nu răspunse la această rugăminte, ca şi cum ea ar fi fost o continuare a delirului. Apă! repetă rănitul. Soră, apă!

— Nu ai voie să bei, răspunse un glas de femeie. Atunci observă Andrzej că în beci mai era o infirmieră. Când eşti rănit la pântece, apa e otravă.

— Mi-i totuna, răspunse bolnavul. Şi-aşa o să crăp. De ce nu m-au gătit de tot? Apă... apă... SORĂ, APĂ! se văita. Vocea lui umplea tot beciul, acoperea gemetele celorlalţi răniţi, creştea şi slăbea... Începu iar să delireze.

— Cel mai groaznic este că nu-i mai putem ajuta aproape deloc, spuse Hanka. Nu mai avem nimic: nici pansamente, nici injecţii, nici dezinfectante, nici instrumente, nici măcar apă. Toţi ar trebui să fie evacuaţi pe malul celălalt. Poate că în noaptea asta nemţii n-or să mai tragă aşa şi or să vină mai multe pontoane. O spuse fără convingere, de parcă ar fi sperat la un concurs de împrejurări extrem de favorabil, dar pe care totodată îl excludea, întrucât îl considera, neverosimil. Îşi frecă cu dosul palmei fruntea. Întinse mâna şi îi atinse obrazul. Iarăşi zâmbi uşor. Nu, nu am înnebunit, spuse. Verific doar dacă n-am vreo halucinaţie şi dacă eşti într-adevăr lângă mine. Nu am dormit nu mai ştiu de când. Cum de m-ai găsit atât de repede? Sunt aici doar de câteva ore. Până acum am fost pe strada Idźkowski.

— De fapt am venit să văd ce mai face un camarad de-al meu. Andrzej îşi roti privirea prin beci. Nu îl văd aici. Nu ştii ce s-a întâmplat cu el? Unul slăbuţ, negricios. Caporal. Se numea Rokicki.

— Caporal... caporal... Hanka căută să-şi amintească. Nu pot să-mi aduc aminte. Atâţia s-au perindat pe aici...

— Era rănit la amândouă coapsele.

— Da, se pare că a fost unul... Parcă l-a pansat Krystyna. Kryska!

strigă la cealaltă infirmieră. Ea se apropie. În ochi nu i se citea nimic altceva decât o epuizare extremă. Nu ştii ce s-a întâmplat cu caporalul rănit la ambele picioare? întrebă Hanka.

Nu îşi putea aminti.

— Parcă n-a fost aici.

— Dar nu se poate! exclamă disperat Andrzej. L-am adus aici. Ştiu în mod sigur.

— Acum nimic nu mai e sigur, spuse apatic infirmiera. Poate a murit.

— Nu. Exclus. El nu putea muri. Rănile îi erau uşoare de tot. Numai că pierduse mult sânge până l-am găsit.

— Tocmai.

Fata adormea în mod vădit în picioare.

Andrzej o apucă de mână.

— Vă rog să vă aduceţi aminte, insistă.

— Ce?

— Ce s-a întâmplat cu caporalul Rokicki. De statură mijlocie, slăbuţ, o faţă prelungă. Rănit la ambele coapse.

— Aha... Berlingovistul?

— Da. Aşa spuneţi.

— Ştiu. I-am făcut pansamentul. L-am dus în Solec. Pierduse mult sânge.

— Dar o să se facă bine, nu?

Fata dădu din umeri.

— Nu sunt ghicitoare, spuse cu ciudă.

Se duse într-un ungher al beciului, strângându-şi tâmplele cu amândouă mâinile.

— Nu te mira, spuse Hanka. Din cauza surmenajului este aproape leşinată. Şi eu. Aici n-ar rezista niciun cal.

— Trebuie să-l găsesc numaidecât. Era un băiat de mare valoare, spuse Andrzej.

— Toţi sunt de mare valoare şi de fiecare îţi pare rău, răspunse Hanka. Acum m-am obişnuit cu toate, dar la început credeam că o să înnebunesc...

Stătea în faţa ei şi de fapt nu mai avea ce să-i spună. Se îngrozi. I se păru că o pierde iarăşi, de data aceasta în mod irevocabil, că această pierdere, să-i zicem spirituală, se va produce încă înainte de pierderea fizică, la care te poţi aştepta în orice clipă – era de ajuns un

glonte de puşcă sau o schijă mică de grenadă. Dar cum să înnozi iar firul rupt al zilelor de altădată în acest beci fetid, plin de oameni suferinzi, răniți şi muribunzi!

Pereții fură cutremurați de două explozii apropiate ce se succedară una după cealaltă; după toate aparențele un ciocan de foc cu tunuri de calibru nu prea mare, desigur o sută cinci – dacă sunt germane, o sută şase – dacă sunt de-ale noastre. De fapt ce se petrece acolo? „O fi vreun nou atac german? Trebuie să plec, Balcewicz e singur acolo. Bun subofițer, dar nu mă pot încrede în el ca în mine însumi. În cele din urmă am căpătat încredere în mine cel puțin în chestiunile de luptă..."

— Sus se întâmplă ceva, îi spuse el Hankăi. Trebuie să mă duc la oamenii mei...

— Aşteaptă, zise. În ochi i se putea citi teama. Se descurcă ei şi fără tine. Nu te duce, căci s-ar putea...

Se întrerupse la mijlocul frazei. Nu voia să spună „căci s-ar putea să nu ne mai vedem, niciodată".

— Ce anume? întrebă.

— Nimic.

— Vin mai târziu. Acum trebuie să văd ce se petrece acolo.

— Bine.

— Sau vino tu seara la mine, când totul s-o mai potoli. Sunt în casa vecină, la etajul întâi. Întreabă de plutonul trei.

— Bine.

O îmbrățişă stângaci şi o sărută pe obraz.

Ea întoarse capul şi o clipă îşi lipi buzele de ale lui.

— Du-te.

— Am avut de furcă, domnule elev-sergent, spuse agitat Balcewicz. Slobozi o rafală întreagă de înjurături. Friții au început să ridice o baricadă vizavi şi au împins în fața lor civili, ca să nu putem trage. Isuse, credeam că mă ia dracu', nu alta. Noroc că a început să bată artileria din cartierul Praga şi toți au rupt-o la fugă. Înjură din nou şi veni mai aproape de Andrzej. E de rău, domnule elev-sergent. Insurgenții se dau bătuți.

— Cum adică?

— Spun că e un, cum îi zice... aha, fiasco şi că nu va fi chip să se mai reziste prea mult. După părerea mea, e firesc. Şi disciplina la ei e

la pământ. Când plutonierul le-a spus să se ducă să dărâme complet baricada pe care nemții au început să o ridice, nimeni nu a mişcat, iar unul chiar i-a zis plutonierului să o dărâme el singur, pentru că oricum nu are rost, că lor tot nu le mai pasă de nimic... Nici nu mă mir de ei, că doar stau de şase săptămâni în iadul ăsta. Noi ne-am săturat după trei zile. Măcar de-ar mai fi ceva crăpelniță. Omul nu poate lovi ținta dacă-i tremură mâinile de foame. Cu pesmeții ăştia şi cu marmeladă n-o să rezistăm prea mult.

— Poate că ne-or trimite azi ceva, spuse Andrzej.

— Ați auzit că la noapte se va face o debarcare mare? întrebă Balcewicz. Toți vorbesc. Insurgenții nu vor să creadă. Dar eu cred. Nu se poate să ne lase aşa. Dacă i-ar mai respinge un pic pe friți, ne-am mai putea trage sufletul...

— Poate că se va debarca. Şi eu am auzit de asta, răspunse Andrzej.

Nu auzise nimic şi nici nu credea în posibilitatea unei noi treceri, dar voia să le mai dea curaj oamenilor. Morawiec care stătuse pe aproape şi auzise discuția, clătină cu neîncredere din cap, iar pe față îi stăruia o expresie de nemulțumire şi de deprimare. Gândea că toate speranțele i-au fost înşelate şi hotărâse să se bizuie numai pe sine. Din capul locului nu nutrise simpatie față de insurgenți, dar acum pur şi simplu ajunsese să-i urască pe aceşti băiețandri de oraş care nu s-au încovoiat niciodată la coarnele plugului, care n-au simțit cum te dor brațele după ce trudeşti din zori şi până în noapte, care n-au cunoscut desfătarea de a te odihni cu adevărat şi de a mânca pe săturate după luni întregi de mâncare neîndestulătoare şi tocmai pentru că nu ştiau ce înseamnă cu adevărat viața, le venea atât de uşor să şi-o rişte. Şi toate astea numai pentru că, gândea el, în loc să muncească, umblau pe la şcoli şi citeau tot felul de năzbâtii despre regi şi cavaleri. Vremurile acelea n-or să se mai întoarcă. „Acum lucrul cel mai de seamă e să stai cuminte. Lucrul cel mai de seamă e să trăieşti! mai bine să fiu un porc viu decât un vultur mort. Vulturii ăştia, mama lor, sunt pricina tuturor relelor din lume. Fiecare vrea să arate ce erou grozav este. Un asemenea dobitoc e hrănit, dat la şcoală, se bagă în el bani, apoi se duce şi se lasă ucis sau rămâne cotonog şi iarăşi trebuie să muncească alții pentru el.“

Morawiec socotea că oamenii pot muri de nevoie, când nu au încotro, dar nu putea concepe ca cineva din proprie inițiativă să

înfrunte moartea în numele unor scopuri nebuloase şi vagi, cum sunt poporul şi patria. Patria pentru el erau gospodăria şi cele cincisprezece iugăre de pământ, moştenite de la tatăl său. Pentru apărarea lor, desigur, n-ar fi stat în cumpănă să-şi rişte viaţa. Ăştia de aici aveau o altă patrie care era, de fapt, statul, iar pentru Morawiec statul era totuna cu autorităţile sau mai curând cu diferitele autorităţi, dintre care unele trimiteau portăreii, iar altele organizau colhozuri. Era un anarhist primitiv, deşi singur nu s-ar fi priceput să-şi definească astfel convingerile. Nu avea chef să ajute autorităţile. L-au luat în armată, nimic de făcut, dar nu avea de gând să-şi pună capul la mijloc din pricina asta.

Se hotărâse să-şi facă rost de haine civile şi să se ascundă undeva, printre civili, într-un beci. În orice caz acolo ar fi ceva mai ferit de obuzele nemţeşti... Când vor veni însă germanii, căci nu se îndoia deloc că vor veni, o să iasă odată cu civilii. Germanii, ce-i drept, împuşcă şi spânzură, dar nu se poate să-i împuşte chiar pe toţi. S-or ocupa în primul rând de insurgenţi şi de armată. Doar nu stă scris pe fruntea lui că a luat parte la luptă. În uniformă n-ar fi avut nicio şansă. Îl întrebase nu demult pe Zaklika dacă germanii îi ucid pe ostaşii luaţi prizonieri, la fel ca pe insurgenţi, iar Zaklika îi spuse: „Toţi suntem polonezi şi pe toţi ne aşteaptă aceeaşi soartă dacă încăpem pe mâna nemţilor“. El, desigur, ştia ce spune. Ce mai tura-vura. Trebuia să cotrobăie nişel prin dulapuri. Numai de-ar mai scăpa cu viaţă până la căderea nopţii...

Casa scărilor era scăldată în lumina roşie a incendiului din apropiere. Din casa vecină răzbăteau vocile nemţilor. Erau neobişnuit de gălăgioşi, de parcă ar fi fost beţi şi probabil că o şi făcuseră. Comandamentul nu se zgârcea la rom şi vodcă pentru a le stimula curajul. Din când în când trăgeau câte o rafală de armament automat. Polonezii aproape nu răspundeau. Aveau prea puţină muniţie pentru a o risipi în împuşcături fără rost.

Andrzej şi Hanka se aşezară pe o platformă din casa scărilor. O trată cu o bucată de pesmet negru.

— Se pare că la noapte va debarca un desant mare, spuse muşcând cu poftă din pesmet. Toţi vorbesc despre asta.

— Se poate, o aprobă fără convingere.

— Ce crezi, n-o să mai scăpăm vii de aici, nu-i aşa?

— Nu ştiu, răspunse. Uneori se mai întâmplă câte ceva ce aduce a minune.

— N-or fi vrând să ne mai ajute?

— Nu, nici vorbă de una ca asta... Nu ştiu încă dacă au posibilităţi. Germanii sunt totuşi mai tari.

Tăcură amândoi. Andrzej se gândea de ce îi venea atât de greu să stea de vorbă cu Hanka de când se îndrăgostise de ea. Pentru prima dată constatase asta cu cinci ani în urmă, iar acum situaţia era aceeaşi. Încercă să întreţină conversaţia punându-i întrebări tip („Ce ai făcut în aceşti doi ani, cum de ai ajuns în Czerniaków?“), iar ea îi răspundea şi îl întreba la fel. Gândi că timpul se scurge implacabil, timp măsurat de răpăitul de tobă al mitralierelor şi de exploziile obuzelor. Zidurile se năruiau prefăcându-se în grămezi de moloz, în beciuri gemeau şi mureau oamenii, de jur-împrejur totul murea, pierea şi dispărea pentru totdeauna, iar el şedea lângă ea şi vorbeau despre cu totul altceva decât ar fi dorit.

— Tot mai eşti supărat pe mine? îl întrebă ea brusc. De ce anume?

— Nu. Nu pot fi supărat pe tine. Deşi am de ce.

— Oare? Recunosc că am fost proastă.

— N-aş spune. Eu am fost prostul.

O spuse în aşa fel încât ea îl privi cu uimire sau cel puţin aşa i se păru lui. La lumina roşie, tremurătoare nu îi distingea bine trăsăturile feţei.

— Totuşi şi acum îmi mai porţi pică. E hazliu! exclamă.

— Nu are importanţă. Să vorbim despre ceva mai plăcut.

Clătină din cap.

— Eşti încăpăţânat. Spune-mi de ce eşti supărat pe mine? Doar nu pentru ceea ce a fost acolo, pe malul râului... Vezi tu, la vârsta aceea fetele nu prea îşi dau seama ce vor. Eram amândoi foarte copilăroşi...

— Vrei să spui că eu eram copilăros. Mai sunt şi acum. În anumite privinţe nu m-am schimbat deloc în aceşti ani, deşi am devenit militar şi chiar comandant, şi am reuşit să ucid câţiva oameni. Cu mine se petrece un fenomen psihologic foarte caraghios...

Izbucni simţind că nu mai poate răbda:

— Ţii morţiş să mă necăjeşti? întrebă.

Cineva urca scara bombănind ceva printre dinţi. Un insurgent.

Se opri la jumătatea scărilor.

— Vă mai arde de giugiuleli în situația asta? Mai bine ați face o rugăciune decât să vă jucați de-a tata şi de-a mama. Şi tu, Hanka, te-ai apucat să seduci berlingovişti? Cauți să te dai bine pe lângă viitoarele autorități?

— Ia, nu mă mai bate la cap! îi ripostă. E colegul meu de şcoală. Ne cunoaştem de multă vreme.

„Ce rost are să-i dea explicații?" gândi înciudat Andrzej.

— Adică o întâlnire romantică pe câmpul de bătălie? Coleg! Ştim noi ce fel de coleg, nu-i aşa, camarade? i se adresă el lui Andrzej.

— N-ați vrea să fiți atât de amabil să ne lăsați în pace şi să vă vedeți de treburi? zise cu răceală Andrzej.

Insurgentul ridică din umeri.

— Aveți dreptate, spuse peste o clipă pe un ton conciliant. Terminați ce ați început. Vreau să vă spun că ar fi mai bine să mergeți în beci. Ăsta nu e un parc din vremea dinainte de război. Primul neamț mai acătării vă poate împinge aici o grenadă prin fereastră. Ar fi păcat să vă mutați pe neaşteptate de lângă aşa un sân la sânul lui Avraam, nu-i aşa, camarade?

Salută exagerat şi plecă.

— Într-adevăr, are dreptate, şopti Hanka. Să coborâm.

— Ți-e frică?

— Da. S-ar putea să nu ne mai terminăm discuția.

În beci însă îi izbiră duhoarea insuportabilă de corpuri nespălate, de excremente de om, aerul îmbâcsit, gemetele bolnavilor şi ale răniților, sforăielile celor ce dormeau şi zvonul de cântece cucernice.

— Nu rezist aici, mormăi Andrzej.

Stătu un pic pe gânduri, apoi îl luă de mână.

— Vino, îi spuse.

Împiedicându-se de picioarele celor ce dormeau, ajunseră la un coridor mai lat, trecură printr-un alt beci şi ajunseră pe o scară plină de moloz.

— Ştiu aici un apartament ce dă în curte, la etajul întâi, oarecum întreg şi sigur. Să stăm puțin împreună.

— Bine.

Uşa apartamentului fusese scoasă de cineva din balamale, dar cele interioare rămăseseră la locul lor şi nu erau închise. Într-o cameră exista chiar mobilă, doar că era plină de tencuială. Se aşezară

amândoi pe o canapea.

— Spune-mi, zise ea. Ce te frământă?

— N-am nimic. Serios.

— Eu sunt aceea care ar trebui să fiu supărată. Władek mi-a spus atunci că ți-ai găsit o altă fată.

Andrzej tresări de parcă l-ar fi lovit într-un loc dureros. „Asta-i adevărat, gândi. Totuşi ei au trăit împreună. E stupid, dar încă mai sunt gelos pe el".

— Puțin îmi pasă de Władek, spuse. Şi de ceea ce a fost între voi. L-ai preferat pe el în locul meu.

— Ce tot spui? întrebă ea cu o uimire sinceră.

— Ştii tu la ce mă refer. Mi-a povestit totul.

Începu să râdă din toată inima, pentru prima dată din clipa în care se întâlniseră.

— Doar nu s-o fi lăudat? Că n-avea cu ce.

— Oare?

— Sigur. A încercat să fie agresiv şi a pățit-o. L-am dat pe uşă afară. A făcut o mutră tare tâmpită.

— Aşa... El însă mi-a spus cu totul altceva.

„Ia uite, mucosul şi intrigantul, gândi despre fostul lui coleg. A vrut să se răzbune în acest fel. Porcul. Iar eu l-am crezut".

Nu avea de ce să pună la îndoială vorbele Hankăi. Din câte o cunoştea, ea era aceea care spunea adevărul, iar Władek mințise. „Am pierdut doi ani de pomană".

— Ce ți-a spus? insistă fata.

— Nimic important. În orice caz ceva care m-a durut mult. Ştii, eu te-am iubit. Şi te mai iubesc şi acum.

În sfârşit i-o spusese. Îi venise aşa, de la sine, fără să fi aşteptat un moment potrivit. Ea rămase tăcută multă vreme, iar el aşteptă cu încordare, ca şi cum de răspunsul ei ar fi atârnat şi viața lui şi a ei.

— Târziu mi-o spui, răspunse în cele din urmă. În vocea ei răzbătea o notă de oboseală. Prea târziu şi prea devreme. Vezi... nu ți-am vorbit de asta... În iulie, acum două luni, m-am măritat... De o lună sunt văduvă... El a murit la Wola la cincisprezece august, adăugă sec.

Andrzej tăcea zguduit. Ce se putea replica în asemenea ocazie: „Te compătimesc din toată inima? Dă-mi voie să-ți prezint condoleanțele mele?" Dar apoi îi veni un gând, un gând nu prea

potrivit, din categoria acelora după care te mustră conştiinţa, că deşi a pierdut-o, poate că, totuşi, va reuşi să o recâştige.

Cineva intră în antreu, se opri la uşă, ezitând parcă, şi apăsă cu precauţie pe mâner. În uşa deschisă se ivi silueta unui militar în uniformă de campanie.

— Ei, ce este? întrebă Andrzej căruia i se păruse că îl recunoaşte pe Morawiec.

Soldatul nu răspunse, ci trânti repede uşa după sine. Andrzej se sculă şi se uită pe scară, dar celălalt dispăruse.

— Nu mai poate avea omul nicio clipă de linişte, mormăi. Parcă era unul din oamenii mei. Interesant, ce-o fi căutat aici?

— Pesemne că voia să găsească ceva de mâncare. Optimistul. Şi eu aş mânca ceva cu plăcere, oftă Hanka.

Şedea tăcut, ascultând atent ecourile împuşcăturilor de pe malul Vistulei. Capul îi era golit. Niciun gând. Numai imagini haotice, învălmăşite, frânturi de propoziţii, frânturi de impresii... Nisipul alb de pe malul râului. „Să rămânem prieteni, bine?" Patrula germană... Faţa lui Władek... „În iulie, acum două luni, m-am măritat..."

— L-ai iubit mult? întrebă. Pe soţul tău?

— Pe Leszek? Da... Fireşte... Mai ales la început... Dar altfel decât pe tine.

„Şi totuşi... Am fost un prost."

— M-a supărat tare ruptura aceea ostentativă a ta. M-am îndârjit. M-am gândit că nu mă vrei. L-am cunoscut pe Leszek. Era în organizaţie şi luase parte la câteva acţiuni temerare din care scăpase viu şi nevătămat. Îmi insufla un mare respect. Ca înfăţişare semăna chiar puţin cu tine... În ce priveşte caracterul era opusul tău. Îi plăcea să se fălească, toţi îl considerau un erou. Fetele mă invidiau pentru că pusese ochii pe mine. În asemenea împrejurări, înţelegi...

— Înţeleg.

— Mi-am vârât în cap că nu trebuie să fac caz de ceea ce a fost între noi, că n-a fost decât o dragoste de elevă, pur şi simplu un joc de copii. Mi s-a părut că în sfârşit întâlnisem un bărbat adevărat, iar nu un băiat. El avea douăzeci şi cinci de ani...

— Înţeleg. Ai fost fericită cu el?

— Greu de spus... într-un fel, da. Câteva zile. Dar m-am convins că nu era aşa cum mi s-a părut. Ţi-am spus că-i plăcea să se fălească. Era ceva de-a dreptul maladiv la el. Nu era nici măcar un

erou în înțelesul obişnuit al cuvântului. Era mai fricos ca oricare altul. Dar dorința de a insufla respect celorlalți, de a se situa întotdeauna pe locul întâi, era mai puternică decât frica. Dealtfel nu mai putea da înapoi, se acoperise de glorie şi pentru nimic în lume n-ar fi coborât de pe piedestal. Dar bea. În mod sistematic, cu patimă. Numai atunci când era beat nu se temea. A încercat să ascundă asta față de mine, apoi n-a mai făcut-o. După o săptămână sau două, din amețeala mea n-a rămas decât compătimire.

— O bază foarte şubredă în căsnicie, spuse Andrzej.

— Nu ştiu. Poate că după terminarea războiului ar fi devenit iarăşi un om normal.

— Nici atunci când ar fi fost normal, tot nu l-ai fi iubit.

— Nu ştiu. Vreau să mă cruț şi să te cruț şi pe tine de povestirea împrejurărilor în care a murit. A fost groaznic... Moartea nu are nimic sublim, oricare ar fi ea. Dar mai ales una prostească şi inutilă. Tăcu. Şedeau alături ca doi oameni în compartimentul unui tren ce se îndrepta cu viteză spre o catastrofă. Atât despre trecut. Viitor nu va fi. A rămas să se adauge doar o singură dată. Aceea cu cruciuliță. Sărută-mă de rămas bun. Trebuie să mă întorc la lucru.

Pe furiş şi luându-şi toate măsurile de precauție, Morawiec se strecura dintr-o cameră în alta şi scotocea prin dulapuri. Avu ghinion şi multă vreme nu putu să-şi facă rost de ce avea nevoie. Dădea peste rochii de damă, vrafuri de cămăşi şi de aşternut, chiar de haine de blană şi clătina din cap la vederea lucrurilor de valoare („Mama mă-sii, că bine au mai dus-o!“). Hainele bărbăteşti însă lipseau. Unele camere erau închise. În altele dădea peste oameni, mai ales peste insurgenți ce dormeau, înjura pe înfundate şi urca tot mai sus. În sfârşit, la etajul patru avu noroc. Dulapul era enorm, de modă veche, dar lui Morawiec i se părea că reprezintă culmea mobilei confortabile: aşa ceva nu văzuse nici măcar la casa parohială. Încuietoarea, forțată cu baioneta, cedă imediat. Tarelka aruncă pe podea un braț de rochii de damă, apoi o haină de blană, regretând că nu o poate lua, pentru că valora desigur mai mult ca o vacă. Mai căută... Da! Scoase din dulap un costum bărbătesc. Apucă pantalonii de capătul cracilor şi desfăcu brațele, verificând în acest mod tradițional dacă îi sunt buni ca lungime. Un pic scurți, dar merge. Haina de asemenea. Era foarte mulțumit. Curând însă, sentimentul

de bucurie pe care îl încercase după ce găsise ceea ce căutase, cedă locul unei îndoieli sumbre. Să le îmbrace pe loc? Nu se putea. Până ar coborî în beci şi s-ar vârî printre civili, s-ar putea întâlni cu cineva pe scară, ceea ce desigur ar face să se ivească nişte încurcături neprevăzute. Se pare că Nowak şedea acolo în cameră cu o femeie. S-ar zice că-i un om cumsecade, dar cine ştie de ce e în stare? Un intelectual, afurisitul. Nu poţi să-ţi dai seama ce zace într-unul ca el... Pare moale, dar a trimis pe lumea ailaltă destui nemţi. Sau Balcewicz... Se trage din ţărani, dar e mai rău ca un moşier. Pentru el omul simplu nu face doi bani. Nu ştie decât să răcnească la tine şi să te zorească... Cu ăsta nu-i de glumă, îţi trage pe loc un glonţ în cap... Nu, hotărât lucru, nu putea îmbrăca hainele pe loc. Se va strecura până jos şi apoi va aştepta momentul potrivit. Va dispărea soldatul Morawiec, va rămâne numai domnul Morawiec, un cetăţean civil din Varşovia, un om paşnic, care n-a luat parte la nicio bătaie cu germanii, ci a stat tot timpul numai în beci...

Nu i-a fost uşor să ia o asemenea hotărâre. Prevedea numeroase primejdii şi simţea un fel de ruşine că îşi părăseşte camarazii. Se consola cu gândul că, oricum, nu le putea fi de ajutor, că fiecare trebuie să aibă grijă de pielea sa.

Desfăcu foaia de cort, întinse hainele pe ea, apoi făcu totul sul. Nu se observa aproape nimic. Mulţumit, şi-l puse pe umăr. Şi în clipa aceea se auzi un zgomot înăbuşit în camera vecină... Pe Morawiec îl cuprinse deodată presentimentul unei primejdii mari. Îşi încordă auzul. „Doamne sfinte, ce să fie?" Cineva se zbătea acolo, horcăia... apoi un fâşâit, paşi precauţi, furişaţi... Lui Tarelka i se făcu părul măciucă sub şapcă. Rămase ca hipnotizat cu privirea aţintită asupra dreptunghiului întunecat al uşii...

Locotenentul Ivan Doncenko, comandantul unui pluton de vlasovişti, se îmbătase în noaptea aceea şi hotărâse să le arate tuturor de ce era în stare el. Germanii se izbiseră ca berbecii cu capetele de clădirea aceea, trăseseră asupra ei cu *ferdinanzii* şi nu realizaseră aproape nimic în afară de distrugerea unui colţ al ei, iar leşii, cum stătuseră, aşa şedeau mai departe. Nici gând să plece din ea. Felul ăsta de-a lupta nu făcea nici doi bani. El, Ivan Doncenko, o să le arate fricilor că nu sunt nicidecum supraoameni, ci nişte ordinari şi nişte laşi. O să ocupe casa aceea fără artilerie, fără aviaţie, fără tancuri, acţionând numai cu forţa vie, adică cu plutonul său. Cu

cât bea mai mult, cu atât mai clar se contura ideea asta în capul lui. Pe deasupra, alcoolul îi stimula puternic senzualitatea. Începu să-şi imagineze ce poloneze tinere şi frumoase trebuie să fie în clădirea aceea şi ce o să facă cu ele, atunci când va ajunge acolo. După cel de-al treilea pahar aceste gânduri începură să-l obsedeze. Locotenentul Doncenko era gata de acțiune.

— Ivanov! răcni.

Ivanov se ridică în silă dintr-un colț. Era un țăran mătăhălos şi posac, care îndeplinea pe lângă locotenent funcții diferite: de ordonanță, de artist al casei (cânta bine din gură şi la balalaică), de suporter, consilier, precum şi de manechin pentru bătaie atunci când pe locotenent îl cuprindea la beție ipohondria.

— Gata cu somnul. Să se scoale oamenii!

— Pentru ce? întrebă fără tragere de inimă Ivanov, bănuind că stăpânul lui pune la cale o tâmpenie, aşa cum i se întâmplase de multe ori când era ca acum. Mergeți la culcare, domnule locotenent. Sunteți obosit.

Abia reuşi să se ferească de sticla goală, aruncată în el, urmată de o ploaie de injurii. Vrând-nevrând trebui să execute ordinul, deşi avea intenția sinceră de a-l sabota cât mai mult posibil şi să tărăgăneze cu adunarea ordonată a plutonului. Degeaba. Doncenko veni în urma lui, trezindu-i pe cei care se lăsau greu sculați cu înjurături, lovituri de picior şi ghionturi.

Peste vreun sfert de oră un şir de siluete întunecate se lipiră de zid lângă trecerea în casa vecină, având în mijlocul lor pe locotenentul Doncenko cu pistolul dezasigurat în mână. Primul era Râmciuk, un cercetaş excelent şi un duşman înverşunat al polonezilor, căci în luptele cu aceştia muriseră doi frați de-ai lui.

Trecerea din zid nu era baricadată, dar de ambele ei părți fuseseră instalate santinele: de o parte una poloneză, de cealaltă una vlasovistă. Insurgentul însă era atât de istovit, încât adormi la câteva minute după intrarea în post. Adormiseră şi camarazii lui din postul instalat în camera de alături. Oboseala de moarte fusese mai tare ca simțământul de pericol şi de răspundere pentru soarta celorlalți. Vlasoviştii îşi dădură seama că santinela doarme. Râmciuk pătrunse prin spărtura dintre zidurile alăturate şi cu o lovitură de cuțit în inimă îl ucise pe insurgentul adormit. Între timp un alt vlasovist,

Şîşkin, împins din spate de locotenent cu ţeava pistolului, străduindu-se să calce cât mai uşor, se furişă până la uşa deschisă a camerei următoare. Şi acolo îl zări, drept în faţa sa, pe Morawiec cu carabina pregătită şi baioneta pusă.

Psihologii deosebesc două forme de frică năprasnică. Prima varietate se manifestă printr-o fugă impetuoasă, în neştire, care se explică prin apariţia unei stări de supraexcitabilitate motrică, concomitent cu inhibarea sau cel puţin cu perturbarea considerabilă a proceselor de gândire. În cel de-al doilea caz are loc o paralizare totală a mişcărilor omului care „împietreşte" de groază. Ei explică acest lucru printr-o suprasolicitare a sistemului nervos produsă de un stimul foarte puternic sau de lungă durată. Atunci când o solicitare de acest gen depăşeşte capacitatea celulelor nervoase, în sistemul nervos al omului se produce aşa-numita inhibiţie de protecţie, când starea de încordare psihică extremă a omului se transformă în pasivitate. Totul sună cât se poate de ştiinţific, dar nu explică de ce un individ reacţionează într-un fel, altul într-un mod cu totul diferit şi de ce deseori acelaşi om, în situaţii identice, uneori fuge, iar alteori rămâne înlemnit.

Nervii îţi pot juca feste stranii. Şîşkin, luând parte la incursiunea periculoasă în clădirea ocupată de polonezi era pregătit sufleteşte să dea peste ei. Poate că se aştepta ca în faza iniţială să aibă de-a face numai cu oameni adormiţi, deşi nu putea exclude nici posibilitatea de a da peste cineva care să stea de veghe, să fie treaz. În acest caz el ar fi trebuit să lovească primul, profitând de avantajul pe care ţi-l dă surprinderea. Văzându-l în faţă pe Morawiec, pregătit – după cum i se păru lui Şîşkin – pentru un atac instantaneu, îngheţă de groază. Inima i se goli de sânge, îl cuprinse un frig de gheaţă şi i se făcu un gol în cap. Şîşkin rămase paralizat, fără să poată mişca nici măcar un deget şi aştepta ca vârful baionetei, îndreptată ameninţător spre el, să i se înfigă în burtă.

Pe de altă parte, Morawiec îşi dădea seama că mai devreme sau mai târziu urma să dea peste germani. Nu se aşteptase însă că aceasta să se întâmple atât de repede şi de inopinat. Germanul (căci îl confundase pe Şîşkin cu un neamţ) stătea la trei paşi de el ca diavolul din basmele populare, adus de un blestem nesăbuit. Ţinea pistolul-mitralieră îndreptat asupra lui. Morawiec văzu gura neagră a ţevii la înălţimea pieptului său. Răcni odată din răsputeri, sări înapoi

şi fugi în salturi mari pe scară în jos, dând un exemplu frumos şi extrem de tipic de supraexcitabilitate motrică, concomitent cu o inhibare a proceselor de gândire.

Fuga inamicului teribil deblochează celulele nervoase ale lui Şîşkin. Prima lui reacţie fu ca, în timp ce răsufla uşurat, să apese pe trăgaciul pistolului-mitralieră. Seria bubui ca un tunet în camera goală. Râmciuk îi trase una peste bot, dar era prea târziu.

— Trăsnite-ar! şuieră Râmciuk cu furie.

Cu trei etaje mai jos, Andrzej Nowak, auzind strigăte şi împuşcături, o lăsă pe Hanka şi ieşi în fugă pe scări. Morawiec trecu pe lângă el, gonind nebuneşte şi răcnind. Andrzej rămase înmărmurit. Înţelese doar că se întâmplase ceva şi încă ceva teribil. Panica este extrem de molipsitoare şi dacă n-ar fi fost Hanka, Andrzej poate că ar fi rupt-o la fugă după Morawiec, fără să priceapă pentru ce şi de cine fuge. Prezenţa ei îl ţinu locului.

— Ce s-a întâmplat? întrebă.

Dădu din umeri, incapabil să scoată o vorbă. Apăsarea de pe inimă dispăru repede. Îi reveni graiul.

— E un laş nemaipomenit. Poate i s-a năzărit ceva.

Ca pentru a-i dezice afirmaţia, sus bubui o grenadă şi începu o învălmăşeală cumplită.

Strigătele şi împuşcăturile îi treziră pe cei cinci insurgenţi care trebuiau să asigure trecerea dintre case la etajul al patrulea. Faptul că aceştia nu au intrat în panică, ceea ce s-ar fi putut solda cu pieirea tuturor apărătorilor şi locatarilor din clădire, se datora reflexului rapid al elevului-sergent Wilk. Acesta, fără să stea nicio clipă pe gânduri şi fără să piardă timp pentru a vedea care este situaţia, dezasigură şi aruncă în camera ocupată de vlasovişti două grenade defensive. Trei vlasovişti, care reuşiseră să treacă de partea astălaltă, fură ucişi de explozie. Ceilalţi nu mai avură curajul să repete tentativa, deşi locotenentul Doncenko îi înjura şi ameninţa cu pistolul. Înfuriat că nu i-a reuşit planul, spuse să se aşeze o puşcă-mitralieră în dreptul spărturii din perete şi să se tragă cât e posibil. Răpăitul mitralierei răsuna teribil, dar nu putea să aibă alt efect decât găurirea pereţilor şi a mobilei din apartamentul care până atunci se menţinuse în bună stare. Insurgenţii baricadară şi izolară camera aflată în pericol. Întregul incident s-ar fi putut considera lichidat dacă împuşcăturile nu ar fi trezit vigilenţa germanilor din

clădirea de vizavi. Fără să ştie precis ce se întâmplă, au început să tragă şi ei. O grenadă de *panzerfaust*[1] nimeri prin fereastra de la casa scărilor lângă care, cu un ceas în urmă, şezuseră Hanka şi Andrzej şi distruse scara. Comandantul grupului care apăra clădirea, temându-se de un atac de noapte şi prevăzând că, dacă germanii vor fi respinşi pentru moment, dimineaţa vor declanşa un nou atac, dădu ordin de evacuare a spitalului. Hanka plecă să ducă brancardele cu răniţi.

Desantul puternic de dincolo de Vistula, pe care toţi îl preziseseră, nu mai venea, inamicul ţinea sub un foc puternic fluviul. Cu toate acestea un număr mare de răniţi au putut fi evacuaţi pe celălalt mal. Printre ei se număra comandantul batalionului al treilea, căpitanul Olechnowicz, precum şi „slovacii" locotenentului Stanko. Cu toţii aveau răni mai grave sau mai uşoare. Niciunul nu scăpase teafăr. Medicul regimentului, doctoriţa Maria Pomper, se cam strâmba scriind adeverinţa necesară pentru evacuare.

— Aţi mai putea aştepta câteva ore, în curând totul se va schimba aici, spuse semnând documentul. Muri în ziua următoare.

Stanko privea cum se îndepărtează pontoanele în care erau îmbarcaţi oamenii săi. Rămăsese singur. Subunitatea lui încetase să mai existe ca forţă de luptă. Se simţea deprimat. Dar când se întoarse pentru a pleca la comandament, văzu că cineva stătea în spatele lui. Era unul din gruzini.

— Alhazaşvili! strigă Stanko cu uimire. Măi omule, pontonul a plecat! Tu de ce ai rămas?

Gruzinul se lăsa şovăielnic când pe un picior, când pe celălalt.

— Uşor rănit... Băieţii au spus să rămân cu dumneavoastră...

— Măi omule, de ce? O să mori! O să pieri!

— ...Totuşi... bolborosi nesigur gruzinul. Sunteţi comandantul nostru... Poate că veţi avea nevoie de mine...

— Fir-ar să fie... Stanko simţi cum îl înecă bucuria. Nu-i nimic... ai rămas... greu. Şi îl sărută din toată inima pe amândoi obrajii.

Printre răniţii transportaţi pe malul drept se afla şi Jurek Rokicki. Era foarte slăbit, dar lucid.

„Încă o să mai lupt", gândi, după ce pontonul depăşi fâşia de apă bătută de focul armamentului german şi acostă la malul drept.

---

[1] Aruncător de grenade antitanc de fabricaţie germană (n.t.).

În dimineața zilei de nouăsprezece septembrie situația din capul de pod s-a agravat în mod vădit. Pe la ora opt subunitățile germane ale lui Dirlewanger, împreună cu vlasoviştii, cuceriră casa cu numărul douăzeci şi doi de pe strada Wilanowska. Beciurile ticsite se umplură de sânge. Bărbații fură împuşcați pe loc. Blocul vecin fusese transformat în ruine de bombele de aviație. Printre ruinele lui vlasoviştii organizară de asemenea masacrarea bărbaților prinşi. Panica în care intrară locatarii civili din celelalte case fu stăvilită cu greu. Douăzeci de soldați şi treizeci de insurgenți continuau să apere casa cu numărul paisprezece. Printre ei nu mai era niciun ofițer. Toți fuseseră ucişi sau răniți. Sublocotenentul Odrowąż fu rănit la picior de schija unei grenade. Rămase pe loc şi încercă să comande mai departe, dar puterile îl părăsiră curând şi sprijinindu-se de brațul ostaşului Kłos, plecă şchiopătând spre Solec. În spital nu mai era niciun loc liber. Răniții zăceau înghesuiți ca scrumbiile în butoi, de-a valma, unul lângă altul, pe nişte paie sau pe câte o bucată de pătură putredă. Odrowąż se aşează pe jos în coridorul ce ducea spre beci.

Sub focul tancurilor, insurgenții din grupul Radosław se retrăgeau încet spre încrucişarea dintre străzile Wilanowska şi Solec. În acea zonă acționa sublocotenentul Strzyżewski, comandantul companiei întâi de mitraliere, participant la luptele de la Stalingrad, acelaşi care le dădea sfaturi soldaților înainte de începerea trecerii. În şanțul săpat de-a curmezişul străzii Wilanowska instalase o puşcă-mitralieră.

Pana dispozitivului german pătrundea tot mai adânc în capul de pod. A fost pierdută aproape în întregime clădirea roşie de pe strada Idźkowski. Din strada Mroczna inamicul declanşă o altă lovitură pe care o dezvoltă de-a lungul străzii Solec. Asupra baricadei de la încrucişarea dintre străzile Zagórna şi Idźkowski se revărsa o grindină de fier. Acolo era instalat un tun din plutonul lui Hubert, deservit de trei artilerişti. Curând rămase doar unul care, atunci când baricada nu mai putu fi menținută, împreună cu stegarul retrase tunul pe strada Solec. Germanii pătrunseră în casa cu numărul 35 de pe strada Solec şi de acolo executară un atac asupra fabricii de ultramarin. Începură lupte înverşunate pentru fiecare

încăpere, hală şi birou. Compania a noua, care se apăra în acest raion, a fost aproape în întregime nimicită.

Germanii nu reuşiră să treacă de cea de-a doua baricadă de pe strada Solec. Stegarul Hubert continua să rămână la postul său. Acum devenise şi încărcător, şi ochitor, şi comandant de tun: o schijă de obuz îi ucisese şi ultimul artilerist.

Era o zi foarte caldă. Stegarul îşi scoase vestonul şi cămaşa. Stătea culcat aşa, gol până la brâu, în spatele scutului tunului, urmărind cu privirea dacă nu apar din nou tancuri. N-ar fi putut să le reţină prea multă vreme, căci nu mai avea decât câteva proiectile, iar până seara mai era încă mult. Îi era groaznic de sete, dar nu putea părăsi poziţia, deşi până la Vistula nu erau decât vreo două sute de paşi. Îşi arunca mereu ochii în direcţia aceea. Ştia că de acolo poate veni ajutorul. Pe la ora unu după-amiază avu impresia că focul tras de artileria poloneză şi de cea germană începe să se înteţească treptat. După câteva minute căpătă certitudinea că se pune la cale ceva. Proiectile grele de tun zburau tot mai des pe deasupra baricadei sale, loveau în taluz, explodau în clădirile Seimului, iar unele ajungeau tocmai undeva prin Śródmieście. Malul drept trăgea cu hotărâre. Hubert privi în spate: obuze explodau pe viaductul podului Poniatowski şi ceva mai încolo. Auzi un scrâşnet în văzduh, totul prinse a vui, comete de proiectile-rachetă se năpustiră asupra peninsulei şi portului Czerniakówski. Hubert simţea cum se cutremură pământul sub el.

— Îi înnebunesc!

Soldatul Dudziak, ochitorul-trăgător al unei puşti-mitraliere, care stătea culcat pe-aproape, se uita cu ochi mari la norii negri ai exploziilor.

— Catiuşe! Negreşit o să înceapă ceva.

„Sigur că va începe ceva, „îl aprobă în gând Hubert. Catiuşele marcau de obicei începutul pregătirii de artilerie.

Focul de artilerie continua, se muta mereu în alte zone. Pe la ora trei apăru un roi de bombardiere. Tăind Vistula, se îndreptară în direcţia lui Ogród Saski, unde se aflau poziţiile artileriei germane. La vreo cinci sute de metri deasupra lor patrulau avioanele de vânătoare care le făceau acoperirea.

Artileria antiaeriană îşi îndreptă focul mai ales asupra lor, căci împotriva avioanelor de asalt nu putea face mare lucru.

Deasupra lui Śródmieście *Il*-urile[1] se eşalonară pe stânga, zburând într-o aversă de explozii şi urme de trasoare. După vreo zece – douzeci de secunde bombardierele formară un cerc şi continuându-şi astfel zborul, coborau pe rând, ca nişte mărgele înşirate pe aţă, lansau bombe şi trăgeau cu armamentul de bord asupra lui Ogród Saski. Atacul aerian dură extrem de mult şi, imediat ce se termină, apărură bombardiere în alte zone. Bombele cădeau pe Muzeul Național, pe Gara centrală, pe viaductele podurilor, pe cazărmile cavaleriei şi pe aleea Szucha.

— Dar nici friţii nu se lasă, exclamă agitat Dudziak, arătând exploziile din cartierul Praga. Cu toate că bombardamentul nostru e atât de puternic că n-ar trebui să rămână întreg nici măcar un tun de-al lor.

— Ca la război, răspunse filosofând Hubert. Multă larmă şi spaimă, iar efectul – derizoriu.

„Şi pe noi atâta ne pisează, că ar fi trebuit să nu mai rămână picior de om. Cu toate astea încă mai trăim, gândi".

Focul artileriei poloneze conteni timp de câteva clipe, apoi tunurile începură să tragă iar, cu şi mai multă putere şi ritmic, ca un metronom gigantic. „Pregătire de artilerie, constată Hubert. Ne vine ajutorul. Numai de n-ar ajunge prea târziu".

Deasupra Vistulei fumul devenea tot mai dens. De la marginile de sud ale Pelcowiznei până la împrejurimile de la nord de Kępa Gocławska fuseseră aprinse diverse mijloace fumigene – lumânări, grenade şi brichete, ce aşterneau peste fluviu o perdea deasă.

În norul acela de fum se petrecea ceva, ceva îngrozitor. Intensitatea focului de armament automat îl surprinse pe Hubert care avusese multe ocazii să audă şi să vadă aşa ceva. Această orgie de bubuituri şi răpăituri era acoperită de exploziile proiectilelor de tun. Doar la vreo câteva sute de metri de baricadă se dădea o luptă înverşunată. Desantul, se pare, izbutise să debarce pe malul stâng. După zgomote, Hubert căuta să-şi facă o idee despre felul în care se desfăşura lupta. Un lucru era sigur: germanii opuneau o rezistenţă îndârjită.

Între timp fumul prinse să se răărească şi începu să se împrăştie, soarele coborî către asfinţit şi i se întrezărea lumina roşietică prin

[1] Avion de asalt (Il-2) de fabricaţie sovietică (n.t.).

miriadele de fire de praf ce pluteau în văzduh. Dinspre Vistula adia o boare umedă care răcorea plăcut fruntea asudată. Deasupra pământului mai stăruiau doar fâşii din perdeaua de fum, aducând cu pâcla care se aşterne seara deasupra luncilor umede.

Dudziak fu primul care observă tancul. Baricada se cutremură de împuşcături. Deschiseră focul puştile antitanc, puşca-mitralieră se îneca trăgând. După înjurăturile ucrainene, ochitorul-trăgător îşi dădu seama că avea în faţă un lanţ de trăgători esesişti galiţieni ce veneau în urma tancurilor. „Bulbovişti“, gândi. Îi ura ca pe o ciumă. Ei erau cei care îi făcuseră una cu pământul satul şi îi arseseră de vii părinţii în bojdeuca cu uşa bătută în cuie. Ochea cu foarte multă grijă şi uită chiar şi de tanc. Dealtfel tancul îl privea pe stegarul Hubert.

Stegarul Hubert mai avea doar patru proiectile din care două antitanc. Cu mişcări repezi şi îndemânatice introduse proiectilul în camera închizătorului şi rămase cu ochii aţintiţi pe înălţător. Era clar, iar un Tigru. De obicei când trăgea cu tunul său în Tigri efectul obţinut nu era prea mare. Aveau un blindaj frontal al naibii de gros şi rareori reuşea să-i avarieze mai serios. Cel mai bine ar fi fost să-l lovească în şenilă, ceea ce, de obicei, era de-ajuns pentru a imobiliza tancul, deşi nu îi scotea din funcţie tunul. Proiectilul plecă şi el scoase capul de după scut pentru a constata rezultatul loviturii: tancul stătea pe loc şi îşi mişca încet ţeava. Pe neaşteptate pământul se răsturnă cu nouăzeci de grade şi ajunse să stea vertical. Hubert se izbi de el ca de un zid, în faţa ochilor soarele i se sparse în ţăndări, se făcu întuneric, i se tăie răsuflarea, făcu eforturi spasmodice pentru a trage pe gură aerul de care se goliseră plămânii, un cerc de fier îi încleştă gâtul... Clipa asta păru să dureze veacuri întregi, dar trecu. Plămânii istoviţi traseră prima gură de oxigen, întunericul se risipi, se prefăcu într-o ceaţă deasă, care prinse a se limpezi. De unde însă durerea asta din urechi? Conştiinţa înregistră: „A fost o contuzie, nu am nimic”. Stegarul Hubert îşi şterse maşinal sângele care îi curgea din nas şi care îi şiroia pe gură. Conştiinţa înregistră: „Tancul continuă să stea locului într-o horă de explozii. Trag tunurile de 76 milimetri din cartierul Praga”. Nu se aude nimic. De ce nu se aude nimic? Conştiinţa înregistră: „Tancul se retrage. S-a ascuns printre ruine. Nu mai poate fi observat de pe celălalt mal. Artileria încetează focul. Tancul continuă să stea ameninţător”. Conştiinţa înregistră: „A

mai rămas un proiectil”.

Stegarul Hubert deschise închizătorul tunului. Îi venea greu, căci n-avea putere. Strânse din dinți, scoase tubul ars, introduse un nou proiectil pe țeavă. Silueta Tigrului era nedesluşită, se contracta şi se dilata, tancul îşi schimba forma ca un nor, îi fugea din înălțător, stegarul Hubert strânse şi mai tare din dinți, gata... tunul împins de recul tresaltă... explozie la tanc, o străfulgerare şi puțin fum, şenila căzu de pe roți... cineva se repezi cu o sticlă incendiară. „Îl văd? Nu, nu îl văd...” Turela tancului se roti, mitraliera grea se îndreptă asupra baricadei şi a tunului lui Hubert...

Când camarazii veniră în fugă la el, stegarul Hubert nu mai trăia. Tancul era cuprins de flăcări şi continua să tragă cu muniția ce exploda în foc, orbeşte, neputincios, cu înverşunare, ca şi cum înainte de a pieri ar fi vrut să arunce dinlăuntrul său toată ura, nebunia şi crima pe care le strânsese.

Dincolo de podul Poniatowski răsunau mereu împuşcături dese, dar ajutorul nu mai venea.

25

Nimeni din regiment nu dormi în noaptea aceea de optsprezece spre nouăsprezece septembrie. Companiile fură mutate din Grochów în parcul Skaryszewski, apoi şi mai departe, în zona de livezi şi grădini de dincolo de aleea Zieleniecka, acolo unde în prezent se află stadionul „Dziesięciolecie“. În acel loc terenul forma o adâncitură încadrată din toate cele patru părți de ramblee pe care treceau străzile şi linia de cale ferată. Dădea impresia că ar fi o rezervație rurală, lăsată aici în mod intenționat. În mijlocul întinderii de mai multe hectare era chiar o casă țărănească obişnuită, cu şură. Pe tot terenul se aflau o mulțime de chioşcuri şi de gherete construite de proprietarii grădinilor şi livezilor. Soldații s-ar fi simțit în acel loc de-a dreptul ca la ei acasă dacă n-ar fi fost tabloul sinistru de pe malul stâng pe care îl aveau în fața ochilor.

Bateria de tunuri de patruzeci şi cinci de milimetri îşi amenajase poziția în apropierea digului contra inundațiilor şi şi-o mascase cu grijă. Nimeni nu ştia în mod sigur dacă trecerea va începe chiar în noaptea aceea sau abia a doua zi. Starea de pregătire completă în vederea luptei nu fusese revocată şi oamenii stătură fără să doarmă până dimineața. Dealtfel cei mai mulți dintre ei erau prea agitați pentru a se putea odihni.

Kobielak, plutonierul bateriei, arăta ciudat de abătut, într-atât, încât dimineața figura lui îi atrase atenția prietenului său, caporalul Gałas, care găsi o explicație în felul său.

— Cum o mai duci cu blondina ta? începu el. Nu cumva te-a lăsat pentru vreun ofițer?

Kobielak clătină din cap. Nici nu catadicsi să răspundă.

— Muierile astea sunt totuşi parşive, constată filosofic Gałas. Bărbatul ei suferă, poate a şi pierit, iar ea, frate, cu tine... Şi acum suferi şi tu, adăugă el în grabă, observând o licărire rea în ochii plutonierului. Orice s-ar spune însă soțul rămâne soț.

— Nu l-a iubit niciodată, mormăi cu indiferență Kobielak. Mamă-sa a silit-o să se mărite. Tipul e mult mai în vârstă ca ea.

— Ce vorbă-i asta, a silit-o? Nu poți sili o fată dacă nu vrea.

— Da ce era să facă dacă nu avea din ce trăi? Să meargă să facă trotuarul?

— Toate spun la fel. De ce eşti aşa de prăpădit astăzi?

Kobielak îi răspunse în doi peri, după care Gałas îşi dădu seamă că, într-adevăr, prietenul şi şeful său nu e în apele sale. Ştia că nu din cauza fricii. Tuturor le este frică. Şi lui Gałas îi era teamă, dar nu îl sâcâia prea mult. Era ceva asemănător cu golul pe care îl simți în stomac atunci când nu ai luat masa de prânz.

— Degeaba îți faci sânge rău, spuse. Eu ştiu ce îți lipseşte. Mai ai spirtul acela?

— Îl am.

— Scoate-l. Tragi o duşcă şi îndată o să te simți mai bine.

— Pot să-ți dau, dacă vrei. Eu nu beau.

Caporalul Gałas îi aruncă o privire de parcă plutonierul l-ar fi anunțat că suferă de o boală incurabilă.

— Ce ai? întrebă.

— Am spus doar că o să beau pe malul stâng. Dar dacă vrei, bea acum.

— Tu nu bei?

— Nu.

— De ce?

— Nu-mi mai pasă.

— Ce ai, pentru numele lui Dumnezeu? Nu mai pricep nimic... se enervă caporalul. Ai de gând să te călugăreşti sau ce?

Începu să bănuiască ce-ar putea fi.

Îl privi cu coada ochiului pe prietenul său.

— Ai ceva... dintr-alea... presimțiri? îl întrebă coborând glasul în care se ghicea totodată stimă şi grijă.

Kobielak dădu din cap şi căscă îndelung. Ochii i se umeziră.

— Poate... vreun vis? insistă Gałas aproape în şoaptă, ca la biserică.

— Îhî.

Plutonierul privea cu ochi sticloşi o tufă plină de roşii. În toamna aceea roşiile dăduseră rod bogat, erau mari şi sângerii, ca soarele la asfințit. Toți soldații se bucurau grozav şi, după ce ajunseră în raionul de aşteptare, se ghiftuiau cu ele, completându-şi astfel rația militară săracă în vitamine.

— Ce vrei, să scot de la tine totul cu cleştele? insistă Gałas. Vrei, spune, dacă nu, nu. Eu însă mă pricep la vise. Am învățat de la bunica. La ea veneau oamenii din tot târgul ca să le tălmăcească.

— Pot să ți-l povestesc, zise fără tragere de inimă Kobielak. Am visat că a tras în mine cu carabina un frițț. Şi avea în gură nişte dinți uriaşi, negri, măi frate, ca de lup... M-am prăvălit şi se făcea că le vedeam toate mai departe, dar nu puteam nici să mă mişc, nici să vorbesc. Au venit brancardierii cu targa şi m-au dus undeva. L-am auzit chiar pe unul zicând: „Ăsta-i gata”. Am vrut să strig la el: „Lasă prostiile”, dar, măi frate, degeaba. Limba îmi înlemnise în gură. Văd că mă bagă într-un sicriu. Mă trec sudori reci, mă forțez, vreau să fug, nu-i chip. Sunt țeapăn şi nemişcat ca un butuc. Sicriul avea nişte ferestruici în capac, ca acela în care l-au înmormântat pe Piłsudski. Apoi văd cum vine Marysia cu flori...

— Care Marysia? îl întrerupse Gałas.

— Aceea din Grochów.

— Dar florile cum erau?

— Trandafiri albi.

— Şi apoi? insistă Gałas plin de încordare.

— Nimic. A pus florile pe coşciug şi plângea. Vreau s-o mângâi, să-i spun ceva, dar nu pot. M-am chinuit al naibii. M-am trezit scăldat tot în sudoare. Asta înseamnă că până aici mi-a fost, nu-i aşa? întrebă privindu-şi camaradul cu speranța ca acesta să-l contrazică. Gałas începu să râdă fals.

— Eh, prostii... Nu cred în vise... Dealtfel ăsta nu e deloc un vis rău...

— Nu e rău? se burzuli plutonierul bateriei.

— Sigur că nu! Bunica mea zicea că sicriu nu înseamnă numaidecât moarte... Ia stai... Gałas îşi frământă cu nervozitate degetele trosnindu-şi încheieturile. Țin mine că o fată avusese un vis asemănător... Tot aşa, se făcea că murise şi stătea în sicriu... A venit la bunica mea, iar bunica i-a spus: „Nu ai de ce te teme, până într-un an ai să te măriți”. Şi ce să-ți spun, s-a măritat şi trăieşte şi acum. Are doi copilaşi. Şi cu tine, tot aşa. Coşciugul n-a fost băgat în pământ, aşa-i?

— Nu.

— Ei, vezi? Totu-i în regulă. Nu ai de ce să-ți faci gânduri negre. Gałas zâmbi voios şi îşi bătu prietenul pe umăr. Măi omule, coşciug neîngropat, casă înseamnă. Iar trandafirii albi – cununie. Fain de tot! O să te însori în curând şi o să fii la casa ta...

— S-ar putea, spuse plutonierul bateriei fără convingere, totuşi

cu o urmă de speranță în glas.

Caporalul, însă, cu toate că îi tălmăcise în bine visul, nu mai trăgea nicio nădejde. În adâncul sufletului său îl şi socotea pe prietenul său de-acum răposat. Îşi aminti cum într-o zi, la Pilica, un cunoscut de la compania de infanterie avusese de asemenea o presimțire rea şi spunea camarazilor săi că în ziua aceea o să pățească ceva. Peste câteva ore, într-adevăr, a murit de glontele unui lunetist german. Ostaşii vechi povesteau multe întâmplări asemănătoare. Gałas ştia că nu trebuie să tratezi cu indiferență presimțirile rele şi visele. „I-a venit rândul şi lui Antoś", gândi întristat, de parcă plutonierul ar fi fost deja mort. „Afurisită-i lumea asta".

În ceea ce îl privea, nu avea nicio presimțire rea. Conta pe succesul acțiunii. „Friții nu se aşteaptă la aşa ceva, sunt ocupați la Czerniaków. Ce mutre or să mai facă atunci când s-or pomeni pocniți în cu totul altă parte! Numai de-ar reuşi să-l scape cumva pe Antek... Păcat de băiat".

În grădini şi livezi era linişte, nemții încă nu descoperiseră subunitățile bine camuflate. În orice caz trăgeau în direcția aceea foarte rar şi parcă aşa, într-o doară. Aveai astfel posibilitatea să te odihneşti, să te încălzeşti la soare şi să mănânci câte ceva, dacă cineva avea chef să mănânce. Locțiitorul politic al comandantului trecea de la o poziție la alta, stătea de vorbă despre timp, despre recolta de fructe şi legume din acel an. Îşi pusese la diagonală o floare de ochiul boului. Îi întreba pe soldați dacă le veniseră scrisori de acasă şi ce veşti mai primiseră. Când veni vorba de Varşovia, explică de ce este greu să fie izgoniți nemții din oraş. Cel mai prost era că nu se reuşise încă să se treacă armament greu pe malul stâng. Îndată ce vor fi respinşi de la Vistula, va putea fi construit un pod de pontoane pe care vor trece tancurile şi tunurile grele. Atunci friții nu vor mai putea rezista, mai ales dacă vor fi atacați şi de insurgenți. Povesti despre vitejia insurgenților care, deşi slab înarmați, de şase săptămâni respingeau atacurile germane, şi adesea îl puneau pe fugă pe inamic. Toate acestea le spunea liniştit, fără a folosi cuvinte alese şi mari, fără a face apel la onoare şi bravură. Stegarul era de mult timp pe front şi ştia cum se simte soldatul înainte de ofensivă – e cuprins de nelinişte sau de frică. În pofida literaturii şi a convingerilor generale frica moderată este un sentiment cât se poate

de pozitiv şi necesar în război. O armată alcătuită doar din eroi neînfricaţi ar înceta să existe într-un timp foarte scurt. Totul era ca frica să nu capete forme prea acute, iar pentru aceasta trebuia potolită tensiunea care produce suprasolicitarea organismului. Stegarul nu s-ar fi priceput să explice acest lucru în mod teoretic, dar vorbele şi mai ales înfăţişarea lui (acea floare de ochiul-boului la diagonală, capul descoperit cu părul rărit, de culoarea inului şi fruntea brăzdată de riduri, puţin umezită de sudoare) aveau un efect calmant asupra soldaţilor. Mulţi dintre cei cărora glandele suprarenale începuseră să le funcţioneze într-un ritm accelerat, secretând adrenalină în sânge, se destindeau, chiar încercau să facă glume sau se preocupau de chestiuni care aveau prea puţin a face cu trecerea. Un soldat blond îl întrebă pe stegar de mantale, căci încă nu le primiseră, iar în uniforma de dril şi cu foile de cort le era tare frig noaptea. Ofiţerul îl asigură că mantalele erau pe drum şi că le vor primi în curând. Băiatul muri peste patru ore, printre primii, pe malul stâng. N-a mai avut niciodată nevoie de manta. S-a aşezat însă în barcă liniştit, fredonând uşurel o melodie pe care nici el însuşi nu o putea auzi din cauza larmei...

Pe măsură ce soarele se înălţa tot mai sus pe cer, ajunseseră la acea stare de spirit când aştepţi ca totul să înceapă odată, cât mai repede. Aproape nu discutau nimic între ei, nimeni nu scotea o vorbă măcar despre acţiunea ce urmau s-o întreprindă. Doar din când în când vreunul rostea câte o propoziţie răzleaţă:

— Dă-mi o ţigară...

— Măi, ce cald e azi...

— Frumoasă toamnă...

— Pesemne că oamenii au scos cartofii.

Artileristul Kędra se întinse pe pământ lângă un strat de flori de ochiul-boului. Îşi scoase cascheta. Stătea cu faţa în soare. Se gândea cât de departe ajunsese, tocmai la Varşovia, şi că văzuse o bună bucată de lume. În satul lui oamenii plecau cel mult până la orăşelul cel mai apropiat la târg şi uneori la judeţ. Când bătrâna Walaszczykowa a fost în pelerinaj la Czestochowa, a avut ce povesti un an întreg şi oamenii o ascultau cu uimire. El ajunsese însă tocmai la Varşovia. Zośka ar fi fost mândră de el. Până atunci nu avusese cu ce să-i insufle respect. Avea să moştenească doar câteva iugăre de pământ. Nu era prea tare nici la mână, nici la vorbă. Dar acum se

bătea cu germanii şi îi alunga din Varşovia. Numai de-ar ajunge mai degrabă pe celălalt mal, de-ar trece cu bine peste Vistula, să distrugă măcar un tanc. Dar de ce n-ar trece-o? Până acum a avut mereu noroc. Oamenii de lângă el cădeau, iar el nu păţea nimic. Poate aşa va fi şi de acum încolo. O să-i dea „Crucea pentru vitejie". Şi ce frumos are să fie când s-o întoarce acasă cu o astfel de decoraţie.

Scoase punga cu mahorcă, rupse o bucată de ziar, îşi aprinse ţigara şi trase adânc în piept fumul. Simţea că este tot mai nelinişţit. Simţea nevoia să facă ceva cu mâinile. Terminând de fumat, luă o floare de ochiul-boului şi începu să-i rupă pe rând câte o petală. „Scap, nu scap..." Floarea avea multe petale şi ghicitul dură o bună bucată de timp. Îi ieşi: „Scap". Răsuflă uşurat. „De-ar începe cât mai iute, gândi. Şi de s-ar termina cu bine..."

Ceva mai încolo şedea Kuliczko şi citea pentru a treia oară scrisoarea primită de la iubita lui: „La masă mă aşed, hârtia o întind, iau tocul cu peniţa şi ţie, dragul meu Bolciu, îţi sărut gurița. Vuiesc brazii pe colină ca-n Baltica valul mării, tu pe mine, eu pe tine nu ne-om da nicicând uitării. Pe deal sunt roze, iar în vale toporaşi, ne iubim, dragul meu Bolciu, ca doi îngeraşi. De-aş avea şi aur cu căruța, tristă-aş fi fără de tine, ca o orfană sărăcuța, numai cu tine, dragul meu Bolciu îmi va fi bine ca în rai. E toată doar o floare nalba la fereastră, aşa să-nflorească şi dragostea noastră. Peste câmp cărare cu flori înflorite, nu umbla dragul meu Bolciu cu alte fete. Când m-oi sfârşi, când voi muri, când n-oi mai fi, această carte de iubirea mea mereu ţi-o aminti. Pa, pa, pa. 2222 pupături.

Multă sănătate, dragul meu Bolciu,
Danka ta"

Lui Kuliczko îi plăcea foarte mult scrisoarea. Se vedea că pe fetică o cuprinsese dorul... Scria versuri ca la carte. Se vedea că a făcut şcoală. Literele erau egale, rotunde, nicio pată de cerneală. Trebuia să se abată numaidecât pe la ea după război, când îl vor lăsa la vatră şi va trebui să se gândească unde să se aşeze cu casa. În satul lui de baştină nu mai voia să se întoarcă. Acolo, în satul ei, era pământ bun. Dacă ar putea să cumpere câteva iugăre, ar încropi o gospodărie frumoasă... Ar mai căpăta şi ea câte ceva de la tatăl ei. Fata-i ca o lumânare, ochii ca nişte flori de nu-mă-uita... Dar de unde să faci rost de bani? Poate că s-o putea face cumva. Guvernul n-o să-i dea

uitării. Le-o da vreun ajutor sau un împrumut... Numai de s-ar termina mai iute cu friții la Varşovia. Mare nenorocire cu insurecția asta. Au început-o prea devreme, cum spunea stegarul. Oamenilor le-a ajuns cuțitul la os şi nu au mai putut răbda... Şi el era tot aşa. Avea foartă multă răbdare, dar dacă cineva întrecea măsura, îi dădea la cap, fără să țină seama de nimic.

Comandantul bateriei se simțea ca în sala de aşteptare la un dentist. Ştia că trebuie să aştepte şi că îl va durea. Pentru a suta oară recapitula totul în gând, ca nu cumva să uite ceva. Trebuia să mai arunce o privire, pe lumină, asupra locului de trecere. Făcu semn din cap plutonierului bateriei care se întâmplă să fie pe-acolo şi se duseră împreună la punctul de observare al bateriei. Kobielak era aici pentru prima dată. Se aştepta ca dincolo de dig să înceapă albia Vistulei. Îl surprinse când văzu un spațiu acoperit de tufişuri, iar în mijlocul acestora un golf tăiat de două zăgazuri şi un baraj longitudinal care îl despărțea de cursul principal al Vistulei. Tufişurile erau bune, dar golful constituia un obstacol la executarea trecerii. Oamenii care vor duce pontoanele vor trebui fie să-l ocolească, fie să alerge pe zăgazuri, expuşi ca în palmă vederii inamicului. „E drept că o să se aşeze o perdea de fum“, îşi aminti.

Terenul de pe malul stâng nu era nici el favorabil. Două diguri înalte cât nişte clădiri cu mai multe etaje în dreapta şi în stânga, case înalte şi un povârniş care nu-l încântau deloc pe Kobielak. Nici pe stegar.

„O să fim ca într-o cratiță“, gândi. Simți cum îl ia cu frig la spinare. Zâmbea cu unul din surâsurile lui cele mai joviale.

— Ei, plutonier, întrebă, ce părere ai?

— La drept vorbind situația e dată-n mă-sa, domnule stegar, spuse Kobielak. Totul depinde de câți mai sunt acolo şi de ce armament au.

— Asta n-o ştie nimeni precis, recunoscu cu sinceritate stegarul. Numai să nu spui oamenilor.

— E clar, doar nu-s copil.

— Dacă vrei, uită-te să vezi.

Stegarul îi dădu binoclul.

Kobielak luă binoclul şi examină îndelung malul stâng.

— O mitralieră pe unul din turnulețele de la pod, spuse.

— Ştiu, ştiu. Stegarul dădu din cap. Şi regimentul trei o ştie.

— Ce-ar fi să o dăm jos?

— Noi, nu. Nu putem să ne demascăm poziţiile.

Sergentului i se păru deodată că turnuleţul podului arăta ca un coşciug aşezat în picioare, leit ca acela din visul său. Dădu înapoi binoclul, scuipă şi îşi şterse fruntea brobonită de sudoare.

Soldaţii din batalioanele sovietice independente de trupe chimice, afectate Armatei 1, îşi aşezau de acum lumânările lor fumigene în spatele digului, aşteptând numai semnalul pentru a le aprinde. Bombardierele trecură pe deasupra Vistulei şi Kobielak observă cu o satisfacţie răutăcioasă coloanele negre de fum ce ţâşneau în oraş. Proiectilele grele ale bateriilor instalate în parcul Skaryszewski şi la Grochów treceau vâjâind pe deasupra capului său. Intensitatea focului sporea cu fiecare minut şi... în sfârşit... Pregătirea de artilerie! Kobielak privea fascinat. Exploziile se succedau una după alta, chimiştii aprindeau lumânările lor fumigene, caierele de fum cenuşiu începură să plutească înălţându-se uşor deasupra pământului. Se prefăceau în nori, se întindeau deasupra râului, chimiştii se agitau de parcă ar fi fost opăriţi, aprindeau mereu lumânări, brichete şi grenade, fumul se făcea tot mai des, dar nu era de-ajuns. Încă se mai vedea malul stâng sfâşiat de explozii. Tunurile trăgeau necontenit. Fără să mai aştepte sfârşitul pregătirii de artilerie, primul batalion porni, soldaţii împinseră pontoanele şi bărcile la apă. Germanii încă nu trăgeau. Erau descumpăniţi, poate că nu vedeau ce se întâmplă, poate că nu voiau să-şi demaşte poziţiile. Compania întâi de puşti antitanc începu traversarea fluviului, urmată de compania a treia de infanterie. Fumul cenuşiu învăluia totul, usturând ochii şi zgâriând gâtul. Un ponton cu puşti antitanc se împotmoli într-un banc de nisip. Soldaţii săriră în apă şi, cufundaţi până la genunchi, apoi până la brâu, îl împinseră câţiva zeci de metri. Ajunseră cu bine şi fără pierderi. Înhăţară puştile antitanc, se căţărară pe malul abrupt, căptuşit cu pietre, alergară înainte, dând peste un şanţ de tragere german. Unii reuşiră să sară peste el înainte ca germanii să-şi fi revenit din primul şoc. Pe alţii îi întâmpină focul inamic. Compania a treia de infanterie debarcă. În mijlocul ei răbufni o bombă de aruncător. Căzură primii morţi şi răniţi. Soseau pontoanele următoare. Începu lupta apropiată. Focul de artilerie încetă. Acum îşi spuneau cuvântul grenadele şi armamentul automat. Soldaţii săriră peste tranşeea nemţească. Acelaşi lucru îl făcu şi caporalul Tocholski

din compania de puşti antitanc.

Alerga singur, îşi pierduse pe undeva pe mal perechea, celălalt servant al puştii antitanc. Peste vreo cincisprezece metri dădu de germani. Şedeau tupilaţi într-o văiugă nu prea adâncă, lângă o puşcă-mitralieră. Unul dintre ei era fără cască şi avea capul pansat. Celălalt avea epoleţii tiviţi cu fir argintiu. Era deci subofiţer. Tocholski apucă o grenadă.

— Hände hoch! strigă.

Braţele germanilor se ridicară imediat în sus.

— Ieşiţi! La mal! Iute!

Cu mişcări bruşte ale mâinii le arătă direcţia. Îl înţeleseră foarte bine şi, supuşi, se lăsară să fie duşi şi predaţi pionierilor ce deserveau pontoanele.

Tocholski se înapoie şi, orientându-se după zgomotul împuşcăturilor, îşi căută plutonul. Puştile antitanc deşi sunt de calibru mic, bubuie ca tunurile propriu-zise, acoperind răpăitul mitralierelor. Observă că ele participau la lupta pentru primele case. Porni într-acolo, târându-se şi alergând printre gropile de obuz care se intersectau. Ceva bont îl izbi în coapsă. „O fi fost vreo piatră“, gândi. Un soldat care stătea culcat lângă el sări în picioare, rămase o clipă locului, se răsuci pe jumătate şi căzu lat. Tocholski încercă să alerge mai departe, dar se prăbuşi pe loc, cât era de lung. Picioarele i se împleticiră, căci acela în care îl lovise piatra îi amorţise cu totul. Văzu că are cracul pantalonului găurit şi sfâşiat. Abia atunci începu să-l doară. Privi în jur. În faţă era pavajul unei străzi, ceva mai încolo şedea soldatul Pasierb, ajutorul său, celălalt servant al puştii antitanc, pe care îl regăsise pe neaşteptate. Îl chemă pe caporal la el, făcându-i semn cu o mână; din cealaltă îi picura sânge:

— Nu te necăji, bătrâne. Şi pe mine m-au aranjat! strigă Tocholski cu un umor macabru. Nu pot face un pas.

Lângă el se lăsă pe vine locţiitorul politic al comandantului companiei, stegarul Streit. Faţa ofiţerului arăta ca o mască însângerată. Avea vârful nasului rupt, sângele îi curgea pe bărbie, îl ştergea cu palma, împrăştiindu-l pe obraji şi pe frunte.

— Ce-i cu dumneata? întrebă.

— Piciorul, domnule stegar. M-a nimerit un friţ.

— Întoarce-te la punctul de trecere. N-ai ce face aici.

— Am înţeles.

Tocholski se târî spre mal, trăgându-şi după sine piciorul rănit. Ajunse lângă apă, aruncă jos raniţa şi leşină. Când îşi veni în simţiri îl văzu alături pe comandantul batalionului, căpitanul Baranowski. Căpitanul îl luă de mijloc şi îl târî până la un ponton. Cineva îl ajută să se cațere înăuntru. Pontonul era plin de răniți. Zăceau unul peste altul pe fundul bărcii, într-o apă înroşită de sânge. Când prinseră a se îndepărta de mal, Tocholski observă că Baranowski stătea în picioare pe un rambleu şi striga ceva la artileriştii care împingeau în sus un tun de 45 de milimetri. Pe mal, chiar lângă apă, văzu petele gri-verzui ale uniformelor germane. Erau multe. Cei căzuți parcă se aşternuseră pe tot malul, până la podul de cale ferată. Printre petele gri-verzui, pe alocuri, se distingea câte una mai întunecată, de culoare kaki. Caporalului îi trecu prin gând că situația nu era chiar atât de proastă, dacă muriseră atâția nemți, cu mult mai mulți decât polonezi.

În cartierul Praga se îmbarcă batalionul următor dar nemții aşezară un baraj de foc pe Vistula şi trecerea fu plătită cu pierderi grele. Au fost răniți: comandantul batalionului, locțiitorul lui, precum şi adjutantul-şef al batalionului. Au suferit pierderi compania regimentară de pistolari şi compania de mitraliere, de aruncătoare şi de puşti antitanc.

Pe mal continua să se dea o luptă pe cât de înverşunată, pe atât de haotică. Propriu-zis nimeni nu conducea lupta în ansamblu, căci nu mai avea cine să o conducă, iar subunitățile se amestecaseră între ele. Comandanții de companii şi de plutoane, lărgind capul de pod înspre vest, uitară de misiunea principală care consta în dezvoltarea ofensivei spre sud şi realizarea joncțiunii cu batalioanele din regimentul al nouălea şi cu insurgenții din capul de pod de la Czerniaków. S-au dat lupte pentru case izolate. Din unele inamicul a fost scos. În altele nemții se mențineau cu fermitate şi trăgeau necontenit în timp ce muniţiile polonezilor erau pe sfârşite.

26

Bateria a doua de tunuri de patruzeci şi cinci continua să aştepte în spatele digului Vistulei de pe malul cartierului praghez. Pionierii duseseră peste râu ultimii soldaţi din batalionul doi şi îi aduseră la întoarcere pe răniţi. Acum reparau febril pontoanele găurite, băteau cepuri în găurile făcute de gloanţe şi turnau peste ele smoală, fără să bage în seamă proiectilele ce explodau în jur. Oamenii aceştia erau absorbiţi pe de-a întregul de munca lor, nu le mai păsa de pericol, nimic nu-i mai putea descumpăni. Mulţi dintre ei făcuseră în ziua aceea câteva curse peste Vistula. Kobielak alergă jos ca să-i grăbească, dar văzând zorul cu care lucrau, nu scoase nicio vorbă şi se apucă să le dea ajutor. Atunci când obuzele explodau prin apropiere, inima îi bătea mai repede şi inegal.

— Începeţi!

Primul pluton se repezi la tunuri. Le apucară, puseră umărul şi le împinseră în sus, icnind din cauza sforţării. Trecură peste dig, coborâră în trap la vale. Sobczak, puternic ca un taur, urcă aproape de unul singur tunul pe pontonul care se balansă şi parcă se cufundă sub greutatea lui. Pe la margini se prelinseră dâre de apă. Pe fundul pontonului se formase o băltoacă.

— Curge drăcia asta! icni Kobielak.

— N-are nimic, constată flegmatic pionierul.

Pontonul se desprinse de mal în stropi de spumă, bătând cu vâslele apa răvăşită.

— Un, doi... printre exploziile ce răbufneau în apropiere răsuna glasul pionierului care cadenţa mişcările vâslaşilor. În văzduh se auzi un vâjâit, o coloană de apă ţâşni în sus, împroşcă pontonul.

— Egal, un... doi... mai tare dreapta, un, doi... comanda pionierul.

Băiatul ăsta trebuia să aibă nervi de oţel. Doar faţa suptă, palidă, în care nu mai era nicio picătură de sânge, arăta cât îl costa acest calm. O nouă detunătură, şuierat de schije. Kędra simţi că limba uscată i se lipeşte de cerul gurii. Îşi luă rămas bun de la viaţă: Era mai rău ca la Pilica, atunci când, după ce luaseră un prizonier, se retrăgeau sub focul nemţilor. Dacă mai trăiau, aceasta se datora unui concurs inexplicabil de împrejurări. Pur şi simplu soarta se juca

cu ei, îi lovea şi îi tortura, pentru ca apoi, necruțătoare şi implacabilă, să le dea lovitura decisivă.

— Un... doi... repeta monoton pionierul.

Vocea lui avea un efect mai bun decât cel mai puternic calmant. Kędra simți că îi este ruşine. Era foarte ambițios şi căuta întotdeauna să nu fie mai prejos decât ceilalți. „Dacă lui nu îi este frică, nu văd de ce mi-ar fi mie“, hotărî şi îi mai veni inima la loc.

Din fum se ivi malul stâng. Aici, chiar lângă apă, zăceau vreo zece – douăzeci de soldați şi ofițeri înfăşurați în bandaje. Unii dintre ei făceau semne cu mâinile în întâmpinarea pontonului ce se apropia.

— Care-i situația? întrebă stegarul de îndată ce acostară.

— Proastă, răspunse scurt un locotenent cu mâna în eşarfă şi cu pansament la cap. Bandajele erau pătate de sânge închegat. Bine că ați venit. Friții atacă cu tancurile.

— Unde-i comandantul batalionului?

— Undeva pe-acolo, în față. E rănit.

— Atenție la turnulețele de la pod. De acolo trag tare.

Totul se desfăşura ca într-un film realizat de un operator dement, al cărui montaj a fost făcut de un paranoic. Reuşiră cu multă greutate să scoată tunurile pe mal. Apoi n-a urmat decât alergătură, urlet de văzduh sfârtecat de fier, bubuit necontenit şi nori de fum înecăcios de trotil, care îți produceau greață şi te făceau să-ți dea lacrimile. Germanii executau foc din față, din părți şi de sus, căci, instalați în turnulețele podului, pe acoperişuri şi la etajele caselor trăgeau ca din avioane. Abia izbuti plutonul să-şi instaleze tunurile că în față se iviră brusc tancuri.

Când germanii distruseră şi cel de-al doilea tun, sergentul Kobielak îl zări lângă el pe caporalul Gałas ud leoarcă.

— Unde ți-e tunul?! răcni.

— În Vistula! răspunse strigând Gałas, punând un nou încărcător la pepeşeu.

— Dar oamenii?

— Mai sunt câțiva. Am venit înotând.

Atacând dinspre podul de cale ferată, germanii nimiciră compania de pistolari regimentară care făcea siguranța punctului de trecere şi îi tăiară batalionului accesul spre Vistula. Apoi, executând o lovitură dinspre vest spre est, despicară grupul încercuit în două părți. Începu ceea ce în limbajul statelor majore se numeşte „acțiune

de curățire a grupării încercuite”.

Kobielak constată în curând că din ambele plutoane rămăseseră doar zece oameni. Stăteau ghemuiți în gropile puțin adânci în care se adăpostiseră, aşteptând să contenească focul tras de germani, aşa cum aştepți să treacă o ploaie torențială sau o furtună. Pe nemți nu-i vedeau, în schimb aceştia îi puteau observa foarte bine. Minele de aruncător cădeau în jurul lor, iar grindina de fier le zbura în rafale pe deasupra capetelor.

Gałas se apropie târâş de sergentul Kobielak şi strigă:

— Antek, o întindem!

— Încotro?

— Până la casa aceea galbenă. Acolo sunt ai noştri.

— Bine, aprobă plutonierul bateriei. Baterie! răcni acoperind larma împuşcăturilor. Spre casa galbenă... Din dreapta... câte unul... în salturi... înainte!

Strigă, într-adevăr, „baterie”. Aşa se obişnuise la apelurile din timpul când făceau instrucție, când încă se făceau apeluri şi se dădea raportul stegarului. „Ascultă comanda... spunea atunci. Baterie, drepți! Pentru onor, la dreapta v-aliniați! Domnule stegar, bateria este prezentă la apelul de dimineață. Efectiv cincizeci şi patru, doi bolnavi”. „Mulțumesc, pe loc repaus”, spunea stegarul. Nu mai era nici stegar, nu mai era nici baterie. În decurs de trei ore a încetat să existe, mai rămăsese o echipă de servanți fără tunuri. Şi plutonul acela din cartierul Praga.

Locotenentul care comanda grupul ce apăra casa i-a primit bucuros. Avea doar doisprezece oameni ce puteau lupta, câțiva răniți zăceau în beci. Îi instală pe artilerişti în două camere, recomandându-le să facă economie la muniție. Pe peretele odăii în care se afla Kobielak, printr-o minune, mai atârna întreg tabloul mare al unei bătălii. Era una din acele bătălii de la Olszynka Grochowska[1] pe care Wojciech Kossak o pictase în diferite variante pe metri întregi de pânză, dar sergentul nu avea de unde să o ştie. Tabloul îl interesa din punct de vedere militar. Înțelese că el prezenta o bătălie de demult – rânduri strânse de soldați cu chipie înalte, puşti asemănătoare cu acele puşti-jucărie pentru copii, un soldat bandajat

[1] Pădurile de arini de lângă Varşovia în zona cărora s-a dat o bătălie pe timpul aşa-numitei „insurecții din noiembrie” din Polonia (1830-1831) (n.t.).

la cap care nu se ştie de ce vâra o vergea de armă în ţeavă. „Îşi curăţa arma în timpul luptei sau poate îi rămăsese un tub în camera cartuşului, reflectă Kobielak. Acum n-ai mai putea sta aşa. Te-ar secera îndată cu mitraliera. În tablou însă doar unul singur se prăbuşeşte". Cu o nelinişte superstiţioasă, privi mâna cu degetele răşchirate ale celui lovit de glonţ şi capul lui lăsat într-o parte. Doi erau răniţi. Cel cu mâna în eşarfă şi cu sabie era pesemne un ofiţer. „În tablou chiar şi o bătălie arată bine. Şi cel mai important lucru este că nu se aude nimic. Nici larmă, nici gemete".

— Nu ştii ce-i asta? îl întrebă pe Gałas arătând tabloul.

Gałas nu ştia. În schimb Kędra, care fusese un elev bun la şcoală, ţinea minte că văzuse în manualul de istorie ceva foarte asemănător.

— Bătălia de la Grochów, explică. Acolo unde am stat ieri. Ai noştri s-au bătut cu ruşii.

— Aha. Cine a învins? se interesă Gałas. Kędra nu îşi prea putea aminti.

— Se pare că nici unii, nici ceilalţi.

Focul inamic se intensifica şi devenea tot mai puternic. La un moment dat Sobczak, care se afla lângă fereastră, în poziţie de tragere din genunchi se prăbuşi pe podea. Primise un glonţ drept în mijlocul frunţii. „Am rămas doar nouă, gândi Kobielak, simţind cum o frică rece ca gheaţa i se strecoară în inimă. Ce să facem, pentru numele lui Dumnezeu, ce să facem? Doar nu o să murim aici cu toţii. Sobczak ăsta cât a luptat la partizani a fost rănit de două ori, iar aici a fost ucis de un singur glonţ." Simţi că şi soarta lui e pecetluită. Visul acela nu fusese fără rost. Era un avertisment ceresc. Ajunse să fie încredinţat că şi lui îi era scris să-şi dea viaţa pe malul Vistulei. Odată ce căpătă această certitudine, se linişti parcă. „Dacă oricum trebuie să mor, atunci las'că le arăt eu canaliilor!" Îşi puse de o parte pepeşeul şi luă carabina rămasă după moartea lui Sobczak. Se instală la fereastră. Cu o înverşunare rece începu să ochească în siluetele cenuşii ce se iveau din când în când. Rezultatele nu erau grozave căci vizibilitatea era proastă. Un strat de fum acoperea câmpul de luptă şi germanii dispăreau tot atât de brusc pe cât se iveau. Pe unul îl nimeri în mod sigur, dar peste o clipă un glonţ de carabină îi şuieră pe lângă ureche şi se izbi de perete. Kobielak se întoarse fără voie şi văzu că tabloul cu bătălia de la Grochów mai era încă în rama sa, dar civilul cu pălărie înaltă din el (generalul

Chłopicki, cum spunea Kędra) avea o gaură în piept. Sergentul se gândi ce bine ar fi fost dacă şi oamenii vii ar fi fost tot atât de puțin vulnerabili la gloanțe. Generalul acela civil continua să stea călare pe calul său şi să privească plin de mândrie cu ochii mijiți la un ofițer de ulani albi care îi raporta ceva.

Prin ropotul unei rafale de armă automată se auzi uruit de motoare. Primul proiectil căzu de-ajuns de aproape, dar cu un efect inofensiv – făcu să țâşnească doar un snop imens de fier, pietre, pământ şi fum. Al doilea lovi în clădire, al treilea de asemenea. Camera se umplu de fum şi praf, gura se sforța zadarnic să tragă aer în piept, plămânii erau gata să plesnească de efort. *Ferdinandul* blindat continua să tragă cu tunul.

Un locotenent de infanterie trecu în fugă din cameră în cameră, prin harababura de dărâmături.

— Atenție! striga. Imediat or să atace. Pregătiți-vă. Calm! Lăsați-i să se apropie şi trageți la sigur!

Cu toate că fuseseră preveniți, câțiva dintre cei mai nervoşi deschiseră focul prea devreme. Aceasta i-a ajutat pe nemți să descopere punctele de foc înainte de declanşarea asaltului. Fu ucis servantul puştii-mitraliere, un proiectil de *panzerfaust* distruse puşca-mitralieră grea instalată în fereastra de la parter, iar servanții ei fură ucişi.

Sergentul Kobielak, puse de o parte carabina şi luă iarăşi pepeşeul. Acum era nevoie de viteză – printr-o ploaie de gloanțe să-i țintuieşti la pământ pe atacatori. În intervalul dintre case zări câteva figuri cenuşii ce alergau înainte, căzu şi se împleticeau de parcă erau bete. Trase calm şi, în câmpul lui de vedere, atacatorii fură opriți pe loc. Dar în alte sectoare se apropiau cu o iuțeală uluitoare.

— Grenadele! strigă locotenentul.

Vocea îi era stridentă şi răguşită, cu totul străină, vocea unui om care înfruntă o primejdie de moarte şi, cu întreaga sa voință, cu întreaga sa ființă se forțează să o înlăture. Toți cei care mai trăiau, aruncau grenade. Lanțul de trăgători germani îşi pierdu avântul şi – niciodată în viața lui Kobielak nu încercase o bucurie atât de mare – o rupse la fugă. Nu era deloc o retragere organizată, ci de-a dreptul goana unei turme de oi cuprinse de panică. Apărătorii trăgeau cu înverşunare în spatele celor ce fugeau până când aceştia dispărură pe după clădiri.

Ferdinanzii îşi deschiseră iar focul lor ucigător. De data asta el dură de-ajuns de puţin. Când toţi credeau că germanii vor porni din nou la asalt, tunurile tăcură brusc şi pe neaşteptate prinse a răcni un megafon.

— Soldaţi din Regimentul opt, tună o voce ce străbatea prin ziduri. Sunteţi încercuiţi. Ajutor nu veţi primi. Pentru ce vă bateţi? Pentru lagăre şi colhozuri? Pentru enkavedişti? Aţi fost trimişi aici la pieire. Insurecţia s-a sfârşit. Comandamentul Armiei Krajowa a încheiat armistiţiu şi o convenţie cu autorităţile germane. Toţi patrioţii polonezi adevăraţi ştiu că numai armata germană poate asigura existenţa unei Polonii libere şi independente, poate garanta tuturor polonezilor o viaţă naţională autonomă, îi poate scăpa de deportarea în Siberia...

Kędra nu se mai putu stăpâni. Trimise o rafală prelungă în direcţia din care venea vocea. Cineva îi spuse s-o lase baltă căci tot nu avea rost. N-au decât să vorbească, aşa cel puţin or să aibă o clipă de răgaz.

— Încetaţi lupta disperată la care vă împing politrucii roşii şi enkavedişti. TRECEŢI LA NOI! Vă garantăm viaţa, inviolabilitatea, hrănirea după normele de subzistenţă ale militarilor germani. Am pregătit pentru voi cina. Supă de mazăre cu afumătură! Pâine albă cu unt şi salam, vodcă, ciocolată! Nu vă lăsaţi antrenaţi la o luptă fără speranţă în care veţi fi nimiciţi! Gândiţi-vă la soţiile şi copiii voştri, la mamele şi taţii voştri. Treceţi la noi. AŞTEPTĂM ZECE MINUTE. După aceea nu mai aveţi scăpare. Treceţi la noi.

Nemernicii, comentă Kobielak.

— Mint că nu-i ucid pe prizonieri. Eu însumi am văzut cum au împuşcat trei băieţi de-ai noştri care s-au predat. Mint, scârbele dracului, spuse un infanterist. Nu le daţi crezare ticăloşilor ăstora.

— Da cine să-i creadă?

— Oare n-o fi adevărată chestia cu sfârşitul insurecţiei? întrebă cu precauţie Kuliczko.

— Da' de unde! Cei din AK nu se vor preda în niciun caz, afirmă cu înflăcărare Kędra. Ei îi urăsc pe friţi la fel ca şi noi. Mai curând or să moară până la ultimul decât să se predea. De ce s-ar preda? Ca să-i pună pe toţi la zid? Decât aşa, mai bine să mori în luptă. Friţii mint, puteţi să mă credeţi. Să le trimit o rafală?

— Aşteaptă.

— Timpul trece. La punctul de adunare au şi sosit zeci de soldaţi din Regimentul opt care şi-au dat seama că nu au de ce să-şi rişte capul pentru bolşevici. Peste un moment vă va vorbi camaradul vostru Łojkomski.

Se auzi un zgomot în megafon şi răsună o voce ţipătoare:

— Dragi camarazi! M-am predat pentru că vreau să trăiesc pentru Polonia. Germanii m-au tratat foarte bine. Medicul mi-a îngrijit mâna rănită şi am primit de mâncare. Toţi răniţii sunt trimişi la spital, iar cei valizi primesc locuinţe convenabile în clădirile din Varşovia. Nu vă temeţi şi treceţi cu curaj la germani. Nu are rost să muriţi. Germanii au foarte multe tancuri şi artilerie.

— Mai sunt două minute, anunţă în continuare aceeaşi voce ca mai înainte.

— Să ne pupaţi în c...! strigă Kobielak. Veniţi voi înşivă aici.

— E de rău şi cu ei, dacă au ajuns să îndruge verzi şi uscate despre Polonia liberă, spuse Gałas.

— Polonia liberă e la Oświęcim şi Majdanek, adăugă Kuliczko.

— Au trecut cele zece minute, răcni megafonul. TIMPUL S-A SCURS.

Odată cu ultimul cuvânt vâjâi prin văzduh obuzul tras de un *ferdinand*. Lovitură scurtă. Următoarea nimeri în plin, la etajul doi şi făcu o spărtură în zid. Trei morţi şi doi grav răniţi. Totul fu reluat: pregătirea de artilerie şi atacul nemţilor, respins cu pierderi pentru ei, apoi o nouă pregătire de artilerie. La ultimul etaj izbucni un incendiu. Nu aveau cu ce să-l stingă şi flăcările începură să mistuie treptat podeaua, mobila, uşile şi tot ce era de lemn în casă, înteţindu-se tot mai mult şi vuind cu vrăjmăşie. La lumina incendiilor şi a rachetelor se petreceau lucruri teribile. Germanii şi vlasoviştii înfrângeau rezistenţa grupurilor răzleţe, care se apărau în adăposturi provizorii, în locaşuri de tragere, în beciuri, pe baricade înjghebate în grabă, îi împuşcau pe cei grav răniţi care le căzeau în mâini, iar cei cu răni uşoare şi cei valizi, ameninţaţi cu carabinele, erau puşi să degajeze câmpul de luptă şi să strângă armamentul aruncat şi distrus.

Locotenentul nu se putea hotărî ce să facă în continuare. Nu avea niciun fel de legătură cu batalionul. Focul de puşti şi armament automat care devenea tot mai slab era un indiciu că în capul de pod nu mai erau decât puţini soldaţi polonezi. Incendiul lua proporţii şi

exista pericolul ca în orice clipă să înceapă să se năruie planşeele. Mai conta pe faptul că poate va începe forţarea batalionului trei şi că situaţia va fi restabilită... El nu ştia că, din lipsă de forţe şi mijloace, comandantul diviziei hotărâse să renunţe la alte tentative de trecere care, în acele condiţii, nu puteau să se încheie altfel decât prin masacrarea celor ce forţau cursul de apă şi nu puteau să se soldeze cu vreun succes, ci doar cu pierderi şi mai mari.

Goniţi de flăcările incendiului se aciuară în cele din urmă în beci. De-acolo, într-o dogoare groaznică, scăldaţi în sudoare, cu buzele uscate şi crăpate, cu ochii înroşiţi de fum şi de nesomn respingeau atacurile inamicului, fără a ţine seama de faptul că zidurile mistuite de foc se pot năruri şi-i pot îngropa pe toţi de vii. Apelurile la predare transmise prin megafon se repetau, dar nimeni nu le asculta. Se părea că nimănui nu-i mai păsa de viaţă, că toţi erau cuprinşi de acea înverşunare sălbatică care nu admite nici măcar gândul capitulării, când oamenilor ajunge să le fie totuna dacă vor rămâne sau nu în viaţă şi când văd în moarte o izbăvire de chinuri şi suferinţe.

Noaptea era pe sfârşite, tumultul bătăliei se potoli. Ascultau cu încordare dacă deasupra Vistulei nu se dezlănţuie cumva tunetul pregătirii de artilerie, semn că ar veni ajutorul aşteptat. Nu se auzea însă nimic, iar Kędra, care plecase voluntar în cercetare, constată că de jur-împrejur sunt germani şi că pe mal nu sunt niciun fel de indicii că s-ar întreprinde sau ar urma să se întreprindă ceva. Încercă să dea de comandamentul batalionului, dar tentativa s-a dovedit a fi zadarnică. Se înapoie cu mantaua găurită de un glonţ şi cu mâinile zdrelite.

Grupul sergentului Kobielak scăzuse între timp la şapte oameni. Din plutonul de infanterie mai erau buni de luptă doar cincisprezece. Pe jumătate sufocaţi în beci şi istoviţi până la ultima picătură de vlagă, soldaţii erau cuprinşi de deznădejde. Răniţii nu se mai puteau stăpâni, gemetele lor le răscoleau dureros nervii ca nişte cârlige de fier. Cei care până atunci nu fuseseră răniţi, înjurau şi continuau să rămână la posturi, stăteau cu ochii arşi şi înlăcrimaţi aţintiţi la petecul de teren dinaintea lor. Din când în când schimbau între ei câteva cuvinte ce aduceau cu frânturi de frază sau semnale scurte:

— Din stânga!

— Malyga, dă-i!

— Stai aşa, javra dracului!

Chiar şi o împuşcătură izbutită nu îi trezea din amorţire şi nici nu-i bucura. Nu făcea decât să amâne cu câteva secunde sfârşitul inevitabil şi atâta tot. Părea că deşi ei continuă să tragă, numărul nemţilor nu scade deloc. Mereu veneau alţii noi ca muştele vara.

Kędra începu să aibă nişte năluciri ciudate. I se făcea negru în faţa ochilor şi atunci i se părea că vede când o luncă plină de flori, când un pârâiaş cu apă limpede şi clipocindă şi nu-şi mai dădea seama dacă e vis sau aievea. Imaginile se schimbau ca într-un caleidoscop: broaşte hidoase uriaşe, ieşind de sub frunze îngălbenite de brusture, guri negre de drac cu ochi de jăratic, un câmp de luptă cu răniţi oribil mutilaţi, ale căror măruntaie erau împrăştiate pe pământ şi se târau ca nişte şerpi cenuşii-verzui. Îi era tare greaţă, capul îi crăpa de durere.

„Sunt bolnav şi am temperatură, gândi. Sau înnebunesc."

Un trosnet puternic zgudui beciul. Germanii aruncaseră în aer uşa de la intrare şi se năpustiră în casă înainte de a se împrăştia fumul exploziei. Fură întâmpinaţi cum se cuvine. Speriaţi, se adăpostiră la pământ prin apropiere şi începură să lupte cu vorba. Cel mai tare făcea gură un volksdeutsch, după toate probabilităţile, căci vorbea curent limba polonă, deşi o stâlcea intenţionat pentru a aduce cu un german adevărat.

— Afara, polonezi! striga. Afara, ticăloşi, că îndată o să vă scoatem de acolo ca pe nişte şobolani.

Toată ziua trecu în acest fel şi deasupra capului de pod se lăsă cea de-a doua noapte.

Începu să lipsească muniţia.

Locotenentul îşi dădea seama că ajutor din cartierul Praga nu va mai sosi, că nu poate să mai vină şi că trebuia să-şi salveze oamenii prin forţe proprii.

— Vom răzbate la mal, ordonă. Ducând răniţii, ieşiră pe splaiul Kościuskowskie, brăzdat de gropi individuale şi şanţuri de tragere. Şi atunci se dezlănţui prima rafală lungă a unei mitraliere germane.

Sergentul Kobielak se aşteptase la această rafală. Ştia că aşa trebuia să se sfârşească totul, dar nu se gândise că o va mai auzi. Şi totuşi când răsunară împuşcăturile, când cineva ţipă prăvălindu-se la pământ, Kobielak constată cu uimire (uimire plăcută) că el nu păţise nimic, că nu fusese nici măcar zgâriat. Întregul grup se

împrăştie care-ncotro. Numai unul continua să zacă într-o poziție nefirească, cu picioarele larg desfăcute, cu capul sprijinit pe antebrațe. Sergentul se târî mai aproape de el şi îl recunoscu. Era Gałas.

— Jasiu, îl chemă încetişor. Gałas! Ce-i cu tine?

Nu primi niciun răspuns şi nici nu avu nevoie. Îşi dădea seama ce se petrecuse cu prietenul lui, deşi încă nu-i venea să creadă. Se târî mai aproape şi încercă să-l urnească din loc. Caporalul Gałas îi scăpa din mâini, era inert ca o păpuşă confecționată din cârpe, numai că era greu, neobişnuit de greu, de parcă ar fi cântărit o sută de kilograme, trupul îi atârna şi trăgea în jos – cap, picioare, brațe. Sergentul Kobielak simți că palmele i se năclăiesc de sângele care i se scurgea printre degete. Rana făcută de glonțul ce ieşise prin spate era mare şi zdrențuită.

Sergentul îl aşeză cu delicatețe pe pământ pe prietenul ucis. Lacrimile îl ardeau sub pleoape. Cineva îl chemă încetişor. Locotenentul. Kobielak se apropie de el târâş. Ofițerul se afla într-un şanț de tragere răvăşit de obuze. Grupul ce se împrăştiase, începu să se adune – erau cu toții şapte oameni.

Ceilalți n-au mai putut fi găsiți.

Se apropia revărsatul zorilor şi deasupra Vistulei se lăsă o tăcere deplină. Artileria din cartierul Praga nu mai trăgea. Se presupunea că rămăşițele subunităților vor căuta să treacă fluviul înapoi, iar germanii se ocupau de refacerea porțiunilor distruse din fortificațiile lor de campanie. Deasupra Vistulei stăruia o ceață deasă, amestecată cu fum. Binecuvântau negura asta.

Grupul înainta târâş înspre fluviu. Auzul îi preveni asupra unui nou pericol. Locotenentul din fruntea grupului rămase nemişcat. Se opriră şi se lipiră de pământ. Ceva mai încolo gemea un rănit. Răsunară voci şi paşi ce se apropiau. Prin ceață trecură trei siluete întunecate şi dispărură. Locotenentul care cunoştea germana prinse o frântură de discuție.

— Wie schön aber dieser Vogel singen kann!

— Mam muss ihn leider niederknallen.

Hohotiră amândoi cu un râs răguşit de beți vi. Paşii se îndepărtară. În geamătul rănitului răsună deodată o groază neomenească. Răbufni o împuşcătură şi se făcu iar linişte.

„Bandiții nemernici l-au ucis“, gândi sergentul. În acea clipă se jură că orice ar fi, el nu are voie să moară, nu se va lăsa ucis, pur şi simplu nu se va lăsa, şi gata. Mai întâi trebuie să răzbune moartea lui Janek Gałas şi a tuturor celor ucişi, precum şi a răniților împuşcați în mod barbar.

Peste câteva clipe dădură de un alt neamț. Le veni de-a dreptul în întâmpinare. Un infanterist se ridică fulgerător de la pământ şi îl pocni cu patul armei. Neamțul avea însă în mână un pistol gata armat şi mai apucă să tragă.

Începea să se lumineze de ziuă când ajunseră la mal. Doar Kobielak, Kędra şi încă un ostaş din plutonul de infanterie ştiau să înoate bine. Locotenentul nu ştia şi se decise să treacă pe podul dărâmat. Lui Kobielak nu-i plăcu planul lui – pe pod se aflau germani. Nu aflaseră dinainte dacă se poate răzbate prin fierăria încâlcită, cât de departe se va putea merge, căci partea de mijloc a podului era scufundată toată în apă.

— O să încerc să trec înot, îi şopti locotenentului.

— Cum vrei, răspunse ofițerul. Nu insist. Nici şansele noastre nu sunt prea mari. Să mergem. Ține-te bine.

— Kędra, poate încerci cu mine, zise sergentul. Doar ştii să înoți bine.

— Nu, mă duc cu ei, răspunse soldatul şi se târî după ceilalți. Kobielak mai observă că flăcăul înaintează cu greu şi rămâne tot mai mult în urmă, dar nu mai stătu să se gândească la asta. Era preocupat de gândul trecerii. Înaintă târâş câțiva metri. Întregul grup dispăru în ceață. Îşi scoase vestonul şi intră în apă. Apa rece ca gheața îi tăie pentru o clipă răsuflarea, dar continuă să înainteze. Apa îi ajunse până la brâu, până la piept, apoi nu mai simți pământ sub picioare, şi începu să înoate. Curentul era repede, pe alocuri avea vârtejuri. Simți cum îl trage în adânc. „Nu e bine, gândi. Poate să mă arunce pe arcada podului de cale ferată”. Avu impresia că îl lasă puterile. La un moment dat îl cuprinse teama că totuşi nu va mai ajunge la mal. În cele din urmă nimeri într-un loc mai puțin adânc, aşa că putu să stea în picioare şi să se odihnească, gândind ce noroc avea că fusese o vară secetoasă. Într-o situație normală, nu ar fi putut scăpa. Ascultă cu încordare dacă nu vine vreo barcă sau vreun ponton, dacă nu cumva îl urmăresc nemții. Era un lucru puțin probabil. Germanilor nu le trecea prin cap să urmărească pe o

asemenea ceață un fugar izolat printre curenții înşelători ai fluviului, dar în situația disperată în care se afla, imaginația îl făcea să întrevadă primejdiile cele mai absurde. Stătea cufundat în apa care ducea la vale resturi de bărci sfărâmate, de lăzi şi părți de echipament. Trase adânc aer în piept, dându-şi seama că nu va mai putea sta mult timp astfel, fiindcă ar fi înțepenit cu totul de frig. În văzduh se auzeau glasuri înăbuşite, nişte oameni vorbeau, dar nu putu desluşi cuvintele. Răzbătu până la el o înjurătură poloneză clară, neîndoielnică. Ar fi vrut să strige după ajutor, socotind, după glasurile acelea, că malul era aproape şi că nu-l vedeau din cauză că era ascuns în vata deasă a ceții. Hotărî totuşi să tacă, temându-se ca strigătul său să nu alarmeze posturile inamice. Înotă mai departe. Niciodată în viață încă nu înotase pe o distanță atât de mare şi nici nu se aşteptase să fie în stare s-o facă, mai ales după două zile şi două nopți de luptă, de nesomn şi de încordare nervoasă. Mai trecură încă vreo zece minute până dădu cu mâinile de nisip. Respira greu. Nu putea scoate niciun cuvânt când se apropiară de el soldații din postul de pe mal.

Kędra se târî câtăva vreme în urma grupului care se decisese pentru trecerea pe pod, dar în cele din urmă îl pierdu din vedere. Îl părăseau tot mai mult puterile şi i se făcea când frig, când cald. Nu spusese nimănui că e rănit. Dealtfel el însuşi nu-şi dăduse seama din primul moment. Glontele de pistol pe care îl trăsese cu câteva minute în urmă neamțul luat prin surprindere, îl nimerise în picior. Mai întâi nu putu înțelege de ce îl cuprinsese o asemenea sfârşeală. Abia când simți umezeală în bocancul stâng şi, pipăind cu mâna cracul pantalonului, constată că este în întregime ud de sânge, pricepu ce se întâmplase. Sfâşie pantalonul, descheie vestonul, sfâşie cu dinții tivul cămăşii, rupse o bucată de pânză şi încercă să-şi panseze rana. Fără voie scoase un urlet de durere. Glontele i se înfipsese în muşchi şi când atingea locul rănit tot trupul îi era săgetat de o durere cumplită. Se aşeză pe pământ şi se gândi cu jale că nu se va mai întoarce în sat cu „Crucea pentru vitejie" pe piept. Scoase încărcătorul din lăcaşul său şi constată că este aproape gol. Mai rămăseseră doar trei cartuşe. Se instală pe parapetul unui şanț de tragere cu picioarele lăsate în jos. Cel rănit îl durea şi îl ardea ca focul.

Soarele răsări deasupra cartierului Praga, ceața prinse a se risipi

şi a se ridica încet. De jur-împrejur se auzeau vocile nemților care curățau câmpul de luptă. Îi zări în apropiere, scoțând din poziție un *maxim* cu cămaşa de răcire spartă. Îl observară şi ei şi, lăsând mitraliera, puseră mâna pe pistoalele-mitralieră.

— Hände hoch, du Sauhund! răcni unul dintre ei îndreptându-şi *schmeisserul* spre el.

O clipă, doar o frântură de clipă, îl amuză frica lor. Nu le putea face prea mult rău. Dacă ar fi tras un singur foc ar fi izbutit să-l doboare pe unul dintre ei, cu o serie de trei cartuşe – tot pe unul. Apoi ar fi fost la discreția lor, ar fi putut face cu el ce-ar fi vrut. Nu avea nevoie nici de mila lor şi nici nu voia să moară de mâna lor. Se aplecă şi apucă cu dinții capătul țevii automatului său. Doar o frântură de secundă, cât o clipită, simți metalul rece răcorindu-i plăcut buzele crăpate. Se mai aplecă un pic şi apăsă cu degetul pe trăgaci.

— So ein verfluchter Kerl! strigă unul dintre nemți, când îşi reveni din impresia pe care i-o lăsaseră cele petrecute sub ochii lui.

Mulțimea cuprinsă de groază se bulucea lângă ieşire.

— Pleacă! Ne lasă la nemți! Să ne zobească!

— Netrebnicii! Au terminat cu lupta! Le-a trebuit insurecție!

Insurgenții îşi deschideau drum printre oameni ca printr-un mărăciniş des pe care dacă îl dai la o parte, revine la loc şi îți stă în cale.

— Nu vă împingeți! strigă Kos care comanda de data asta rămăşițele plutonului lui Odrowąż. Faceți loc, ce naiba!

— Unde vă grăbiți aşa?

— Dar noi ce suntem? Gunoi?

— Ne-ați făcut-o, neisprăviților!

— Scurtează frontul, nemernicii. Numai să vezi cum au s-o întindă dincolo.

— Trădare, oameni buni, trădare! răcnea un bărbat într-un palton gros şi cizme. Irisurile ochilor îi tremurau ca doi cărăbuşi castanii prinşi în ace. Fugiți la bolşevici! Trădare! țipă isteric.

— Gura, idiotule!

— Ia-o din loc, haide!

— La mine să nu ridici tonul, auzi?

Omul în palton gros strânse pumnii şi îşi înclină capul:

— Şi fără amenințări. Au mai căutat ei alții să-mi bage frica în oase şi n-au izbutit.

— Dă-te la o parte! strigă Kos şi ridică patul pistolului-mitralieră.

Bărbatul îl îmbrânci, Kos se clătină, dar unul din insurgenți îl lovi pe civil peste gură. Țipete. Învălmăşeală. Pumni ridicați, blesteme grele ca nişte bolovani. Andrzej voi să-i potolească, dar nimeni nu îl asculta. Fu înghesuit de mulțime. Balcewicz care ajunsese de acum lângă ieşire cu rămăşițele plutonului său, îi dădu la o parte pe civilii care se înghesuiau şi îl trase pe Andrzej de veston.

— Repede! Ieşiți!

— Nimeni nu va ieşi!

— Nu lăsăm pe nimeni să iasă!

— Porcii de câini! Uite cum ne-au ajutat!

— Dacă e să pierim, atunci să pierim cu toții grămadă.

— Linişte! În pivniță pătrunse un căpitan în uniformă poloneză.

Vocea lui era atât de poruncitoare, încât strigătele se potoliră. Ce-i cu încăierarea asta? se adresă el insurgenților. Nu ştiți să vă păstrați demnitatea de militari?

Nimeni nu răspunse. Le era ruşine de ei înşişi, ruşine de soarta lor. Cât de departe erau acum zilele pline de bucurie din august, când erau purtați pe brațe, aproape că li se sufla praful de pe bocancii soldățeşti, când erau întâmpinați cu flori şi aplauze. Acum aceiaşi oameni erau porniți contra lor, îi ocărau, îi acopereau cu insulte. Aceasta este soarta ostaşului învins. Este privit ca un criminal – şi nu numai de către inamic, ci chiar şi de compatrioții săi disperați, pe care nu-i mai poate apăra.

— Cetățeni! se adresă căpitanul. Nimeni nu vă va părăsi! Trebuie să păstrați linişte. Dacă nemții or să audă asta, ne vor ataca şi n-o să mai rămână picior de om.

— Adevărat, se auziră voci aprobatoare. Linişte!

— Înțeleg că sunteți enervați, continuă ofițerul. Suntem cu toții enervați. Dar trebuie să ne înțelegeți, trebuie să-i înțelegeți pe ostaşi. Ostaşul primeşte un ordin şi trebuie să-l execute. Pentru binele vostru al tuturor. Situația este grea, totuşi nu avem intenția să cedăm această casă. Posturile noastre o vor apăra în continuare. Ceilalți trebuie să se retragă pe alte poziții mai importante. Populația civilă va ieşi după soldați. Trebuie să păstrăm o ordine de fier, căci altfel vom pieri. Cel care ne împiedică, îi ajută pe germani. Acum vă rog să vă dați la o parte şi să-i lăsați pe soldați să treacă.

Cuvântarea îşi atinsese ținta. Căpitanul ştia să vorbească mulțimii. Nu se angaja în argumentări îndelungi, vorbea pe un ton hotărât, care reuşea să convingă. Oamenii începură să dea înapoi.

— Într-adevăr nu are rost să ne certăm cine să iasă primul. Oricum ar fi, s-a zis cu noi.

Doar bărbatul în palton gros nu se putea linişti. Îl amenința de la distanță cu pumnii pe căpitan.

— Mincinosul! striga el. Ne lasă pe mâna esesiştilor. Escroc şi trădător! continua să țipe, dar nimeni nu-l băga în seamă.

Plutonul lui Nowak ieşi ultimul. În urma lui rămaseră elementele de siguranță ale insurgenților. În față erau purtate brancardele cu răniții. Cerul bubuia de tunetele focului de artilerie, era iluminat mereu de străfulgerări, de parcă un fotograf dement ar fi aprins acolo

încărcături gigantice de magneziu. Strada nu mai era stradă, ci un defileu montan care trecuse printr-un cutremur. Clădirile, ca nişte stânci năruite, erau acoperite de grohotişul ruinelor. Limbi de foc ţâşneau din ferestrele goale, se prelingeau pe ruine, coborau până la caldarâm. Pavajul era fierbinte sub tălpile bocancilor. Pe Andrzej îl lua cu greaţă, era scuturat de frisoane de parcă ar fi avut febră. Gândea că peste câteva ore se va lumina de ziuă şi iarăşi va intra în funcţiune maşina ofensivei germane pe care nu mai aveau cu ce să o stăvilească.

Coloana coti într-o curte, apoi îşi continuă drumul printr-o hală de ateliere şi iarăşi printr-o curte. Dinspre Vistula trăgea un vânt rece. Urmă Solec care arăta ca o stradă din Pompei: case fără acoperişuri, ruine căscând orbitele întunecate ale ferestrelor, nicăieri ţipenie de om. Doar vuietul canonadei şi rafalele mitralierelor dovedeau că nu este un oraş distrus de erupţia unui vulcan şi dezgropat după mai mult de un mileniu, ci că în el trăiesc şi luptă oameni. Hanka se duse pe malul Vistulei să ajute la evacuarea răniţilor. Puţini dintre ei puteau fi transportaţi în noaptea aceea pe malul drept. Şi totuşi sute şi mii visau la acest drum al morţii ca la ultima lor şansă – barca şubredă, plutind între foc şi apă era singurul colac de salvare, corabia fermecată spre ţara făgăduinţei în care obuzele germane încă nu năruiseră toate casele, unde nu erau incendii, foc, fum, foame, sete care îţi arde măruntaiele, oboseală cumplită şi moarte care să-ţi dea mereu târcoale.

— Pesemne că îndată ce îi vor trece pe cei grav răniţi, ne vine şi nouă rândul, îi şopti lui Morawiec un pistolar slăbănog. În vocea lui se resimţea neliniştea copilului care stă cu sufletul la gură, aşteptând sfârşitul fericit al unui basm.

— Aiurea, mormăi celălalt, ridicând dispreţuitor din umeri.

Nici nu voia să stea de vorbă despre una ca asta. Nu reuşise până atunci să-şi pună în aplicare planurile, fiindcă nu i se ivise un prilej potrivit şi erau clipe când ajungea aproape să se împace cu soarta sa. Poate îi era scris să moară printre zidurile astea, departe de satul natal şi de mestecenii din cimitir, sub care erau îngropaţi bunicul şi maică-sa. Dar încă nu se dădea bătut, se răzvrătea împotriva unei asemenea sorţi şi mai nutrea o umbră de speranţă că va scăpa teafăr din toate, numai de nu s-ar lăsa prins într-un moment nepotrivit.

Se făcea tot mai frig, pe uniforme se lăsa brumă. Andrzej îl trimise pe unul dintre subordonați să găsească comandamentul şi spitalul şi să întrebe ce-i de făcut în continuare, dar curierul nu se mai înapoia. Dealtfel, la drept vorbind, nu putea aduce nicio hotărâre valabilă. Toate ordinele erau de acum inutile. Nu puteau face nimic altceva decât să rămână pe loc, să reziste, să lupte până la ultimul cartuş. Totul era limpede şi de la sine înțeles. Ce ordine ar mai fi putut da comandamentul acelui mănunchi de oameni istoviți, îngrămădiți pe micul petec de pământ care se mai afla în mâinile polonezilor?

„Am ajuns comandant de pluton“, gândi cu greutate Andrzej. Gânditul însemna pentru el un efort aproape dureros, de parcă în loc de creier ar fi avut o mână de alice care se urneau cu greu. „Al unui pluton care e ceva mai mare ca fosta mea grupă. Din cei treizeci şi trei de oameni care au plecat din cartierul Praga, au rămas doisprezece, dintre care doi uşor răniți... Nu mai e niciun ofițer; toți au fost ucişi sau răniți.” Se străduia să întocmească în gând lista celor căzuți, dar nu reuşea să-i dea de capăt. Numele erau lipsite de chipuri, chipurile – de nume.

Înainte de a se lumina de ziuă Hanka, înapoindu-se de pe malul Vistulei, izbuti să dea de el. Adusese o sticlă plină de apă. Era atât de însetat, încât se stăpâni cu greu să nu o bea toată, deşi apa duhnea a putreziciune şi avea un gust scârbos. Pezmetul negru se umfla în gură şi îl înghițea anevoie.

Odată cu primele raze de soare în curtea plină de oameni căzură mine de aruncător. Civilii o rupseră la fugă țipând. Undeva prin apropiere răpăia o puşcă-mitralieră grea.

— Germanii! strigă cineva. Nemții sunt în hală!

Insurgenții erau atât de extenuați şi de demoralizați, încât nu mai încercară să organizeze vreo apărare. Se lăsară duşi de mulțime şi fură împinşi din poartă înspre strada Solec. Plutonul lui Nowak – cei doisprezece oameni care abia se mai țineau pe picioare – rămase pe loc. Andrzej se pierdu complet cu firea în haosul acela. Nu puteau să deschidă focul, pentru că în jur erau o mulțime de civili care treceau în goană pe dinaintea lor. Nemții nu se zăreau. Nu aveau unde să se retragă.

Între timp în poartă apărură câțiva soldați purtând pe umeri aruncătoare. În fruntea lor venea o femeie în uniformă şi cu steluțe la

epoleți. Nowak o cunoştea – era sublocotenentul Janina Błaszczak, comandantul companiei a treia de aruncătoare. Fu surprins că batalionul al treilea, care se afla la celălalt flanc al capului de pod, ajunsese tocmai aici. Aceasta era dovada cea mai grăitoare cât de mult se redusese terenul apărat.

— Ce staţi aici? întreba Błaszczak. Veniţi cu noi.

— Se pare că în hală sunt nemţi, spuse Andrzej.

— În care hală? Aia? Prostii, nu sunt niciun fel de nemţi.

Nowak se duse cu ostaşii din compania de aruncătoare. Într-adevăr, fusese o alarmă falsă. În hală văzu insurgenţi, soldaţi şi câţiva civili. Unii dintre ei se culcaseră ghemuiţi pe pardoseala de beton şi dormeau fără să le pese nici de împuşcături şi nici de primejdia ce îi ameninţa.

Printre ruine trecură în casa de la numărul 5 de pe strada Wilanowska. La intrare stăteau grupuri mici de insurgenţi, amestecaţi cu soldaţi. Insurgenţii înjurau de mama focului.

— Cezar şi-a luat pretorienii şi a binevoit să şteargă putina, auzi Andrzej.

— Cele mai bune arme – pentru dânşii, spunea un alt insurgent. Muniţia – pentru dânşii. Crăpelniţă – pentru dânşii. Când e vorba însă să-ţi rişti capul, ia-i de unde nu-s. Gardă, ai dracului!

— Intrarea a şi fost astupată, observă unul dintre ei.

Reieşi că Radosław s-a retras cu o parte din subunităţile sale, prin canale, în Mokotów. Mulţi dintre insurgenţi habar n-au avut de această evacuare.

— E cea mai mare porcărie care mi-a fost dat să o văd în viaţa mea, se înfurie Kos care era şi el de faţă. O grimasă de furie îi schimonosea chipul.

— E ruşinos şi faţă de berlingovişti. Ofiţerii lor mor, dar de fugit, nu fug.

— În orice caz este o faptă total lipsită de etică, spuse un băiat slăbuţ cu ochelari şi cu aspect de savant tânăr. Răspunsul fu un râs batjocoritor.

— Entuziastul! Caută etică în război. Du-te la grădiniţă, pufni careva într-un râs disprețuitor.

— Din punct de vedere militar lui Radosław nu-i poţi reproşa nimic, spuse un bărbat înalt şi slăbănog, cu chip de pasăre. Odată ce nu mai e posibilă apărarea, nu-ţi rămâne decât să te retragi.

Vorbele lui fură acoperite de strigăte:

— Retragere pentru elită!

— Da' noi ce suntem, pentru tocătură?

— Măcar să fi anunțat toată lumea!

Slăbănogul nu se dădea bătut.

— Poate că ar fi trebuit să trimită invitații tipărite: „Sunteți invitați să poftiți la intrarea în canal", așa-i? Îmi închipui ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi aflat civilii și ar fi vrut să se evacueze toți odată! Abia atunci să vezi învălmășeală. Nimeni n-ar fi scăpat cu viață.

Se vedea că îl urăsc pentru cele spuse, că îl urăsc pe Radosław pentru că plecase și pe camarazii lui care se duseseră cu el, deși rămânerea lor pe loc n-ar fi avut niciun rost și nu ar fi contribuit la îndreptarea situației. Nu erau însă dispuși să judece rațional și, indiferent ce s-ar fi spus pentru a se justifica decizia adoptată de Radosław, o considerau scandaloasă și inadmisibilă. Scuipau și înjurau posomorâți.

Apăru un locotenent. Îi spuse lui Andrzej să așeze posturi la etajele de sus ale clădirii. Abia reușiră să se instaleze, că dinspre strada Solec apărură tancuri.

— Părăsiți posturile, ordonă Andrzej.

Din nou coborâră în fugă. Numai observatorul rămase sus. Striga elementele de tragere pentru artileria din cartierul Praga, dar întrucât nu era telefon, acestea erau transmise printr-un lanț de oameni, din gură în gură, până în beci, unde era instalată stația de radio. Artileria deschise imediat focul. Tancurile se opriră, dar continuară să tragă. Ofițerii care se mai puteau ține pe picioare, îi mânau pe soldați și pe insurgenți la posturi. Majoritatea oamenilor ajunseseră într-o asemenea stare, încât nu le mai păsa de absolut nimic, nici măcar de propria lor viață.

Sprijinindu-și țeava pepeșeului de pervazul ferestrei Nowak trăgea în esesiștii care răsăreau de după tancuri. Pierduse noțiunea timpului și răsuflând cu gura larg deschisă, inconștient, ca într-un vis, schimba încărcătoarele pepeșeului și trăgea cât timp avea în ce trage.

După-amiază fu rănit Stasiek Ciok, unul dintre puținii supraviețuitori din grupa lui Balcewicz. Un glonte îi perforă plămânul drept. Transportat în beci, muri pe la miezul nopții, vărsând sânge pe gură. Mrówczyński din grupa lui Teliga fu secerat de o rafală de

mitralieră. Se rostogoli în jos pe scări. Morawiec dispăruse pe undeva, deşi nimeni nu văzuse să fi fost ucis sau rănit. În amurg germanii încetară să atace. Odată cu tăcerea ce se aşternu brusc, reveni şi speranța. Începură să circule zvonuri despre un număr fantastic de pontoane pregătite pentru evacuare.

28

Douăzeci şi unu septembrie. Pe strada Idźlowski o singură clădire se mai afla în mâinile polonezilor, fiind apărată de resturile a două companii sub comanda locotenentului Staniewicz şi a plutonierului Popławski. Nemţii atacară şi incendiară clădirea vecină cu trei etaje, făcând în acest fel imposibilă ieşirea pe ascuns înspre Vistula. Pe acoperişurile caselor din împrejurimi – de fapt nişte ruine, fură instalate puşti-mitraliere germane ce ţineau curtea sub bătaia focului lor. Ieşirea din clădire era echivalentă cu moartea. În beciuri se îngrămădeau răniţii. Legătura telefonică cu batalionul era întreruptă. Telefonistul care încerca să repare linia fu ucis. Următorul izbuti să întindă cablul. Ordinul comandantului de batalion: „Părăsiţi clădirea şi treceţi pe o nouă linie de apărare“. Dar părăsirea clădirii era cu neputinţă, trebuia să se aştepte căderea nopţii. Din toate părţile cădeau mine de aruncător germane. Cablul fu din nou rupt.

Amiază.

Se apropiară patru tancuri ale inamicului. Nu mai existau mijloace cu care să lupţi împotriva lor. Lipseau grenadele, chiar şi cele de mână. Situaţia muniţiei: câte o jumătate de încărcător de fiecare pistol-mitralieră, optsprezece cartuşe de fiecare carabină. Opt cartuşe în pistoletul plutonierului Popławski, opt cartuşe în pistoletul locotenentului Staniewicz. Şapte cartuşe pentru *naganul* telefonistului Antek. Agenta de legătură Marysia avea în pistolul ei un cartuş. În clădire se aflau peste cincizeci de femei şi copii, treizeci de soldaţi şi insurgenţi răniţi. De luptat, mai puteau lupta optsprezece. Începu un nou atac german, al patrulea din acea zi. Tancurile executară foc prin ochire directă asupra zidurilor casei care se cutremura necontenit din cauza exploziilor. Proiectilele străpunseră pereţii şi explodară înăuntru. Telefonistul Kazik fu ucis, Antek – grav rănit. Se surpă acoperişul lovit de un obuz.

Artileria încetă tragerea, atacă infanteria. Apărătorii prăvăliră de sus peste capetele nemţilor o bucată uriaşă de zid. Ca în evul mediu. La parter se angajă o luptă corp la corp, nemţii dând bir cu fugiţii. Atacul luă sfârşit.

Ora patru. Printr-o minune, ceasul de mână al lui Popławski încă

mai mergea. Ora patru. Mai erau încă trei ore până seara.

— ATENȚIE, ATENȚIE! De ce mai luptați, SUNTEȚI PIERDUȚI, orice rezistență este zadarnică. Predați-vă! Vă dăm CINCISPREZECE MINUTE pentru a ieşi şi a depune armele, după care vom face casa una cu pământul. Drept semn de capitulare aşezați un steag alb.

— Nu, spuse Staniewicz.

— Nu, spuse Popławski.

Cele cincisprezece minute trecură. Obuzele de tun izbeau în clădire. Se nărui etajul al treilea. Se nărui şi al doilea. Apărătorii ocupară poziții la etajul întâi.

De jos răzbăteau până la ei cuvintele „Jurământului”:

„Pământul strămoşesc nu ni-l vom părăsi,

Nu vom lăsa să ni se piardă graiul...”[1]

Cântau civilii din beci. Neverosimil, dar adevărat. Voiau să moară cu demnitate, căci nimic în afară de aceasta nu le mai rămăsese.

Acoperişul prăbuşit fu cuprins de flăcări. De sus cădeau bucăți arzânde de planşeu.

Mai erau doar opt apărători: Staniewicz, Popławski, patru insurgenți şi doi soldați. Staniewicz muri lovit de o schijă. Ieşi în goană în curtea în care ploua cu gloanțe, aleargă spre dependințe. Artileria din cartierul Praga observă incendiul şi, tragând concluzia că în casă nu se mai afla nimeni dintr-ai noştri, începu să tragă în salve. Două obuze nimeriră în clădire. Nori alb-cenuşii învăluiră timp de câteva secunde totul. Popławski profită de asta şi ieşi în fugă din dependințe. Cu el mai erau doi insurgenți şi un soldat. Când după cincizeci de metri se aruncă într-o groapă de obuz pentru a se adăposti de focul reluat cu înverşunare de armamentul automat, lângă el nu se mai afla decât un singur soldat.

Noaptea ajunseră târâş la Solec. Acolo, plutonierul Popławski fu rănit la cap.

După-amiază – un foc puternic executat de inamic asupra străzii Solec, un atac dinspre strada Zagórna. Apărură tancuri. Observatorul de artilerie, locotenentul Rozborski, ceru ajutorul focului artileriei din cartierul Praga. Datorită lui, cei care apărau casa avură posibilitatea să se retragă în clădirile vecine. Fu grav rănită

---

[1] Cântec patriotic, pe versurile poetei poloneze Maria Konopnicka (1842-1910) (n.t.).

sublocotenentul Janina Blaszczak. Sub presiunea germană au fost nevoiți să se evacueze iar, în casa cu numărul 53 din strada Solec. Germanii atacară şi de-a lungul străzii Wilanowska. Postul de la etajul al doilea al casei cu numărul 5 avertiză: „Vin“. Din casă nu se răspunse cu foc. Careva îşi pierdu cumpătul şi fugi de pe poziția de la etajul întâi. Alții îl urmară. Panica cuprinse parterul şi beciurile. Insurgenții ieşiră în fugă în curte, alergară spre magaziile de lemn şi garajul casei cu numărul 1 de pe strada Wilanowska. Fuga în dezordine nu era deloc justificată. Desigur exista un pericol, dar aceiaşi oameni înfruntaseră în repetate rânduri primejdii mult mai mari şi nu se pierduseră cu firea, ci îl siliseră pe duşman să se retragă. Această voință a lor a cedat, a dispărut sentimentul datoriei, ba chiar şi judecata. Cineva a dat primul semnal de fugă şi, nimerind pe un teren propice, a stârnit o reacție în lanț. Pericolul la care erau expuşi necontenit, simțământul de neputință în fața superiorității inamicului, extenuarea, foamea şi lipsa de somn şi-au spus şi ele cuvântul.

Oamenii din plutonul lui Andrzej erau ocupați cu dezgroparea a doi soldați ce fuseseră acoperiți de pământ. La început nu observară fuga insurgenților. Germanii care se apropiară în goană fură întâmpinați cu foc. Totuşi aveau puțină muniție. Înştiințat de atotvăzătorul Balcewicz că insurgenții au plecat, Andrzej dădu ordin de retragere. El însuşi rămase cu patru oameni pentru a-i acoperi pe cei care se retrăgeau. Ascuns după un ieşind al zidului, încercă prin serii scurte să mai curețe pe câte unul dintre nemții din grupul atacator. Pe neaşteptate pepeşeul îi scăpă din mână. Se aplecă să-l ia de jos şi văzu că din palma stângă i se preling picături mari de sânge. Un glonte de pistol-mitralieră îi perforase palma chiar în mijloc. Rana prin care pătrunsese glonțul era mică, dar palma era sfâşiată tare. Îşi ridică de jos pistolul-mitralieră, îl trecu pe umăr. Nu avea pansament individual şi îşi înfăşură mâna cu batista. Pentru moment nu îl durea nimic, dar atunci când explozia unei mine în apropiere îl zvârli la pământ, simți durerea sfredelindu-l.

Căpitanul Jerzy, care îi comanda acum pe insurgenți, îi ocăra de mama focului pe cei ce fugiseră de la numărul cinci de pe Wilanowska. Se învinețise de mânie.

— Laşilor! striga. Din fața cui ați fugit? Din fața celor câțiva nemți? Unde vă e onoarea? Unde-i demnitatea soldatului şi a

insurgentului polonez? V-ați făcut de râsul copiilor! Ruşine!

Îl ascultau în tăcere, cu capetele plecate. Ce i-ar fi putut răspunde? Că luptau de cincizeci de zile fără o clipă de răgaz şi că până atunci îşi îndepliniseră întotdeauna misiunile înfruntând potopul de foc şi oțel aproape cu mâinile goale, luptând fără somn, fără odihnă, iar în cele din urmă chiar şi fără mâncare şi fără apă? Trebuiau oare să-i amintească de oboseala supraomenească, de epuizarea nervoasă, de rănile purulente, de abcesele care acopereau pielea multora dintre ei, de dezinterie? El ştia toate astea foarte bine, căci şi el le îndurase. Tocmai de aceea avea dreptul să-i dojenească.

— Trebuie să reocupați imediat casa aceea, se adresă el plutonierului Kos, care comanda grupul.

Plutonierului prinseră să-i tremure mâinile, broboane de sudoare îi apărură pe frunte.

— Este imposibil, domnule căpitan, spuse cu voce surdă.

— Refuzi executarea ordinului?! strigă ofițerul.

— Refuz. Kos rezistă privirii căpitanului. Se uitau unul la celălalt, înfruntându-se parcă din priviri. Oamenii nu vor merge. Nu mai vor să moară.

— Oamenii nu vor nicicând să moară. Dar mor oricum. Şi nu numai în război.

— Acum însă mor prea des. Prea des şi fără rost. Vă rog să priviți. Plutonierul arătă cu mâna spre grupul său. Doi se şi culcaseră pe pământ sub un zid şi dormeau. Căpitanul îi privi pe ceilalți şi văzu fețele lor murdare, scofâlcite de foame, ochii căzuți în fundul capului în care se citea descurajarea şi disperarea, bandajele acoperite de pete brune de sânge, uniformele zdrențuite. Privirea lui se opri şi asupra lui Andrzej care, cu mâna dreaptă, apăsa batista pe mâna rănită. Sângele curgea în picături tot mai mari şi făcea băltoacă pe pământ.

— Trebuie pansată mai ca lumea, camarade, spuse el brusc cu blândețe. Se întoarse şi ieşi.

— Mai ai un pacient, o anunță cu o nepăsare prefăcută pe Hanka, atunci când o găsi la subsol, printre răniți.

Îl privi, văzu palma însângerată şi îşi muşcă buzele.

— Ia să văd, spuse ea practică, luându-i mâna şi batista plină de sânge. Pe urmă scoase din trusa portativă o pensetă mică şi extrase cu ea din rană câteva aşchii albicioase.

— Ce-i asta? întrebă Andrzej.

— Os.

— Sfărâmat?

— Da. Nu-ți fie teamă. Se cicatrizează. O să poți mişca degetele, o să rămână doar o urmă mică. Ar trebui să ți se facă o injecție contra tetanosului, adăugă ea înfăşurându-i palma cu bucăți de pânză provenite dintr-o cămaşă. Nu avem injecții. Nici măcar pansamente.

— Ştiu, o aprobă Andrzej. Tu ce-ai de gând? întrebă mirat, văzând că Hanka scosese de undeva o bucată de placaj şi că vrea să-i imobilizeze toată mâna.

— Aşa trebuie. Altfel, nu se sudează osul.

— N-o să pot trage.

— Răniții nu trag.

— Voi fi complet lipsit de apărare.

Nu îi răspunse nimic. Îşi aminti că mai are şi pistoletul TT rămas de la locotenentul Zaklika, că oricum va avea o armă pe care să o poată folosi cu o singură mână şi, fără să se mai împotrivească, lăsă să-i fie pusă mâna în eşarfă.

— Cum s-a întâmplat? întrebă terminând cu pansamentul.

— Nici eu nu ştiu. Cu mâna asta țineam de încărcător pepeşeul. Şi trăgeam.

— Aha. Dădu din cap edificată. Ia uită-te. Ai văzut asta?

Arătă cu degetul la pieptul lui. Privi şi văzu că în partea stângă vestonul îi era sfişiat. Şi mai observă că fetei îi tremură mâinile şi că îşi stăpâneşte cu greu lacrimile ce-i dădeau în ochi.

„Glontele a trecut prin palmă, iar apoi prin veston", gândi. Îşi aminti poziția în care se aflase atunci. În linie dreaptă. „Doi sau trei centimetri mai la dreapta şi m-ar fi nimerit în inimă. S-ar fi putut să nu mai exist".

Abia în clipa când îşi dădu seama de acest lucru îl trecu un fior.

— Vei rămâne aici, spuse Hanka.

— Nu. Nu pot.

— De ce? Ai dreptul.

— Nu sunt grav rănit. Dealtfel aici e mai multă siguranță? Poate ne vom mai revedea, adăugă şi o sărută pe frunte.

Era un rămas bun formal. Nu pleca undeva departe, ci doar pe scări, cu două etaje mai sus, însă amândoi nu aveau de unde şti dacă se vor mai revedea vreodată. Plecă, deşi frica îl sugruma.

„Soldat polonez şi îi e frică” îşi aminti cu o nuanţă de autoironie. El însuşi făcuse pentru prima dată această descoperire extraordinară cu cinci ani în urmă, tot în septembrie, dar în anul 1939, când încă nu era soldat. Şi acum îi stăruia în faţa ochilor scena aceea: şoseaua scăldată de razele soarelui tomnatic; o coloană de infanterie surprinsă de un atac aerian neaşteptat al bombardierelor germane. Stătea culcat în şanţ, lângă un soldat. Când urletul copleşitor al stukasurilor începu să sfredelească văzduhul, constată cu uimire că soldatul tremură din tot corpul. Era ceva neverosimil şi surprinzător. Despre aşa ceva nu auzise niciodată şi nici nu citise în cărţi. „Soldat polonez, dar îi e frică”, gândise atunci. În închipuirea a mii de băieţi ca el, soldatul polonez nu se temea nicicând, frica era un sentiment cu totul străin pentru el, nu avea dreptul să se teamă, căci numai laşilor le este frică, „iar noi nu suntem nişte laşi”. Acum îl cuprinse o oarecare duioşie la gândul cât de naiv putea fi pe atunci. De această naivitate nu era vinovat el. „Şi acum soldatul nu este pregătit în mod corespunzător pentru război, pentru că toţi îi vâră în cap că nu trebuie să-i fie frică nicicând (ceea ce, de fapt, este un lucru firesc dar pentru cadavre sau bolovani), în loc să-l înveţe cum trebuie să-şi înfrângă frica şi cum să reziste pe poziţie atunci când nu mai e posibilă retragerea, iar pentru apărare ţi-a rămas ceva mai mult pământ decât cel de sub tălpi.“

Capul de pod mai avea doar vreo trei mii de metri pătraţi. În acest spaţiu se îngrămădiseră şase sute douăzeci de soldaţi din Regimentul 9 infanterie şi o sută patruzeci de insurgenţi, rămăşiţele batalioanelor „Zośka“, „Parasol”, precum şi ale altor subunităţi locale din Czerniaków ale AK ŞI AL. La aceştia se mai adăuga un număr nedefinit de civili. În mâinile polonezilor rămăseseră două case: numărul 1 de pe strada Wilanowska şi numărul 53 de pe strada Solec, precum şi aproximativ două sute de metri din malul lângă care se afla, pe jumătate scufundată, nava „Bajka“.

Staţia de radio a maiorului Latyszonek transmitea tot mai slab cereri de ajutor: „Trimiteţi pontoane, trimiteţi pontoane, trimiteţi alimente”. Pontoane aproape nu mai erau. Noaptea se reuşi evacuarea unui număr mic de răniţi. Printre ei se afla şi stegarul Balcer, rănit în ziua precedentă pe strada Wilanowska. Alături de el căzuse răpus locotenentul Strzyżewski, cu mâinile încleştate pe mânerele mitralierei cu care bloca drumul germanilor ce atacau.

Dorind să asigure evacuarea, comandantul diviziei mai făcu încă o încercare desperată de a cuceri peninsula de la Czerniaków de pe care nemții stânjeneau cel mai mult trecerea. Dar desantul companiei din Regimentul 7 infanterie suferi pierderi grele în oameni şi armament.

Douăzeci şi doi septembrie – o zi frumoasă şi însorită de toamnă. La ora cinci şi jumătate un asalt impetuos al nemților dinspre depozitele „Społem" înspre partea din spate a casei cu numărul 1 din strada Wilanowska. Germanii pătrunseră în garajul din curte şi de acolo atacară clădirea. Balcewicz îi observă primul apropiindu-se şi alarmă servanții puştii-mitralieră. Nemții se retraseră în fugă în garaj, lăsând în urmă morți şi răniți. Contraatacă sublocotenentul Witold şi îl alungă pe inamic până la depozite.

Ora şase. Cu bateriile uscate strânse de la insurgenți şi civili se puse în funcțiune stația de radio. Avu loc o consfătuire a comandanților. Printre ei fură de față maiorul Latyszonek, şeful de stat major al Regimentului 9, căpitanul Jerzy din AK, observatorul de artilerie locotenentul Rozborski, preotul Paweł. Hotărârea adoptată: să nu se predea în niciun caz. Situația era însă atât de gravă, încât era necesar să se înceapă imediat evacuarea. Dacă comandamentul Diviziei a 3-a va putea să procure un număr suficient de bărci, se va executa foc de baraj asupra pozițiilor germane, se va aşeza o perdea de fum, iar evacuarea se va executa pe Vistula. În caz contrar, capul de pod va trebui menținut până la căderea nopții. Apoi se va răzbate până la Śródmieście. Acest plan fu raportat comandamentului diviziei. Cineva îşi asumă sarcina de a asigura sub raport tehnic trecerea. Speranța de a supraviețui crescu. În curând se vădi că divizia nu dispunea nici de forțe şi nici de mijloace pentru a realiza trecerea în timpul zilei. Era necesar să se aştepte căderea nopții.

Ora şapte. Germanii ajunseră la zidul frontal al casei, făcură o spărtură în el şi aruncară pachete cu exploziv în subsolul plin de răniți. Primul fu aruncat înapoi, cel de-al doilea explodă. Nori de fum umplură beciul. Din fericire explozia slabă nu ucise pe nimeni, dar oamenii se înăbuşeau din cauza fumului. Ora şapte treizeci. Se auzi uruitul unui avion care se apropia. De data aceasta nu curgeau bombe, ci foi volante. Mii de dreptunghiuri mici de hârtie cu o propunere de capitulare:

„Abandonați lupta desperată... Admirăm bărbăția voastră... Insurgenți, treceți la numărul 5 de pe strada Wilanowska, populația civilă în direcția bisericii Sfânta Treime. Insurgenții vor fi tratați ca prizonieri de război, conform principiilor convenției de la Geneva, răniții vor fi internați în spitale".

Sosiră parlamentarii din partea germanilor. Erau polonezi printre care şi un călugăr. Repetară promisiunile germane, aşa cum li s-a spus, fără să garanteze, evident, că se putea avea încredere în vorbele nemților, dar poate că de data aceasta îşi vor ține cuvântul dat, căci ei înşişi erau foarte presați. Unele din subunitățile lor pierduseră, pe cât se pare, şaptezeci la sută şi mai mult din efective şi, întrucât mâncaseră aşa o papară, promiteau solemn să nu-i împuşte şi să nu-i spânzure, ci să-i trateze pe soldați şi pe insurgenți cu onorurile cuvenite pentru bărbăția de care dăduseră dovadă. În orice caz propuneau un armistițiu până la ora nouă, pentru a da putință de plecare măcar populației civile. Desigur că urmăreau ceva, căci altfel nu se explica această grijă față de populația civilă până nu demult împuşcată cu miile. Poate se va trage un folos din aceasta, căci populația se afla într-o stare de-a dreptul groaznică. Sute de oameni umblau de colo-colo pe malul Vistulei şi mureau împuşcați, răniții piereau în chinuri lente, lipsiți de orice fel de îngrijire, copiii, de foame. Dacă exista posibilitatea de a le uşura soarta sau măcar o urmă de asemenea posibilitate, trebuia să se profite de ea fără a se ține seama de risc.

Cei asediați se declarară de acord cu armistițiul, dar nici nu voiau să audă de capitulare.

Un şir lung de oameni amărâți, murdari şi zdrențăroşi se târî spre biserica Sfânta Treime, ducând răniții pe tărgi improvizate din canaturi de ferestre şi de uşi. Totuşi o parte însemnată din populație rămase pe loc, ascunzându-se în ruinele caselor din împrejurimi. În balcoanele caselor ccupate de germani apărură steaguri hitleriste. Profitând de armistițiu, nemții se îmbulzeau la ferestre pentru a vedea cum arătau inamicii lor care se apăraseră cu atâta înverşunare şi nu voiau să capituleze, deşi situația lor era disperată. Polonezii făcură acelaşi lucru. Ambele părți se priviră în tăcere, se cântăriră din ochi ca doi boxeri înainte de ultima rundă. Printre ruine răniții se târâră într-un convoi nesfârşit.

Ora nouă. Lui Andrzej i se păru că visează. În curte ieşi un grup

de jandarmi germani. Mergeau ca la razie, cu căştile lor turtite, cu pistoalele-mitralieră pregătite, cu buzele strânse, parcă împietrite, puțin speriați. Ce dracu'!... Andrzej privea şi nu pricepea nimic. Lângă el stătea Balcewicz care era şi el înmărmurit. „Ei drăcia dracului, ce fac ăştia?..."

Un strigăt:

— Trage! Trage!

O rafală lungă de mitralieră. Cum aşa, doar era armistițiu...? Nu, armistițiul s-a terminat, ora nouă a trecut, la nouă şi un minut jandarmii au ieşit în curte urmărind să realizeze surprinderea. Acum fugeau în panică. Nu, asta nu-i o razie pe străzi, de data asta n-o să le vină atât de uşor...

Ultimul jandarm dispăru în spatele garajelor din care, după o clipă, răbufniră nori de fum. Le-au şi dat foc. Coloana focului se înalță tot mai mult, se întinse la etajul întâi al clădirii. Un urlet ce parcă îți crăpa craniul se apropie şi se termină printr-o detunătură. Altul, apoi altul... Băteau aruncătoarele germane, în mod ritmic, cu îndârjire. Erau pe undeva pe aproape şi trăgeau cu traiectorie foarte curbă. O mină lovi în acoperiş. De pe plafoanele şi pereții crăpați săreau bucăți întregi de tencuială, zburau cărămizi. Se părea că nu praful şi fumul pluteau în văzduh, ci dimpotrivă – particulele de aer constituiau un adaus microscopic la praf şi fum. În acest iad răsunau voci pătrunzătoare:

— Ieşiți să stingeți incendiul! Ieşiți!

— Puşca antitanc – în poziție! Ce naiba-i acolo?!

— Electron, Electron, Electron, sunt Catodul, sunt Catodul, sunt Catodul. Vin tancuri, vin tancuri, vin tancuri. Mai repede foc, mai repede foc, mai repede foc! Recepție, recepție, recepție.

Puşcaşul-mitralior din plutonul lui Andrzej lăsă să cadă patul armei şi îşi prinse capul în mâini, strigând:

— Isuse! M-au ucis! M-au ucis!

— Cum te-au ucis, mă, balegă?! Balcewicz îi trase cu forța palmele cu care se ținea de cap. Cum te-au ucis, dacă trăieşti? Te-a atins o schijă la ureche. Cară-te! îl îmbrânci din poziție şi îşi lipi el obrazul de patul puştii-mitraliere. Trase în serii scurte, ca nişte muşcături furioase. Undeva aproape, chiar dincolo de zid, răsună o comandă germană răcnită:

— Einzeln abfallen!

Apoi un strigăt teribil de alarmat al unui german:

— Heinz, hau ab, Mensch!

Chemarea radiotelegrafistului din beci:

— Electron, Electron, Electron! De ce nu răspunzi, de ce nu răspunzi, de ce nu răspunzi? Mai repede foc, mai repede foc, mai repede foc!

O explozie infernală la etajul întâi, vuiet de cărămizi prăvălindu-se. A doua explozie.

— *Ferdinanzi* pe Wilanowska!

— *Ferdinanzi* dinspre strada Ludna!

— Puştile antitanc! De ce nu trageți?!

Puştile deschiseră focul. Bubuitul împuşcăturilor se amestecă cu detunăturile obuzelor germane.

— Tancuri dinspre strada Zagórna! Cu friți în spate.

O învălmăşeală groaznică, nu se mai zărea nimic decât un nor cenuşiu întunecat, spintecat în toate direcțiile de traiectoriile proiectilelor trasoare. Un soldat mai vârstnic, cu fața acoperită de țepii unei bărbi nerase de mai multe zile, murdar, cu mantaua zdrențuită şi casca ştirbită, puse jos carabina, îngenunche, îşi făcu cruce şi se rugă cu glas tare, acoperind larma împuşcăturilor. Până la Andrzej răzbăteau cuvintele: „Slăvită fii Marie... plină de har... pentru noi... păcătoşii“. Ridică amândouă mâinile şi îşi împreună palmele: „Doamne Isuse...“, mai murmură ceva ce abia se mai auzea putând fi bănuit după mişcarea buzelor, se lăsă pe o parte şi se aranjă ca pentru a dormi, culcându-şi capul pe cot, tresări într-o zvâcnire scurtă şi bruscă a întregului corp şi căzu din nou. Dintr-un salt Andrzej fu lângă el şi îl scutură cu brutalitate... Soldatul îi scăpă din mâini, pe mantaua sa apăru o pată de sânge ce se întinse cu iuțeală, ochii i se dădură peste cap rămânând ficşi. Nu mai trăia. Andrzej era cuprins de spaimă. „Oare a presimțit sau era deja rănit în clipa în care a început să se roage?” Ar fi dat foarte mult ca să afle răspunsul la această întrebare.

Hanka se afla în subsolul care s-a umplut din nou cu răniți. Prin spărtura din zid pătrundeau mereu, țiuind, gloanțe ricoşate din curte. Răniții țipau şi se lipeau de pereți. Beciul se împâcli de fumul şi praful stârnit de exploziile proiectilelor. Fata se gândea ce chin groaznic era să-ți aştepți moartea. Şi totuşi continua să rabde tortura aceasta, la fel ca şi ceilalți, pentru că încă mai avea o firavă speranță.

În cele din urmă începură să acționeze artileria polonă şi cea sovietică. Rezultatele se făcură simțite. Printre învolburările de fum ale exploziilor se vedea cum tancurile se retrăgeau. Un insurgent veni în fugă de pe strada Solec şi dădu buzna în casă.

— Unde-i Jerzy?! exclamă. Toată fața îi era plină de sânge, din mânecă de asemenea îi picura sânge.

— Ce s-a întâmplat?

— Unde-i Jerzy? întreb. Domnule căpitan, nemțoteii i-au scos pe berlingovişti din tranşeele de pe Solec. Acum ei le ocupă.

Jerzy înjură.

— Desigur că nu pot fi lăsați acolo, altfel nici vorbă de trecere, or să ne izoleze de Vistula.

Contraatac. Grupul alcătuit în grabă se repezi afară din casă prin fum şi ploaie de gloanțe. Andrzej era şi el în grup, din proprie inițiativă. Nimeni nu-i dăduse un asemenea ordin şi nici măcar nu i-l propusese, căci era rănit. Se gândise însă că era mai bine aşa, decât să stai între pereții încinşi de incendiu şi tocați de obuze. În ultimul moment constată că nu-şi va putea folosi teteul – nu putea să tragă de manşonul pistolului, căci cealaltă mână îi era imobilizată cu o bucată de placaj şi cu un pansament gros pe deasupra. Cu toate acestea alerga la un loc cu ceilalți, se împiedica, pica, se ridica din nou, continuând să alerge. Nemții erau de acum foarte aproape. Se părea că va începe o luptă corp la corp cu ei, ba nu, nervii nu le rezistară. Săriră afară din tranşee fugind înspre strada Zagórna. Abia acolo îi întâmpinară pe atacatori cu un foc masat, de nu se mai putea face niciun pas înainte.

Casa din strada Wilanowska continuă să ardă cu vâlvătăi, flăcările ajunseră la subsoluri şi incendiul fu cu greu localizat. Zidurile înfierbântate dogoreau sufocant. Rămăseseră doar două ore până la apusul soarelui.

Printre fugarii ieşiți dintre ruinele de pe străzile Wilanowska şi Solec se afla şi soldatul Kazimierz Morawiec, poreclit Tarelka. Odată cu mulțimea de civili, a fost mânat în sus, la Śródmieście. Acolo germanii i-au triat, dând de-o parte bărbații mai tineri şi fetele, precum şi pe unii mai vârstnici, care din anumite motive li se păreau suspecți. Tarelka fu depistat din primul moment. Şi nici nu se putea altfel. Ce-i drept, în coloană erau oameni îmbrăcați care de care mai

extravagant, dar niciunul atât de ciudat ca el. L-a trădat necunoaşterea felului de a se îmbrăca al orăşenilor. Purta un smoking prea scurt şi strâmt şi nişte pantaloni cam scurți, la care se adăugau bocancii soldăţeşti şi o cămaşă legată la gât cu şireturi. Bănuind că această cămaşă o să atragă atenția, o acoperise cu un fular pestriț de damă, pe care îl şterpelise în beci de la o femeie. Esesistul care observă mai întâi smokingul prea scurt şi bocancii soldăţeşti, îi smulse pe loc fularul de la gât, văzu cămaşa şi fu sigur că are în față un soldat travestit.

— Wer bist du?! răcni.

Tarelka desfăcu, neajutorat, mâinile. Esesistul îl pocni mai întâi peste față. Apoi chemă un agent al gestapoului, care se tot învârtea prin mulțime.

— Was ist das für ein Trottel? întrebă. Vielleicht kannst du's erklären.

— Cine eşti tu? întrebă agentul în limba polonă, scrutându-l pe Tarelka cu ochii lui de peşte.

— Ei, sunt de p-acilea, răspunse Tarelka. Varşovian adecă.

N-a fost nevoie să mai spună ceva. Fu plesnit pentru a doua oară peste gură, de data asta de către civil.

— Ein russischer Spion, spuse esesistul. Ich nehme ihn mit.

Şi astfel Morawiec se pomeni în faimosul „tramvai" de pe aleea Szucha. Fu dus sus. Ofițerul care îi luă interogatoriul, folosea alternativ când cravaşa, când pumnul. De la început îşi dădu seama că cel interogat nu poate fi un spion, dar nu avea nimic împotrivă ca să-l considere ca atare. Respectivul gestapovist nu mai înregistrase de mai mult timp niciun fel de succese în activitatea sa şi dorea să fie avansat, aşa că desfăşura interogatoriul tocmai în această idee. După primele lovituri de cravaşă, Tarelka recunoscu că nu este varşovian, ci dezertor din Armata 1 şi ceru, scâncind, milă. Acest lucru nu îl satisfăcu pe german, căci el voia să aibă numaidecât un spion şi căuta să obțină declarații în acest sens. Morawiec pricepu a ce miroase asta şi nu se lăsă intimidat, cel puțin în această privință. În rest relată tot ceea ce ştia despre compania şi batalionul său, despre regiment, despre camarazi şi şefi, precum şi toată autobiografia sa, insistând îndeosebi asupra timpului cât a stat la închisoare. Gestapovistul reflectă: un om care a stat la închisoare la sovietici şi care îi urăşte pe bolşevici poate fi util. Spuse ca arestatul să fie dus în

celulă, iar el se decise să discute cu colegul său de la serviciul de informații. Plin de sânge şi de vânătăi Morawiec îşi reveni, chiar căpătă curaj. I se părea că acum, când lămurise totul, nemții n-ar mai avea ceva contra lui, cel mult ar putea să-l bage într-un lagăr de prizonieri. Vreo două zile nu a mai fost chemat la interogatoriu şi primi rația regulamentară de hrană, deşi era mizerabilă. Se bucură totuşi. În ce priveşte hrana, la capul de pod situația era mult mai proastă. Ca să-şi treacă timpul, începu să citească inscripțiile, numele şi datele de pe pereții celulei. Erau numeroase. O inscripție îi atrase în mod deosebit atenția. Cineva scrijelise cu litere mari şi inegale: QUAM DULCE ET DECORUM EST PRO PATRIA MORI. Morawiec se întreba ce pot să însemne acele cuvinte, dar nu putu să le dea de rost în niciun fel. În cele din urmă ajunse la concluzia că trebuia să fie cu siguranță vreo rugăciune în latineşte.

Interogatoriul următor decurse fără bătăi. Au participat la el, în afară de translator şi primul gestapovist, un altul, chel şi cu obrajii buhăiți, care trăgea mereu dintr-un trabuc. Morawiec trebui să dea date mai amănunțite cu privire la timpul petrecut în Uniunea Sovietică şi la felul cum a decurs serviciul în Armata 1. La un moment dat chelul spuse ceva şi Morawiec fu dus din nou în celulă.

— Nun, was sagst du, Rudolf?! întrebă apoi primul gestapovist. Îl trimiți în cartierul Praga?

Chelul clătină dezaprobator din cap şi scoase un nor de fum.

— E prea prost. Nu are nicăieri acces. Nu va afla nimic în plus față de ceea ce ar putea afla oamenii mei. Pe deasupra ar putea să-l toarne pe vreunul dintre ei. Nu. N-are niciun rost.

— Nu este deloc prost.

— Ba este. Să zicem: un prost şiret sau un şiret prost. Dealtfel, dracu' să-l ia. Are o mutră de mongol. Nu-mi plac asemenea mutre. Ia spune, ai fost ieri la Hilda?

În acest fel soarta lui Morawiec fu pecetluită. A fost zdrobit în bătaie la interogatoriul următor pentru că nu voise să semneze procesul-verbal întocmit în limba germană. Capitulă însă când tălmaciul îi traduse totul verbal în limba polonă. Nu ştia însă că la traducere s-a sărit tocmai pasajul cel mai important şi anume că el, Kazimierz Morawiec, la îndemnul şefului serviciului de informații al regimentului (aici era menționat adevăratul nume al acestui ofițer, nume pe care Morawiec îl dăduse el însuşi la interogatoriu) s-a

îmbrăcat în haine civile pentru a strânge date privind dispunerea şi efectivele unităţilor germane din Varşovia. Chiar dacă Morawiec ar fi cunoscut conţinutul acestui document şi nu l-ar fi semnat, soarta lui ar fi fost aceeaşi. Era vorba doar de o simplă formalitate, iar gestapovistul care se ocupase de acest caz ţinea să aibă toate piesele din dosar în ordine. Peste două zile Morawiec fu împuşcat. Până în ultimul moment nu şi-a dat seama ce îl aşteaptă. Gura i-a fost umplută cu gips şi n-a mai putut nici să se roage, nici să protesteze, nici măcar să blesteme.

29

Vaporul „Bajka” stătea aplecat pe o parte chiar lângă mal. Un plutonier, agitându-şi automatul nu lăsa pe nimeni să urce pe puntea lui. Înjura sau căuta să facă apel la raţiune. Rafalele trase de armele automate îi acopereau strigătele. Se strângea o mulţime tot mai mare, ajunsă la isterie, împinsă de desperare.

— O să vină, sigur că o să vină, repeta cu voce puternică soldatul ce avea o manta prea lungă, de parcă ar fi vrut să-şi potolească teama ce îl cuprindea.

Alţii pierduseră speranţa. Aruncau în Vistula bârne, uşi, scânduri şi încercau să treacă cu ele. Din când în când prin larma împuşcăturilor răzbătea ţipătul unuia care se îneca sau era lovit de glonţ.

Locotenentul Stanko, fără să mai aştepte să vadă cum or să evolueze evenimentele, scotocea pe mal împreună cu Alhazaşvili de care era nedespărţit. Din luptele anterioare ajunsese să cunoască bine debarcaderul „Syrena” şi întreaga peninsulă de la Czerniaków. Ştia că ar mai putea găsi un caiac şi într-adevăr îl găsi, ce-i drept, cu spărturi, dar reuşi să-l cârpească provizoriu. Se duse să caute vâsle. Când se înapoie Alhazaşvili era tot acolo, dar caiacul dispăruse. Îl luaseră nişte civili.

— Ce era să fac, explică gruzinul. Şi ei sunt oameni şi vor să trăiască.

Stanko dădu din mână. Nu mai avu putere nici măcar să înjure. Mai găsi încă un caiac, ultimul care era cât de cât utilizabil. Porniră amândoi prin bezna luminată de incendii a nopţii.

Protejându-l pe Andrzej cu trupul ei, Hanka căuta să-l strecoare pe puntea vaporului. Plutonierul o împinse înapoi.

— Doar e un elev-sergent de-al vostru. E rănit. Are prioritate! strigă ea cu disperare.

— Toţi sunt ai noştri, replică plutonierul. Mai întâi cei grav răniţi. Aşteptaţi pe mal!

Schimbul de focuri se înteţi.

— Uite-i! Vin spre noi! răcni careva.

La lumina reflectoarelor şi a rachetelor se vedeau bărcile cum luptau să nu fie duse de curent. Mitralierele tocau necontenit. Bărcile

pluteau în cuşti tot mai strâmte, zăbrelite de urmele cartuşelor trasoare. Îl jurul lor explodau mine de aruncător. După fiecare detunătură în aer răsăreau curcubeie: lumina rachetelor era refractată de picăturile fine de apă împroşcate.

— Doamne! şopti Hanka.

O barcă se răsturnă cu fundul în sus, fu dusă de curent şi dispăru sub oglinda apei. A doua sări sfărâmată în ţăndări. Doar una singură se mai menţinea. Echipajul lupta din răsputeri ca să scape de urmărirea gloanţelor pe care fiecare puşcă-mitralieră germană le trimitea cu o cadenţă de zece bucăţi pe secundă.

„N-o să scape“, gândi Andrzej.

Cu toate acestea barca reuşi să ajungă la mal. Pionierul care o comanda, era scăldat în sudoare, avea privirea rătăcită, arăta groaznic la lumina crudă a incendiilor şi a rachetelor. Pe fundul bărcii zăceau doi ucişi pe timpul trecerii.

Totul dură doar câteva secunde. Abia atinse barca malul că mulţimea înnebunită năvăli asupra ei. Ţipând, înghesuindu-se şi sufocându-se se buluciră pe scândurile şubrede. Intrară în acţiune pumnii. Se luptau pentru fiecare centimetru. Oamenii căzeau ţipând în apă, se agăţau de marginea bărcii, de cârmă. Era o gloată sălbatecă, absurdă. O gloată cuprinsă de panică. Oamenii îşi pierdură orice urmă de omenie, se trezise în ei sălbăticia locuitorilor peşterilor. Răsună un trosnet sec, barca crăpă în două, fu ruptă, complet desfăcută. Uzi până la piele, oamenii se zbăteau să se întoarcă pe mal. Câţiva se înecară. Nimeni nu acordă nicio atenţie acestui lucru, căci oricum tot nu le-ar fi dat o mână de ajutor. În masa întunecată de oameni ce vocifera căzu deodată un obuz nemţesc. O clipă Andrzej fu orbit de o fulgerare albă, pocnet de schije căzând, un val cald de aer aducând cu sine un miros de pulbere arsă. Gloata se răspândi gonind în toate părţile şi lăsând pe loc ucişii şi răniţii.

Stătea culcat cu Hanka într-o mică adâncitură, lipiţi cu totul de pământ. Fu cuprins de apatie. Nu îi mai păsa de nimic. Hotărî să nu se mai mişte de acolo, orice s-ar întâmpla. Fata însă mai păstrase o urmă de energie.

— Să fugim, şopti.

— Unde?

— Un grup o ia spre Śródmieście. Cu el se duce şi maiorul acela

al vostru şi căpitanul Jerzy. Vor încerca să răzbată. Să mergem cu ei.

— Bine.

Se ridică anevoie de jos. În toată mâna stângă până la umăr, încerca o durere surdă. „N-o să fac mare scofală dacă o să fie nevoie să ne târăm“, gândi.

Nu mai putură găsi grupul care intenționa să răzbată la Śródmieście. Se mistuise undeva în bezna nopții. Îl întâlniră în schimb pe Balcewicz. Era pansat la cap.

— Ce ziceți, domnule elev-sergent? E de rău. Cum aveți de gând s-o întindeți de aici?

— Nu ştiu. Nu putem conta pe pontoane.

— Tocmai. Nici la Śródmieście n-o să răzbim. Dealtfel, peste câteva zile acolo se va întâmpla exact acelaşi lucru ca şi aici. Nu ne rămâne decât să o pornim înot sau să trecem pe pod.

— Pe care pod?

— Pe cel care se vede.

— Dar e aruncat în aer.

— Aşa e, dar vedeți că nu e cu totul în apă. O să izbutim cumva să trecem. Unii s-au şi dus.

— Dar nemții?

— Ei stau în turnulețe şi pe viaduct.

— Nu ştiu dacă voi putea să fac față cu mâna asta.

— O să vă ajut. Am amândouă mâinile tefere. Până acum, să bat în lemn, n-am avut ghinion.

— Da’ pansamentul?

— Un fleac. M-a apțiguit o bucată de beton. Atâta tot. Presimt că o să scăpăm teferi din toate astea.

Optimismul lui era molipsitor.

— Să mergem, hotărî Hanka.

Mergeau la adăpostul taluzului căptuşit al malului, aruncându-se de fiecare dată la pământ când se auzeau şuierând proiectile. La un moment dat trecu pe lângă ei o patrulă germană. Îi auziră pe nemți vorbind între ei, dar nu îi văzură din cauza întunericului. Pe urmă dădură peste o tranşee în care se aflau vreo zece – douăzeci de soldați.

— Rămâneți? întrebă. Nu încercați să treceți?

— Elevul-sergent Nowak? întrebă o voce din beznă. Andrzej nu o recunoscu. O să mai luptăm. În sfârşit am reuşit să ieşim din ruinele

alea afurisite. Ne vom menține până când vor sosi pontoanele.

— Nu vor sosi, gândi Andrzej. Dar nu o spuse cu glas tare. Noi mergem la pod, explică.

— Succes! îi spuse celălalt.

Din turnulețele podului străfulgerau din când în când luminile reflectoarelor, dar ele erau îndreptate spre Vistula aşa că, neobservați de posturile germane, ajunseră până la prima balustradă. Ea arăta ca delirul materializat al unui paranoic: o încâlcitură de grinzi, vergele şi țevi metalice, bucăți de tablă groasă. Se cățărară pe zidăria de piatră a pilonului. Balcewicz îi ajută pe Andrzej şi pe Hanka. Apoi se sui şi el pe arcada construcției. Se târau cu greu pe banda de oțel, căutând pe bâjbâite drumul prin întuneric. Lui Andrzej i se tăia răsuflarea, inima îi bătea nebuneşte, mâna rănită îl săgeta dureros până la umăr, îl lua cu amețeală. Balcewicz obosi şi el şi îşi dădu seama ce însemna acest drum pentru rănit şi pentru fată.

— Să ne tragem sufletul, şopti el. Dacă n-ar fi golul din stomac, am înainta mai repede.

Lipiți de grilaj, rămaseră nemişcați timp de câteva sau poate vreo zece – cincisprezece minute. Oprirea nu-i făcu să mai prindă putere. Li se părea că sunt şi mai slăbiți ca înainte. Foamea îi secase de toată vlaga.

— Haide, şopti Balcewicz, iar Andrzej se conformă rațional acestui îndemn, deşi singurul lucru pe care l-ar fi vrut ar fi fost să se cațere ceva mai sus, pe partea carosabilă, şi să adoarmă pe loc.

Balustrada era ruptă în apropierea celui de-al doilea pilon şi cufundată în apă la un unghi ascuțit, formând ceva în genul unei cuşti de fier răsucite şi strâmbate. Jos gâlgâia şi vuia apa, strecurându-se printre grinzile de fier.

Aici, lângă pilon, dădură de primul cadavru. Zăcea cu fața în sus, iar ochii lui deschişi, în care se reflecta lumina incendiilor, păreau nişte rubine roşietice. Andrzej simți că nu va putea uita niciodată în viața sa acea privelişte. Mai erau încă foarte aproape de mal, atât de aproape, încât auzeau extrem de limpede vocile nemților de pe viaduct. Nu ştiau cât timp se scursese de când începuseră urcuşul, dar pesemne că trecuse cel puțin o oră, în care parcurseseră, poate, cincizeci de metri.

Cel de-al doilea pilon se ridica în fața lor înalt, neted şi inaccesibil, le bara calea, nu putea fi ocolit. Se părea că aici se va

sfârşi trecerea lor. Atâta timp însă cât alţii reuşiseră să o facă, după cum susţinea Balcewicz, trebuia să existe un loc de trecere. Hanka a fost aceea care le atrase atenţia asupra unei deschideri ce se căsca neagră sus, deasupra capetelor lor. Tocmai acolo era locul de trecere de partea cealaltă a pilonului. Ajunseră până acolo cățărându-se pe vergelele de fier îndoite. Apoi, ca într-un basm, se pomeniră în faţă cu o punte de lemn cu balustradă. Erau resturile unei punţi de asalt pe care începuseră să o construiască pionierii diviziei, dar nemţii au observat-o, distrugând-o în cea mai mare parte. Dar şi ceea ce rămăsese din ea fu de mare ajutor pentru rămăşiţele trupelor din Czerniaków.

Dincolo de cel de-al treilea pilon balustrada era cu totul ruptă şi cu un capăt înfundată în apa care îi curgea printre grinzi. Aici se strânseseră, aduse de curent, resturi de pontoane sfărâmate, scânduri, bucăţi de lemn. Stăruia duhoarea greţoasă a cadavrelor în descompunere şi Andrzej văzu o formă întunecată, lunguiaţă şi pata alburie a feţei. Întoarse capul ca să nu-i mai cadă privirile pe ea. Situaţia părea disperată. Cum să cobori pe o distanţă de vreo două etaje, pe un zid cu totul neted până acolo, jos? Balcewicz descoperi nişte cabluri ce duceau în jos, pe care s-ar fi putut coborî, dar nu se putea şti unde se terminau. Hotărâră să nu rişte, ci să aştepte până se va lumina de ziuă. Noaptea era înţesată de vuiet şi glasuri, vocile răsunau, şuşoteau, veneau nu se ştie de unde. Undeva, în apropiere, probabil pe balustrada următoare a podului, gemea un rănit. Când trecu de miezul nopţii, totul se mai potoli întrucâtva, rănitul încetă să mai geamă. Doar incendiile din diferitele puncte ale oraşului se învâlvorau ca torţele roşii ale unor giganţi. Şi nu le-a rămas decât să aştepte, să rabde frigul ce le înţepa cu ace de gheaţă trupul, răzbindu-i până la măduva oaselor. Andrzej avea febră, tremura tot timpul, mâna rănită îl săgeta dureros. Când cerul începu să se lumineze, erau înlemniţi de frig şi cu totul storşi de puteri.

Pentru mulţi oameni această noapte fusese ultima din viaţa lor. Din douăzeci şi cinci de bărci trimise la malul stâng s-au întors opt, aducând în total cincizeci de soldaţi, insurgenţi şi civili. Din grupul care încercase să răzbată la Śródmieście, doar foarte puţini şi-au atins ţinta. Maiorul Łatyszonek fu luat prizonier. Alţii aşteptau să vină dimineaţa şi, odată cu ea, răzbunarea nemţilor. În Żoliborz un grup de pistolari regimentari umblau de colo-colo pe tăcute prin

bancurile de nisip, culegând răniții din batalionul doi care fusese complet nimicit în cursul zilei. Cu puțin înainte de răsăritul soarelui se lămuriră: cablurile ajungeau până în partea de jos a pilonului. Balcewicz fu primul dintre ei care coborî pe ele, zdrelindu-şi palmele şi sfâşiindu-şi uniforma. Andrzej strânse din dinți. Ştia că nu o să-i vină uşor s-o facă doar cu mâna cu care se putea ține, iar când se uita la râul care curgea jos, îl apuca amețeala. Ceva îl țintuia locului, îi paraliza voința.

— E rândul tău, spuse Hanka.

— Du-te tu mai întâi. Dacă rămâi singură şi nu vei avea curaj, n-o să te putem da jos.

— Fii pe pace. N-o să-mi lipsească curajul.

Într-adevăr, se ținea uimitor de bine. Puține femei ar fi fost în stare să facă față unei treceri atât de primejdioase pe podul prăbuşit. Mai păstra încă ceva din apucăturile ei de băieței care nu voia să fie nicidecum mai slabă ca băieții, ci, dimpotrivă, mai tare ca ei.

Andrzej se prinse de cablu cu mâna teafără, se lipi de el aproape pe toată lungimea picioarelor, îl strânse între tocurile bocancilor. Toate acestea nu-i fură cine ştie de ce folos; cablul îi smulgea fâşii de uniformă, şi până se pomeni cu tălpile pe grinzile de fier, din palma stângă începu să-i curgă sânge. Hanka îşi dădu drumul în jos fără să ezite nicio clipă, dar şi ea îşi zdreli mâinile.

Pe o grindă sfărâmată a podinei zăriră primul rănit. Era cel care gemuse noaptea. Acum era pe moarte. Probabil glontele îl nimerise în plămân, căci pe piept i se întindea o pată cafenie mare, iar la gură avea spumă de sânge. Nu mai putea fi ajutat cu nimic. La o distanță de câțiva metri buni mai încolo zăcea un ofițer rănit. Când îl zări Hanka scoase un țipăt. O privea fix, în ochii lui nu putea citi decât durere şi o oboseală de moarte.

— Hanka, spuse cu o voce stinsă.

— Tu eşti, Odrowąż?

— Eu, personal. Ascultă Hanka...

— Da!

— Când o să ajungi la Saska Kępa, anunț-o pe soția mea... Spune-i că soțul ei iubit a crăpat aici, pe pod, ca un Leonida tâmpit, după ce a scăpat hărtănit, cu sufletul în pumni, din nişte Termopile complet idioate. Dracul să-i spânzure pe nătărăii specialişti în mascarea pe scară națională. Spune-i... să le repete în fiecare zi

copiilor să nu fie fraieri ca tatăl lor. Încolo n-are decât să se mărite cu vreun speculant.

— Nu vorbi aşa. Te-om scoate de aici. Ce ai propriu-zis?

— Rană la picior, toată numai puroi. Doare şi pute ca naiba. Pare cangrenă. Clavicula perforată şi o coastă ruptă. Ajunge?

— O să încercăm să te ducem.

— N-o să încercaţi nimic şi nici eu nu voi încerca nimic. Doare prea tare. N-are rost să mă chinui, dacă oricum voi pieri. Duceţi-vă mai departe şi lăsaţi-mă în pace. Salut.

— O să-ţi trimitem ajutor.

— Nu-i nevoie, răspunse Odrowąż. Zăcea nemişcat, cu ochii aţintiţi spre cer.

„Şi ăsta vorbeşte de Termopile, ca şi insurgentul acela de la spital. Odrowąż... Odrowąż..." Andrzej îşi aminti ceva în mod vag. „De unde cunosc pseudonimul ăsta?" Deodată totul se lămuri. Beciul din Saska Kępa, femeia cu doi copii. Rokicki. „Are pseudonimul Odrowąż". Rokicki nu dăduse de omul acela, deşi fuseseră foarte aproape unul de celălalt, abia acum... Îşi aduse aminte de preotul cu patrafir care spovedea un soldat de prin Volânea. Abia acum Andrzej îşi reaminti cu claritate – chipul acela era identic cu cel al soldatului ce se îneca şi cu care se luptase în apă... Da, era acelaşi... Cum de ajunsese în barca aceea? Nu-i cunoştea numele, ostaşul nu era din compania lui. Era un pionier, da, desigur că era pionier, căci altfel n-ar fi mers odată cu grupa lui...

Se luminase de-a binelea când ajunseră lângă pilonul al patrulea. Ocupaţi cu trecerea peste obstacole, uitaseră de nemţi. O serie scurtă bubui ca un tunet din senin. Balcewicz se clătină şi căzu în Vistula. În cădere trupul i se izbi de o grindă ieşită în afară, fu proiectat de pe ea şi dispăru în apă. Andrzej se întinse şi îşi lipi capul de banda de fier.

Neamţul continua să tragă cu puşca-mitralieră. Gloanţele plesneau în aer sau se zdrobeau de pilon. Erau cartuşe dum-dum, barbarele cartuşe dum-dum. Lipiţi de grinzi aşteptau ca el să înceteze. Celălalt însă nu mai contenea. Nu trebuia să facă economie de muniţie. Se pitiră într-o nişă a pilonului şi stătură acolo, lipiţi unul de celălalt, aşteptând ca ceva să distragă atenţia puşcaşului-mitralior german.

„N-o să mai ajungem dincolo, gândi cu desperare Andrzej.

Balcewicz a murit... Şi era atât de sigur că o să scape teafăr! Ce băiat!" Andrzej simţea că febra creşte mereu şi că e tot mai vlăguit. Trebuia s-o pornească mai departe cât mai repede, înainte de a-l părăsi cu totul puterile. La orice mişcare însă neamţul răspundea trimiţând o rafală de gloanţe. Trecea oră după oră. În cele din urmă îi fură somnul pe amândoi, fără să le mai pese de bubuitul artileriei care îşi reîncepuse cu toată puterea concertul său zilnic. Când se treziră, era după-amiază târziu.

Somnul nu le refăcuse forţele. Andrzej avea gura uscată ca o talpă, buzele crăpate, limba umflată. La prima mişcare era cât pe ce să ţipe de durere. Muşcându-şi buzele, coborî tot mai jos, până la locul unde pilonul se cufunda în apă. Apa îi ajunse până la genunchi, apoi până la brâu. Se opriră amândoi şi băură cu lăcomie din lichidul tulbure, galben-murdar. Pe urmă, ţinându-se de balustradă, începură să urce tot mai sus. Deodată ceva îl lovi în umăr cu atâta putere, încât căzu. Auzi zgomotul unei împuşcături, ţipătul cuiva. Cineva începu să geamă prelung şi fără întrerupere. Fu cuprins de slăbiciune şi de leşin, capul i se îngreună, în faţa ochilor prinseră să-i joace pete luminoase, umărul stâng îl ardea. Un şiroi cald i se prelingea pe trup. Abia după câtva timp îşi dădu seama că el este cel care geme şi că fusese rănit pentru a doua oară. Apoi simţi cum Hanka îl trage în jos, cum îi descheie vestonul şi îi pansează rana. Îi simţi buzele lipite de ale sale şi gust sărat de lacrimi. N-ar fi putut spune niciodată cât timp durase totul, cât timp stătuseră culcaţi acolo şi nici de unde avusese fata forţa necesară pentru a-l face să treacă printr-una din cele mai grele porţiuni de drum. Nici ea nu ştia. Dar avu noroc. Amândoi avură noroc. Când crezu că nu vor putea merge mai departe, căci până la mal mai aveau de străbătut o fâşie lată de apă, văzu că din pontoane şi bărci sfărâmate şi găurite, fluviul făcuse ceva ce aducea cu o podină. Prin grămada aceea de epave era mai uşor să înaintezi ca prin încâlceala gratiilor de fier ale podului.

Începea să se întunece când îi opri o santinelă de pe malul drept. De la post veni un soldat din compania de pistolari care urma să-i ducă mai departe, în spate. Hanka îi vorbi de răniţii care mai erau pe pod. Soldatul răspunse că cercetaşii tocmai se pregătesc să-i scoată de acolo îndată ce se va lăsa noaptea. Andrzej îl cunoştea din vedere, stătuseră de vorbă pe timpul drumului de la Pilica la Varşovia. Îşi amintea de chipul lui, dar aproape îşi pierduse cunoştinţa. Era

chinuit de febră, ştia doar atât că avea nişte probleme ce nu sufereau amânare, că trebuia să raporteze, să lămurească ceva.

— Du-mă la compania mea, spuse. De urgenţă.

— Cum aşa? se miră pistolarul. Doar compania ta nu există.

— Nu există? Trebuie să merg la comandantul plutonului.

— Comandantul de pluton a fost ucis.

— Ai dreptate. Atunci la Zaklika. La locţiitorul comandantului companiei.

— Locţiitorul e ucis.

— Ucis, repetă maşinal Andrzej. Eu însumi l-am văzut când a murit, gândi. Este ceva în neregulă cu mine. Iar comandantul companiei...

— A murit, replică scurt soldatul.

— Trebuie să raportez numaidecât ceva! O chestiune importantă.

Soldatul vedea că elevul-sergent are febră. Ridică din umeri.

— Acum nu există probleme importante, spuse. Mai pot aştepta... Du-te la punctul medical, pe urmă te-or transporta la spital.

— Nu! strigă Andrzej. Anunţă că vreau să ies la raportul comandantului de batalion.

— Comandantul de batalion a fost ucis. Locţiitorul comandantului de regiment – ucis. Comandantul regimentului e rănit şi zace la spital. Acum a venit unul nou în locul lui.

— Du-mă la el.

— Chiar că nu mai are altă treabă decât să te primească pe tine.

Pe chipul lui Andrzej se citea atâta furie, încât pistolarul se sperie.

— Trebuie chemaţi sanitarii, spuse el fetei. El e complet... Şi făcu cu mâna un gest semnificativ la tâmplă.

— Nu, îl contrazise Hanka. Are febră şi e complet extenuat. După ce se va odihni, îşi va veni în fire.

— Aşa o fi, o aprobă pistolarul. Drace, câţi oameni s-au irosit. Dar avem un popor plin de tărie. Şi până la urmă, tot noi vom izbândi.

EDITURA MILITARĂ

Lei 9.50